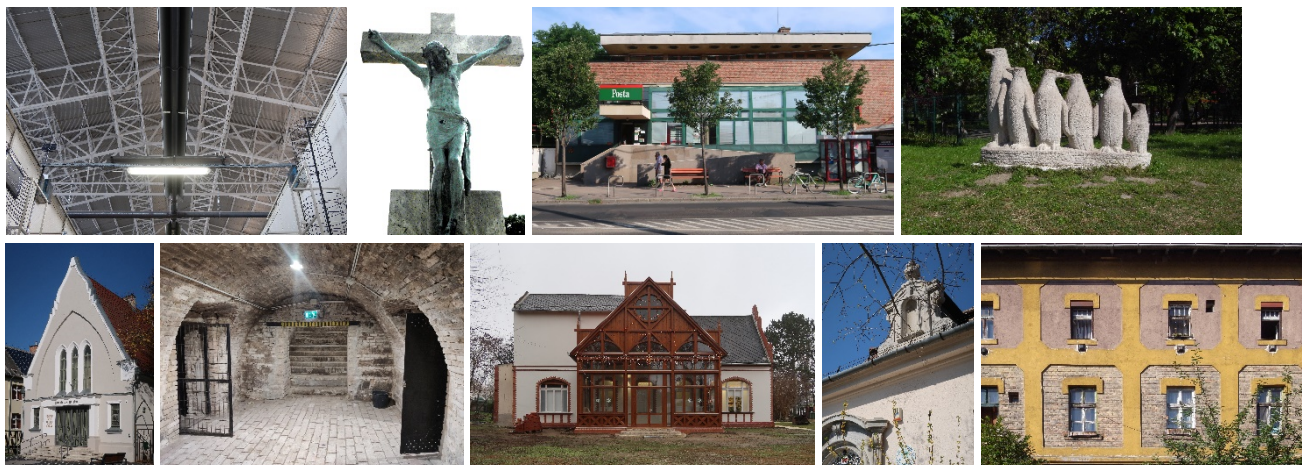

BUDAPEST FŐVÁROS XVIII. KERÜLET PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

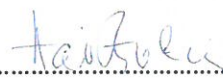
(a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet alapján)

Megbízó: BUDAPEST FŐVÁROS XVIII. KERÜLET
PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE ÖNKORMÁNYZATA

Generáltervezők: Aczél Gábor (TT/1, É/1 01-0057)
településrendezési vezető tervező

.....

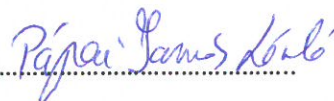

dr. Haris Andrea (21-0060)
művészettörténész

.....

Településtörténet: Heilaufer Zsuzsanna történész-muzeológus

.....

Pápai Tamás László történész

.....

Régészet: Adorjánné dr. Gyuricza Anna (B5COGJ)

.....

Települési értékleltár: Jankovits Vera (TT, É/1 01-1174) főépítész

.....

Munkatárs: Novák-Piukovics Nóra főépítészeti asszisztens

.....

TARTALOMJEGYZÉK

1. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA (A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉS- ÉS TÁJSZERKEZET ALAKULÁSA, A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAGOK)	1
1.1. Történeti összefoglaló	1
1.2. Erzsébettelep	3
1.3. Bélatelep	8
1.4. Ferihegy	9
1.5. Rendessytelep	15
1.6. Lakatos-lakótelep.....	19
1.7. Lónyaytelep.....	22
1.8. Miklóstelep.....	30
1.9. Szemeretelep.....	35
1.10. Ganztelep.....	39
1.11. Liptáktelep.....	41
1.12. Havanna-lakótelep.....	46
1.13. Szent Lőrinc-lakótelep.....	49
1.14. Bókaytelep.....	50
1.15. Gloriett-telep.....	56
1.16. Szent Imre-kertváros.....	62
1.17. Ganzkertváros.....	66
1.18. Halmierdő.....	69
1.19. Kossuth Ferenc-telep.....	72
1.20. Újpéteritelep.....	79
1.21. Krepuska Géza-telep (Alacscai úti lakótelep).....	85
1.22. Belsőmajor.....	87
1.23. Erdőskert.....	92
1.24. Almáskert.....	96
2. A KERÜLET RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGE.....	97
2.1. Vizsgálat.....	97
2.1.1. Történeti leírás, régészeti örökség felmérése a változással érintett területen.....	97
2.1.2. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek.....	104
2.1.3. Az örökségi értékek elemzése.....	104
2.2. Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggés-rendszerében.....	104
2.3. A tervezett beavatkozás hatása a régészeti örökség elemeire (folyamatok iránya, visszafordíthatóság).....	106
2.4. Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei.....	106

2.5.	Összefoglaló.....	107
2.6.	Nyilatkozat.....	107
3.	A VÉDETT MŰEMLEKI ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA.....	108
3.1.	A világörökségi és világörökségi várományos helyszínek és területek.....	108
3.2.	Az országos építészeti örökség elemei (2 db).....	108
3.3.	A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek.....	110
4.	A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA, AMELY ÉRTÉKKATASZTERBEN	
	TARTALMAZZA A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDETT ELEMEIT.....	116
4.1.	Fővárosi és helyi védett épületek, építészeti elemek.....	116
4.1.1.	Fővárosi védettségű épületek (21 db).....	116
4.1.2.	Helyi védettségű építészeti örökségi elemek.....	124
	A. Helyi területi védelem alá eső településrészek.....	124
	B. Helyi védettségű épületek (1 db).....	125
4.2.	Településszerkezet.....	126
4.3.	Telekstruktúra és az utcavonal-vezetés.....	126
4.4.	Utcakép vagy utcakép részlet.....	127
5.	A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA, AMELY ÉRTÉKKATASZTERBEN	
	TARTALMAZZA A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELEMRE MÉLTÓ ELEMEIT.....	129
5.1.	Egyéb településkarakter elemek – egyedi épületek fővárosi védelemre tett javaslata.....	129
	A. Templomok (2 db).....	130
	B. Iskolák (1 db).....	132
	C. Egyéb középületek (2 db).....	134
	D. Villák, lakóépületek (8 db).....	137
	E. Ipari épületek (2 db).....	147
	F. Egyéb városképi elemek (1 db).....	149
5.2.	Egyéb településkarakter elemek – egyedi épületek helyi védelemre tett javaslata.....	150
	A. Templomok (4 db).....	151
	B. Iskolák (7 db).....	155
	C. Egyéb középületek (5 db).....	162
	D. Villák, lakóépületek (20 db).....	167
	E. Ipari épületek (3 db).....	188
	F. Egyéb városképi elemek (14 db).....	192
5.3.	Építményrészlet vagy alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás.....	208
5.4.	Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet – helyi védettségre tett javaslattal.....	209
5.5.	Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor.....	210

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

(68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet alapján)

1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmagok)

1.1. Történeti összefoglaló

A XVIII. kerület területén a középkorban léteztek települések, de azok a 16-17. században teljesen elnéptelenedtek. A területen a 18. században csak jobbágycsaládok éltek az uradalmi kezelésben lévő földeken, települési előzményekről (majorságok) csak a 19. század elejétől lehet beszélni. (1.1. ábra)

1.1. ábra. A terület 1802-es térképe, amely még teljesen lakatlanként mutatja a területet, nem jelöli sem a Szent Lőrinc pusztai majorságot, sem a Szent Lőrinc kápolnát.

A 19. század jelentős részében a terület használata mezőgazdasági jellegű volt. A terület, ahogy lényegében az egész mai kerület újkori története a Grassalkovich-család birtoklására vezethető vissza. Grassalkovich I. Antal 1726-ban szerezte meg ezt a birtoktestet a késő középkortól tulajdonló Wattay családtól. Az új, 6.300 holdas Szent Lőrinc pusztai birtokon létrejött egy majorsági központ, amelyhez 1755-től Péteri-pusztá is tartozott, valamint egy vadaskert. A majorság fejlesztése, Ferihegy pusztával együtt, az eddigi térképes források és

irodalmi adatok alapján minden bizonnyal a területet 1799-től bérlő Mayerffy Ferenchez és fiaihoz, elsősorban Xavér Ferenchez köthető.

A Grassalkovich család birtokait 1851-ben báró Sina György vásárolta meg. A Sina család alatt Szent Lőrinc pusztája külön uradalmi központtá vált, amelyhez Gubacs-, Halom- és Szentmihály-pusztákat is hozzácsatolták. Az uradalom területe több mint háromszorosával megnőtt, 24.000 hold lett. 1864-ben a Sina család eladta összes magyarországi birtokát egy belga banknak (Banque de Credit foncier et industriel forma: André-Légrand Dumonceau et Cie). A bank egyenként értékesítette a Sina család hatalmas magyarországi birtoktesteit. Szent Lőrinc pusztát is több részben adták el. A legnagyobb birtokosok Lónyay Menyhért, Cséry Lajos és Herrich Károly lettek. (Szent Lőrinc pusztája Pesthez közelebb eső részét hamarabb kezdték parcellázni. Először itt jött létre település, 1873-ban, Kispest néven.) A jelenlegi településszerkezet kialakulása az 1870-as évektől több, különböző birtokos általi, tudatos parcellázási tevékenység eredményeképp jött létre. A robbanásszerű fejlődés révén közel 50 év alatt létrejött az a településszerkezet, ami mai napig is jellemzi a kerületet. Az egykori telepek karakterei, az eredeti parcellázási szándékoknak megfelelően, meghatározóak maradtak. Ezeket a II. világháború utáni lakótelep építkezések sem módosították. Miután Szent Lőrinc pusztán létrehozták Kispest nagyközséget, ennek külterülete lett a későbbi Pestszentlőrinc Pusztaszentlőrinc néven. A Kispestről való leválás nem volt zökkenőmentes, jó tíz éves egyeztetés után 1910. január elsejével vált Pestszentlőrinc önálló nagyközséggé. 1936-tól vált megyei várossá, majd 1950-ben a Nagy-Budapest koncepció részeként a fővároshoz csatolták, Pestszentimrével egy kerületbe összevonva.

1945-ben Vecsés külterülete, azaz a Ganztelep és Ganzkertváros, illetve a Rákoskeresztúrhoz tartozó Bélatelep is Pestszentlőrinc kerületébe került. Pestszentimre 1950 előtt önálló nagyközség volt, de a két település között már az egy kerületté válás előtt is sokrétű kapcsolat volt.

A XVIII. kerület területének közel egyharmadát kitevő, önálló településközponttal rendelkező Pestszentimre szintén Grassalkovich birtok volt, Péteri pusztája néven. Az 1900-as évek elején indult el a településsé alakulás útján: a pusztán megkezdett parcellázások Soroksárpéteri néven Soroksárhoz tartoztak. 1930-ban vált önálló nagyközséggé és 1931-től viselte a Pestszentimre elnevezést. A két, egykor önálló település, Pestszentlőrinc és Pestszentimre közé ékelődik a lőrinci részen az 1950-es években telepített Halmierdő. A XVIII. kerületet alkotó 23 telep részletes település- és tájszerkezeti alakulását ld. lejjebb, egyes telepenként külön-külön.

Pestszentlőrinc

1.2. Erzsébettelep

Az Erzsébettelep területe lakatlan volt az 1890-es évek végéig. (2.1. ábra)

2.1. ábra. Az Erzsébettelep üres területe a II. katonai felmérésen, 1861.

A telep kialakulása nagyrészt a Pest–Cegléd–Szolnok vasútvonalhoz kapcsolható. Hazánk második vasútvonalaként épült meg 1847-ben, 1868-1869 között már elkészült a második vágánya is, és a terület legközelebbi megállóhelyét a szomszédos Lónyaytelepen, 1872-ben hozták létre.

A területre, amely a kerületben egyedüliként határos volt Pesttel (határkövek), a vasút adta lehetőségeket kihasználva, ipari tevékenységet folytató gyárak telepedtek, legelőször (a mai lakóövezet területén) egy téglagyár jött létre. Még a 19. század végén hordógyár és vasúti kocsikat előállító üzem épült a Gyömrői út és a vasútvonal közötti, később nagyrészt ipari felhasználású területen. A két legnagyobb, ma már felhagyott gyártelep a vasút mentén a Lőrinci Fonó (a hordógyár helyén korábban a szintén textilipari tevékenységet folytató Northrop, Mautner, FILTEX, illetve a világháború alatt a repülőgép összeszereléssel foglalkozó PIRT) és a Budapesti Kőolajipari Gépgyár (korábban Orenstein és Koppel) volt. A területen a gyárépületek között több szociális létesítmény és a gyárakhoz tartozó lakóépület található.

Először a téglagyár két oldalán egy-egy területet parcelláztak a Gyömrői út mentén, valamint a Zsolt utca és a Felsőcsatári út déli részén.

Ugyanekkor a telep másik végén, az északi részen egy újabb parcellázott terület látható, a kerület határát jelentő mai Álmos és Töhötöm, valamint az Árpád és Előd utcák között, a két utca között egy üres, még fel nem parcellázott résszel. Erre a területre minden bizonnyal a szomszédos Újköztemető és a gyűjtőfogház alkalmazottjai építkeztek. (2.2. ábra)

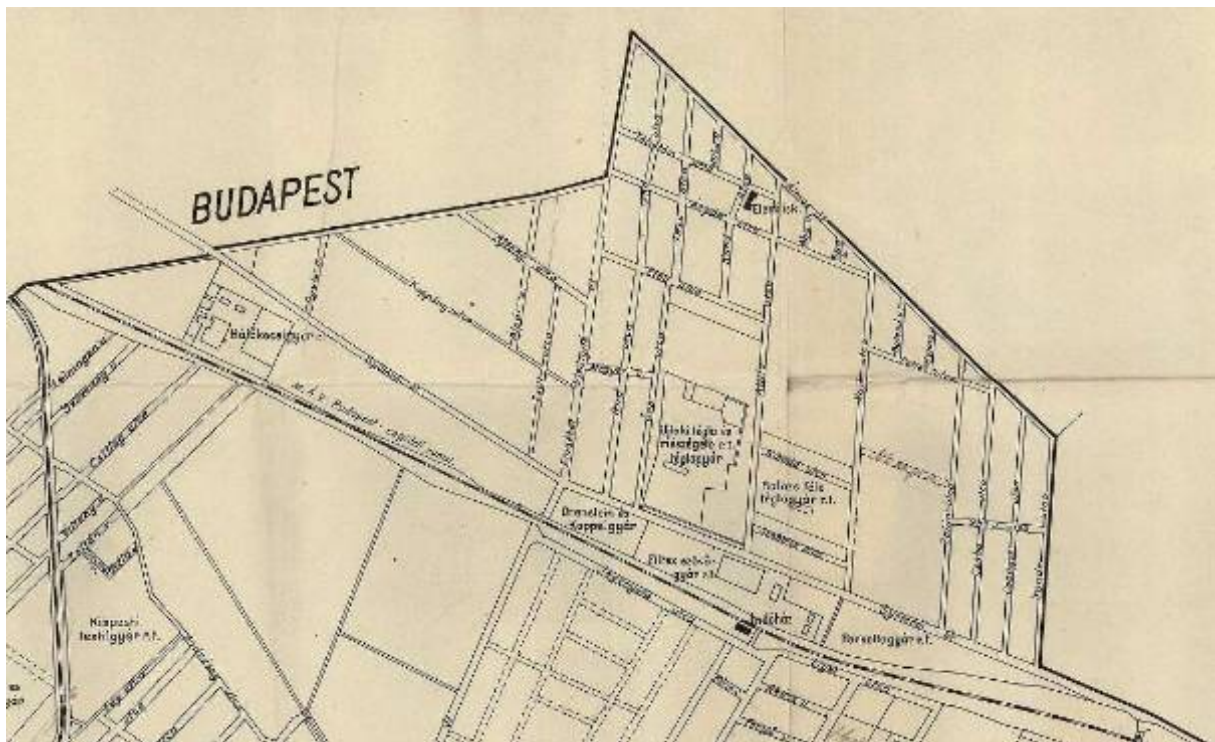
2.2. ábra. 1882-es kataszteri térkép az új lakóterületek 1898-as és 1901-es bejelölésével (kék színű).

Pestszentlőrinc 1911-1912-es kataszteri térképének a terület déli részére eső szelvényei nincsenek meg.

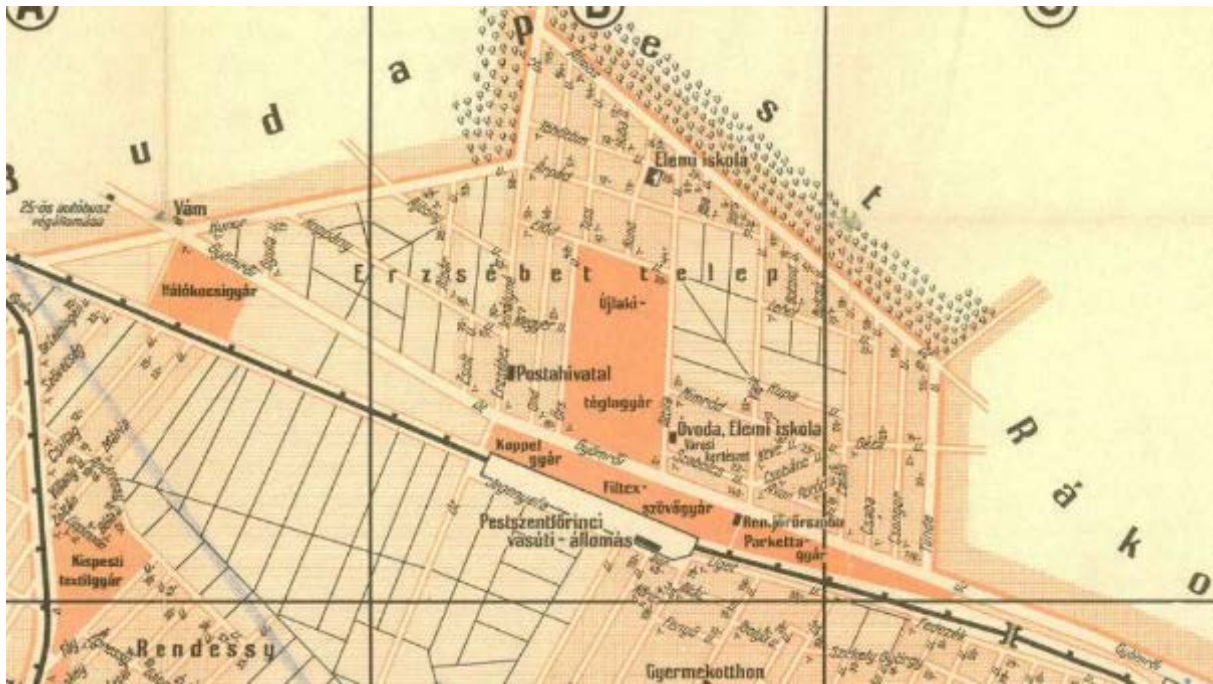
Az 1929-es térképen már szinte a teljes mai utcarendszer kialakulását láthatjuk, kivéve a téglagyárak területét. A vasútvonal és a Gyömrői út közötti területet pedig teljesen kitöltik a területre betelepült üzemek. (2.3. ábra)

Az 1939-es térkép további lakóterület bővülést rögzített. A megszűnt Balás-féle téglagyár, területét beépítettként jelölték (városi kertészet és a Balázs-tó), az ettől északra levő részt parcellázásra szánták, ahogyan a Gyömrői út, Zsolt utca és a Hunor utca (mai Hangár utca) közötti területet is. A korszak településtervezési elvei alapján átlós utcákat és centrális központok kialakítását tervezték. Ezek közül csak az 1939-ben is már meglévő három, átlós rendszerű utca valósult meg és maradt fenn: a mai Keve, Láncszem és Tarján utcák. (2.4. ábra)

A további új utcanyitások eltértek az 1939-es tervtől, az 1949-es térkép tanúsága szerint a hálós szerkezetet folytatták. Az 1949-es térkép mutatja utoljára a telep eredeti, teljes kiterjedését, mivel Nagy-Budapest kialakításakor, 1950-ben a telep nyugati sarkát, a vasúti javítóteleppel együtt, Kispeszthez csatolták. (2.5. ábra)

2.3. ábra. Az Erzsébettelep 1929-es térképe.

2.4. ábra. Az Erzsébettelep 1939-es térképe.

2.5. ábra. Az Erzsébettelep 1949-es beépítettsége és utcarendszere.

Bár a területet az 1900-as évektől Erzsébettelep néven emlegetik, az elnevezés először az 1939-es térképen látható, a korábbi térképeken a terület megnevezése a „**Vasúton túl**” volt.

2.6. ábra. Az Attila és a Tas (ma: Örs) utca közötti téglagyár tervezett, de meg nem valósult parcellázása, 1940 k.

1.3. Bélatelep

Béla-telepet 1945-ben csatolták Pestszentlőrinchez, korábban Rákoskeresztúr része volt.

A rákoskeresztúri Vigyázó birtok 1928-ban – Vigyázó Sándor végrendeletének értelmében fia, Ferenc halála után – a Magyar Tudományos Akadémiára (MTA) szállt.

A korábbi mezőgazdasági hasznosítású területen, a Gyömrői út mellett, a Bélatelepnek elnevezett területet 1931-ben parcellázta az MTA. A közelítőleg ötszög alakú területen egy ötszög alakú középponti teret kialakítva, jórészt arra rávezető utcákkal. A telep utcahálózata napjainkig az 1931-es parcellázás szerkezetét őrizte meg.

3.1. ábra. A Bélatelep kataszteri térképe, 1938.

1.4. Ferihegy

A jelenlegi, a kerülethez tartozó Ferihegy városrész területét – a nemzetközi repülőtér igényeit figyelembe véve – Pestszentlőrinc, Rákoskeresztúr és Vecsés kapcsolódó, elsősorban mezőgazdasági művelésű területeiből alakították ki. A területnek nevet adó **Ferihegy** történetileg Vecséshez tartozó puszta volt, eredetileg Vecsési Erdő, Haraszt néven. A terület a 18. században – Szent Lőrinc pusztához hasonlóan – szintén a Grassalkovich uradalom része volt, amelyet a 19. század legelején a Mayerffy család bérelt. (A forrásokban a két testvér, Mayerffy Xavér Ferenc és Károly neve is megtalálható bérlőként.) A terület elnevezése a Mayerffy családra utal, Xavér Ferencre, vagy az édesapára, aki szintén Ferenc volt. A helytörténeti irodalom szerint a Mayerffyak mintaszőlőtelepet létesítettek itt. A terület megnevezéseként Ferihegy először az 1861-es II. katonai felmérésen tűnik fel, amikor már kiépült majorságot ábrázolt a térkép, kúriával, gazdasági épületekkel, sörfőzővel, szeszgyárral. Ez azonban elképzelhető, hogy csak az 1830-as évek végén, 1840-es évek elején történt, mivel az 1836-os térkép még csak erdőt ábrázol ezen a területen. A kastélyépületet dokumentálhatóan Jurenák Frigyes bérlő építtette. A terület a Grassalkovich uradalom részeként 1851-ben a Sina család, majd Szontagh Samu birtoka lett; 1876-ban már a Podmaniczky család kezében volt. A Podmaniczky családtól leányági öröklés útján került a Vigyázó családhoz, akik 1937-ben a Magyar Tudományos Akadémiára hagyták a területet. (4.1-4.2-4.3. ábra) A puszta sorsa a 20. század első felében minden bizonnyal a fokozatos pusztulás lehetett, az 1941-es térképen már nem látható. Mondat helyett: Az 1910-es években még fotók készültek a puszta épületeiről, és a terület kutatói szerint közülük többet csak a második világháború után bontottak el. Egy épület szerintünk ma is látható a légi felvételen (a repülőtér kertészete). A térképen azért nem szerepelnek, mert katonai célokra használták ezeket. (4.9. ábra) A majorság területe a mai Ferihegyi 2-es termináltól nyugat felé, a két futópálya közé, a tűzoltóparancsnokság környékére lokalizálható.

4.1. ábra. A vecsési erdőnek (vagy Harasztnak) nevezett terület, ahol a későbbi Ferihegy puszta kiépül, az 1836-os térképen

4.2. ábra. Ferihegy puszta a II. katonai felmérésen, 1861.

4.3. ábra. Ferihegy puszta épületei, középpütt a Jurenák-féle U alakú lakóépülettel, hozzákapcsolódó parkkal a kataszteri térképen, 1882.

A jelenlegi Ferihegynek csak a történeti Gyömrői út – amely a repülőtér miatt megszakad – és a Vecsési út közötti területe tartozott korábban Pestszentlőrínchez. Ez az egyedüli területrészt, ahol az 1940-es évek legelején lakóterület alakult ki és ez napjainkig megmaradt. A területet a kataszteri térképek a 19-20. század fordulóján **Szalma csárda** dűlő név alatt említik. A csárda a mai Gyömrői, Lajta és Párkány utcák által bezárt területen van. (4.4. ábra)

4.4. ábra. Kataszteri térkép a területről 1911-1912.

A Pestszentlőrinchez tartozó terület a 18. században a Grassalkovich birtokhoz tartozott, a 19. század közepén a Sina, majd a Cséry birtok része volt, 1902-ben Szemere Miklós tulajdonába került.

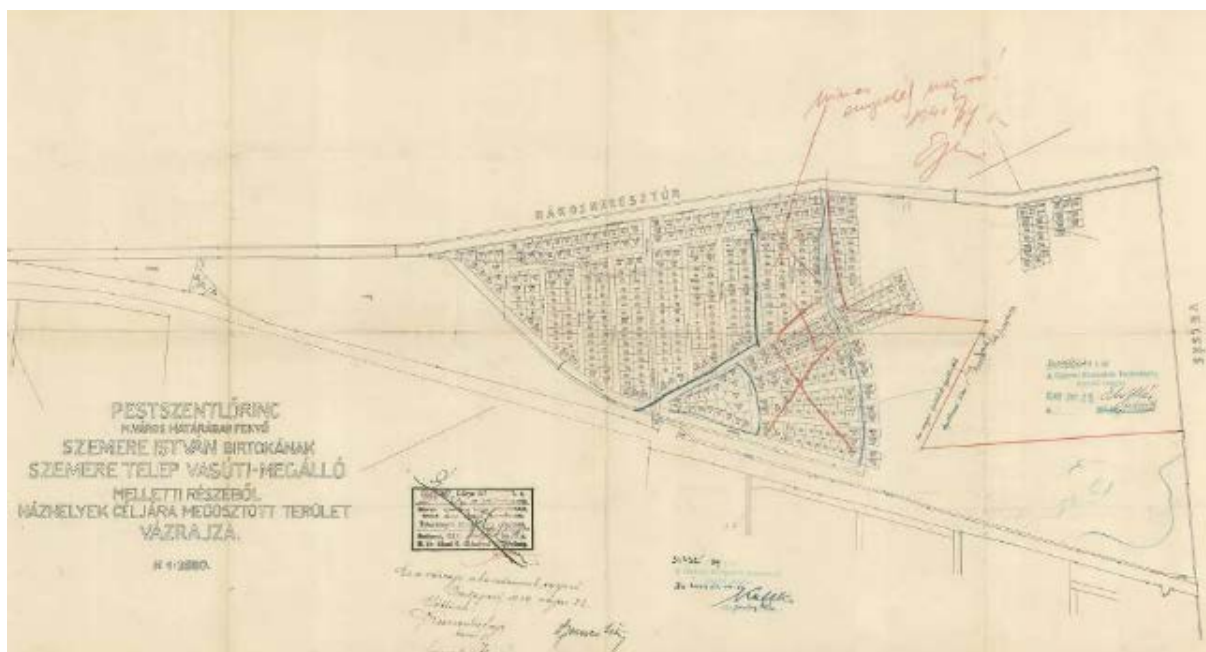
Az 1930-as években Szemere István parcellázni tervezte a Szemeretelephoz közel eső területet, azonban a parcellázást részben megakadályozta a repülőtér 1939-ben megindult tervezése. Az eredeti elképzelésekben a jelenlegi lakóterületnél jóval nagyobb mértékű parcellázás szerepelt – a vasút és a Gyömrői út közötti teljes terület felosztása –, azonban ez a repülőtér miatt a jelenlegi méretre csökkent le. A Szemere birtok ezen részét megvásárolták a repülőtér számára, megközelítőleg a parcellázásra szánt terület keleti végénél állhat a mai 1-es terminál. (4.5-4.6-4.7. ábra)

4.5. ábra. A terület tervezett teljes mértékű parcellázása 1938.

4.6. ábra. A terület csökkentett méretű parcellázási térképe 1939.

4.7. ábra. A csökkentett területű parcellázás, további beépítési korlátozásokkal, 1939.

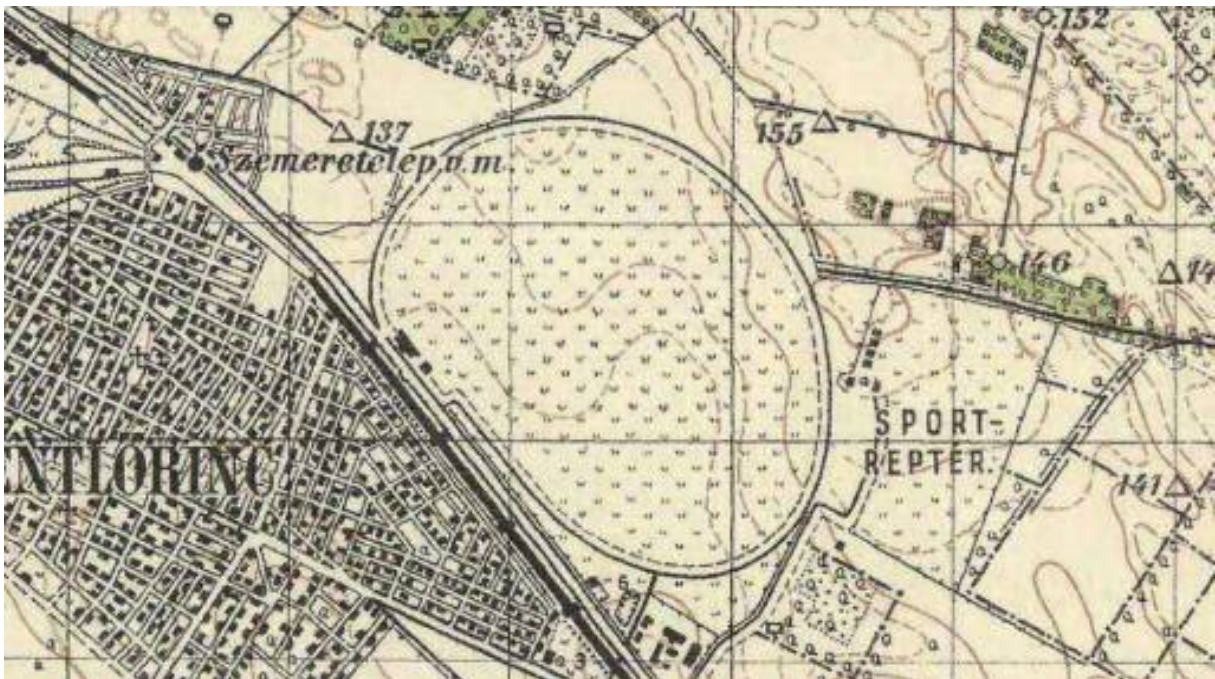
1939-ben jelölték ki a területet nemzetközi repülőtérnek, és még az évben tervpályázatot írtak ki a tervezésére, amelyet ifj. Dávid Károly nyert el. A munkák elkezdődtek, de 1944-ig nem fejeződtek be, amikor is az épületek a háborús események miatt jelentős károkat szenvedtek. A végleges átadásra csak 1950-ben került sor. A repülőtér 1. terminálja ma országosan védett műemlék, a kerület két műemléke közül az egyik.

Ferihegy 2. terminálját 1985-ben adták át; a repülőtér 2011-ben Liszt Ferencről nevezték el. A repülőtérre vezető gyorsforgalmi út még 1943-ban elkészült, amely a vasútvonal mellett tovább növelte a frissen parcellázott terület különállását Pestszentlőrinc többi részétől. 1950-ben tervezték a terület északnyugat felé való lakóterületi beépítését, azonban erre csak részben került sor. (4.8. ábra)

A kataszteri térképeken a repülőtér, mint katonai létesítmény, nem látható, az 1941-es katonai felmérés tájékoztatója a repülőtér korai állapotáról. (4.9. ábra)

4.8. ábra. A Ferihegyi lakóterület északnyugat felé történő tervezett bővítése, 1950-es térképen.

4.9. ábra. A repülőtér Magyarország katonai felmérésén, 1941.

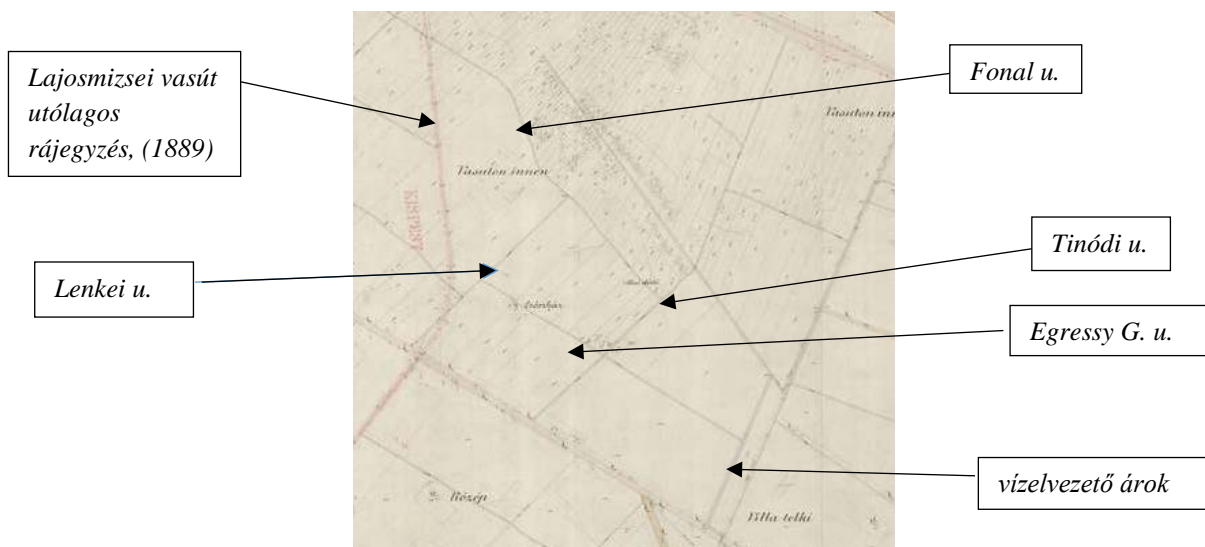
1.5. Rendessytelep

A XVIII. kerület nyugati szélén elterülő Rendessytelep a 19. század legvégéig beépítetlen, részben mocsaras, rossz vízelvezetésű mezőgazdasági terület volt. (5.1. ábra)

5.1. ábra. A pirossal jelzett Úllői úttól északra és a Szalla-Waldtól (a Grassalkovich vadasparktól) nyugatra elterülő terület teljesen beépítetlen az 1861-es, II. katonai felmérésen.

Az 1882-es kataszteri térképen már megjelennek azok a dűlőutak, amely a mai napig meghatározzák a telep utcaszerkezetét, beépítettségét. 1889-ben megépült a lajosmizsei vasútvonal, ami a terület nyugati határvonalát jelenti. Kijelölődött a mai Egressy Gábor, a Tinódi és Lenkei utca helye, a mai Fonal utca kissé kanyargós vonalvezetése valamint az a vízelvezető árok, amely a mai Lakatos úttal párhuzamosan vezetve érte el az Úllői utat. A terület nyugati határvonala, a lajosmizsei vasútvonal 1889-ben épült meg, ez utólagos rájegyzésként szerepel a térképen. (5.2. ábra)

5.2. ábra. Az Úllői úttal párhuzamos és arra merőleges dűlőutakkal szabdalts terület az 1882-es kataszteri térképen

A területen az első nagyobb parcellázás az 1890-es években történt. A helytörténeti irodalom szerint a felosztást a területet birtokló Rendessy Ödön budapesti pékmester végeztette el, akinek a nevét a telep napjainkig őrzi. (A Rendessy-szőlők egy része a vasút másik oldalán, a mai Kispest területén volt.) A parcellázás a mai telep Üllői úthoz közel eső részén történt, az Üllői út, Tinódi és Egressy Gábor utcák valamint a vízlevezető árok által határolt területen volt. Az Üllői úti kötött pályás közlekedés 1887-ben indult el, gőzvasút/helyi érdekű vasút formájában, kezdetben a mai Kossuth térig teher és személyfuvarozást egyaránt végezve, nagyrészt ennek köszönhető a parcellázás sikere. A vízlevezető árok nagy része napjainkra beépült, utcaszerkezeti nyomát ma a Németh József utcának az Üllői útra merőleges rövid szakasza őrzi. A Rendessy-féle parcellázástól függetlenül alakították ki az Üllői útra merőleges, már akkor is Lenkeinek nevezett utca házhelyeit. (5.3. ábra)

5.3. ábra. A két tagban történő parcellázás utólagos jelölése az 1882-es kataszteri térképen, 1898-as utólagos rájegyzéssel.

A terület nyugati szélére, a lajosmizsei vasútvonal mellé 1907-ben települt le a Kispesti Textilgyár (Kistext), amely 1992-ig működött itt. (Pestszentlőrinc 1910-ben szakadt el Kispesttől és vált önálló községgé, a gyár neve ennek az emléket őrizte.) A Kistext további textilipari cégeket is vonzott a területre, az 1938-as térkép szerint a Lenkei és József utcák között két további gyár található, a Continental Szalagszövő Rt. és az Általános Fonó és Textilipari Rt. A Kistext szomszédságában a telepen kialakult egy textiles kolónia, több lakóépülettel. Az 1938-as térképen szerepelnek az 1910-es években parcellázott József és Ferenc utcák, és egy további tervezett parcellázás a mai Egressy utcától északra, valamint még látható a vízlevezető árok. (5.4. ábra)

Az 1938-ra datált kataszteri térkép egy korábbi állapotot vett alapul, mivel Pestszentlőrinc 1930-ban készült nyomtatott és további térképek az 1930-as évekből már meglévőként jelölik a tervezett utcanyitásokat. (5.5. ábra)

A területet a hivatalos dokumentumokban már 1900-tól, majd az 1930-as évek térképei is Rendessytelepnek nevezték. A 19. század végi kataszteri térképek a **Vasúton innen, illetve Alsó dűlő** elnevezéssel jelölték meg. (A telepen nyitott elemi iskola nevében már a század elejétől szerepel a Rendessytelep megjelölés, az erzsébettelepi iskolához hasonlóan.)

5.4. ábra. A terület beépítettsége az 1938-as térképen, a gyárakkal, a terveztként jelölt utcanyitásokkal és parcellázásokkal.

5.5. ábra. A Rendessytelep utcái az 1930-as térképen, ahol meglévő utcákként ábrázolják az 1938-ban terveztként feltüntetetteket.

A Rendessytelep a Lakatos-lakótelep létrehozásáig annak egy részét is magában foglalta, így az Üllői út mentén 1927-ben épített iskola (Piros iskola), eredetileg a rendessytelepi iskola nevet viselte. Az Üllői úttól távolabb eső részek házhelyparcellázását az akadályozta, hogy ennek a résznek nem volt túl jó a vízelvezetése, továbbá itt intenzív kiskerti gazdálkodás folyt, boltkertészetekben.

A parcellázások után a területen jelentősebb változás történt 1950-ben, amikor a ceglédi és lajosmizsei vasút közötti háromszöget Kispesthez csatolták. További szerkezeti változást jelentett a terület egy részének Lakatos-lakótelephez való csatolása és a Nefelejcs utca meghosszabbítása Kispest felé – a Lakatos-lakótelep kialakításával párhuzamosan, az 1960-as években –, amely a telep mai, északi határát alkotja.

1.6. Lakatos-lakótelep

A XVIII. kerület nyugati szélén elterülő Lakatos-lakótelep a XVIII. kerület egyik olyan területi egysége, amely viszonylag későn vált lakóterületté. A 19. században beépítetlen, mezőgazdasági terület volt, művelésében részben kapcsolódhatott a Grassalkovich-féle vadasparkhoz. (6.1-6.2. ábra) A Lónyaytelep és Rendessytelep közötti eredeti határvonal a Lakatos-lakótelep felépítéséig nagyjából a Lakatos út volt, kivéve az Üllői út melletti részeket, ott ez a határvonal a Mikszáth Kálmán út.

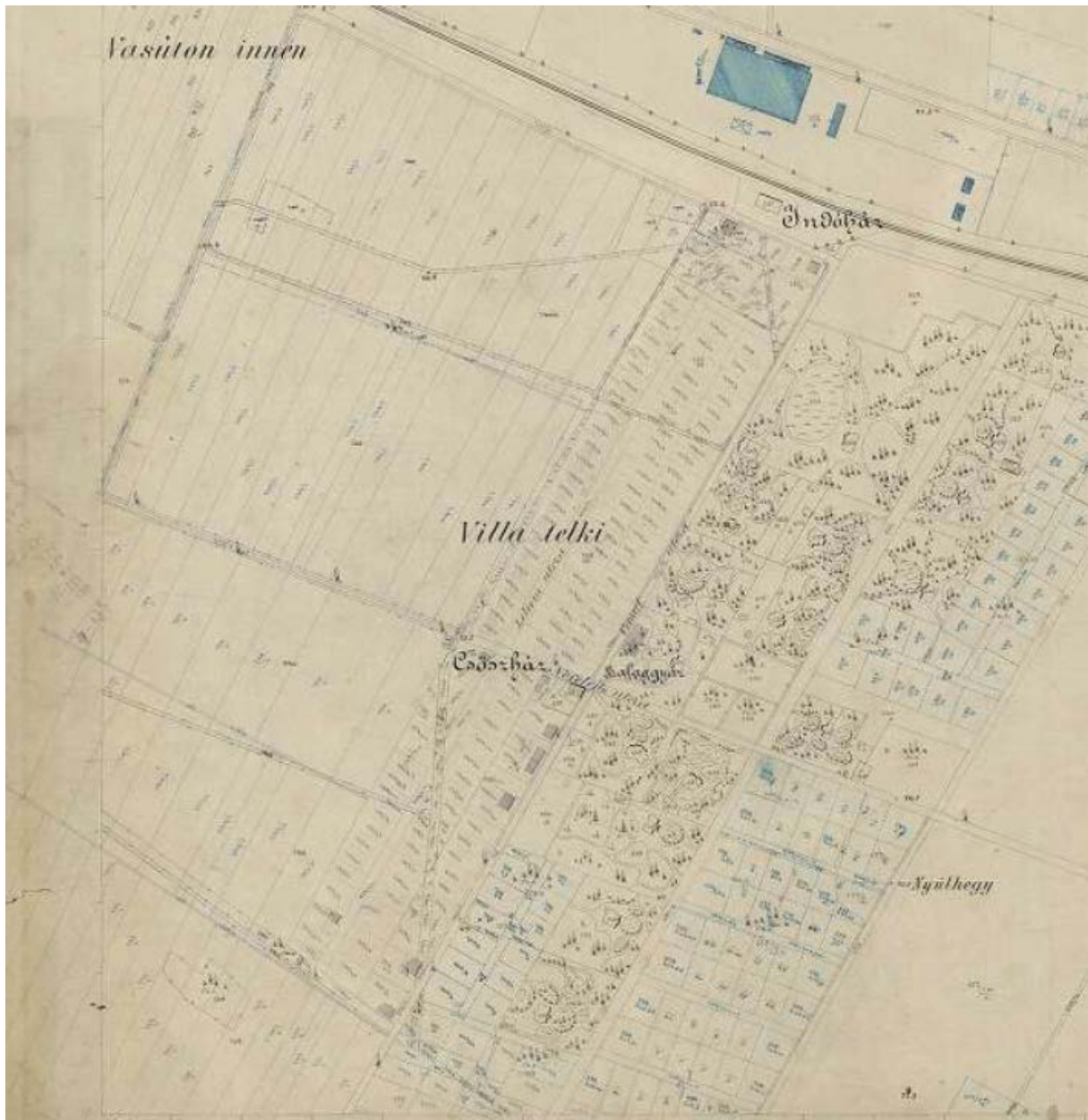

6.1. ábra. A Szalla-Waldtól (a Grassalkovich vadasparktól) nyugatra elterülő Scheuer(csőr)-ként megjelölt terület, Pest és környékének 1810-1820 körüli térképén.

6.2. ábra. A pirossal jelzett Üllői úttól északra és a Szalla-Waldtól (a Grassalkovich vadasparktól) nyugatra elterülő terület teljesen beépítetlen az 1861-es, II. katonai felmérésén.

Az 1882-es kataszteri térképen – amelyen jelölték a szomszédos két telep, a mai Rendessy- és Lónyaytelep parcellázását – a terület csak három, a Pest-Cegléd-Szolnok vasúthoz és az Üllői úthoz igazodó dűlőúttal szabdalt. (6.3. ábra)

6.3. ábra. A „Villa telki” dűlő azaz a mai Lónyaytelephez tartozó terület teljes parcellázatlansága az 1882-es kataszteri térképen.

A területen a két háború között bolgárkertészetek működtek. Az első ismert házhelyparcellázási kezdeményezés az 1920-as évek fordulójára tehető. Pestszentlőrinc térképein az 1930-as években megjelentek a parcellázási elképzelések. A lakóházas építkezés a Lónyaytelep felé terület határt jelentő Mikszáth Kálmán utca északi oldalán, a Nefelejcs utca mellett és a Lakatos út mentén valósult meg. Egyetlen nagyobb épület készült el a területen, a ma is álló, H alakú Rendessytelepi iskola/óvoda (a mai Piros iskola) az Üllő út mellett. A

terület a Rendessytelephez tartozott, bár az 1930-as évek térképei szerkezetileg inkább a **Villateleph**hez kapcsolták. (6.4. ábra)

6.4. ábra. A terület tervezett parcellázása az 1930-as térképen, amely egyedül a Mikszáth Kálmán utca középső szakaszán jelöl meglévő épületeket.

A jelenlegi Lakatos-lakótelep lakóépületei 1963-1967 között épültek fel. A korábban kiosztott házhelyeket kisajátították a nagyrészt beépítetlen területen, a már megépített lakóépületeket szanálták. A lakótelep modern, emeletes épületei a Lakatos-lakótelep déli oldalán állnak, az Üllői út – Nefelejcs utca közötti területen. A bokor típusú elrendezésű lakótelep terveit Brenner János készítette, aki ezért a munkáért 1964-ben Ybl-díjat kapott.

A 20. század második felében a telep északi részére, a Nefelejcs utca és a Pest-Cegléd-Szolnok vasút közé kisebb-nagyobb üzemek települtek. Ezek közül legjelentősebb a Kispesti Erőmű, valamint a terület látképét északi irányból meghatározó víztorony.

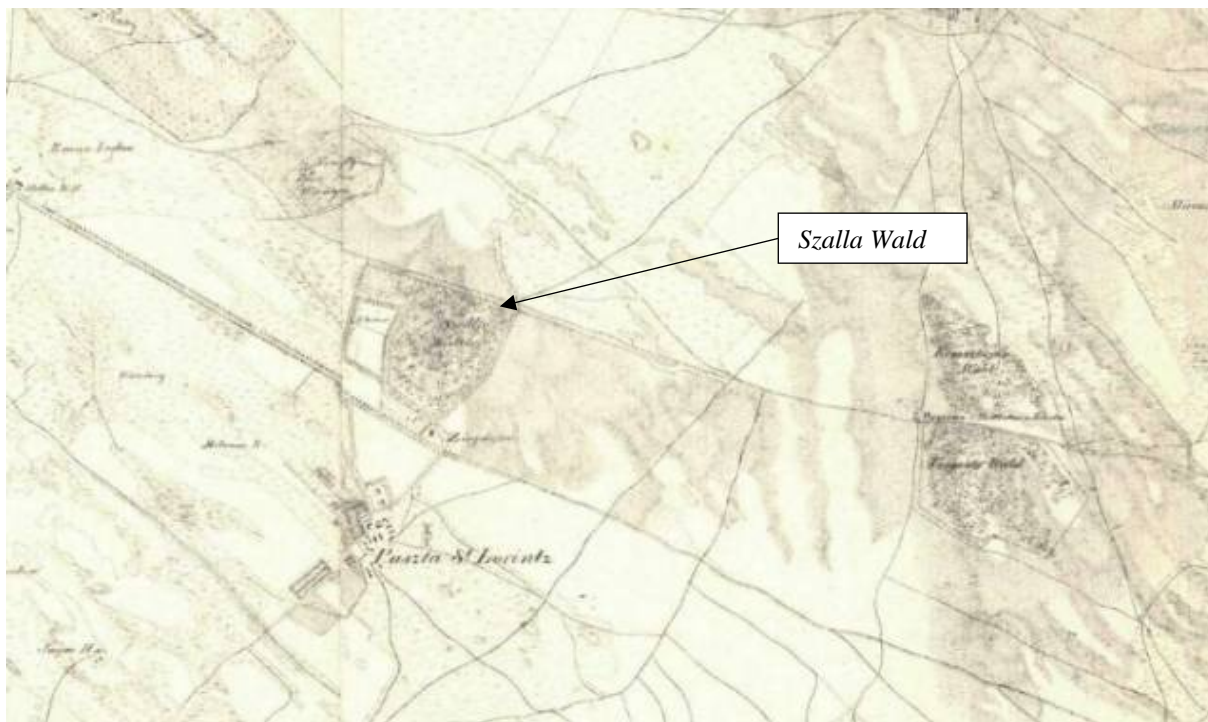
1.7. Lónyaytelep

A mai XVIII. kerület legkorábban létrejött településszerkezeti egysége a Lónyaytelep.

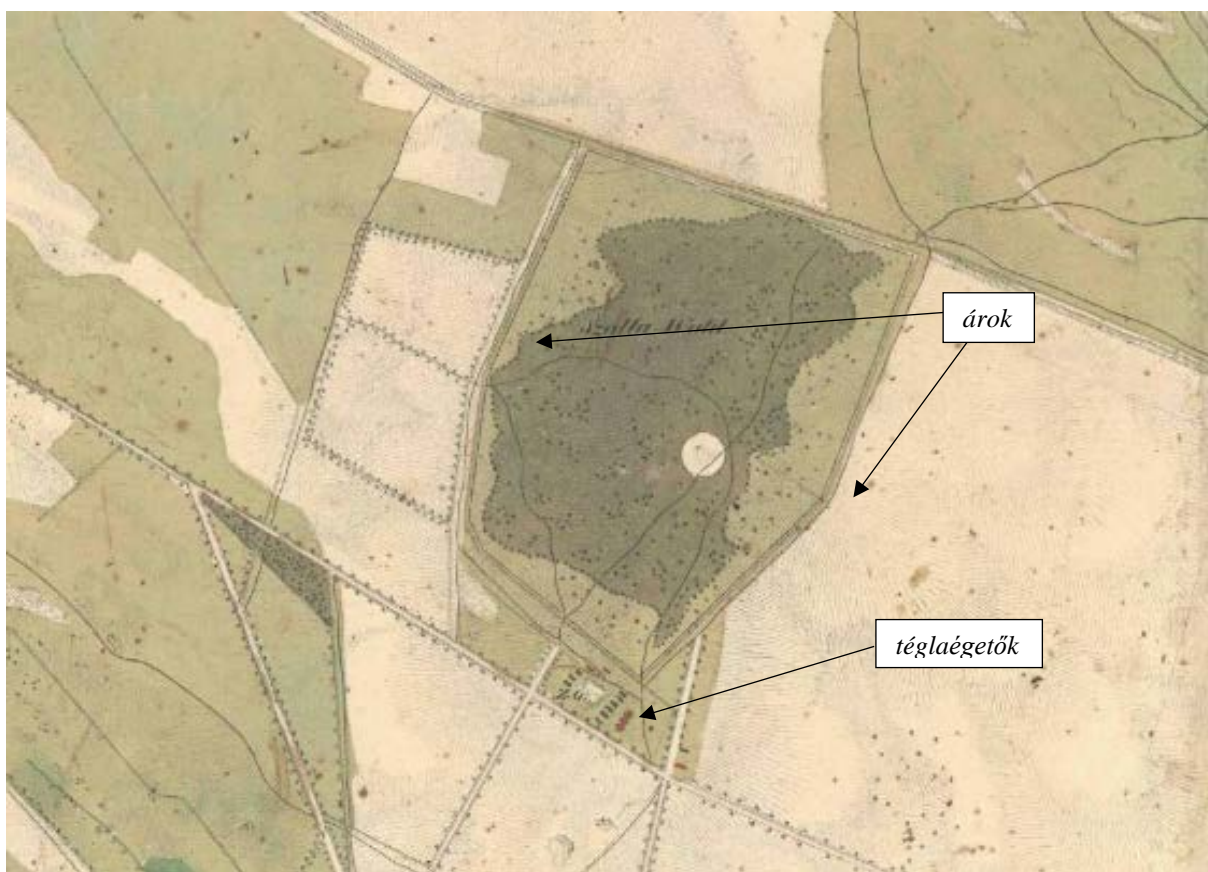
A mai telep területén a 18-19. századi birtokosok, a Grassalkovichok idejében egy tölgyerdő, körülkerített vadaskert jött létre, amely 1851 után a Grassalkovich család birtokait megvásárló Sina György idejében is részben megmaradt (erdő). 1864-ben a Sina család eladta összes magyarországi birtokát egy belga banknak, amely a mai Lónyaytelep területét Lónyay Menyhértnek Kappel Emíliának értékesítette. Lónyayné 1864-ben vásárolt mintegy 400 holdas birtoka a kerület északi részén (az Üllői úttól északra) terült el, jórészt magában foglalva az egykori vadspark tölgyerdejét. Lónyay Menyhért 1872-ben további jelentős területeket vásárolt Szent Lőrinc pusztán.

Lónyaynak a lőrinci birtokkal több szándéka is volt. Egyrészt 1872-re felépítette ma is álló 10 szobás, nyári tartózkodásra szánt villáját, amelyhez 10 holdas angolkert tartozott; másrészt volt egy különféle *„kellékekkel felszerelt majoros gazdasága, közép állományban 120 darabot számító jeles tehenészettel”*. Harmadrészt a birtok egy részét, 90 holdat kifarcellázott, szabályos, négyzet alakú, 1,5 holdas telkek formájában. A parcellákat a pesti „úri közönség” vásárolta meg és nyári lakot épített itt. Később ezeket neves személyiségek vásárolták meg, pl. Eötvös Loránd vagy Margó Tivadar. A farcellázott telkek Lónyay villája közelében feküdtek és az 1870-es, 1880-as években épültek fel. 1882-re már 16 állt belőlük, létrejött a **Villa- vagy Nyaralótelepnek** nevezett telep. A telkek gyors eladását és a villák felépítését bizonyosan elősegítette, hogy a terület szélén egy vasúti megálló is létrejött a Pest–Cegléd–Szolnok vonalon, amelynek érdekében Lónyay Menyhért bizonyosan felhasználta politikai kapcsolatait. A birtoktestet északról ugyanis ez a vasútvonal határolta. Ez hazánk második gőzvontatású vonalaként épült meg 1847-ben, és 1868-1869 között már elkészült a második vágánya is. Az indóházhoz Lónyay saját birtokából szakított ki egy kis területet. A megállót 1872-ben létesítették, az első állomásépület valószínűsíthetően 1875-ben épült fel, amelyet 1907-ben bővítettek mai méretére. A vasútállomás miatt a villák ugyan egy hosszanti sávban, de elsősorban a vasút felé eső részen épültek fel, Pestszentlőrinc központi útjától, az Üllői úttól távol.

A Lónyay-féle farcellázás az egykori, Grassalkovich-féle vadaserdő egy részét (Szalla-Wald) érintette. Az 1836-os térképen az erdő területe még teljesen osztatlan, négy oldalról árok határolja. (7.1-7.2. ábra) Az erdő környezetében egyetlen út a déli oldalon a mai Üllői út vonala, északon pedig kezd kialakulni a későbbi vasút, illetve majd a Ferihegyi út nyomvonala. Téglarétegű működik az Üllői út mellett, két oldalán egy-egy utca fut fel észak felé, ezek a mai Haladás és Thököly út kezdeményei. (Ez a rész ma a Miklóstelephez tartozik.)

7.1. ábra. Pest környékének térképe 1810-1820 k.

7.2. ábra. Buda és Pest környékének térképének részlete a Grassalkovich-féle erdővel, és az Üllői út menti tégláégetőkkel 1836.

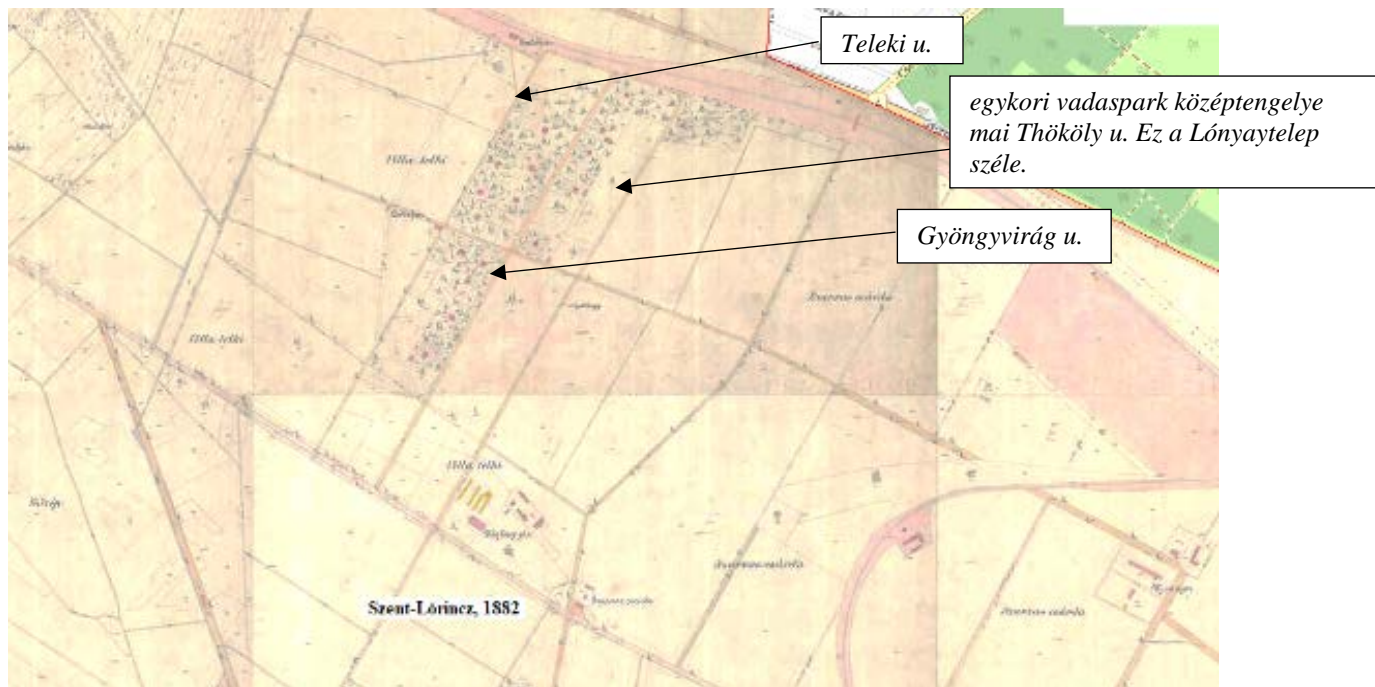
Az 1861-ben készült II. katonai felmérésen (7.3. ábra) a két mai telep területét érintő (Lónyay- és Miklóstelep) erdő területét észak felől már az 1847-ben felépített vasút nyomvonala, kelet felől egy – a vasútvonalhoz dél felől vezetett – út, a mai Ráday Gedeon és Haladásnak nevezett utcák határolták (Miklóstelep). Ez az út a mai Üllői úttól, a Szarvas csárda mellől indult a vasúti átkelőhöz, később Rákoskeresztúr felé is vezetett. Nyugat és dél felől továbbra is az árok maradt az erdő határvonala. A tölgyerdőhöz nyugat felé további mezőgazdasági területek csatlakoztak és ezeket észak-déli irányban egy út határolta le, amely szintén a vasútvonalhoz vezetett. Az út a mai Lakatos utcát jelölte ki és összekötötte a Kőbányáról és Pestről induló utakat észak-dél irányban, majd vitt tovább Szentlőrinc pusztára. Az erdőt és a hozzákapcsolt mezőgazdasági területeket két nagy tengellyel négy részre tagolták. Az észak-déli tengely a majorsági központból indult (a mai Thököly út vonala, és a Lónyaytelep mai határa), a kelet-nyugati tengely (a mai Nefelejcs utca vonala) az előbb említett, ma Lakatos utcának nevezett úttól indult és az Új major (a mai Szemeretelepen) volt a végpontja. A területen az új utak kialakulása egyrészt összeköthető a vasút létrejöttével, valamint kapcsolódott az új birtokos, a Sina család gazdasági fejlesztéseihez.

7.3. ábra. Az Üllői út (piros) és környéke a II. katonai felmérésen a Szalla-Wald-nak nevezett vadaskerttel, 1861.

Lónyay Menyhért a Grassalkovich-féle vadaspark észak-déli középtengelyétől nyugatra, azzal párhuzamosan két új utcát nyitított, ezek a mai Gyöngyvirág és Teleki utcák. A két új utca keleti és déli határát az egykori erdő terület és az azt határoló árok jelölte ki. (7.4. ábra) a területet parcellázta, és itt épültek fel a nyaralók és a család nyaralója is. A Lónyay házaspár különféle okokból több lőrinci birtokrésztől megvált. Amikor Lónyay Menyhértné Kappel Emília 1888-ban, férje után 4 évvel meghalt, örökösei a maradék birtokot és a nyaralót is

értékesítették. A Gyöngyvirág utca mentén a kertekben még több helyen ma is láthatóak a vadspark tölgyfái.

7.4. ábra. A Lónyaytelep területe az 1882-es kataszteri térképen

A mai Lónyaytelep területén az 1890-es években két új parcellázást kezdtek az Üllői úti és a Pest-Cegléd-Szolnoki vasútvonal között.

1891-ben rögzítették a kataszteri térképen egy új, észak-dél irányú utca, a Liliom utca (ma Széchenyi István utca) nyitását és parcellázását és ezzel párhuzamosan kisméretű, kertes házhelyeknek felosztották a Teleki utca nyugati oldalát. A legtöbb épületet a Teleki utca nyugati oldalán emelték Már nem nagyméretű telkeken álló nyaraló villáknak, hanem sokkal kisebb méretű, gyári munkások és kistisztviselők kertes lakóházai számára parcelláztak. A vasút túloldalán, az Erzsébettelepen ebben az évtizedben több nagyobb gyár is megkezdte működését, amelyek elősegítették a parcellázás sikerét. Emellett az Üllői úti kötött pályás közlekedés 1887-ben indult el, gőzvasút/helyi érdekű vasút formájában, kezdetben a mai Kossuth térig teher- és személyfuvarozást egyaránt végezve, majd 1900-tól már csak személyszállításra használt villamosvonalként (ekkoról végállomása a Szarvas csárda).

1898-ban a Gyöngyvirág utcától keletre parcelláztak, a Gyöngyvirág és a Thököly utca közötti területen, ott, ahol Lónyaynak nem sikerült a kifarcellázott 1,5 holdas telkeket értékesíteni. Így jöttek létre a Thököly és a Gyöngyvirág utca között a mai Esztergályos, Rezeda, Tulipán és Rózsa utcák. Ezeknek az utcáknak a nyitása követte a Lónyay által kifarcellázott, de eladatlaná vált 1,5 holdas telkek telekhatárát, két telek helyett összesen 12, kertvárosi lakóháznak adva helyet. Ugyanekkor nyitották a Szegfű és a Virág utcát, valamint a Kubinyi – Hársfa – Pálma utcákat is. Ez utóbbi utcáknak irányát is a területen álló 1,5 holdas villák határozták meg. Ez egy merőben fiktív parcellázás volt, ahogy Lónyaynak a 1,5 holdas telkeket,

úgy az tulajdonosoknak, Pordánéknak sem sikerült értékesíteni az ekkor már jóval kisebb építési parcellákat, maradt az erdő. 1927-ben osztották fel a területet ténylegesen, a Hársfa utca pedig az 1930-as években nem az ezen a térképen szereplő nyomvonalon valósult meg. Amíg a Teleki utca Thököly út közötti szakaszon nagyrészt a nagypolgárinak mondható, szabadon álló, villajellegű beépítés volt jellemző, addig a Teleki utca másik oldala és a további utcák abszolút kisvárosiasan, sokkal zártabb, részben utcafronti elrendezést képviselnek. Az 1890-es években kezdett beépülni a telep déli, Üllői út melletti része is (miután megindult a gőzvasút az Üllői úton), amelyet még ebben az időben is az egykori vadaskertet határoló árok választott el az északi résztől. Erre a területre továbbra is a nagyméretű telkek voltak jellemzők, két nagy telek villával állt itt és áll ma is; a Hofherr-villa (ma: Új Tündérvilla) és a Bogyay-villa (ma: Zeneiskola). Egyedül a mai Háromház utcának nevezett utca nyúlt túl az ún. árkon, amelyen családi házas parcellázások voltak. (7.5. és 7.6. ábra)

7.5. ábra. Kataszteri térkép, 1882-es alaptérkép 1898-as (kék) és 1901-es (fekete) változtatásokkal.

7.6. ábra. Kataszteri térkép, 1882-es alaptérkép 1898-as (kék) és 1901-es (fekete) változtatásokkal.

A területet ábrázoló 20. század eleji kataszteri térképlap sajnos megsemmisült, ezért csak kisebb léptékű térképeken lehet követni a telep fejlődését. 1910. január elsejével vált Pestszentlőrinc önálló nagyközséggé, az önállóság és a település intenzív fejlődése egy valamennyi telepről jól megközelíthető településcentrum kialakításának, középületek emelésének szükségét hozta magával. Ezt a Lónyaytelep eddig kevésbé beépített, Üllői út menti részére tervezték, a villamosvonal mellé. A mai Kossuth teret 1910-ben piactérnek vásárolta meg a település, majd az I. világháború után itt kezdték kialakítani a település centrumát. A tervek szerint az Üllői út mellett három nagy épületet akartak felépíteni, középtűt az új városházát, jobb oldalán az evangélikus templomot, baloldalán a kultúrházat. Az elképzelések nem valósultak meg, a tér Üllői úti oldala beépítetlen maradt.

A Kossuth téren csak a parkrészt, azaz a Hősök ligetét alakították ki országzászlóval (1934) és az I. világháborús emlékművel (1938. Visnyovszky Lajos). A tér hátsó, északi részére került a polgári iskola (1927. Jánszky Béla, Szivessy Tibor), mellette épült fel az evangélikus templom (1932. Benkő János) és végül a református templom (1931-1941. Csaba Rezső).

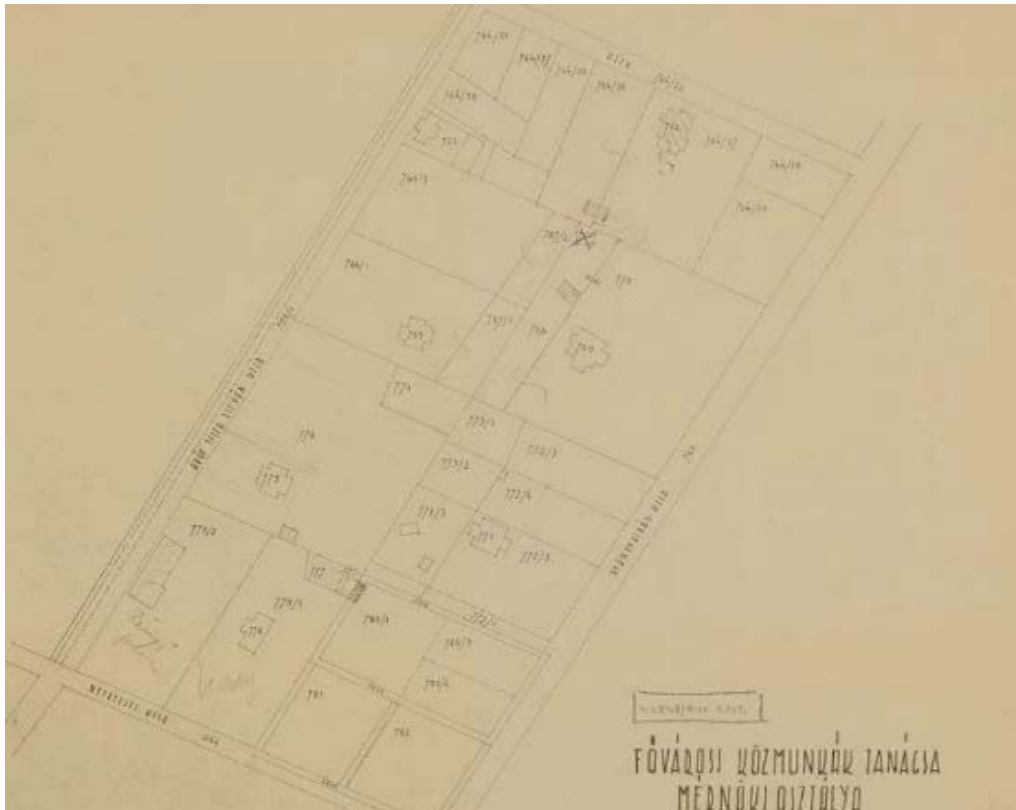
1930-ra kijelölték a Mikszáth Kálmán utca (az egykori vadaskerti árok túloldalán), és azt délen, a Piac tér fölött keresztező akkor Kölcseynek, ma Aranyesőnek hívott utca vonalát. A Mikszáth utcának déli, Nefelejcs utca alatti részét már lakottként ábrázolták. Kialakultak az Üllői út melletti közterületek és közösségi épületek, amelyhez kapcsolódva beépült a Piac tér nyugati oldala, valamint állandósult a Kossuth tér és annak északi oldalán lévő utcarendszer. Három helyen nyitottak új utcákat, amelyek a további megmaradt nagy nyaralótelkek felparcellázása révén jöttek létre; ezek a Muskátli, az Akácfa, a Fenyő, a Hársfa, a Vadkert, valamint az Ibolya utca. Az 1931-ben készült térképen azonban még felosztás nélkül áll a Lónyay-féle nyaralótelkek jó része. (7.7. ábra)

7.7. ábra. 1930-as várostérkép a Lónyaytelepről.

A nagy, Lónyay-féle nyaralótelkek végső felparcellázását, majd a villák nagy részének pusztulását az 1929-es világválság utáni idők hozták meg. Akkor 4 épületet bontottak le (kettőt az 1930-as évek végén, kettőt az 1940-es évek elején). A legutolsó utcanyitások az 1970-es, 80-as években történtek a területen, az egykori villatelepen, a Teleki és Gyöngyvirág utca között (Csörötnek és Tű utca, előbbit a 2010-es években meghosszabbították). A Lónyay-féle 17 villából nyolc (többé-kevésbé) eredeti állapotában maradt meg, hármat teljesen átalakítottak (egyét 1916-ban, egyet 1970-ben, egyet az 1980-as években), 6-ot lebontottak (kettőt az 1930-as évek végén, kettőt az 1940-es évek elején, kettőt az 1990-es években), és bár későbbiek, a telep villái közé jól illeszkedik a Hofherr- és a Bogyay-villa. A 30/40-es évek második, már kisebb telkes villaépítkezése között is találunk fontos épületeket (Kaesz Gyula tervezte villa). (7.8. ábra)

Egykori villatelekből alakították ki a Gyöngyvirág utcában a zárda, jelenleg katolikus iskola tömbjét, illetve a két világháború között az utca végén, a vasút mellett emeletes lakóház épült. Az 1990-es évek végén a Nefelejcs utca melletti korai villából az 1900-as évek elején kisüzemmé alakított ingatlan helyén többségében nagyméretű villaépületeket építettek. A terület továbbra is nagyrészt kertés – családi házas beépítésű, csak az Üllői út mellett épültek fel nagyobb, az egész kerületet szolgáló, közfunkciót betöltő épületek, amelyek közül a legjelentősebb az 1983-ban átadott Városháza és postahivatal épülettömbje. (7.9. ábra)

7.8. ábra. A terület szabályozási terve, a 19. századi villákkal a Tisza István (Teleki), Nefelejcs és Gyöngyvirág Fenyő (Szil) u. közötti területen, 1941.

7.9. ábra. 1950-es kataszteri térkép. A kataszteri térkép egy 1900 körüli nyomtatott térkép, amelyen csak az új utcanyitásokat jelölték.

1.8. Miklóstelep

A mai Miklóstelep összetett funkciójú és eltérő területfelhasználási, -hasznosítási részekből alakult ki. Elnevezése Szemere Miklós birtokoshoz kötődik. A területen a 19. század elején mezőgazdasági művelés és erdőgazdálkodás folyt. A mai Thököly és Haladás-Ráday Gedeon utcák közé esett a Grassalkovichok vadaskertjének (Szalla Wald vagy Szála-erdő) egyik fele, a másik fele a mai Lónyaytelep része volt. A vadasparkot egy árok határolta körbe, amely a déli oldalon közel párhuzamos volt a mai Üllői úttal.

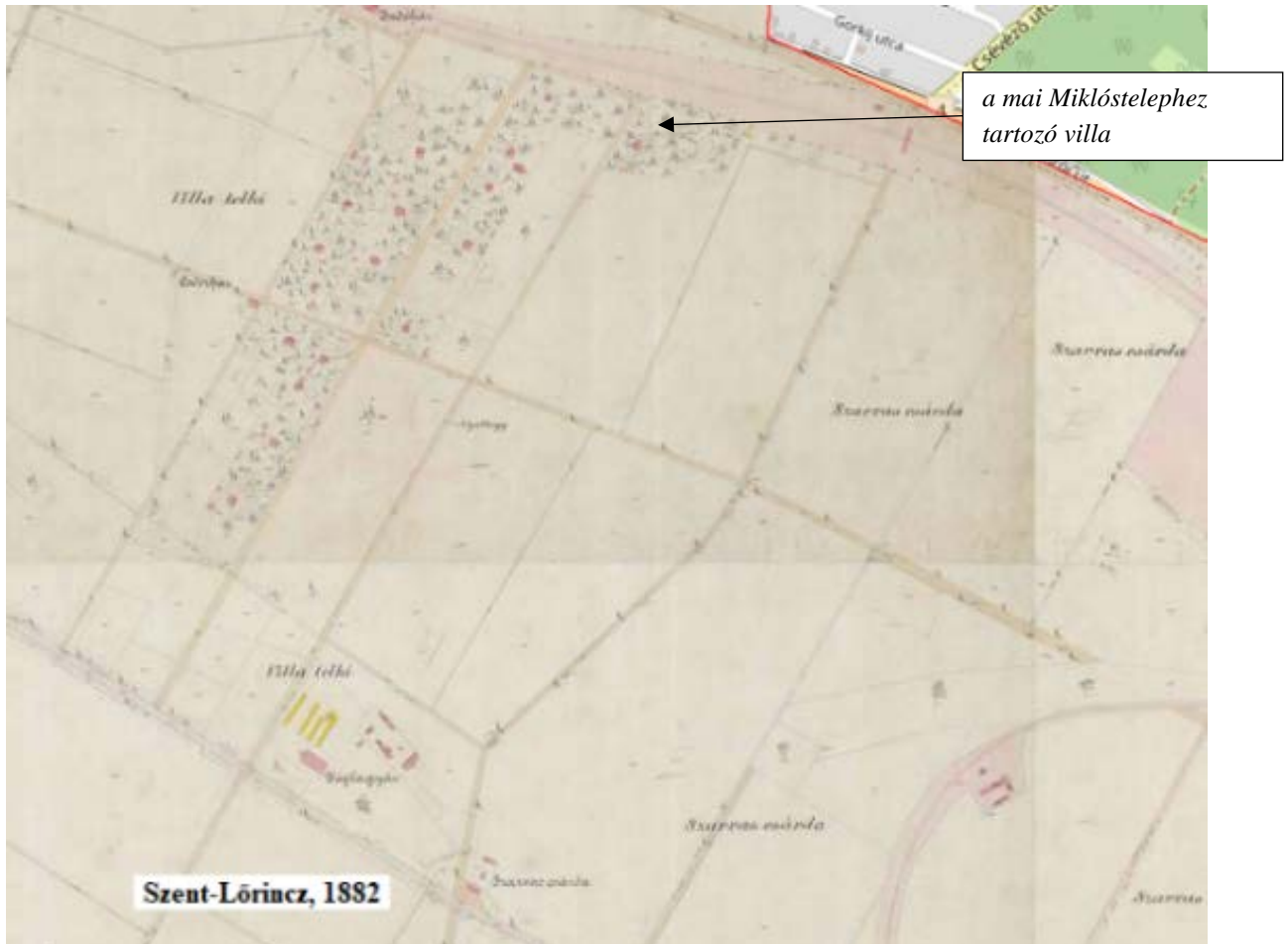
Az ároktól az Üllői útig terjedő területen, a vadaspark délkeleti sarkában már 1810-1820 között is téглаégető kemencét találunk, a lőrinci téglagyár elődjét, amely 1970-ben zárt be, és 1972-ben kezdték bontani. A vadasparktól keletre mezőgazdasági hasznosítású terület volt, feltételezhetően elsősorban legelők, mivel a későbbiekben kavicsbányát és homokbányát nyitottak a területen. (8.1. ábra)

8.1. ábra. A terület az 1810-1820 közé datált térképen, a Grassalkovich-féle vadasparkkal és a téглаégető kemencékkel.

A terület felhasználásában módosítás az 1870-es évektől következett be, amely összefüggött a szomszédos Lónyaytelep parcellázásával. Lónyay Menyhértne Kappel Emília 1864-ben vette meg az egykori Grassalkovich-féle vadasparknak – a későbbi tulajdonviszonyok alapján következtetve – a középtengelytől (mai Thököly utca) nyugatra eső részét. A keleti rész továbbra is a Szent Lőrinc pusztai majorság tartozékaként került újabb tulajdonosokhoz, így 1875-ben Cséry Lajoshoz, majd Szemere Miklóshoz. A Lónyay-család nagyméretű, 1,5 holdas villatelkeket parcellázott a mai Lónyaytelep területén és ezekhez csatlakozva egy hasonló méretű, parkosított villa épült fel a mai Miklóstelepen is, a jelenlegi Thököly út Gyömrői út felé eső végénél. Az 1882-es kataszteri térképen már látszanak azok az Üllői útra merőleges dűlőutak, amelyek a későbbi utcarendszer alapjai lettek, valamint a terület legrégebbi épületének, a Szarvas csárdának az épületei az Üllői és a mai Haladás utca csatlakozásánál. A

Szarvas csárda már a II. katonai térképen, 1861-ben is szerepelt. Az 1882-esen már a terület egy részének az elnevezésévé is vált, míg a másik, az egykori vadaspark felé eső részt – talán nem véletlenül – **Nyúlhegynek** hívták. A két terület közötti határvonalat a mai Haladás-Ráday Gedeon utcák adták, amelyek az egykori vadaspark árkában húzódnak. (8.2. ábra)

8.2. ábra. A terület az 1882-es kataszteri térképen, a kialakuló dűlőutakkal, és az északi részen az egyetlen, a Lónyaytelephez kapcsolódó villával, a déli részen a Szarvas csárdával.

A terület lakóterületként való részleges hasznosítása, parcellázása csak a 20. században indult el, de a virágzó ipari tevékenység, a téglagyár és a kavicsbánya korlátozták a lakóterületté válást. A kavicsbányából kikerülő anyag elszállítására hozták létre 1882-ben azt az iparvágányt, az ún. Nagy-Burmát, amely a telep keleti határát alkotja napjainkig. (A kavicsbánya Pestszentlőrinc legkorábbi ipari létesítménye/cége volt.)

Az 1911-12-es kataszteri térképen utólagosan parcellázottként jelöltek az Üllői út melletti egy területet. (A térképen szereplő vékony kiosztott sáv a téglagyár és az Üllői út közötti részén a Thököly út és a Haladás utca között, utólagos jelölés az 1930-as években.) Az Üllői úti helyi érdekű vasútvonal 1900-as villamosítását és Szarvas csárdáig hosszabbítását követően Gulner Gyula utca és az iparvasút között, az Üllői úttal párhuzamosan két utcát nyitottak. Ezek közvetlenül kapcsolódtak az 1902-ben átadott Szemere-féle lövöldéhez (ma Zila cukrászda).

Az Üllői út melletti parcellázást **Tulipántelepnek** nevezték, amely az 1905-1906 közötti, a kormánnyal szembeni nemzeti ellenállási mozgalom emlékét őrzi. (8.3. ábra)

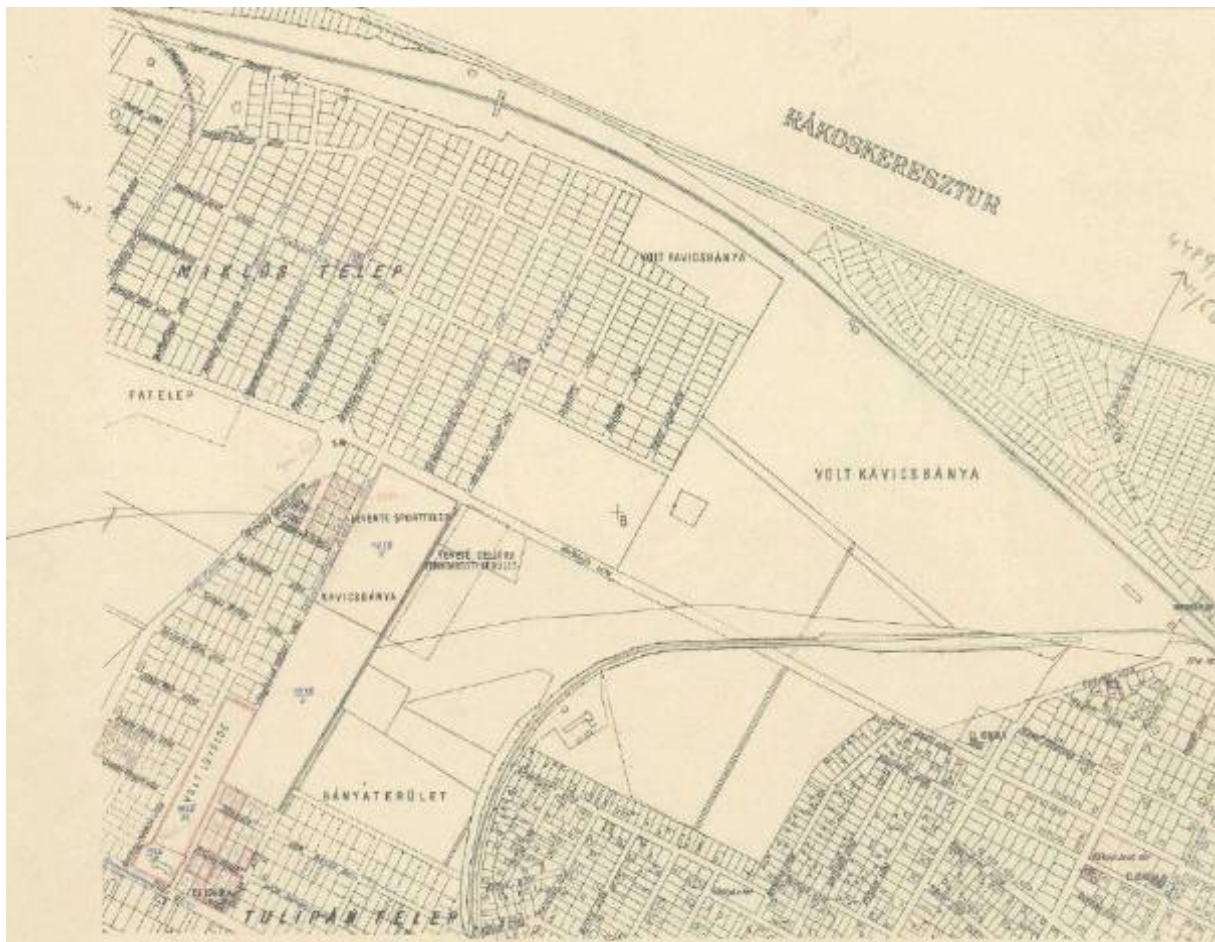
8.3. ábra. Az új Tulipántelep az Üllői út mellett, az 1911-1912-es kataszteri térképen.

A Tulipán telep és a téglagyári rész kivételével az egész mai Miklóstelepet 1912-ben parcellázták. Ekkor a Nefelejcs és a Ráday sarkán (Babits, Derkovits utca) egy kis rész betelepült. 1928-ban a Falusi Kislakásokat Építő Szövetkezet (FAKSZ) keretében kaptak a telepen építési telkeket a hadiözvegyek és hadirokkantak. Ezért ezt a részt egy ideig **Rokkant telepnek** nevezték. (Az 1930-as évek végétől a térképek azonban egy másik Rokkant telepet jelölnek a Halmierdő délnyugati végében, a Szálfa utca és a Pestszentlőrinc szárnyvonal között. *ld. még 17. Halmierdő*) Az 1912-es parcellázás hossz tengelye a „frissen” nyitott Ráday Gedeon utca lett, amely a Szemere-féle lövölde mellől indulva érte el a Pest-Cegléd-Szolnok vasútvonalat. Ehhez igazodott a hálós szerkezetű utcakiosztás, támaszkodva a terület történeti kelet-nyugat irányú főútvonalára. A szabályos rendszer egyetlen egy ponton csuklik meg, az északnyugati sarokban (Székely György utca), ahol már 1882-ben egy villaépület állt. (Ennek a területnek a parcellázási térképe nem ismert, csak az 1930-as években készült térképekről követhető vissza.)

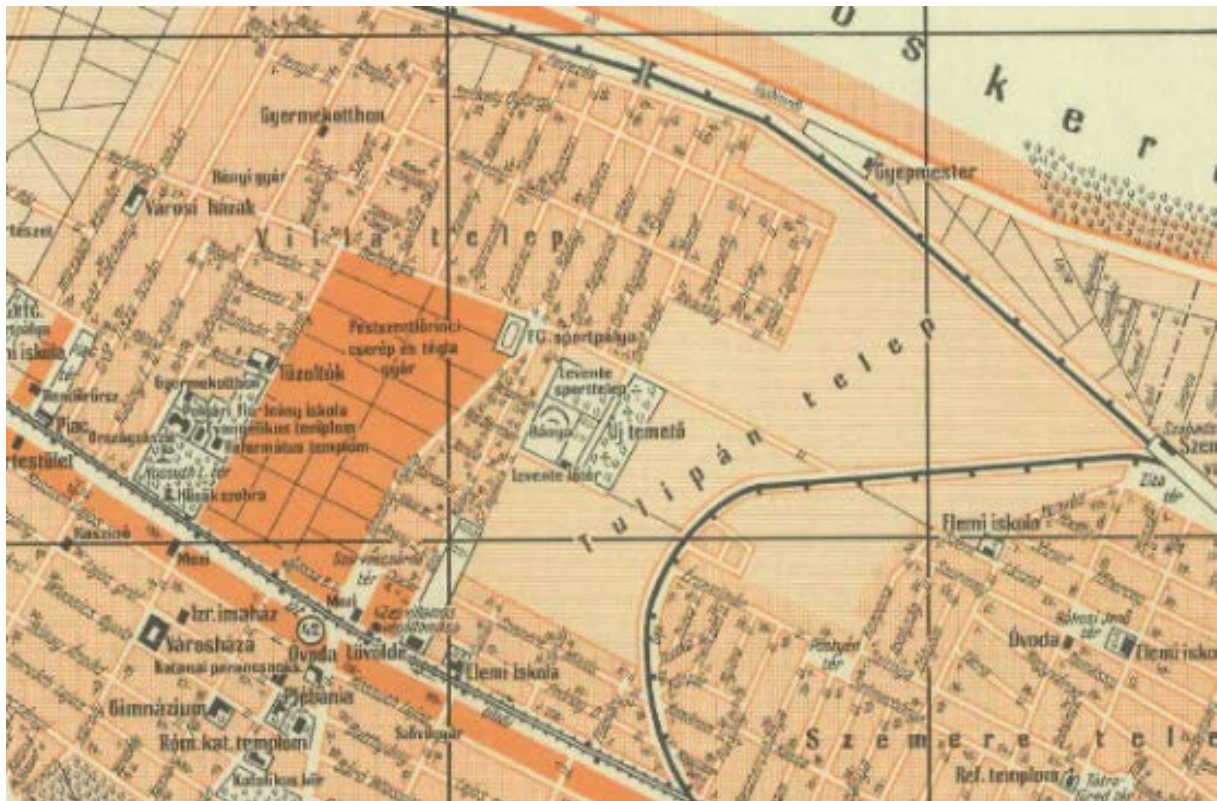
Az 1912-es parcellázás egy másik területre is kiterjedt. A Szemere-féle lövölde mellett nyitott új utca (Ráday Gedeon utca) és a téglagyár közötti területet szintén lakótelkeknek osztották fel. 1930-ban a Szarvas csárda tömbjét lebontották. A Lövölde is elvesztette eredeti funkcióját, amikor az 1920-as évek végén megnyitották mellette az iskolát. Területének Üllői úttól távolabb eső részén az 1940-es években emeletes egészségügyi célokat szolgáló középületet emeltek. Az Üllői úthoz közelebb eső részt a II. világháború után strandként hasznosították. Az ezredfordulón lakópark került utóbbi helyére.

A telep többi részén egyrészt a téglagyár, másrészt a kavicsbánya működött. A téglagyár 1970-ben szűnt meg, agyaggödörét feltöltötték, területének széle azóta beépült, több lakótömb mellett központi elhelyezkedésének köszönhetően fontos középületek épültek ide az 1970-es évektől egészen a kétezres évek első évtizedéig (sportcsarnok, 2 középiskola, könyvtár, szakrendelő, piac). A kavicsbánya is megszűnt, de ez a terület részben beépítetlen maradt. Ennek egy részét 1925-ben Szemere István felajánlotta temető céljára. Ezt, a mai lőrinci temetőt 1945 után vették használatba, amely a 20. század második felében, többszöri bővítéssel érte el a jelenlegi méretét. (8.4-8.5. ábra)

Az 1950-es évektől a Tulipánteleg elnevezés eltűnt, helyette a Miklósteleg vált általánossá az egész területre.

8.4. ábra. A telep 1938-ban, a kavicsbánya jelölésével.

8.5. ábra. Pestszentlőrinc 1939-es térképe, ahol Miklóstelep a szomszédos Villatelep, illetve a Tulipántelep elnevezést viseli.

1.9. Szemeretelep

A Szemeretelep a területet a 20. század elején birtokló Szemere Miklós családnevét viseli. Északkelet felől az 1847-ben létrejött Pest-Cegléd-Szolnok vasútvonal, nyugat felől az 1882-ben kiépített iparvágány – ún. Nagy-Burma – kanyargó vonala határolja, amely a mai Szemeretelepnek nevezett megállóhelytől kötötte össze a ceglédi vonalat Soroksárral.

A terület a 18. században a Grassalkovichok Szent Lőrinc pusztai majorságához tartozott és a későbbiekben is nagyrészt azonosak voltak birtokosai, így a Grassalkovichokat felváltó Sina család, Lónyay, Cséry Lajos és végül 1902-től Szemere Miklós. A területen feltehetően még a Grassalkovichok idején létrejött egy majorság, az ún. Új major, amelyet először a II. katonai felmérésen, 1861-ben ábrázoltak és Szent Lőrinc puszta részeként tüntettek fel. A majorság a mai Honvéd és Szent László utcák kereszteződésében terült el. (9.1.-9.2. ábra)

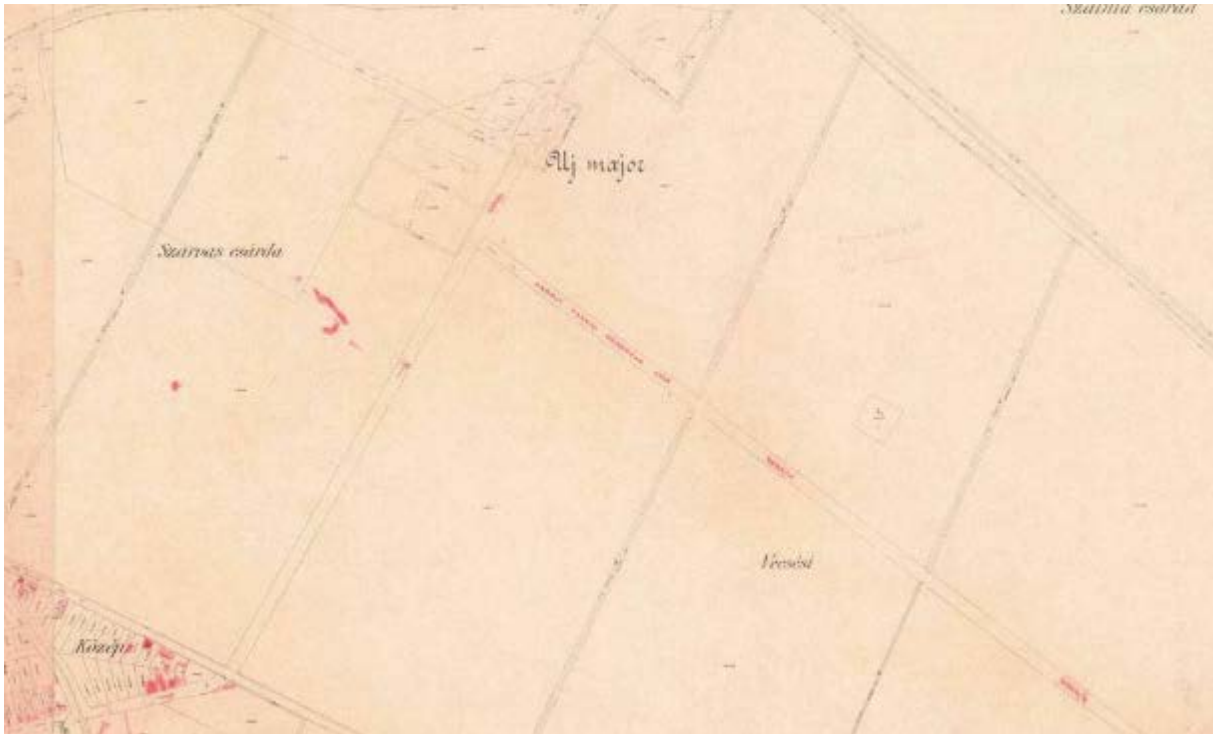

9.1. ábra. A Szent Lőrinc pusztához tartozó, később Új majornak nevezett terület a II. katonai felmérésen, 1861-ben.

9.2. ábra. Az Új major épületei az 1882-es kataszteri térképen.

A területet még beépítetlenként ábrázolták Pestszentlőrinc 1911-1912-es kataszteri térképén (az 1912-es térképen felírás: „felosztva, lásd mellékelt szelvényt”). A helytörténeti irodalom szerint Szemere Miklós 1909-től kezdte meg az Ó-Szemeretelepnek nevezett rész parcellázását. A terület korábbi elnevezése az Új majortól nyugatra **Szarvas csárda**, attól keletre **Vecsési** (dűlő) volt. (9.3. ábra.)

9.3. ábra. A területet még parcellázás nélküliként jelölték az 1911-1912-es kataszteri térképen.

A későbbiekben **Ó-Szemeretelepnek** nevezett terület a mai Honvéd utca, Nyíregyháza utca, Varga Katalin utca és a Pest-Cegléd-Szolnok vasútvonal között terült el. Utcaszerkezete felhasználta a korábbi, meglévő utakat és dűlőutakat. A parcellázott terület déli határát (Nyíregyháza utca) az Új majortól Vecsés felé vezető út alkotta, míg észak-dél irányú utcái a korábbi dűlőutakat követték, illetve azokkal párhuzamosan alakították ki. Az egykori dűlőutak által határolt nagy táblákat a lakótelekre való felosztás ellenére egy helyrajzi számon tartották, a telkeknek csak perszámot adva. Ez az oka annak, hogy az Új-Szemeretelep parcellázásakor a már parcellázott területen nem jelölték az utcákat és házakat, csak az egykori két dűlőt, amelyek azonos helyrajzi számon szerepeltek. (ld. 9.5. ábra) A parcellázást azért itt, a Pestszentlőrinc főútjának tekinthető Üllői úttól távol kezdték, mert a szomszédos Pest-Cegléd-Szolnok vonalon könnyen be lehetett jutni a fővárosba. Ezt segítette, hogy a telepnél megálló volt a vasútvonalon.

Az Ó-Szemeretelep 1910-re datált térképén már láthatók az eladott házhelyek, a tulajdonosok nevének feltüntetésével, valamint egyes telkeken már a felépült házakat is jelölték. (9.4. ábra) A telep központjának szánt tér (Szabó Dezső tér) Bajcsy-Zsilinszky úti oldalára építették fel 1927-ben az iskolát.

9.4. ábra. Szemeretelep északi részének, az ún. Ó-Szemeretelepnek térképe, 1910 k.

Az **Új-Szemeretelep** parcellázására 1928-ban került sor, amelyet már Szemere Miklós örököse, Szemere István hajtott végre a Nyíregyháza utca és az Üllői út között, valamint a Varga Katalin utcától keletre, Vecsés határáig (azaz a mai Nagybánya utcáig). Az 1928-as parcellázáskor még részben álltak az Új major épületei, amelyeket ábrázoltak a parcellázási térképen. (9.5-9.6. ábra) A parcellázás sikerét elősegítette, hogy a korábban csak a Szarvascsárda térig közlekedő villamos vonalát a mai Béke térig meghosszabbították. Az 1929-ben megnyitott vonalszakasz az új parcellázás előtt haladt végig. A telep központja a Tátrafüred tér környéke lett. Ide települtek a nagyobb középületek, elsősorban a templomok, majd az óvoda.

Az Ó- és Új-Szemeretelep mindkét parcellázás során kialakított utcarendszerét változás nélkül napjaikig megtartotta. Egyetlen változás, hogy eltűnt a Szabó Dezső tér (ez volt eredetileg Ó-Szemeretelep központja, mert a ma Sztehlo Gábor Evangélikus Általános Iskola és Óvoda a teljes területét elfoglalta).

9.5. ábra. Az Új-Szemeretelep parcellázása, 1929. A korábban parcellázott területet két tagban tüntették fel, mivel még egy helyrajzi számon volt.

9.6. ábra. Az Új major még meglévő két épülete az 1929-es parcellázáskor.

1.10. Ganztelep

A Ganztelep elnevezése a telepet alapító Ganz gyárhoz kötődik. A Ganz és Társa-Danubius Villamossági-, Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt. 1912-ben vásárolta meg a Vecséshez tartozó, beépítetlen területet azzal a céllal, hogy azon egy új üzemet fog létrehozni a vasút mellett. A háromszög alakú területet, amelyet **Vaspálya melletti dűlő**nek neveztek, egyik oldalról az Üllői út, másik oldalról a Pest-Cegléd-Szolnok vasútvonal, a harmadik oldalról Pestszentlőrinc határolta. (10.1. ábra)

10.1. ábra. A Ganztelep háromszöge a II. katonai felmérésen, 1861-ben.

A gyár az I. világháború miatt nem kezdte el az építkezést, utána pedig a gazdasági, politikai változások már nem tették lehetővé a fejlesztést. A gyár felparcellázta a területet saját dolgozói számára, akik kedvezményes áron juthattak a telkekhez. Ebből kimaradt a keleti rész, az Üllői út és a vasút között, a vasúti őrház mellett, így a parcellázott terület trapéz alakú lett.

A parcellázás 1926-ban indult és 1929-ig eltartott (a benépesülést segítette, hogy 1929-től már a mai Béke térig szállított utasokat az Üllői úti villamos). A parcellázási térkép nem ismert, első kataszteri ábrázolása az 1882-es kataszteri térképen jelenik meg. A térképbe ismeretlen időpontban (1930 k.), utólagosan rajzolták bele a maival megegyező négyzethálós utcarendszert, a két térrel, amelyek hálós utcarendszerben a telep trapéz formája miatti töréseket is hivatottak voltak korrigálni. (10.2. ábra) A kezdeti, szükséganyagokból történő beépítés miatt a területet Láda-városnak is nevezték.

A telep a parcellázás óta napjainkig megtartotta településszerkezeti rendszerét, abban lényeges változás nem történt. 1939-1941-ig a telepet a Ganzkertvárossal együtt **Szent István-kertváros**nak nevezték, majd 1941-1948-ig **Csáky-liget**nek. (Csáky István (1894-1941) külügyminiszter után.) 1948-ban kapta vissza a Ganztelep elnevezést.

1945. szeptember 7-én Vecséstől, a településszerkezeti szervesen kapcsolódó Pestszentlőrincbe csatolták, Ganzkertvárossal együtt. (10.3. ábra)

10.2. ábra. Az 1882-es kataszteri térképbe 1930 k. belerajzolt Ganztelep, 1945 utáni helyrajzi szám módosításokkal.

10.3. ábra. A terület beépítettsége az 1950-es kataszteri térképen.

1.11. Liptáktelep

A Liptáktelep területe eredetileg a Szent Lőrinc pusztai majorságtól északnyugatra lévő területet a belga banktól 1865-ben megvásárló Herrich Károly vízépítő mérnök birtokához tartozott. A területen a 19. század végéig – a Grassalkovich, majd Sina birtok részeként – mezőgazdasági művelés folyt, beépített területté, részben lakó- részben ipari területté a Herrich örökösök parcellázása révén vált.

A területet 19. század végi családi házas parcellázási szándékát ábrázolja az 1882-es eredetű, de 1901-ig változásokat rögzítő kataszteri térkép. (11.1. ábra)

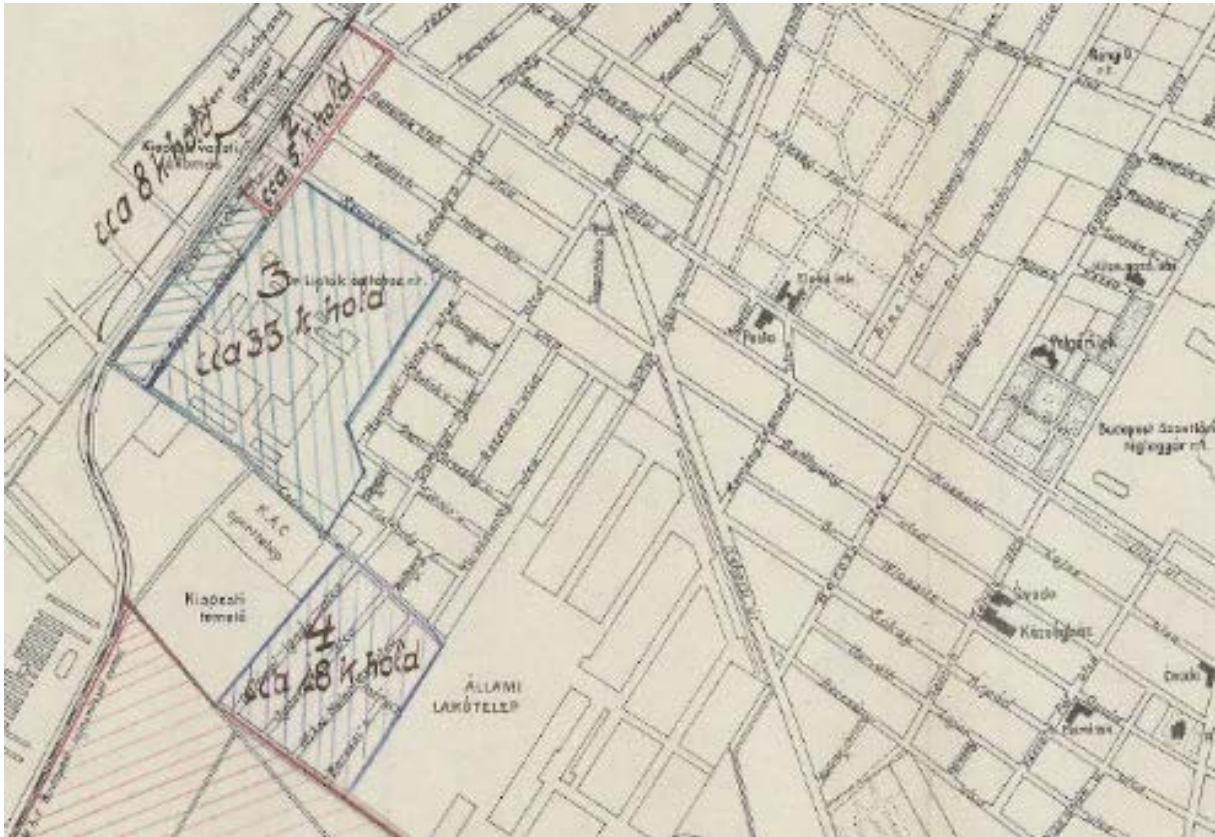

11.1. ábra. A terület családi házas parcellázása 1898-ban.

A terület parcellázásakor családi házas övezettel számoltak, azonban 1908-ban a Lipták-gyár egy tagban nagyobb területet vásárolt fel, majd 1911-től itt működött a cég. A gyár idetelepülését bizonyosan elősegítette az 1889-től kiépülő lajosmizsei vasútvonal és

megállóhelye, amellyel szemben alakult ki a közel téglalap alakú gyártelep, amelynek a mai napig saját iparvágánya ágazik le a vasútvonalról.

A Liptáktelep településszerkezetét – a gyár területével – először egy 1930-ra datált térképen találhatjuk meg, ezen már nem eredeti kiterjedésében látható a Lipták gyár. (11.2. ábra)

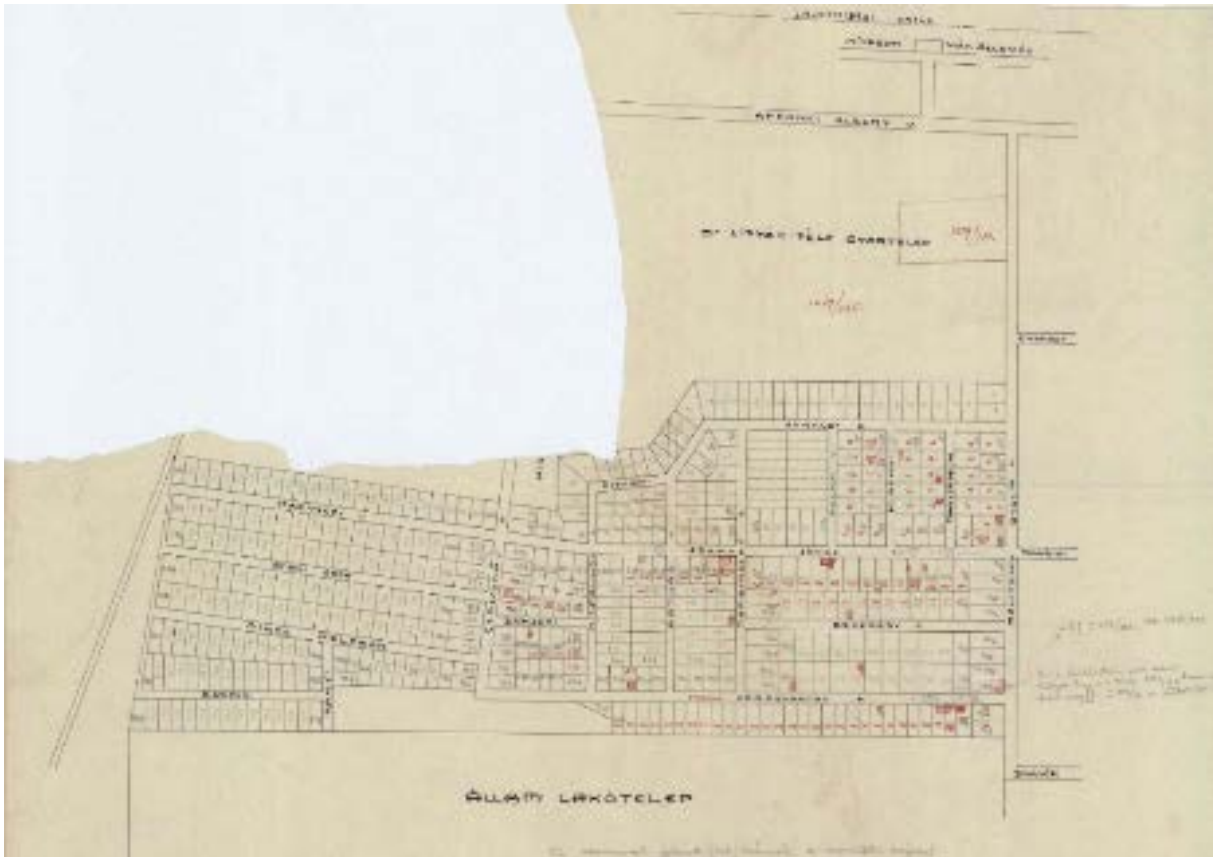
11.2. ábra. A Liptáktelep a gyárral az 1930-ra datált térképen.

A Lipták építőipari vállalat – amely jelentős mennyiségben állított elő vasbeton szerkezeteket budapesti építkezések számára – az I. világháborúban hadianyag gyártásra állt át, majd 1927-ben megszűnt. (11.3. ábra)

11.3. ábra. A Lipták gyár kéményei délről, Kispeszt felől.

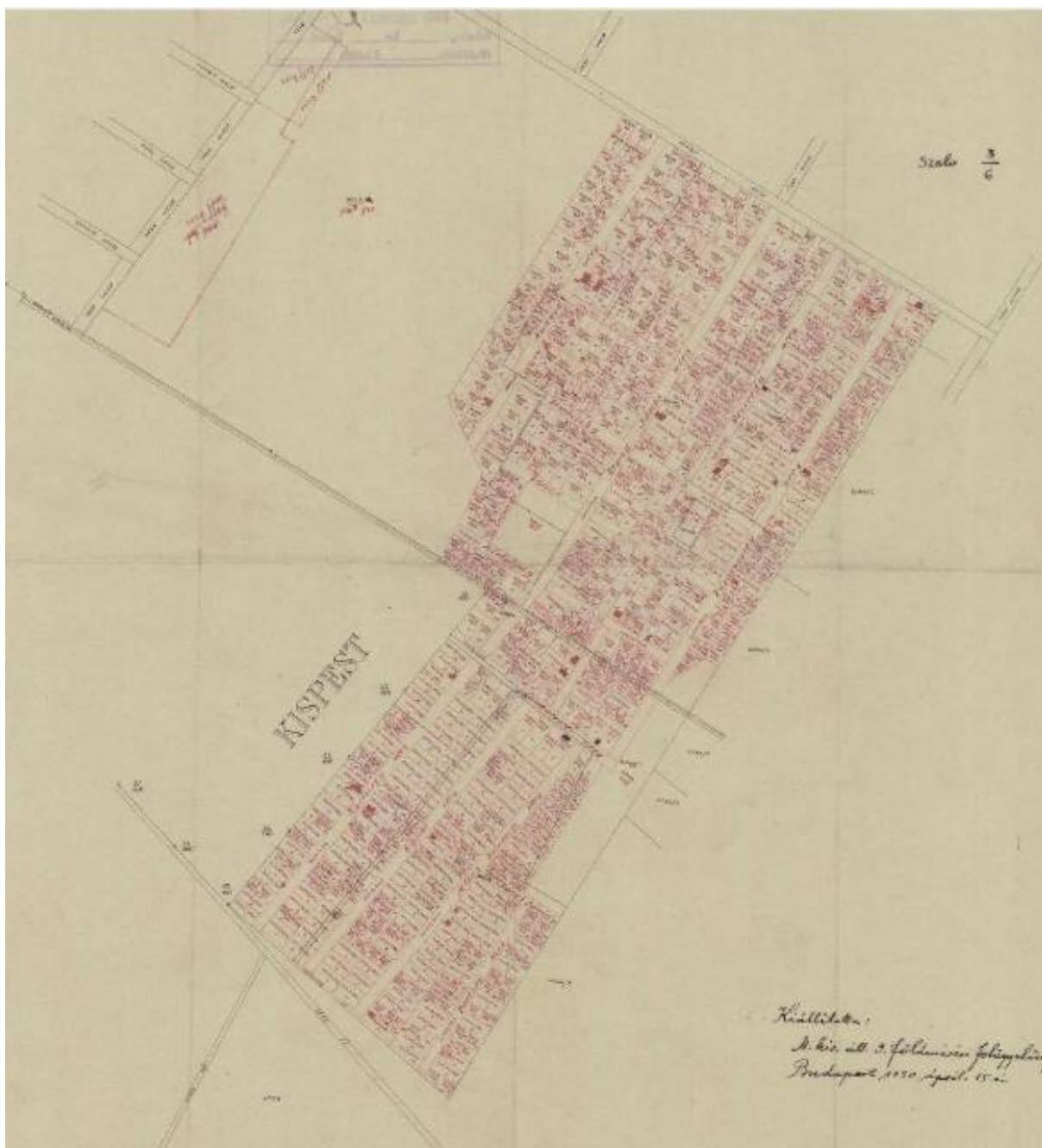
A gyár által megvásárolt, de be nem épített területet az 1926-tól felparcellázva értékesítették. A gyártelep parcellázására szóló tervet is papírra vetettek, a legutolsó ismert – Pestszentlőrinci Iskolatelep néven – 1936-ban készült, azonban a térképen ábrázolt sűrű felosztásra nem került sor. Napjainkig megmaradt az akkori gyárterület szinte teljes nagyságban, ipari jellegű területként. 1949-ben itt hozták létre a Lőrinci Hengerművet, amely 2013-ban zárt be. Továbbá itt működött a Kártolószalaggyár és a Burettfonógyár is. Az egykori Lipták gyár irodaépületében még 1934-ben kereskedelmi iskola nyílt, amely a mai napig oktatási intézményként működik. (11.4-11.5-11.6. ábra) A terület kisméretű lakótelkekre való felosztása és beépülése az Üllői út melletti részen és a Vaslemez és a Vörösmarty utca közötti területen valósult meg (11.6. ábra) Az eredetileg ide tartozó, a vasútvonal és a Hengersor utca közötti területet pedig a vasútállomással együtt 1930-ban Kispeszthez csatolták. 1949-ben a terület nagy részét visszakaptuk, „Kispeszt” vasútállomás a XIX. kerület része maradt.

11.4. ábra. A Lipták-gyár telep részleges parcellázási terve 1926 k.

11.5. ábra. A Lipták-gyár területének kifaragása, amely lényegében nem valósult meg. Nem nyitották meg a Könyves Kálmán utca és a Szent Imre utca (ma Vaslemez utca) közötti keresztutcákat, 1936.

11.6. ábra. A Lipták-gyár telep parcellázási terve 1930 k.

1.12. Havanna-lakótelep

A mai Havanna-lakótelep területe eredetileg a Szent Lőrinc pusztai majorságtól északnyugatra lévő területet 1865-ben megvásárló Herrich Károly vízepítő mérnök birtokához tartozott. A területen a 19. század végéig mezőgazdasági művelés folyt, először a Herrich örökösök parcellázták. A terület 19. század végi családi házas parcellázási szándékát ábrázolja az 1882-es eredetű, de még 1901-ig változásokat rögzítő kataszteri térkép. (12.1. ábra) Az 1911-1912-es kataszteri térkép is a parcellázást mutatja, de a telkeken nem láthatók épületek. A vasútvonalaktól, és az Üllői úti kötőpályás közlekedéstől távol eső területen nem sikerült az értékesítés (még az Üllői úthoz közelebb eső területen is lassan haladt).

12.1. ábra. A terület családi házas parcellázásának terve 1898-ban.

Az eladatlan telkek miatt volt arra lehetőség, hogy a hatalmas méretű területen az I. világháború alatt, 1916-ban a Magyar Lőszergyár Rt. gyártelepet létesítsen. A gyártelepen lövedékeket állítottak össze. A tűz- és robbanásveszély elkerülése, valamint a vagyonbiztonság érdekében a sok kisebb téglapületekből álló üzemet fallal is körülvették, továbbá önálló vízvezetékrendszerrel, víztoronnyal látták el. Az épületeket vasúthálózat kötötte össze.

Az I. világháború után, az üresen álló gyártelepen az elcsatolt magyar területekről érkező menekültek számára kislakásos lakótelepet alakított ki a Népjóléti Minisztérium (Ez a két világháború közötti időszak legnagyobb szociális lakótelepe). Az *Állami lakótelep* lakóinak száma az 1920-as években közel 6000 ember volt, akik részben az átalakított gyárépületekben, részben új épületekben éltek, egy-két szobás, vízvezetékekkel, angol WC-vel felszerelt kertés bérlakásokban. (12.2-12.3. ábra)

12.2. ábra. Az Állami lakótelep épületei az 1938-as térképen.

12.3. ábra. Az Állami lakótelep tömbjei 1930-ban.

A szociális kislakásos telep bontása 1976-ban kezdődött meg. 1977-ben Virágh Csaba tervei alapján elindult a Havanna-lakótelep építése, amely két ütemben (1977-1981, 1983-1985) történt és 1985-re fejeződött be. Elkészültek a két párhuzamos, páros és páratlan számozású lakóépületei között nagy, összefüggő zöld területet közrefogó lakóutca házsorai, és nagyrészt a lakótelep tengelyében létesített sétány középületei is. Tervezték a lakótelep későbbi bővítését, azonban ebből csak a csillagház és a Barcsay utcában lévő sorházas telep valósult meg. A lakótelep (első utcája) nevét a Havannában rendezett 1978-as Világifjúsági Találkozó előtti tisztelgésül kapta.

Az egykori **Állami Lakótelep** (Magyar Lőszergyár Rt.) épülettömbjeiből mára csak a két templomépület maradt meg. Az 1935-1936-ban épült unitárius templom és egy négylakásos épületből 1934-ben átalakított, majd bővített r. k. templom. Emellett megtartottak több fasort és a kertekben álló nagyobb fák egy részét is.

1.13. Szent Lőrinc-lakótelep

A terület a 20. század közepéig beépítetlen volt, mezőgazdasági (elsősorban kertészeti) célokat szolgált a Szent Lőrinc pusztai majorság közvetlen közelében. (13.1. ábra)

A lakótelep a helyi KISZ szervezet kezdeményezésére született, 1964-1975 között épült jellemzően 3-4 emeletes és egy 10 emeletes lakóépülettel. A területen az 1950-es években már nyitottak egy utcát (Est utca), ahol 1956-1957-ben katonatisztek számára építettek egy utcányi földszintes sorház telepet, lényegében ezt fogják közre (a Baross utcát kivéve) három oldalról a többszintes épületek. A Margó Tivadar utca, Baross utca kereszteződés közelében pedig az 1940-es évektől szabadon álló kertes házak állnak a Városháza utca sarkáig.

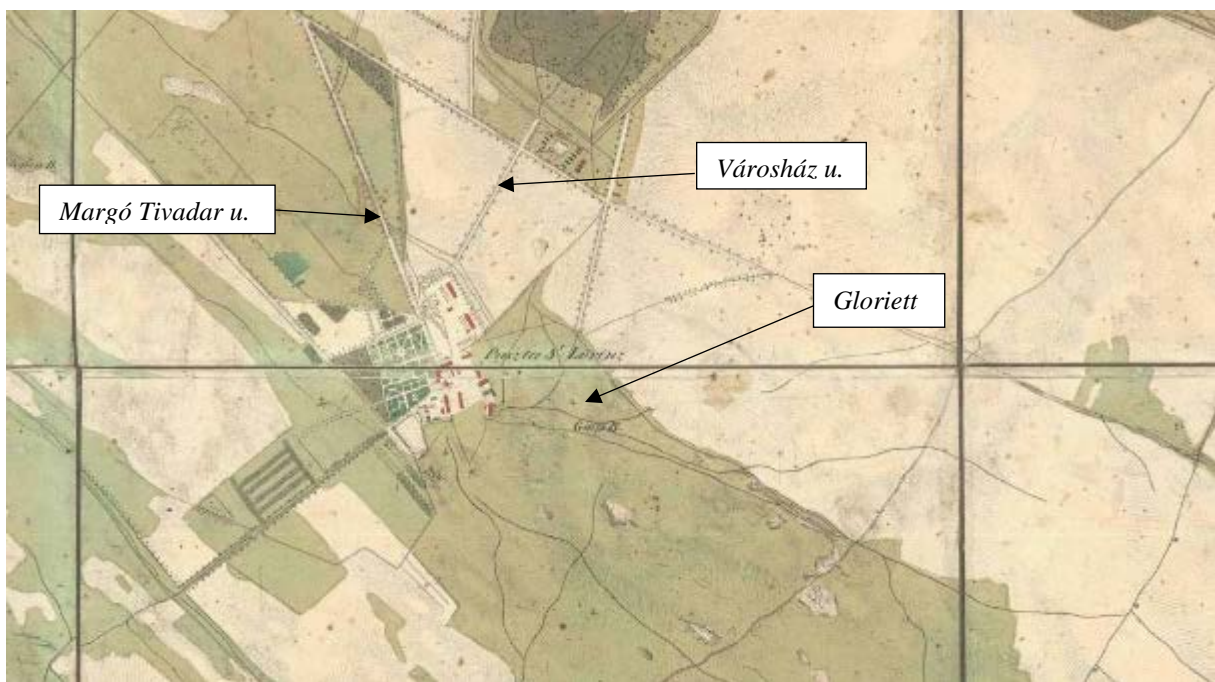
A lakótelepet **Ifjúsági-**, majd **KISZ-lakótelep**nek nevezték, 1992-től viseli a Szent Lőrinc-lakótelep nevet.

13.1. ábra. A beépítetlen terület ábrázolása az 1950-es kataszteri térképen.

1.14. Bókaytelep

Az ún. Bókaytelep településszerkezeti egysége rejti részben magában a kerület közvetlen előzményének tekinthető legrégebbi lakóterületét, a Szent Lőrinc pusztának nevezett egykori majorságot. (Az egykori majorság részben a 12-es (Szent Lőrinc-lakótelep), részben a 14-es (Gloriett-telep) területi egységhez is tartozik.) A majorság több épületből és egy nagyméretű veteményeskertből (később parkból) állt, az épületek többsége gazdasági épület, istálló, magtár volt. A majorsághoz tartozott egy kis kápolna, amely egyedülként napjainkig megmaradt, a kerület legrégebbi és országos védettséggel is rendelkező épületként. A majorsági épületeket több részletben számolták föl. A kápolna melletti földszintes kastélyépület az 1945 utáni kastélyromboló-mozgalomnak esett áldozatul. Az utolsó épületeket, cselédházakat az 1960-as és 1970-es években bontották el. A majorság még a Grassalkovich család birtoklása idején (1726-1851), jött létre, a területet 1799-től bérlő Mayerffy (Mayerffy Xavér Ferenc és Károly) család jelentős fejlesztései révén uralkodókat is vendégül látó mintagazdasággá vált. Későbbi birtokosai, a Sina család, majd Cséry Lajos (1872-től) és a Szemerék (1902-1945) alatt is birtokközpont maradt. (14.1. ábra)

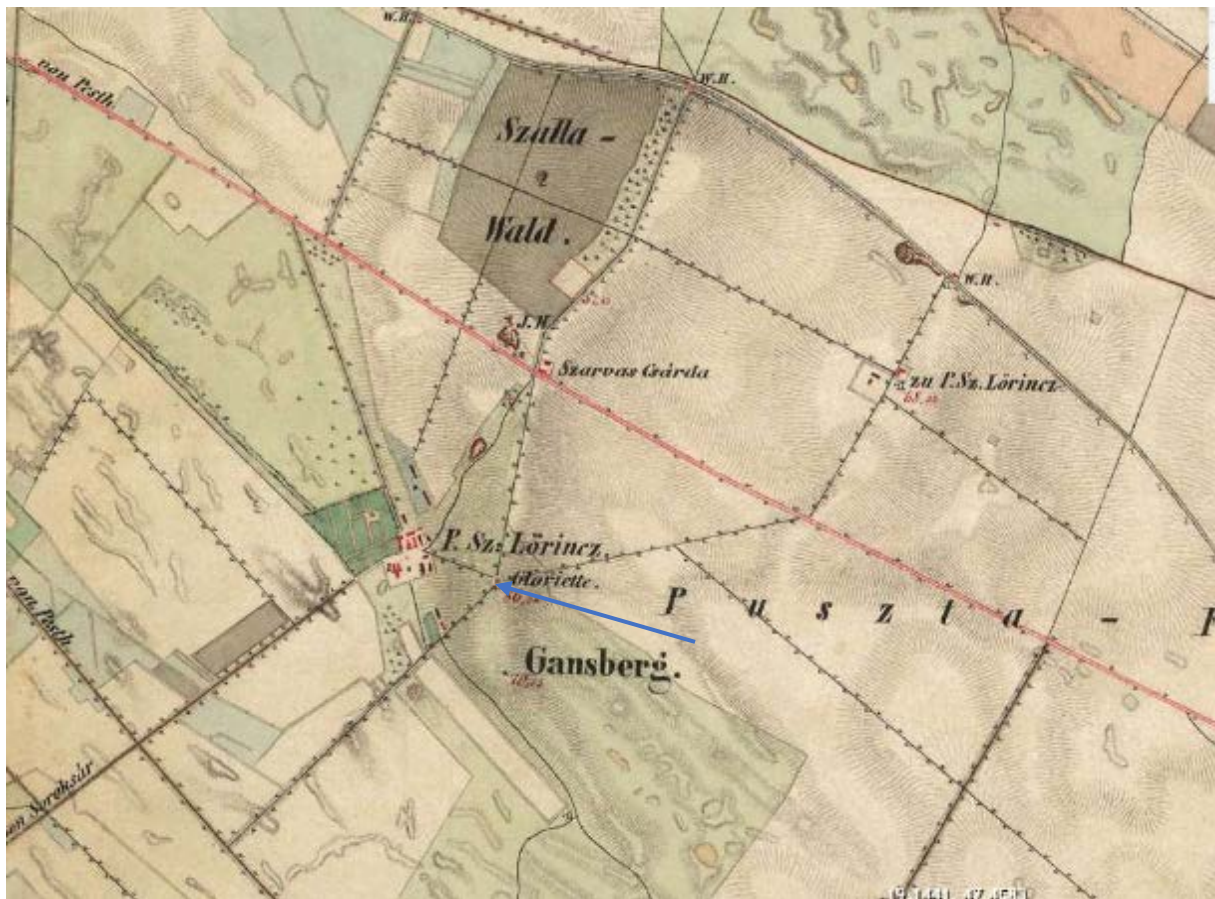
14.1. ábra. Buda és Pest környékének térképének részlete, Szent Lőrinc pusztája, a Grassalkovich-féle majorsággal, és a Gloriett-tel, 1836.

A terület utcahálózata a mai napig őrzi az egykori majorsághoz vezető utakat. Az Üllői út nyugati részéről induló, ma Margó Tivadarnak hívott utat és az Üllői út északi oldalán lévő téglaegetőt a majorsággal összekötő utat (a mai Városház utcát), valamint szintén az Üllői útról a terület legmagasabb pontjára a Gansbergre (Libahegy), később Adlerbergnek (Sashegy) nevezett magaslatra (a Glorietthez) vezető utat.

A 19. század első felében már kialakult a majorságból délnyugati irányba – Soroksár felé, amely szintén Grassalkovich-birtok volt – vezető út is.

A területet ábrázoló első térképen megfigyelhető az a dűlőút, amely a majorság központjából vezet északkeleti irányba, a Szarvas csárda felé (mai Petőfi utca). Az út nyugati oldalán homokbánya található és egy kereszt, amely egy korábbi temetőt jelölhetett. A homokbánya helyén található a mai Bókay-gödör és az egykori kereszt közelében, attól keletre áll a mai katolikus templom. (A hagyomány úgy tartja, hogy a mai templom középkori előzményekre épült.)

A Grassalkovich család birtokait 1851-ben báró Sina György vásárolta meg. A Sina család alatt Szent Lőrinc pusztá önálló uradalmi központtá vált, amelyhez Péteri-, Gubacs-, Halom- és Szentmihály-pusztákat is hozzácsatolták. 1864-ben a Sina család eladta összes magyarországi birtokát egy belga banknak (Banque de Credit foncier et industriel forma: André-Légrand Dumonceau et Cie). A bank egyenként értékesítette a család hatalmas magyarországi birtokteteit. A Szent Lőrinc pusztai majorságot 1872-ben Cséry Lajos vásárolta meg és továbbra is gazdálkodott a területen (tehenészete országos hírű volt). A majorságtól északnyugatra eső rész, az Üllői út mellett, 1865-ben Herrich Károly vízépítő mérnök tulajdona lett. (14.2. ábra)

14.2. ábra. Szent Lőrinc pusztá a Gloriette feltüntetésével a II. katonai felmérésen, 1861.

Herrich Károly, a Grassalkovich – Cséry majorságtól északnyugatra egy egyszerű, nagyméretű majorsági lakóházat alakított ki egy korábbi majorsági épületből, amelynek környezetét részben parkosította, részben majorságként, gazdálkodásra használta. Több gazdasági

funkciójú épülete közül egyet veje, Kiss István az 1890-es években elegáns keresztszárny hozzáépítésével villává alakított át. A ma Bókay-kertnek nevezett egykori majorsági központ (Herrich-major) területének nagy része Herrich lánya, Szidónia haláláig a család birtokában és kezelésében maradt, bár egyre nagyobb részben pihenő- és díszparkként szolgált. (14.3. ábra)

14.3. ábra. Az egykori – a térképen Gubacsinak (a dűlő elnevezése, a dokumentumokban ebben az időben is Szent Lőrinc pusztai) nevezett – Szent Lőrinc pusztai majorság területe, az északi részén a Herrich lakóházzal az 1882-es kataszteri térképen.

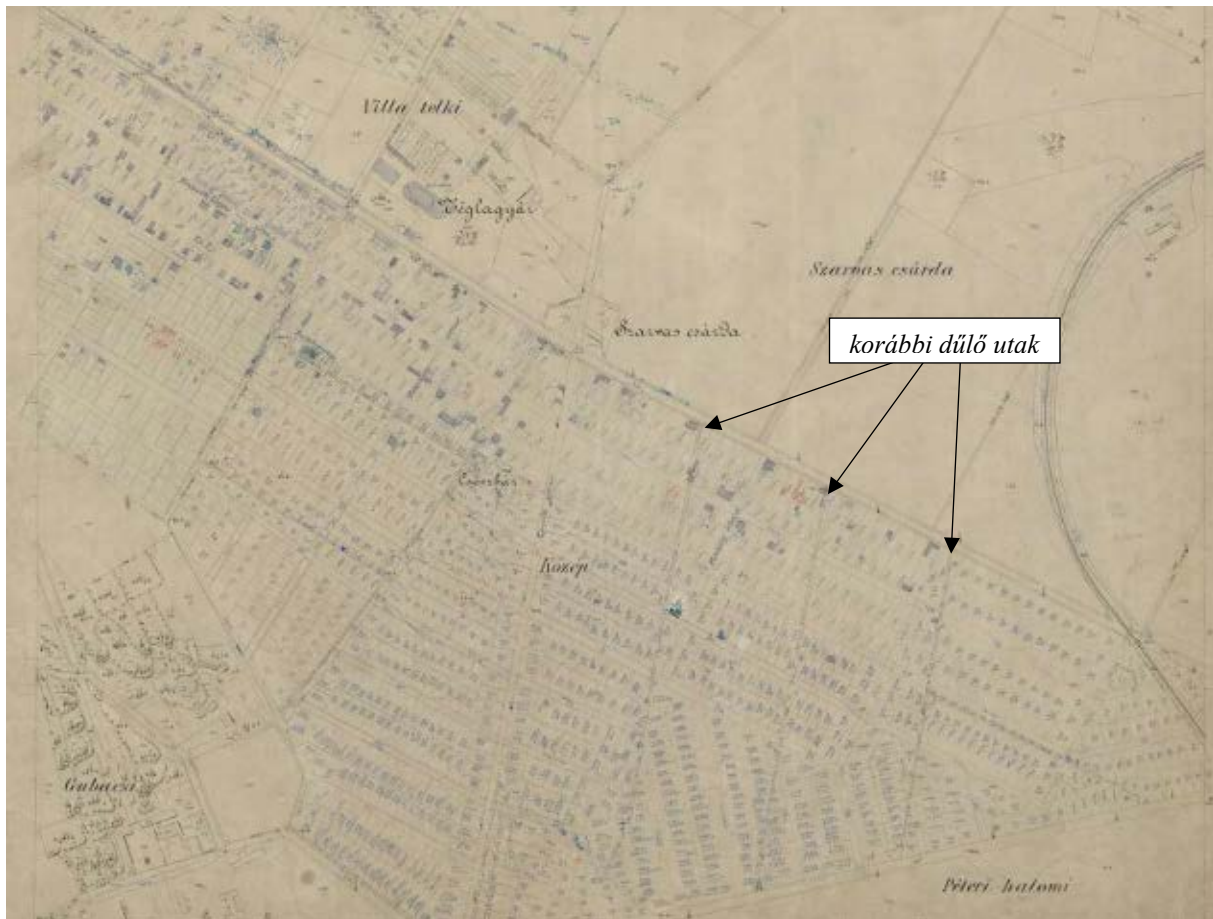
Herrich Károly az 1880-as években birtokának az Üllői úttal párhuzamos részét – a kispesti parcellázások sikerén felbuzdulva – felparcellázta, és a Budapesti Családház Építő Egylet Pusztai Szent Lőrinci csoportja szervezésében folyt a terület értékesítése. A parcellázás oka, hogy az Üllői út másik oldalán működő lőrinci téglagyárhoz köthető kötöttpályás közlekedés 1887-ben indult el, gőzvasút/helyi érdekű vasút formájában, kezdetben a mai Kossuth térig teher- és személyfuvarozást egyaránt végezve, majd 1900-tól már csak személyszállításra használt villamosvonalként (ekkortól végállomása a Szarvas csárda). Az Üllői úttal párhuzamosan két utcát alakítottak ki, a mai Kossuth és Batthyány utcákat. Ezek az első parcellázás során a mainál rövidebbek voltak, csak a Kemény Zsigmond és a Madarász utcák között húzódtak, alkalmazkodva a korábbi dűlő utakhoz. Az első házat 1887-ben építették fel – és ezt az újonnan parcellázott területet **Ezerház-telepnek** nevezték el. (14.4. ábra)

14.4. ábra. Az Üllői út melletti két utcanyitással létrejött ún. Ezerház-telep. III. katonai felmérés, 1882.

Herrich Károly 1888-as halála után az örökösök 1898-ban a lajosmizsei vasúttól (megnyitva 1889, az utolsó parcellázott utca a mai Liszt Ferenc utca) az iparvasútig (az utolsó parcellázott utca a mai Cziffra György utca) a Batthyány utcától a mai Barta Lajos utca vonaláig 1850 parcellára osztották fel a birtokot. (A parcellázott területbe tartozott a mai teljes Liptáktelep, a Havanna-lakótelep és a Gloriett-telep egy része is.) A terület központjának a mai, Pestszentlőrinc központi katolikus temploma környékét jelölték ki. Minden nagyobb felekezetnek adtak itt telket, de végül a területre csak a katolikusok építkeztek, és a teljes utcacsoportot használatba vették (plébánia, templom, kultúrház épült). A reformátusok és evangélikusok végül Pestszentlőrinc főterén, a közeli Kossuth téren építették meg templomukat.

Később a terület, magába olvasztva az Ezerház-telepet, a **Bókaytelep** elnevezést kapta, a település fejlesztéséért sokat dolgozó és adományozó orvos, Bókay Árpád (a legidősebb Herrich-örökös, Szidónia férje) után. A két háború között ez a telep volt Pestszentlőrinc „belvárosa”. (14.5. ábra) Itt volt a városháza, a gimnázium, elemi iskola és az óvoda, zsinagóga, mozi. Az Üllői úton a Kemény Zsigmond utcától a Lövéldéig tartó szakaszon a korzó, Pestszentlőrinc bevásárló utcája. A mai Bókaytelepen az 1900-as évek elején még több kisebb gyártelep is létesült.

14.5. ábra. A terület parcellázása az 1887-ben felosztott Kossuth és Batthyány utcákban jelentősen nagyobb telekosztással, a korábbi, a térképen a Gubacsi (dűlő) elnevezés alatti Szent Lőrinc pusztai major mellett a Herrich – majorsági lakóépülettel. A kataszteri térkép az 1882-es térkép felhasználásával készült, ezért még jól láthatók a korábbi dűlő utak, 1898.

A területen lényegi szerkezeti változás történt még, amely a Herrich-major területét érintette. Északkeleten az 1910-es években egy háromszög alakú részt csatoltak hozzá, a délnyugati részét az 1930-as években részben házhelyeknek parcellázták (mai Katona József és Tiborc utca), illetve leválasztották a Herrich-Kiss villa telkét. A II. világháború, illetve Herrich Szidónia halála után a megmaradt területet kisajátították és Úttörőtábort létesítettek a területen. 1969-ben leválasztották az óvoda telkét. Így alakult ki a mai Bókay-kert területe. (14.6. ábra)

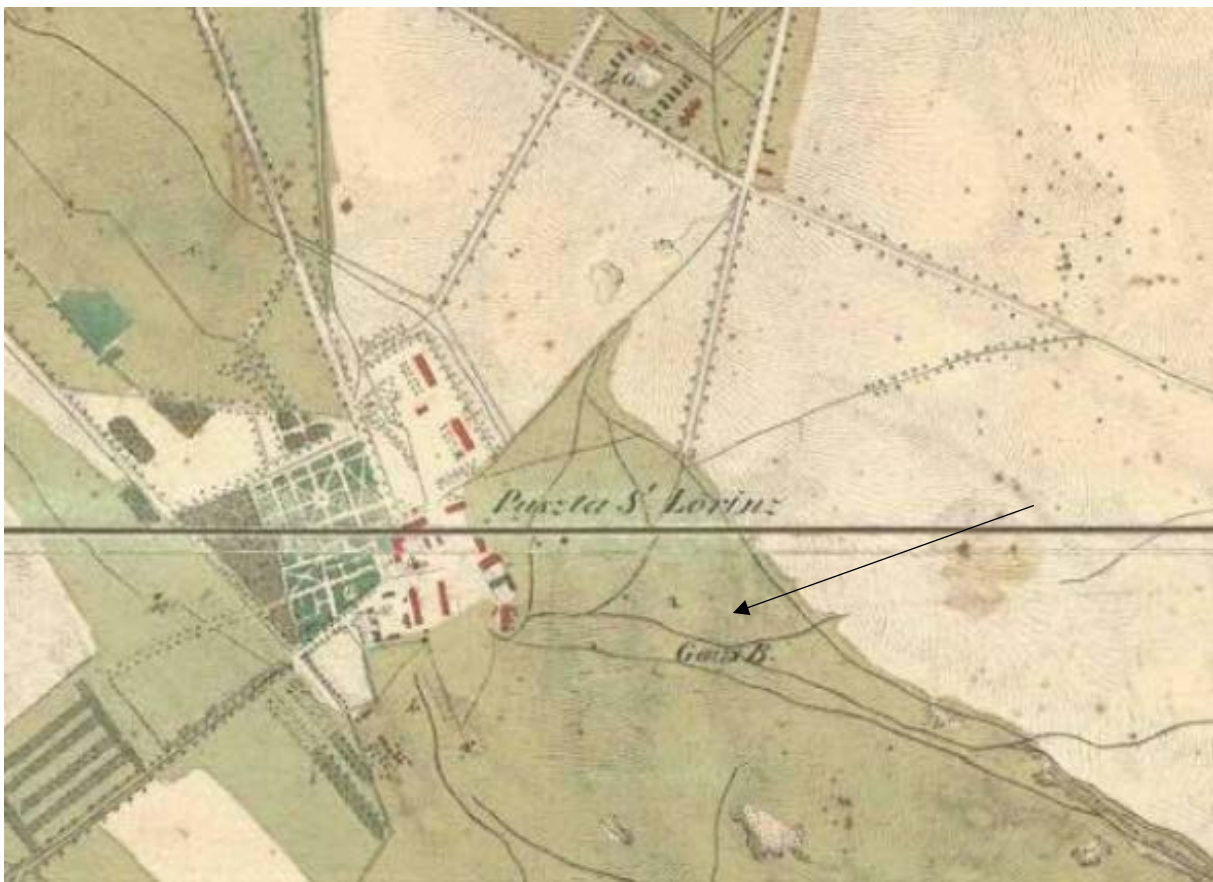

14.6. ábra. Kataszteri térkép a mai Bókay-kert környékével, 1950.

1.15. Gloriett-telep

A Gloriett-telep nevét a ma már nem álló kör alakú építményről kapta, amelyet 1814-ben építettek. A hagyomány szerint Grassalkovich Antal vagy a pusztát bérlő Mayerffy Xavér Ferenc, a bécsi kongresszus kapcsán Pest-Budára látogató I. Ferenc, III. Frigyes Vilmos, I. Sándor uralkodók tiszteletére vadászatot/katonai bemutatót rendezett Szent Lőrinc pusztán, és ekkor építették a kilátót.

Az 1836-os térképen már látható a Gloriett, de azt az Üllői úton lévő Szarvas csárdával összekötő út nem ér a magaslati pontig. A II. katonai felmérésen, 1861-ben már megnevezik az építményt, és jelölik azt a majorsághoz kapcsoló kelet-nyugat irányú útvonalat. (15.1-15.2. ábra)

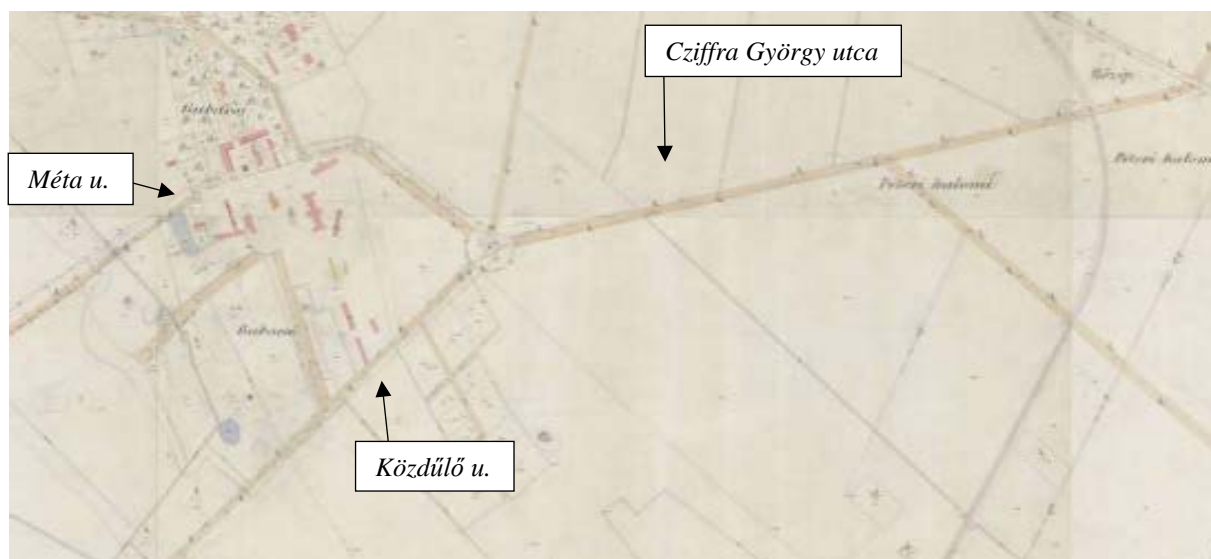

15.1. ábra. Buda és Pest környékének térképének részlete, Szent Lőrinc puszta, a Grassalkovich-féle majorsággal, a Gloriettel. 1836.

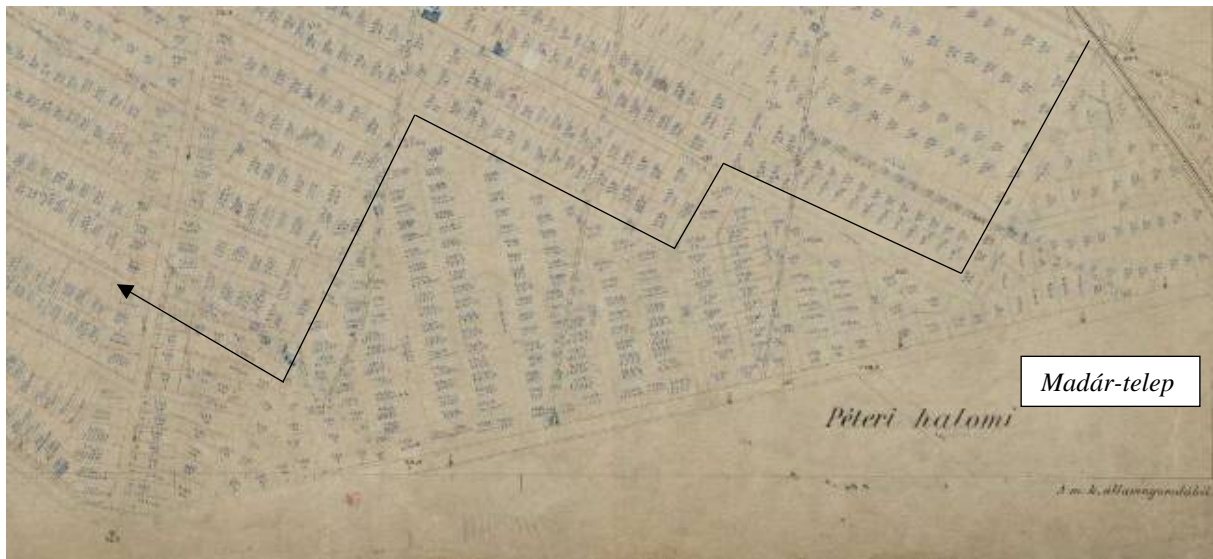
15.2. ábra. Szent Lőrinc puszta a Gloriett feltüntetésével a II. katonai felmérésen, 1861.

A terület mezőgazdasági művelésű volt az 1882-es kataszteri térképen, csak a Grassalkovich-ok által alapított, akkor már Cséry Lajos tulajdonában lévő Szent Lőrinc pusztai (a térképen a dűlő miatt Gubacsi feliratú) majorság épületei nyúltak bele a Gloriett-től nyugat-délnyugat felé. A terület meghatározó főútvonalai közül már kialakultak a napjainkban Méta, Közdülő és Cziffra Györgynek nevezett utcák. (15.3. ábra)

15.3. ábra A Gloriett és környéke az 1882-es kataszteri térképen.

A Gloriett-telep parcellázása 1898-ban kezdődik a mai Cziffra György úttól északra, kapcsolódva a Bókaytelep parcellázásához, de ahhoz nem igazodó, attól eltérő irányú, a mai Cziffra György utcára merőleges utcanyitásokkal. Ezt a részt **Madár-telep**nek nevezték, az itt adott utcanevek miatt (a Cziffra György utca eredetileg Turul utca volt). A Gloriett és környéke a Herrich birtokhoz tartozott (a korabeli telekkönyv szerint), nem véletlenül került a némileg átalakított kilátó rajza a Herrich-örökösök parcellázási füzetére. Az eltérő utcairányokat az okozza, hogy az ideálisabb telekkialakítás miatt a terület tengelyét adó Cziffra György utcát vették alapul. Ezen a részen egyébként kisebb, és olcsóbb telkeket alakítottak ki. (15.4. ábra)

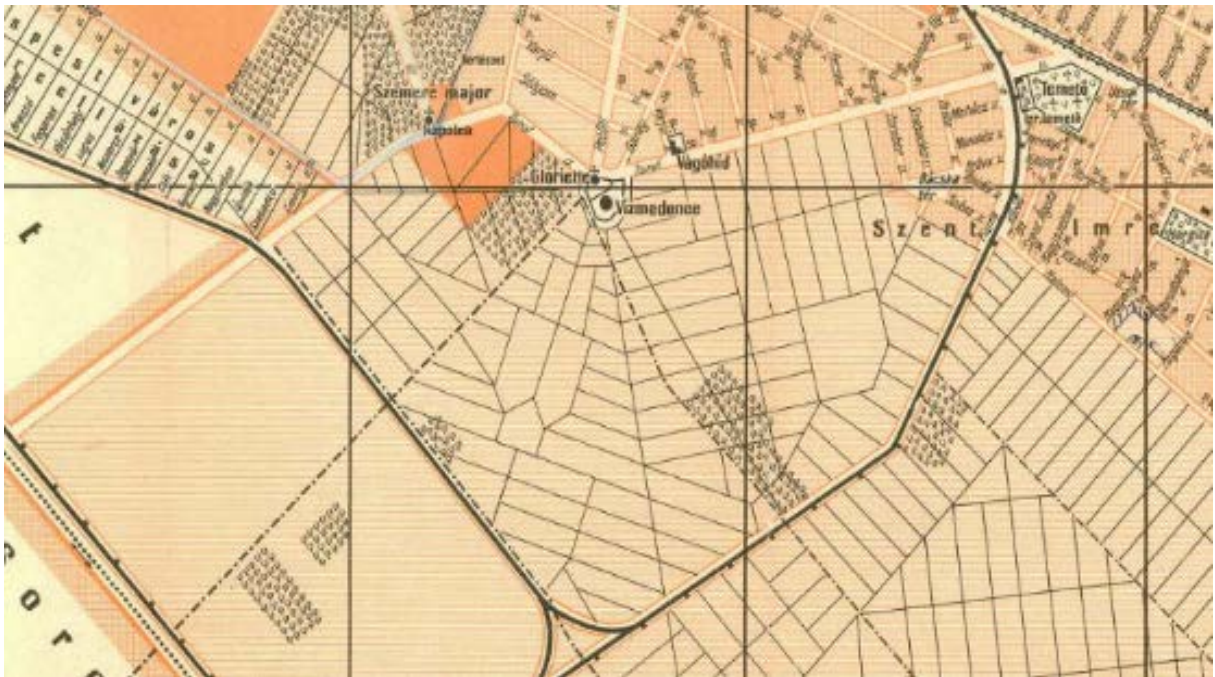
15.4. ábra. A mai Cziffra György utcától északra lévő ún. Madár-telep parcellázása 1898-ban. Az 1882-es kataszteri térképre jelölt parcellázásokkal, 1898.

A területen változás, újabb parcellázás formájában csak az 1930-as évek elejére, közepére tehető, amikor a mai Cziffra György utcától délre eső részek parcellázását tervezték a Gloriett-től a Pestszentlőrincet Soroksárral összekötő iparvasútig, elsősorban az út túloldalán lévő utcanyitások irányát véve figyelembe. Ez a parcellázási elképzelés már Szemere István birtoklásához köthető, mivel az utca ezen oldala a Szemere-birtokhoz tartozott. (15.5. ábra)

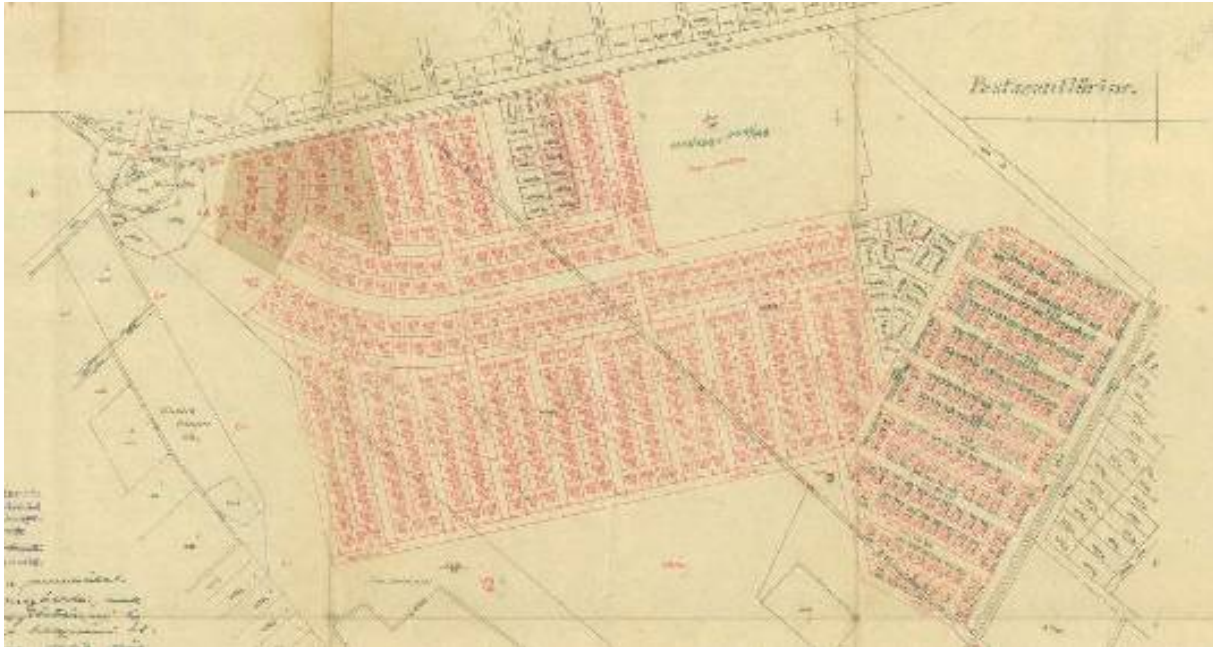
15.5. ábra. Az újonnan tervezett parcellázás az 1930-as évek közepén, a Gloriett alatt a vízmű létesítményével.

Az 1939-ben kiadott településtérképen már létező utcanyitásként jelent meg a fenti parcellázáson a Bácska tértől (ma Gyékény tér) kelet felé eső terület. Ezt a **Szent Imre-kertváros** részeként ábrázolták az 1939-ben kiadott térképen (bár nem volt az). Ide az 1940-es években jellemzően az ONCSA (Országos Nép- és Családvédelmi Alap) keretében épültek családi házak. Parcellázandó lakóterületként ábrázolták a Pestszentlőrinc – Soroksár szárnyvonal (az ún. Nagy Burma) és a mai Ipacsfa utca és a mai Méta utca közötti teljes, mezőgazdasági művelés alatt álló területet. (15.6-15.7. ábra)

15.6. ábra. Pestszentlőrinc térképe 1939.

A tervezett elképzelésekből a mai Cziffra György utcától délre eső területet a Szemere család parcellázta fel 1943-ban, és ezen a területen lényegében ez lett a lakóterület, bár az összes észak-dél irányú utcát nem nyitották meg. (15.7. ábra) A további parcellázást több tényező akadályozta, például, hogy a terület szélén volt a főváros szeméttelpe, az ún. Cséry-telep.

15.7. ábra. A mai Cziffra György utcától délre lévő terület parcellázása, amely idegen parcellázásként jelöli a már parcellázott területet, 1942.

1944-ben a német csapatok a terület nevét adó Gloriettet felrobbantották.

Az 1949-ben kiadott térképen az 1942-es parcellázás szerepel, valamint egy új és később megvalósult városszerkezeti elem a mai Gilice tér északnyugati oldalán kialakított két, párhuzamos, ívelt utcanyitási elképzelés. (15.8. ábra)

15.8. ábra. A terület 1949-ben, a tervezett és a már meglévő utcákkal.

Az ún. **Gloriett-lakótelep** építése az 1980-as évek második felében, fővárosi beruházásként kezdődött el és az 1990-es évek elején fejeződött be (1988-1994) beépítetlen területen, a Gilice tértől délnyugat felé a Méta és Közdűlő utca közötti területen az Ipacsfa utcáig. A jellegzetes, emeletes/tornyos lakótömbök belső kerteket zárnak körbe, és ekkor épültek fel a Gilice tér környékének sorházai is. A 2000-es évek elején a Nagykőrösi út felé eső részen további 4 lakópark jellegű épülettömb épült.

A két délnyugat felé menő út (Méta és Közdűlő) közötti déli részen a Nagykőrösi útig ipari létesítmények, gyártelepek vannak, amelyek a 20. század második felében alakultak ki. A 2000-es évek fordulójától a Cziffra György utca mellett a lakótelep előterébe több nagy kereskedelmi létesítmény épült.

1.16. Szent Imre-kertváros

Szent Imre-kertváros keletkezése 1920-ig vezethető vissza. Előtte a terület **Péter halomi** dűlő néven a Szent Lőrinc pusztai major része volt, rajta mezőgazdasági művelés folyt. (16.1. ábra)

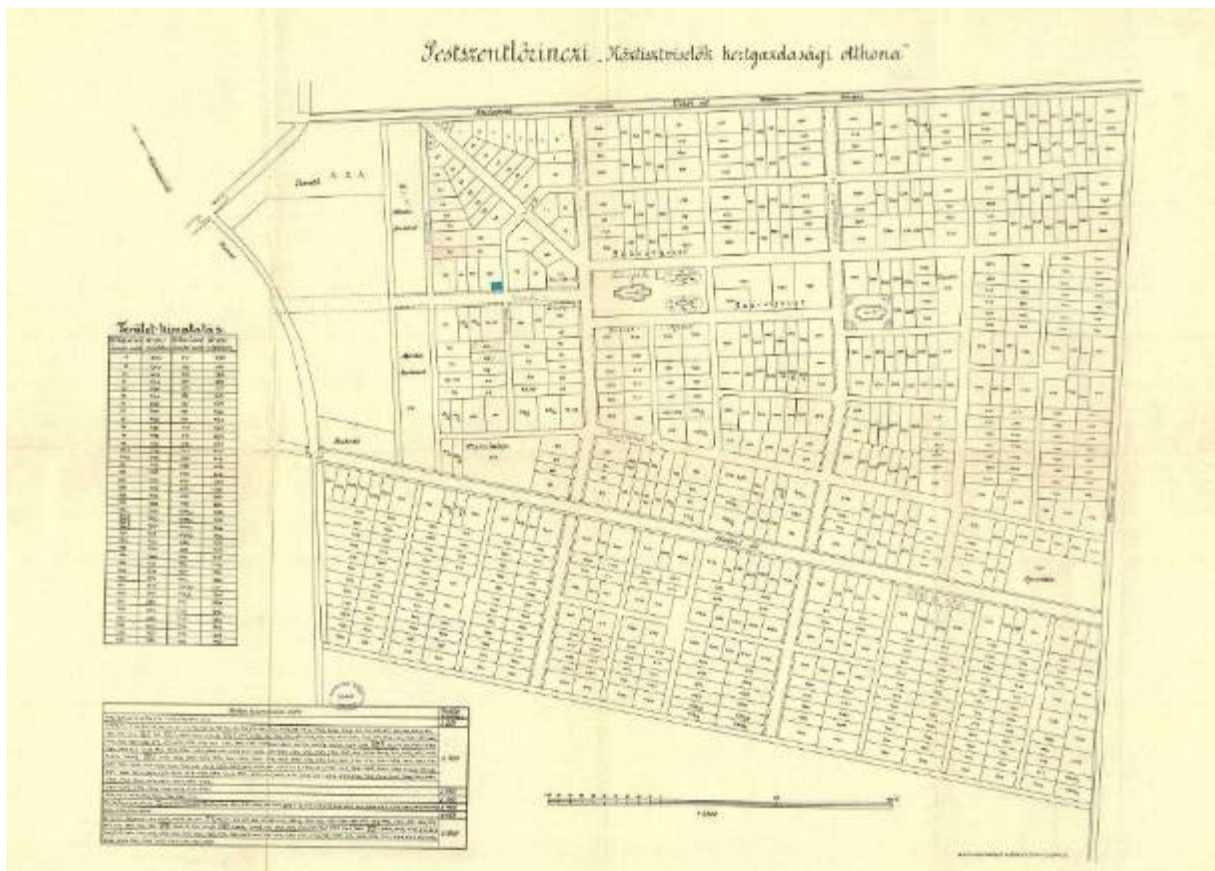
16.1. ábra. A terület az 1882-es kataszteri térképen még teljesen beépítetlen.

A területen, Szemere István birtokán 100 katasztrális holdon az 1920-as földtörvény alapján, a „Köztisztviselők Kertgazdasági Otthona Pestszentlőrinc” szövetkezet parcellázott (több éves előkészítő munkával) a szövetkezeti tagok számára 1925-ben. Ekkor fogadták el a parcellázási térképet. A Pestszentlőrinc – Soroksár szárnyvonal, Üllői út, Pestszentlőrinc keleti határa és a Halomi úttól délre eső, azzal párhuzamos egykori dűlő út között elterülő terület parcellázása során az iparvasút mellett egy széles sávban nem történt parcellázás, ugyanis az Üllői út és az iparvasút közötti területen volt Pestszentlőrinc temetője. Ennek része, a zsidó temető mai napig megtalálható e helyen. A parcellázó szövetkezet a temető mellett kertészetet alakított ki. A mai Marosvásárhely utca és Királyhágó utca közötti, valamint a Halomi úton túli területeket vissza kellett adni a földbirtokos számára.

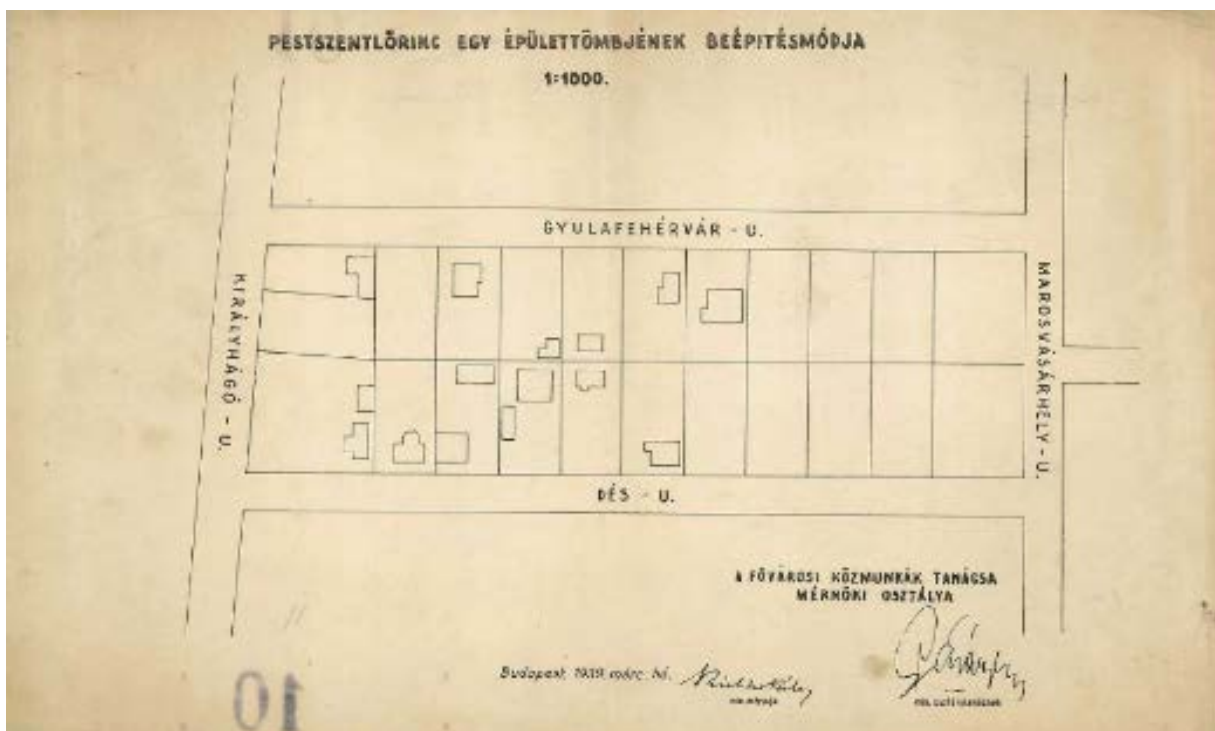
A parcellázási tervben helyet hagytak köztereknek, továbbá templomok más közfunkciók (vízműtelep) számára. Ebből jelenleg csak a Hargita tér maradt meg az egykori hálós jellegű utcarendszerben. Jellegzetes városszerkezeti, várostervezési elem a telepre, a centrum felől bevezető első utca átlós iránya, amely azonban az első nagyobb négyzetes egységnél megszűnik. (Ezzel azonos szerkezeti elem az ugyanebben az időben keletkező Ganzkertváros parcellázásában is megfigyelhető.) (16.2-16.3. ábra)

1931-ben, Szent Imre halálának 900. évfordulóján vette fel a terület a **Szent Imre-kertváros** nevet, (a térképek szerint hozzá csatolódott elnevezésben az ipari vasút túloldalán lévő, a Bácska (ma Gyékény) tér körüli kis parcellázott terület is, amely jelenleg a Gloriett-telephéz

tartozik mivel ez nem volt szövetkezeti terület, ez csak a térképen volt így, a valóságban önálló parcellázás volt).

16.2. ábra Szent Imre-kertváros parcellázási térképe, 1925 körül.

16.3. ábra. Szent Imre-kertváros részletének szabályozása, 1939.

A 20. század első fele térképek tanúsága szerint a tervezett parcellázás részben valósult meg. A szövetkezeti területen a parcellázási térkép alapján, és a szövetkezeti szabályokat betartva elsősorban szabadon álló, nagyrészt földszintes villaépületek épültek (Az első villát 1928-ban adták át, 1936-ra a 280 házhelyből 200-at építettek be a tulajdonosok.) A Marosvásárhely és Királyhágó utca közötti részt az elhúzó jogi eljárás végén visszakapta Szemere István, és 1930-ban maga parcelláztatta, így itt az eredetnél sűrűbb utcahálózatot és kisebb telkeket alakítottak ki. A Hargita térre és környékére eredetileg tervezett középületekből csak a cserkészház épült meg, illetve jóval később, az 1990-es években a tér sarkához közel a katolikus templom (A Hargita tér szélén ma látható 2 nagy középületet az Országos Meteorológiai Szolgálat építette). A Brassó, Nagyenyed utca és Halomi út közötti részen a tervezett lakóházak helyére az 1950-es években iskola került. A Halomi út déli oldalán lévő sáv nem épült be, míg az iparvasút melletti területen a temetők kivételével a 1930-as évek végén lakóházakat emeltek.

Az 1950-ben készült kataszteri térképen, a tervezett további parcellázáskor végül csak a Halomi út és az egykori dűlő út (a mai Flór Ferenc utca) közötti területet parcellázták fel, amely mára be is épült, a telep déli határát alkotva. (16.4-16.5. ábra) Az 1950-es években a Halomi út, Tarkó (Kolozsvár), Kétújfalú és Királyhágó utca közötti területen katonai laktanyát hoztak létre, amelyet 1956-ban a szovjet csapatok elfoglaltak. A kivonulás után a laktanya területe fokozatosan beépült, itt több új utcát is nyitottak, illetve kialakították a Herrich Károly teret. Ezen a területen lakóparki és villajellegű beépítés mellett még katonai lakóházak és egykori laktanyaépületek is vannak. A felhagyott lőrinci temetőt az 1980-as években felszámolták, helyén ma bevásárlóközpont áll.

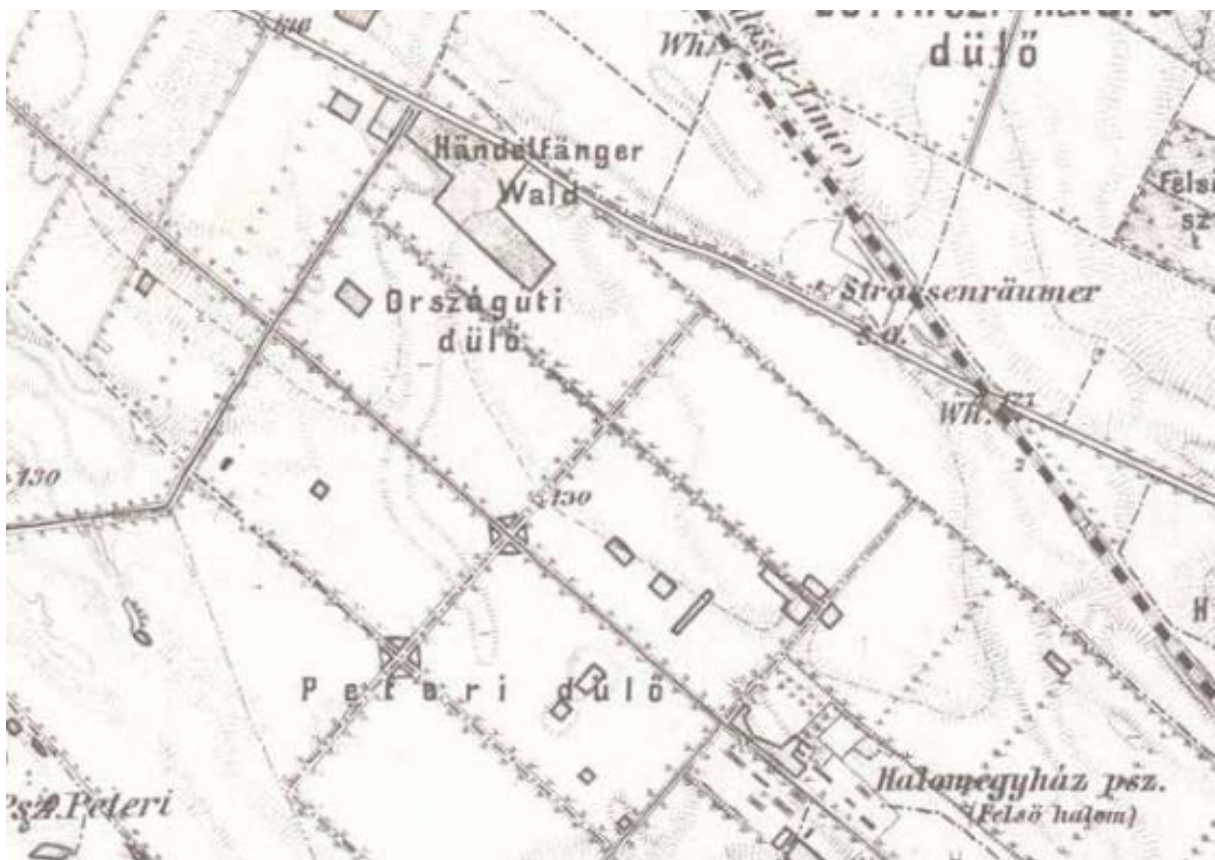
16.4. ábra. Szent Imre-kertváros beépítése és tervezett további parcellázása, 1939.

16.5. ábra. Az 1950-es kataszteri térkép a tervezett parcellázásokkal a Halomi úttól délre.

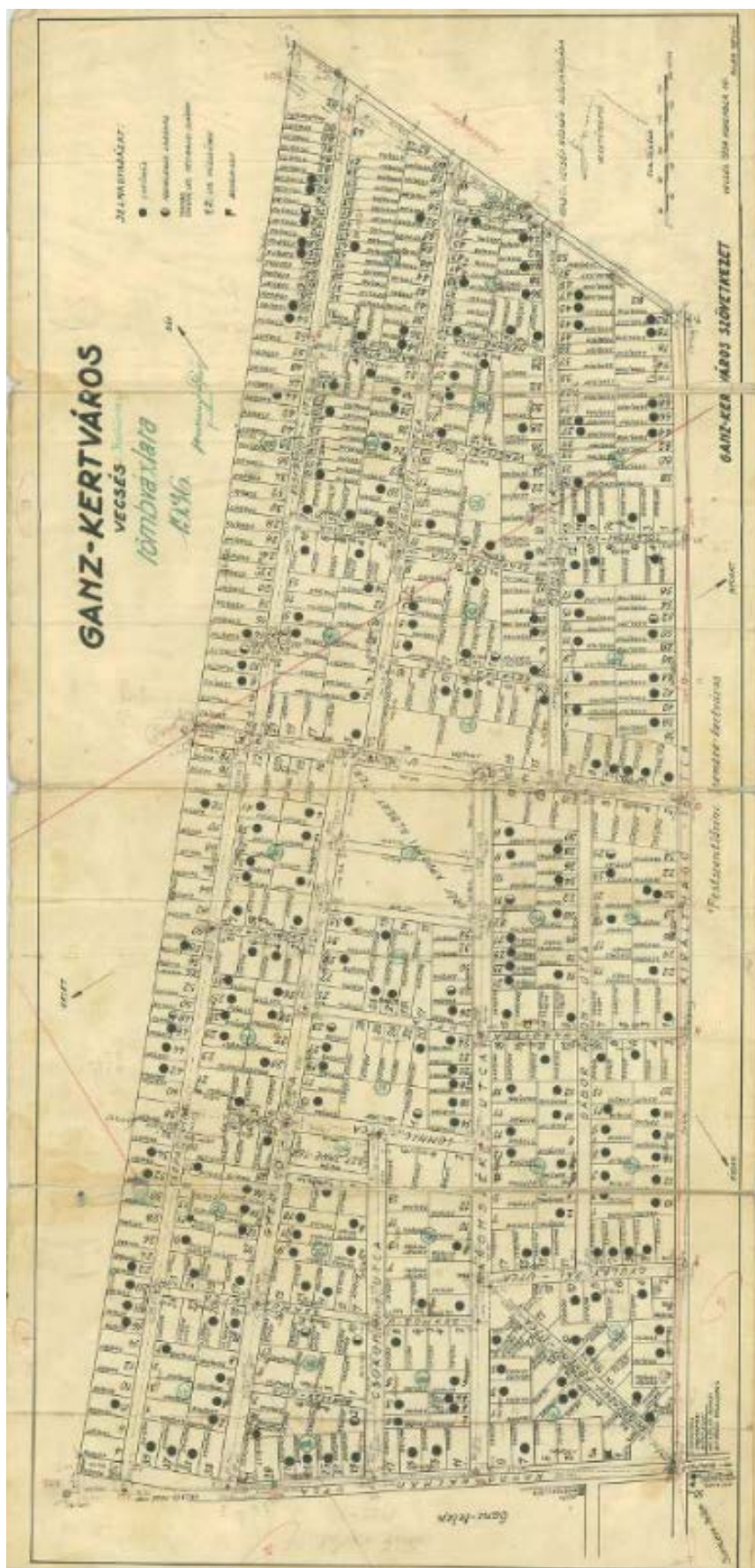
1.17. Ganzkertváros

Ganzkertváros területe, hasonlóan a Ganztelephez, eredetileg a Vecséshez tartozó Halomegyháza területe volt. A mai Béke tér helyén, az Üllői út mellett egy kisebb erdő látható (Rabló-erdő). A Szent Imre-kertvároshoz hasonlóan 20. századi birtokosaitól, a halomi Deutsch családtól – a hatályos földtörvény alapján – igényelte meg a területet a Ganz-gyári Munkások és Alkalmazottak Hitelszövetkezete. A Deutsch család nem akart megválni a területtől; végül ötvennyi pereskedés után, 1929-ben az Országos Földbirtokrendező Bíróság a szövetkezetnek ítélte a területet. A megszerzett beépítetlen földrész szorosan kapcsolódott a Ganztelephez, az Üllői út déli oldalán terült el. Nyugat felől Pestszentlőrinc határa (ma: Királyhágó u.), kelet felől pedig egy korábbi dűlőút vonalához igazodott, de attól nyugatabbra, délről pedig Péteri puszta területe határolta. A terület korábbi elnevezése **Országúti dűlő** volt. (17.1. ábra)

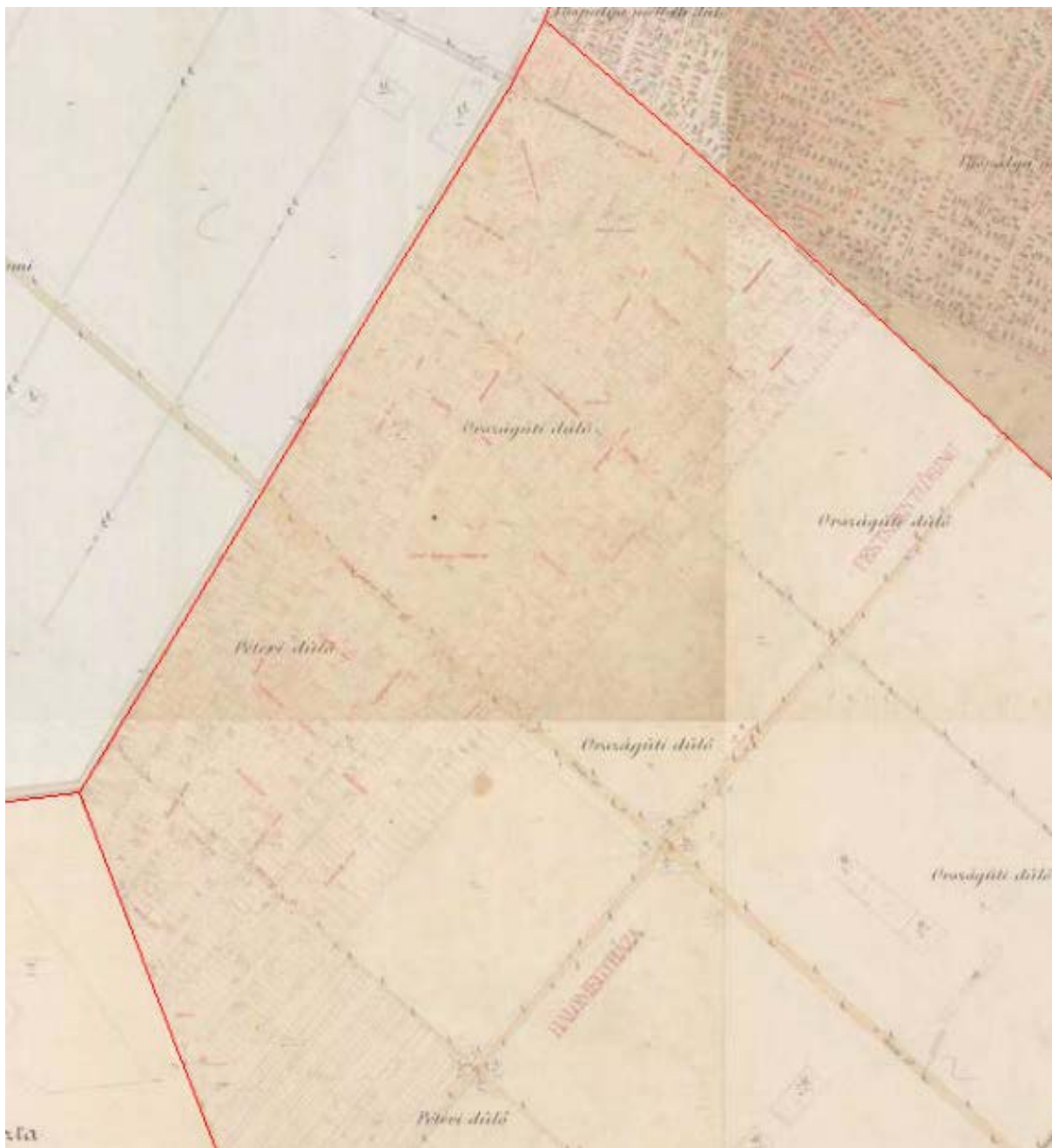

17.1. ábra. A dűlő utakkal szabdaló terület a III. katonai felmérésen, 1882.

1934-ből maradt fenn a terület parcellázási „tömbvázlata”, amely a jelenlegi utcaszerkezetet mutatja és a szerkezet napjainkig változatlan maradt. A rajz fekete pontokkal jelölte a már megépült lakóházakat, és félig besötétített ponttal az ideiglenes lakóházakat. (17.2. ábra) A terület beépítését, ahogy a Ganz- és a Szemeretelepét, valamint a Szent Imre-kertvárosét nagyban segítette, hogy 1929-ben a mai Béke térig meghosszabbították az Üllői úti villamosvonalat. Ezért a mai napig e telepek fontos köztere a Béke tér. A Ganzkertváros központi terének a Kandó teret szánták, ide épült 1980-ban az iskola.

17.2. ábra. A terület parcellázási vázrajza, 1934., utólagos tömbszámzással, 1936.

17.3. ábra. A terület parcellázási vázrajza, 1930 k., az 1882-es kataszteri térképre vezetve, amikor még a terület a Vecsés külterületének számító Halomegyháza része volt.

1939-1941-ig a Ganzkertvárost a Ganzteleppel együtt **Szent István kertváros**nak nevezték, majd 1941-1948-ig **Csáky-liget**nek. (Csáky István (1894-1941) külügyminiszter után.) 1948-ban kapta vissza a Ganzkertváros elnevezést. 1945. szeptember 7-én Vecséstől a településszerkezetileg szervesen kapcsolódó Pestszentlőrinchez csatolták, a Ganzteleppel együtt. Ekkor a telep, ezzel Pestszentlőrinc területe egy beépítetlen földterülettel is bővült Vecsés felé, amely korábban Vecsés-Halomegyháza határához tartozott. Ennek a területnek az Üllői út melletti részén az 1950-es években katonai laktanyát építettek, amelyet 1956-ban elfoglaltak a szovjet csapatok. A kivonulásuk után az épületeket fokozatosan lebontották. A terület többi része napjainkig parcellázatlan, a mai Halomi és Modellreptéri út szeli át.

1.18. Halmierdő

A Halmierdő területe a Szent Lőrinc pusztai majorsághoz tartozott, területén mezőgazdasági termelés folyt. A terület 19. századi, 20. század eleji elnevezése **Péteri halomi** dűlő volt. (18.1. ábra)

18.1. ábra. A Szent Lőrinc pusztához tartozó Péteri halomi dűlők, 1882.

Az 1890-es évektől Cséry Lajos, a birtok tulajdonosa – az 1970-es években felhagyott – szemétkerakót létesített a birtokán, a mai Közdűlő, Ipacsfa, Kettős-Körös utcák közötti, valamint az Ipacsfa utca túloldalán lévő területen. Ehhez egy ipari vágány is kiépült 1897-ben (ez volt a Cséry vasút), amely az Ecseri útról indulva, a mai XVIII. kerületben, az Ipacsfa utca vonalában haladt és a Kettős-Körös utcánál érte el a Pestszentlőrinc–Soroksár szárnyvonalat. (18.2. ábra) A szemétkerakót, amelyet Cséry Budapest átválogatott szemetének elhelyezésére hozott létre, az 1900-as évek elején a főváros megvásárolta, és az 1970-es évekig Budapest kommunális hulladékának válogatás nélküli elhelyezésére használta.

A terület egy részének lakóövezeti parcellázását az 1930-as években tervezték a mai Ipacsfa utca, Kettős-Körös utca és a Gloriett között, azonban ez feltételezhetően a szeméttelép közelsége miatt nem valósult meg. Az 1950-es kataszteri térkép már nem tartalmazott lakóterület fejlesztést erre a területre, mert a területen védőerdőt létesítettek. (18.3-18.4. ábra.)

A telep része az Országos Meteorológiai Szolgálat Marczell György főobszervatóriuma, amely 1952-ben települt a Gilice tér mellé. Az obszervatórium délnyugati oldalán kisebb, két utcányi lakóterület alakult ki, utcanév nélkül, a Közdűlő úthoz sorolva, valamint a megfigyelő állomás

másik oldalán a Péterhalmi út mellett szintén néhány lakóház áll. Ezek a telep egyetlen jelenlegi lakóterületi egységei.

Korábban e terület déli végében alakult ki a **Rokkantelep**, amely jelenleg az Újpéteritelephez tartozik. A Rokkantelep a Szálfa utca és a Pestszentlőrinc–Soroksár vasúti szárnyvonal találkozásának háromszögébe ékelődött be. A Rokkantelep az 1920-as, 1930-as évek eleji térképeken még nincs rajta, először az 1939-es nyomtatott térképen ábrázolták, megnevezésével együtt. (18.2-18.3. ábra) (A helytörténeti irodalom szerint a Miklóstelepet is hívták korábban Rokkant-telepnek.) A telepet Pestszentlőrinc és Pestszentimre egyesítése után, Nagy Budapest 1950-es létrehozásakor Újpéteritelephez csatolták.

Az erdős területen, a Péterhalmi út mellett a második világháború alatt repülőgép-szerelő üzemet létesítettek, amelyet a háború után darugyárrá alakítottak át. Az egykori szemételep területe jelenleg is külön áll.

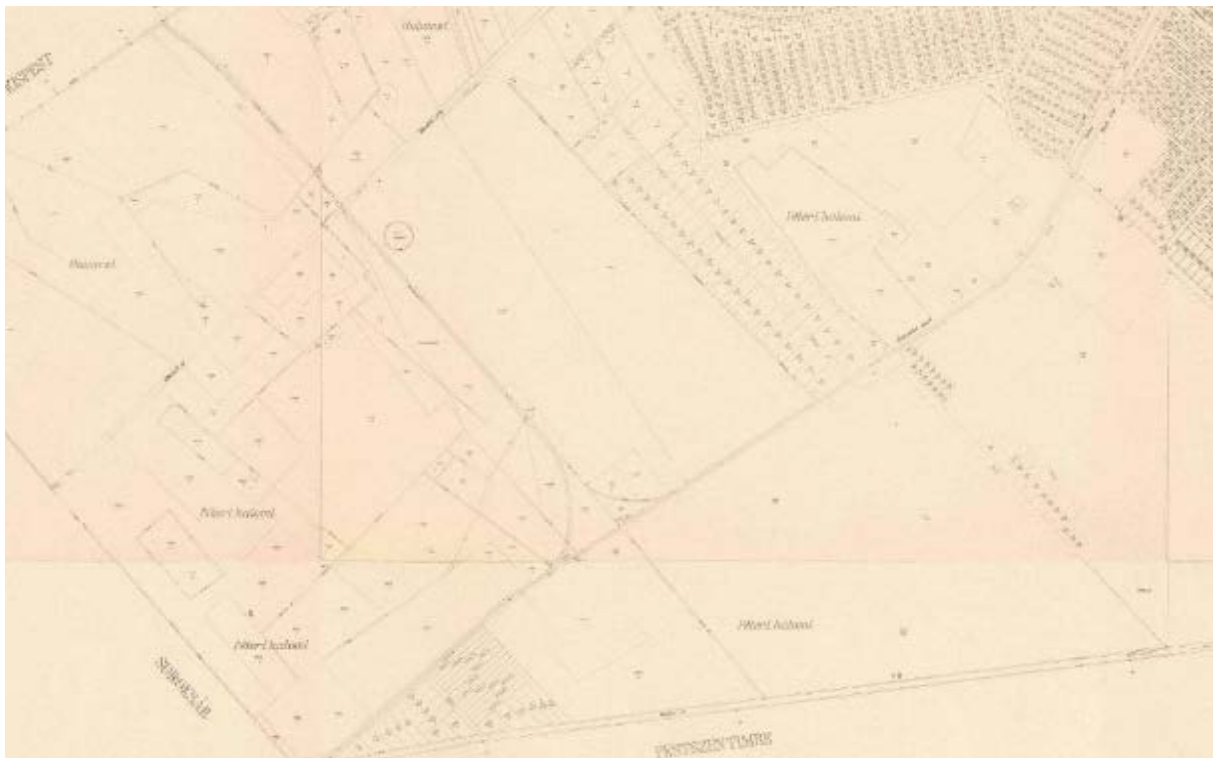
A Halmi-erdő területének mai lehatárolásánál a cél az volt, hogy lakóterület ne kerüljön az elsősorban erdős területre, amelybe csak a 20. században kialakult iparterületek ékelődnek bele.

18.2. ábra. A terület az 1922-1923-ban készült térképen.

18.3. ábra. A terület egy részének tervezett parcellázása a Gloriett-telephez kapcsolódó területen, 1939.

18.4. ábra. Az 1950-es kataszteri térkép a ma Halmierdőnek nevezett területről.

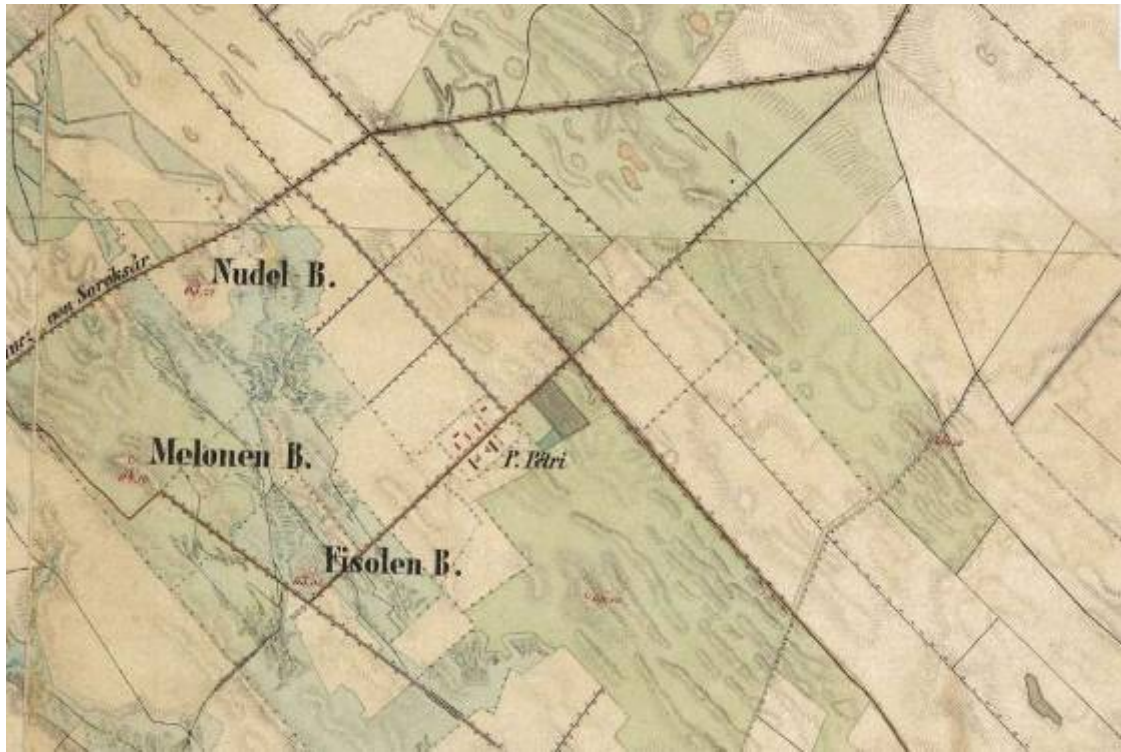
Pestszentimre

1.19. Kossuth Ferenc-telep

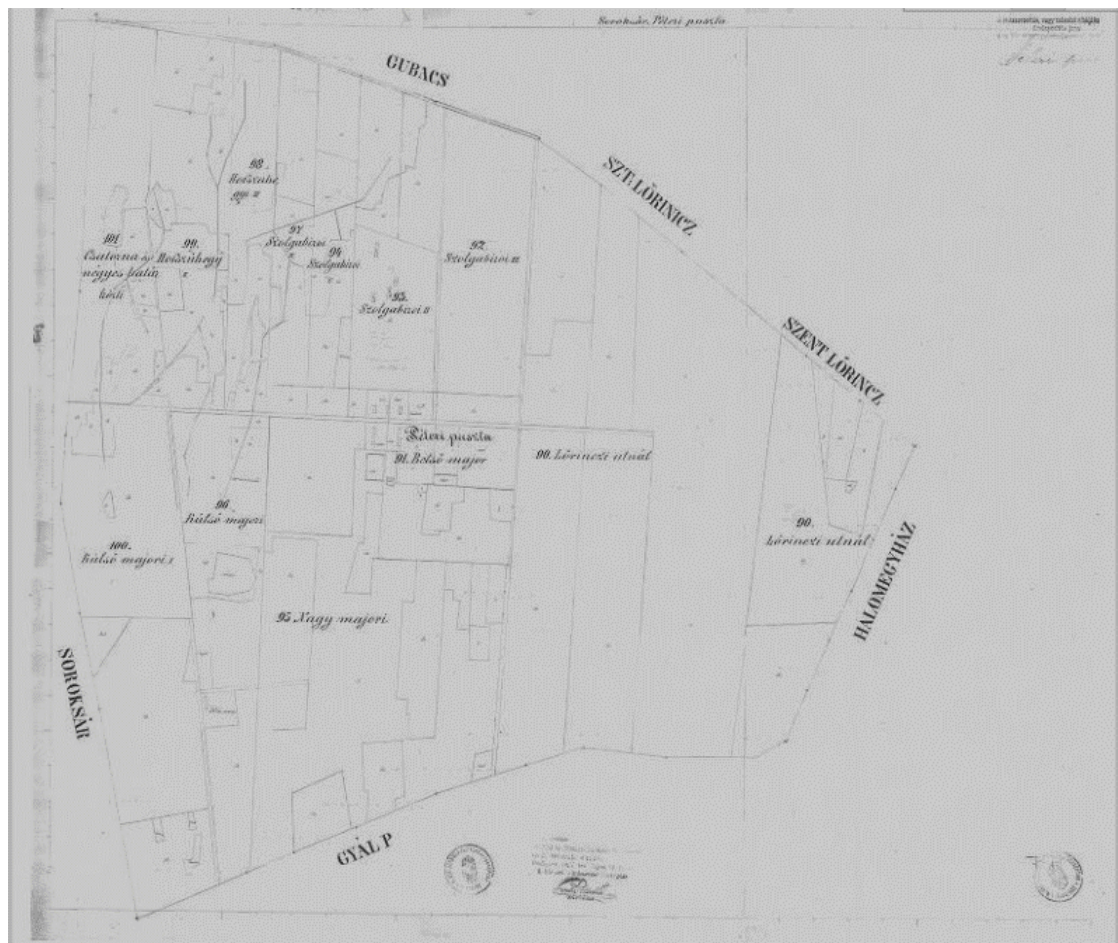
A jelenlegi Kossuth Ferenc-telep az egykori Péteri (a térképeken néha romlott névalakban: Petri/Pétri) puszta része volt. A puszta a 18. században a Grassalkovich uradalom, majd a 19. század közepén a Sina család birtokának része volt. A többi Sina birtokhoz hasonlóan 1864-ben ez a terület is banki kézbe került és a bank részenként értékesítette a birtoktesteket. A térképek tanúsága szerint a pusztán a 19. század közepéig semmilyen építmény nem állt. Péteri puszta uradalmi központja, az un. Belső major valamikor 1836-1861 között épült fel, a mai Kossuth Ferenc-telepen és Belsőmajorban, a mai Dózsa György utca két oldalán, a Belsőmajor-lakópark magasságában. (19.1.-19.2.-19.3. ábra)

19.1. ábra. A terület térképe az 1836-os térképen, ahol Péteri (Petri) puszta lakatlan.

19.2. ábra. Péteri puszt (Pétri) major a II. katonai felmérésen, 1861.

19.3. ábra. A terület használata, és a Belső major egy 1867-es térképen.

Az 1870-es években két testvér, Lőwy Bernát és Mór, valamint sógoruk, Auspitz Mór vásárolt Péteri pusztán birtokot. Ezen a birtokon jött létre később Pestszentimre nagyközség, azaz ma Újpéteritelep, Erdőskert, Kossuth Ferenc-telep és Belsőmajor a XVIII. kerületben. (A Lőwy/Auspitz birtok egy része ma viszont Soroksárhoz tartozik.) A családtagok 1880-ban osztották fel a területet három részre. Auspitz Mór a Nagykőrösi úttól nyugatra eső területet szerezte meg Gubacs és Szent Lőrinc puszta határától az akkor középútnak, ma Dózsa György utcának nevezett útig. Az út keresztül ment a Belső majoron, ezért a majorság területét kettéosztották, az egyik rész Auspitz Mór, másik rész Lőwy Mór birtokához került. (19.4-19.5. ábra)

19.4. ábra. A Lőwy és Auspitz birtokok felosztása 1880-ban. Az ábra jobb oldalán lévő 1. rész került Lőwy Bernát tulajdonába (ma: Újpéteritelep), a 2-es rész, ami a térképen látható Auspitz Mór tulajdonába (ma: részben Kossuth Ferenc-telep), az ettől délre eső terület Lőwy Mór birtoka lett (ma: Belsőmajor).

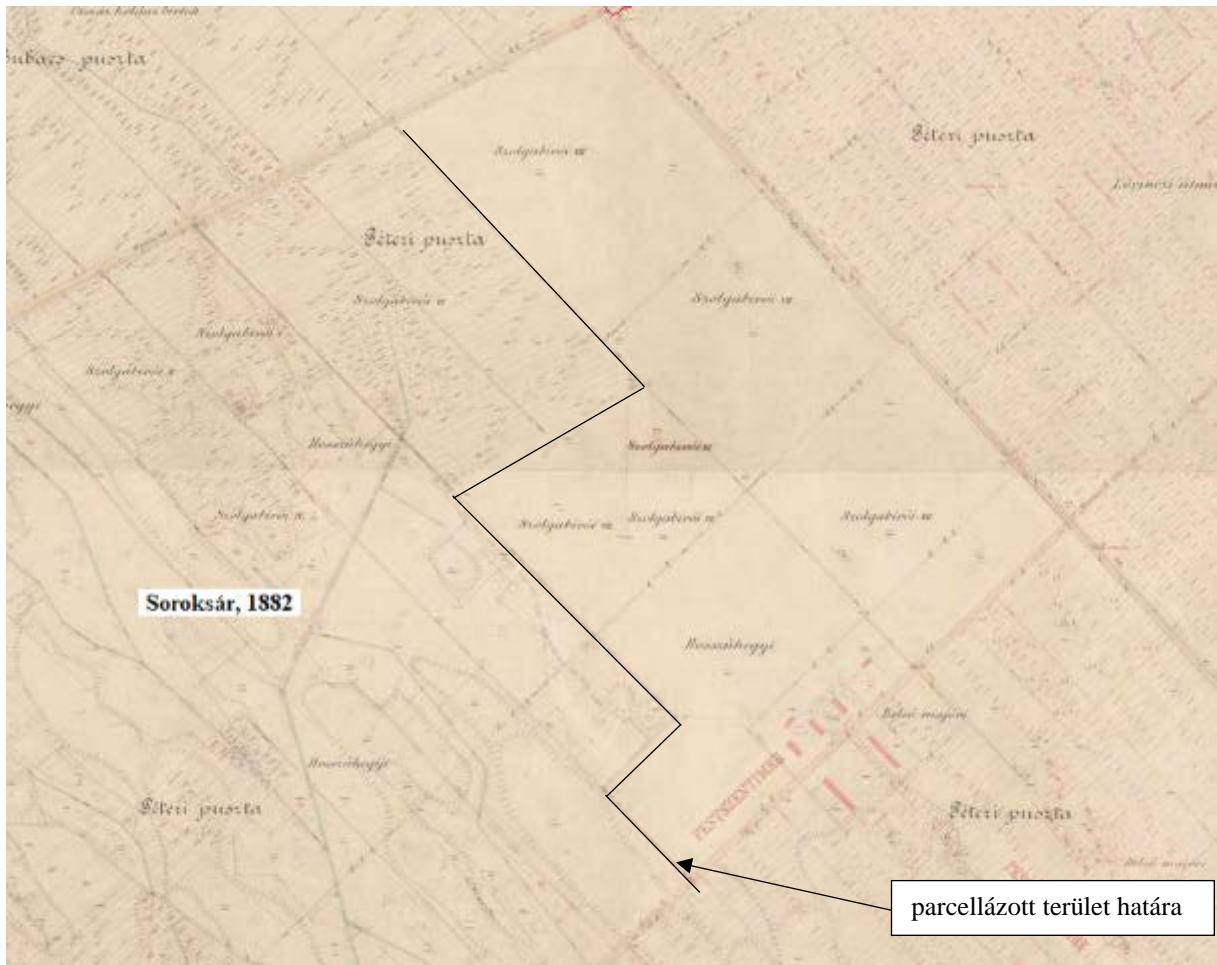
19.5. ábra. A Belső major megosztása az 1882-es kataszteri térképen.

A gazdálkodásra, ipari fejlesztésre vásárolt terület 1889-ben, a lajosmizsei vasút – amely a Péteri pusztai birtokok között halad el – megépítése után felértékelődött. Végül elsősorban házhelyeket parcelláztak. Először 1898-ban Lőwy Bernát parcelláztatta birtokát, a Nagykőrösi út túloldalán **Új-Péteri-pusztá**, Bernát-falva néven, majd 1908-ban Auspitz Mór is követte példáját. Az újonnan parcellázott terület Kossuth Ferenc – aki akkor kereskedelmi miniszter posztját töltötte be – nevét kapta. (19.6. ábra)

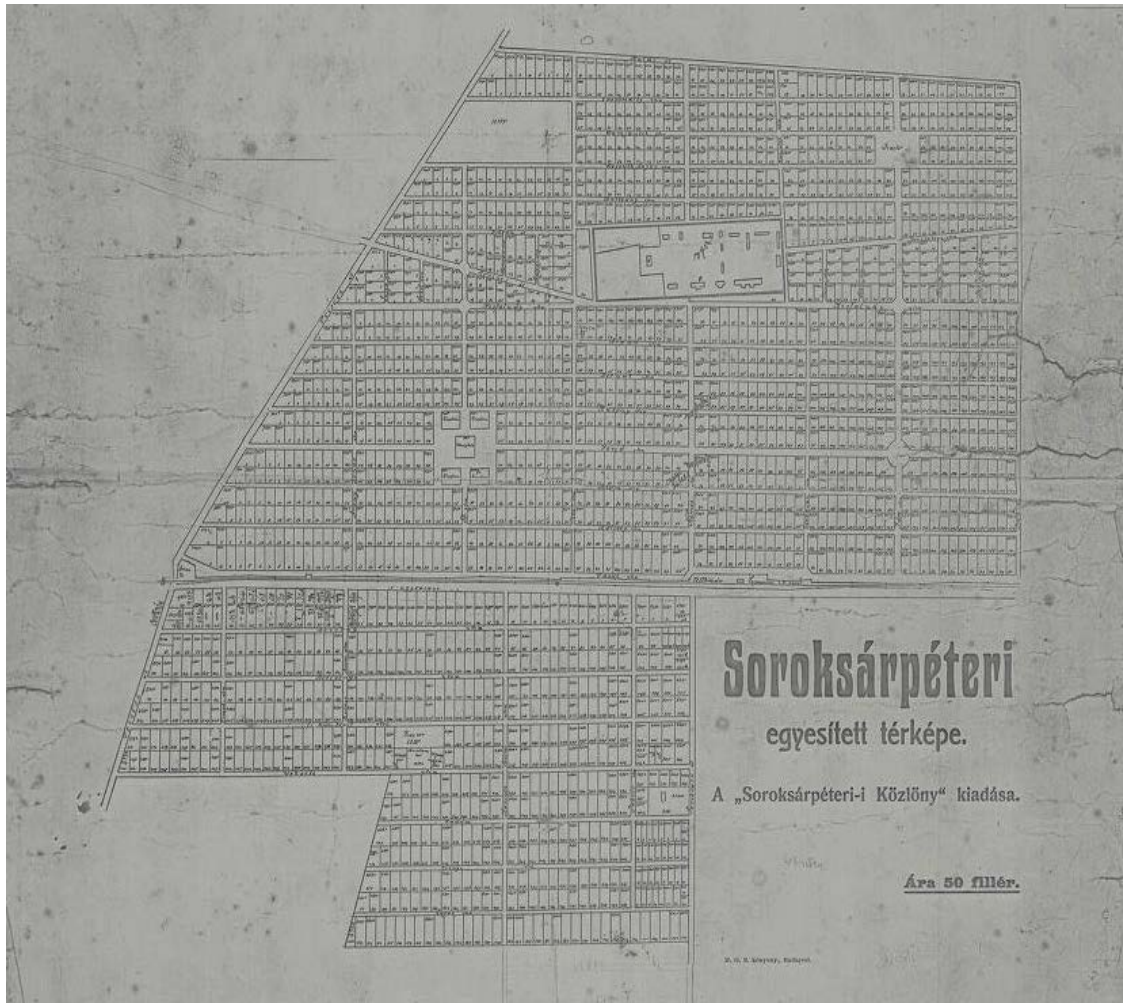
19.6. ábra. Az Auspitz birtok parcellázása, a Belső major még megtartott épületeivel, 1908.

A parcellázott terület kisebb, mint az 1880-as osztozkodási térképen látható Auspitznak jutott birtok. (19.4. ábra) A terület Soroksár felé eső részéből jelentős területet (mintegy a birtok fele) nem érintett a házhelyparcellázás. Ezt a területet az 1882-es kataszteri térkép szerint már felosztották, de nem lakótelekként, hanem mezőgazdasági hasznosítású területként. (Jelenleg Soroksár részei.) A kataszteri térképen már jól látható a Kossuth Ferenc-telepnek a Nagykőrösi úttal párhuzamos, de lépcsőzetesen megtört határvonala Soroksár felé, amelyből a Dózsa György utca felé eső négyszög (a mai Bogrács és Ültetvény utca) nem került felosztásra a parcellázáskor, azonban 1938-ban már parcellázottként szerepelt. A parcellázási térképen látható, hogy a Szélső utca, Somberek sor sarkánál középületek céljára üresen hagytak egy területet, itt épült fel az óvoda, majd az iskola, és alakították ki a sporttelepet. (19.7. ábra) A terület hálós kialakítású utcaszervezetében a parcellázástól napjainkig számottevő változás nem történt.

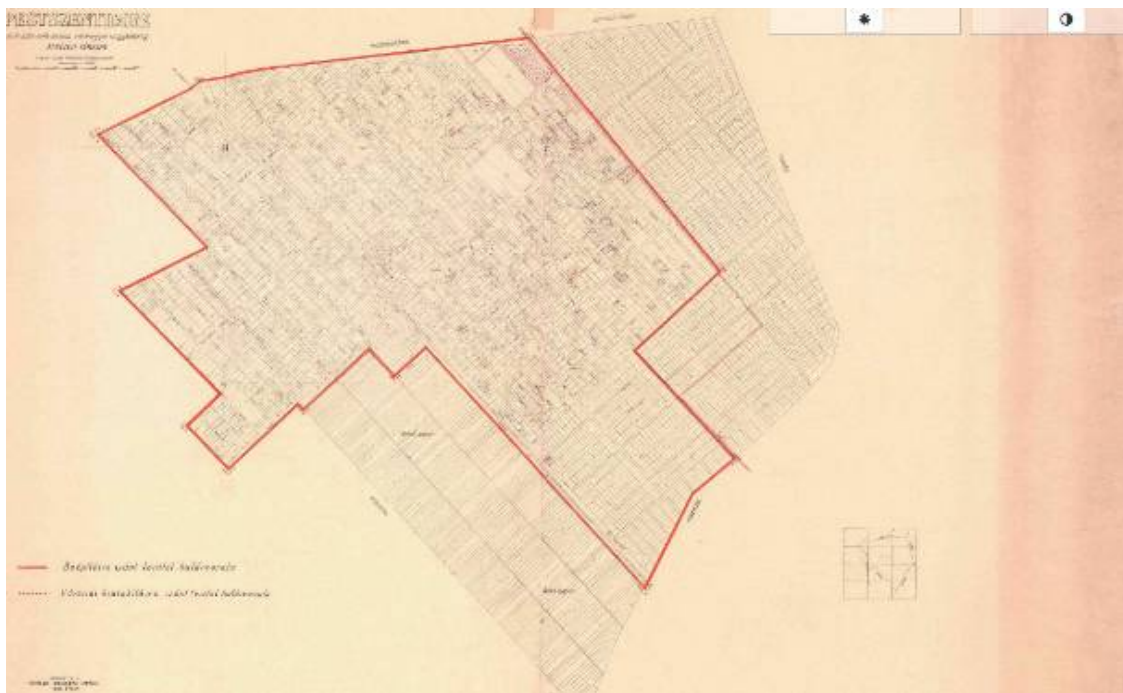

19.7. ábra. Az Auspitz-féle parcellázás területhatárai az 1882-es kataszteri térképen, a parcellázott és a mai Kossuth Ferenc-telep délnyugati határának jelölésével

Az 1908-ban parcellázott Kossuth Ferenc-telep és a tíz évvel korábban parcellázott, a vasút túloldalán fekvő Újpéteri közigazgatásilag Soroksárhoz tartoztak. Az 1900-as évek elejétől a Péteri pusztai parcellázásokat egységes településként kezelték **Soroksárpéteri** elnevezéssel (Soroksár külterületeként), amely 1930-ban önálló községgé vált, és 1931-ben felvette a **Pestszentimre** nevet. (19.8-19.9. ábra) 1950-ben, Nagy-Budapest kialakításakor vált Budapest és a XVIII. kerület részévé.

19.8. ábra Soroksárpéteri térképe, a korábbi Belső major szinte teljes felosztásával, 1930.

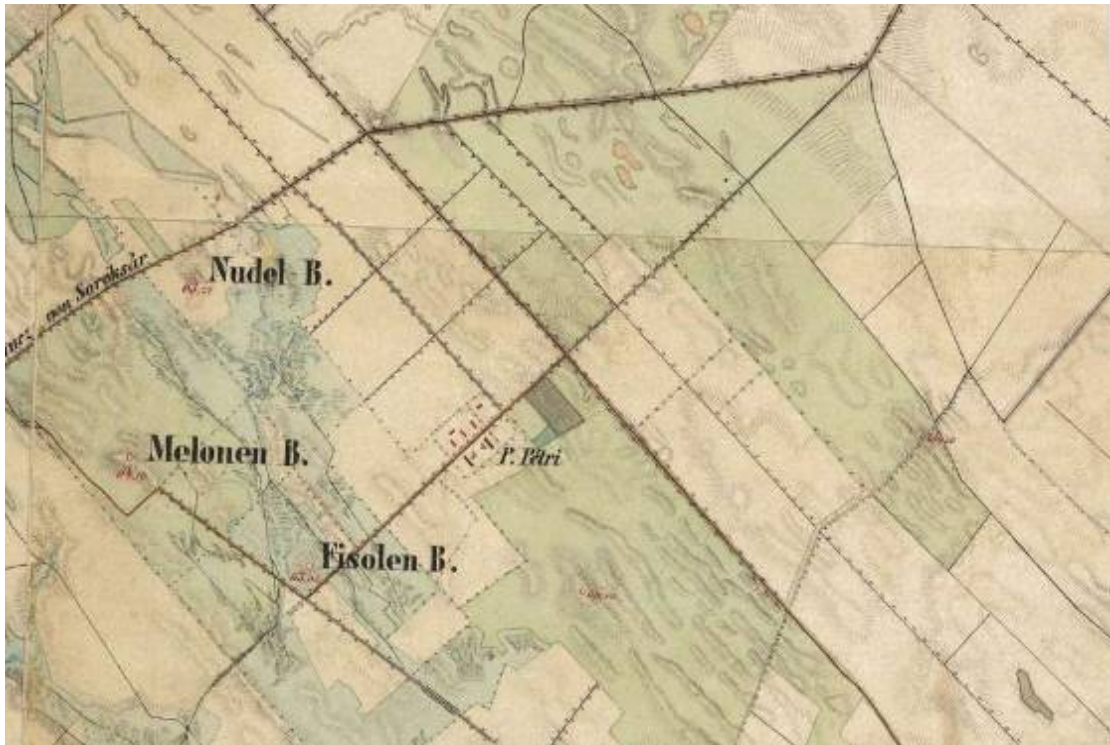
19.9. ábra. Pestszentimre 1938-as kataszteri térképe a beépítésre szánt terület jelölésével.

1.20. Újpéteritelep

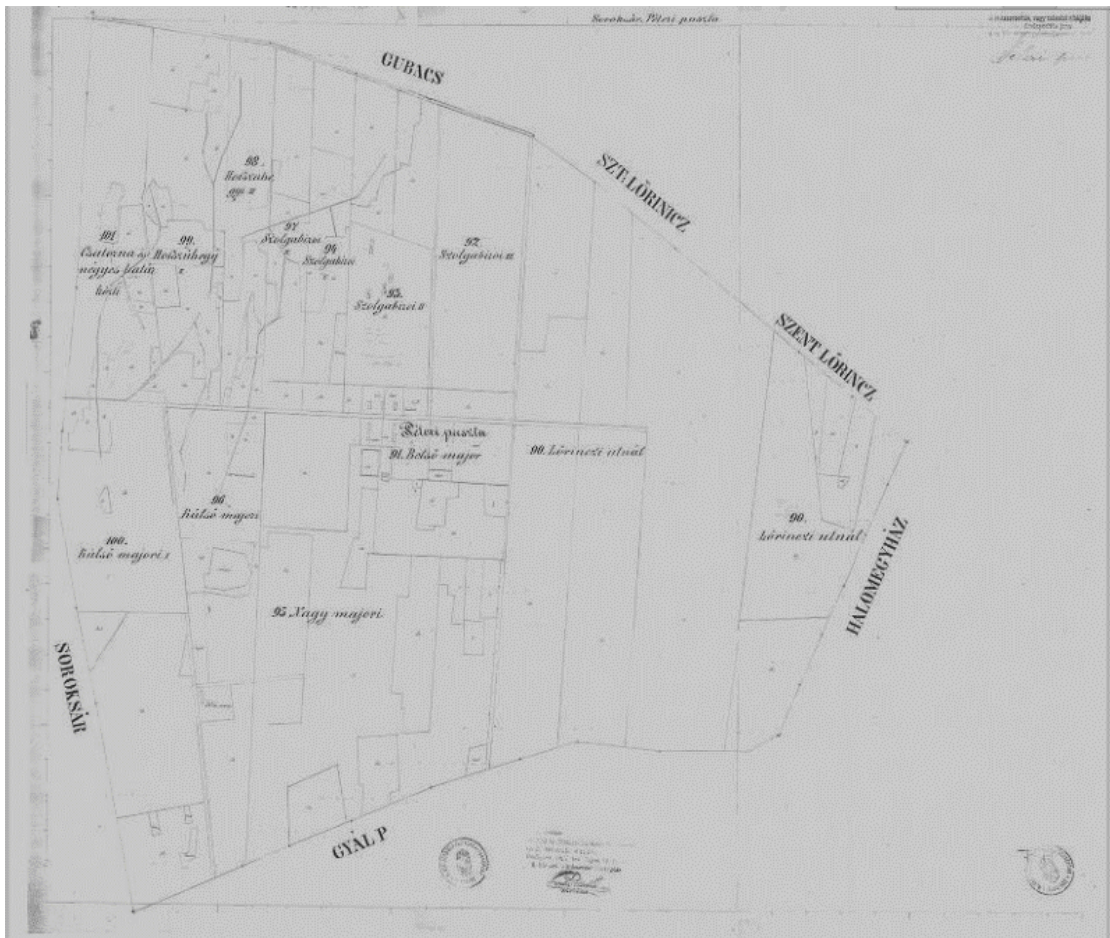
A jelenlegi Újpéteritelep az egykori Péteri (a térképeken néha romlott névalakban: Petri/Pétri) puszta része volt. A puszta a 18. században a Grassalkovich uradalom, majd a 19. század közepén a Sina család birtokának része volt. A többi Sina birtokhoz hasonlóan 1864-ben ez a terület is banki kézbe került és a bank részenként értékesítette a birtoktesteket. A térképek tanúsága szerint a pusztán a 19. század közepéig semmilyen építmény nem állt. Péteri puszta uradalmi központja, a Belső major valamikor 1836-1861 között épült fel a mai Kossuth Ferenc-telep és Belsőmajor területén. (20.1.-20.2.-20.3. ábra)

20.1. ábra. A terület térképe az 1836-os térképen, ahol Péteri (Petri) puszta lakatlan.

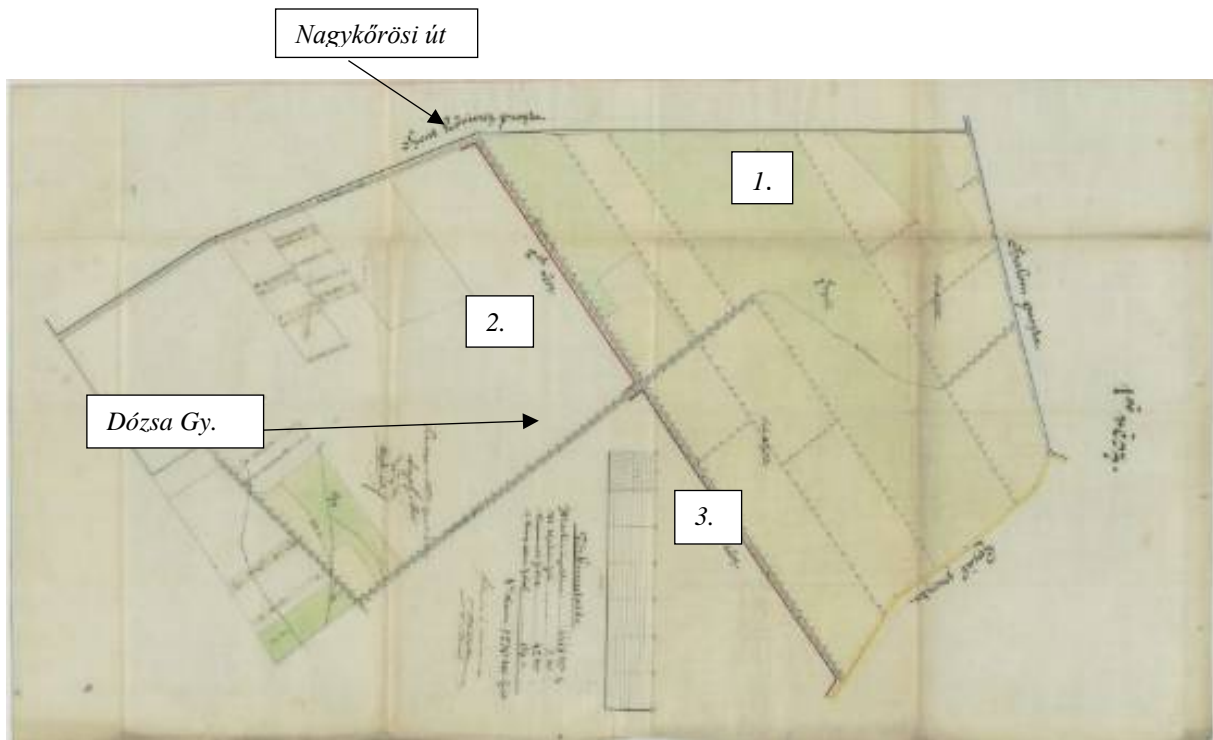

20.2. ábra. Péteri (Pétri) puszta major a II. katonai felmérésen, 1861.

20.3. ábra. A terület használata, és a Belső major egy 1867-es térképen.

Az 1870-es években két testvér, Lőwy Bernát és Mór, valamint sógoruk, Auspitz Mór vásárolt Péteri pusztán birtokot. Ezen a birtokon jött létre később Pestszentimre nagyközség, azaz Újpéteritelep, Erdőskert, Kossuth Ferenc-telep és Belsőmajor a XVIII. kerületben. A családtagok 1880-ban osztották fel a területet három részre. Lőwy Bernát a Nagykőrösi úttól keletre eső területet szerezte meg Halom puszta határáig, további határai a Szent Lőrinc pusztai (ma: Szálfa utca) és a gyáli határ voltak. (20.4. ábra)

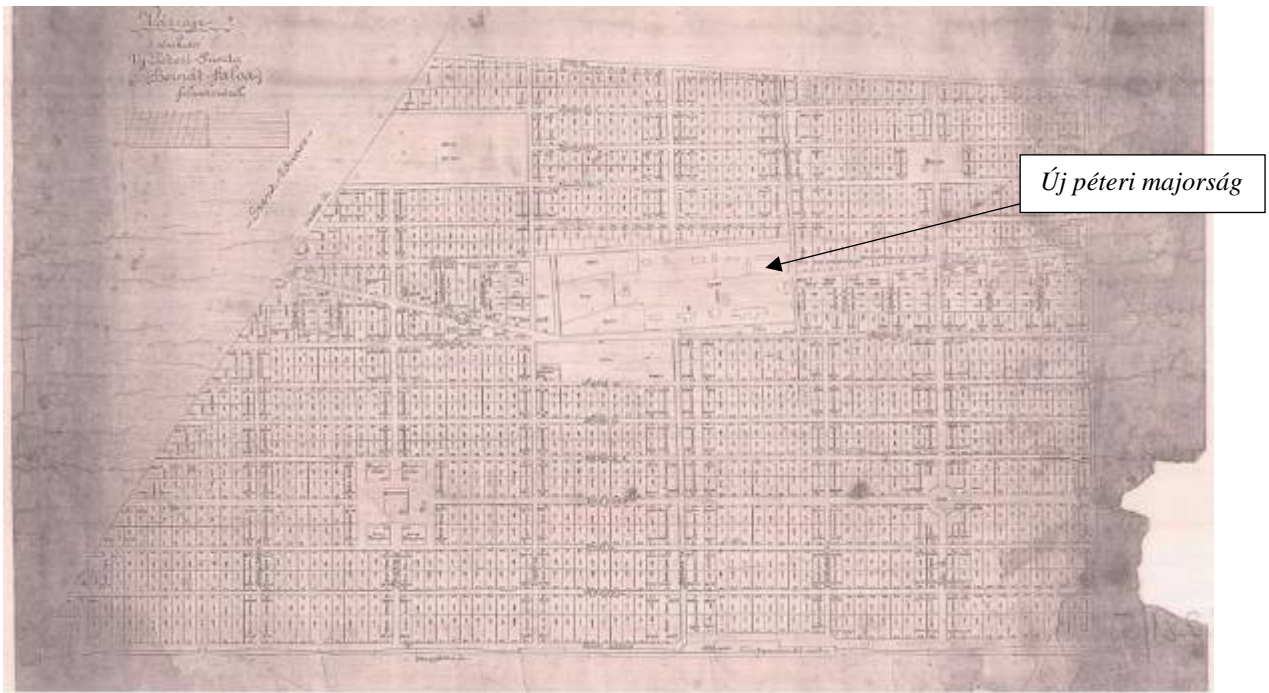
20.4. ábra. A Lőwy és Auspitz birtokok felosztása, 1880-ban. Az ábra jobb oldalán lévő (1.) rész került Lőwy Bernát tulajdonába.

Az 1882-es kataszteri térkép alapján már állt Lőwy Bernát majorsága, a mai Kisfaludy és István utcák által határolt területen, a mai Kastélydombi Általános Iskola környékén. (20.5. ábra)

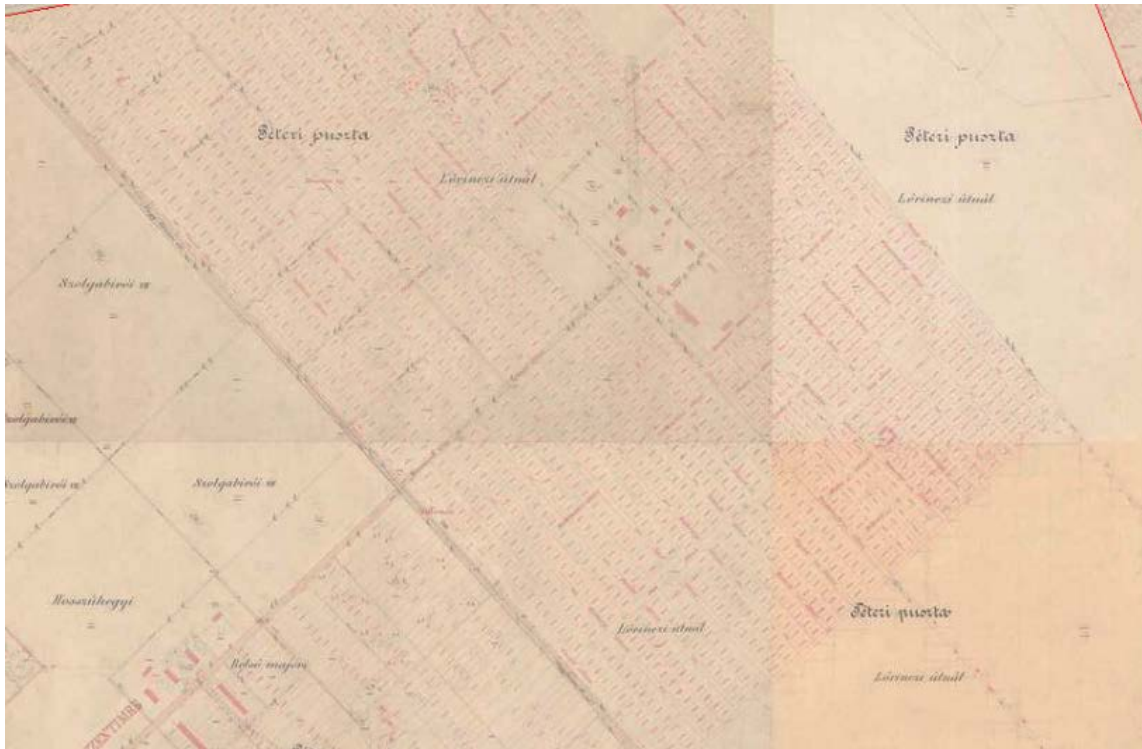
20.5. ábra. Lówy Bernát majorsága, annak tervezett bővítésével az 1882-es kataszteri térképen.

A gazdálkodásra, ipari fejlesztésre vásárolt terület 1889-ben, a lajosmizsei vasút – amely a Péteri pusztai birtokok között haladt el – megépítése után felértékelődött. Végül elsősorban inkább házhelyeket parcelláztak. 1898-ban Lówy parcelláztatta birtokát, a mai Szálfa utcától a Kapocs utcáig, **Új-Péteri-puszta**, **Bernát-falva** néven. Egy kisebb terület maradt ki, a Kapocs utcától a gyáli határig, amely ma az Erdőskert területi egység. A vázrajzon még megmaradt a középütt lévő majorság, a telep északnyugati részén egy nagyobb, két utcányi terület, amely azonos azzal a területtel, amelyet 1896-ban Krepuska Géza vásárolt meg szőlője és emeletes, nyaraló, majd lakófunkciót is betöltő présháza számára. (ld. még Krepuska Géza-telep) A parcellázás során a mai Törvény és Ady Endre utca kereszteződéséhez tervezték a település központját, ide adtak telket községháza, templomok, iskola, óvoda és piac számára. A századfordulón Pestszentlőrincnek a telep határához közel eső részén létrehozták a Cséry-telepet, amely évtizedekig a főváros személerakójaként üzemelt, ezért az egyházak inkább a távolabb eső, a település főutcájává váló Nemes utca mellé települtek, és más közfunkciók is ide kerültek (a községháza, a helyi néven Hősök tere területe), sőt a mai napig ide kerülnek a legfontosabb középületek (posta, orvosi rendelők, művelődési ház). Az eredetileg kijelölt területen óvoda és iskola épült, egy részét piacnak használták (Vásáros tér). A legnagyobb teresedés végül a majorság elbontott épületeinek helyén alakult ki, erre a területre fontos középületek kerültek/kerülnek a 20. század utolsó harmadától (iskola, uszoda, sportcsarnok). (20.6-20.7. ábra)

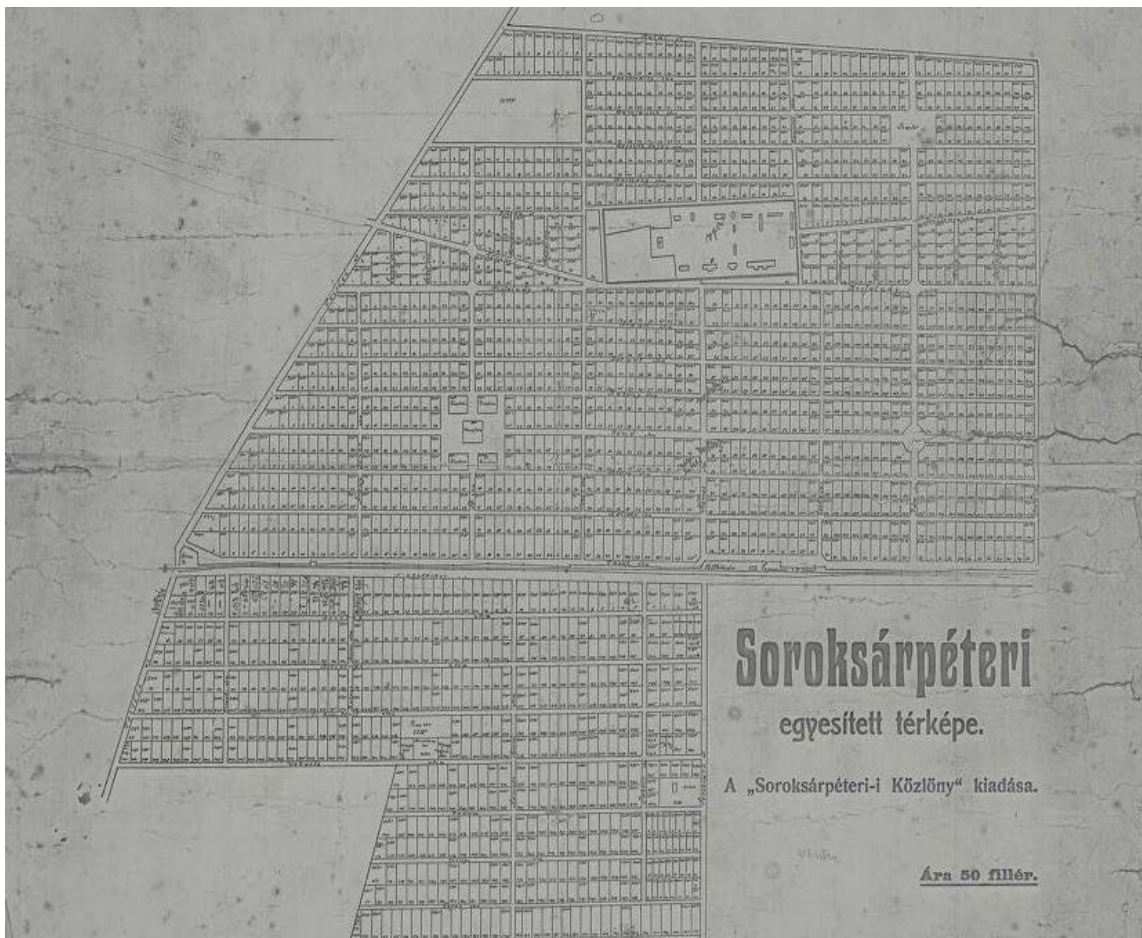

20.6. ábra. Lőwy Bernát birtokának parcellázási vázrajza, 1898.

Az újonnan parcellázott terület és a tíz évvel utána, 1908-ban parcellázott, a vasút túloldalán fekvő Kossuth Ferenc-telep közigazgatásilag Soroksárhoz tartoztak. Az 1900-as évek elejétől a Péteri pusztai parcellázásokat egységes településként kezelték **Soroksárpéteri** elnevezéssel (Soroksár külterületeként), amely 1930-ban önálló községgé vált, és 1931-ben felvette a **Pestszentimre** nevet. (20.8. ábra) 1950-ben, Nagy-Budapest kialakításakor vált Budapest és a XVIII. kerület részévé. Ekkor csatolták a területet a Halmierdő délnyugati végében, a Szálfa utca és a Pestszentlőrinc–Soroksár vasúti szárnyvonal között, az 1930-as években kialakult háromszög alakú **Rokkantelepet**. (A telepről ld. még 1.18. Halmierdő)

20.7. ábra. A Lóczy Bernát-féle parcellázás az 1882-es kataszteri térképbe utólagosan, 1930 k. rávezetve.

20.8. ábra. Soroksárpéteri térképe, 1930.

1.21. Krepuska Géza-telep (Alacskai úti lakótelep)

A Krepuska Géza orvosprofesszorról elnevezett telep az 1980-as évek végéig beépítetlen mezőgazdasági terület volt. (21.1. ábra) Az 1930-as években tervezték felparcellázását, amely még az 1957-ben készült térképen csökkentett formában megjelent, de erre nem került sor. (21.2.-21.3. ábra)

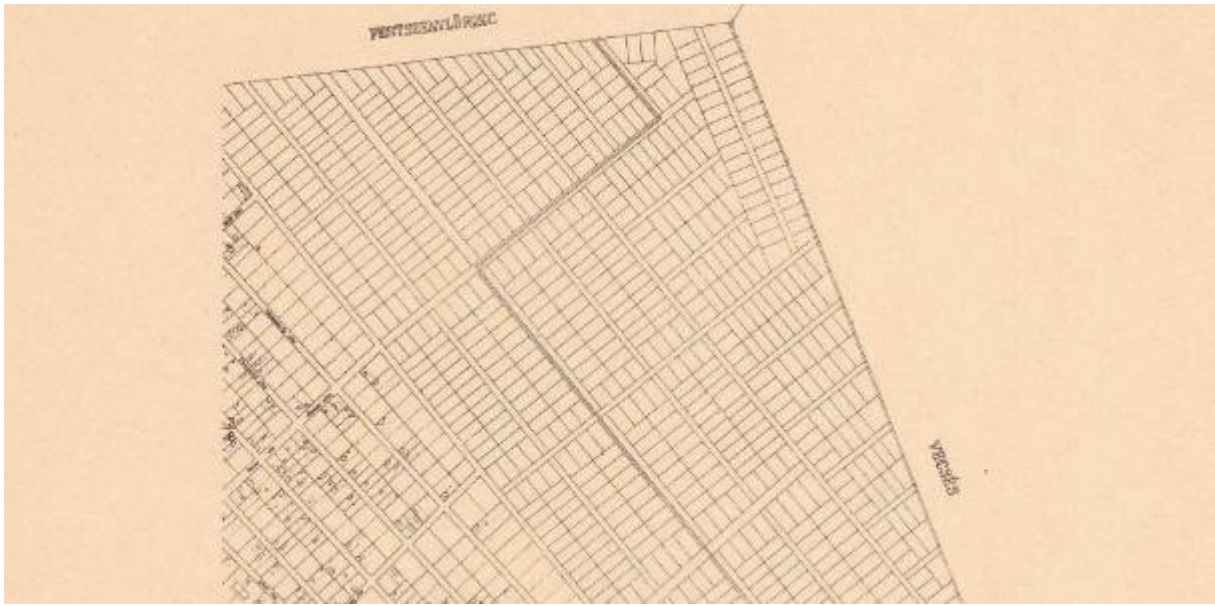
1988-1991 között paneles, lakótelepi építkezés készült a Nemes utca, Péteri út, Határ út és az Alacskai út között, amely a Péteri úton túl, délkelet felé családi házas építkezéssel folytatódik napjaikban is.

A terület eredetileg az Alacskai úti lakótelep elnevezést kapta, a telepet észak felől határoló út alapján. 2012-ben a Krepuska Géza (1861–1949) emlékévé kapcsán a lakótelep mellé sorolták az Orgonafüzér utca környékét is és együtt a professzor nevére keresztelték át, akinek a közelben volt szőlőbirtoka, az Újpéteritelep keleti szélén lévő, a mai Szálfa – Erdősáv – Tiszavirág utcák között. (ld. Újpéteritelep 20.6. ábra) (Krepuska Géza a Gillice tér mellett egy további területet is bérelt, ahol szőlészete volt, és az ő tulajdonában volt az első világháború végéig a tér közepén egykor állott Gloriett épülete).

A Krepuska Géza-telep területe eredetileg Péteri puszta része volt. Az itt formálódó település, Soroksárpéteri 1930-ban szakadt el Soroksártól, és vált önálló nagyközséggé, majd 1931-ben a Szent Imre emlékévé tiszteletére a Pestszentimre nevet vette fel. A még beépítetlen, későbbi Krepuska Géza-telep területe is az új településhez került. 1950 óta a XVIII. kerület és Budapest része.

21.1. ábra. A telep teljes beépítetlensége az 1922-1923 körül készült térképen.

21.2. ábra. A telep területén tervezett parcellázás az 1930-as években, Újpétertelephez kapcsolódva.

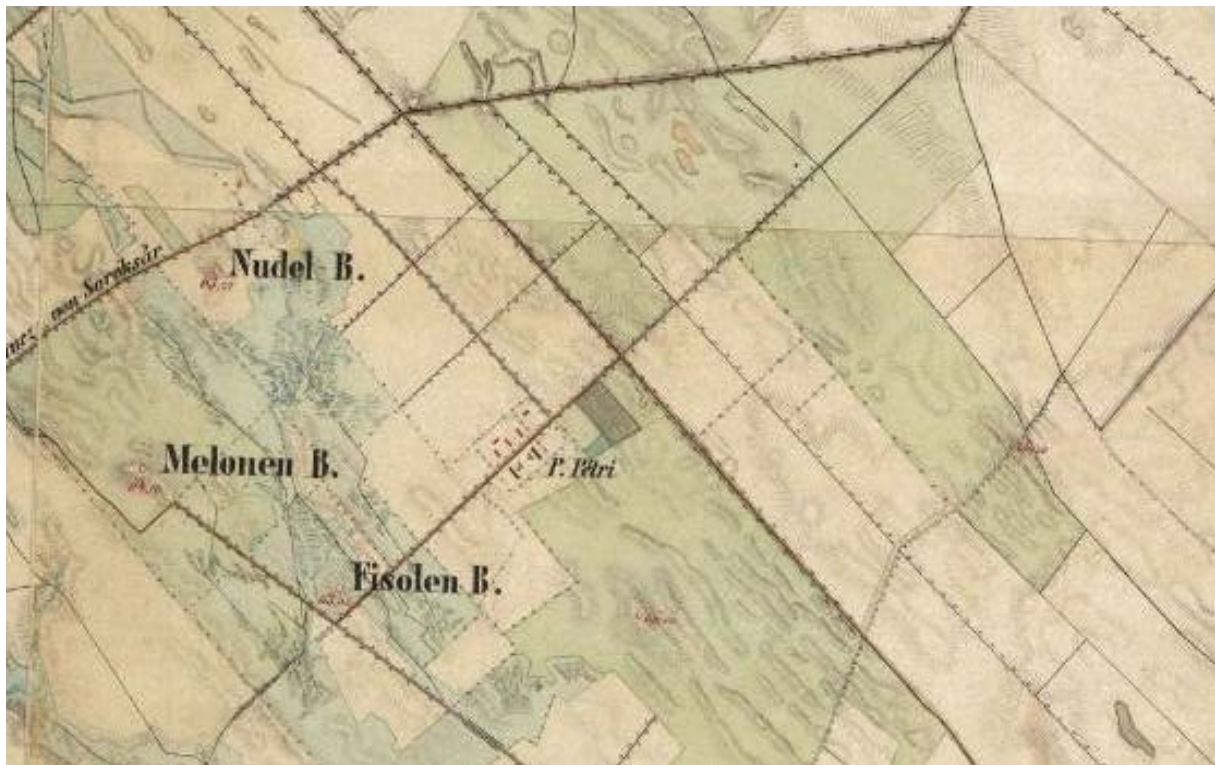
21.3. ábra. A telep területén tervezett parcellázás, 1957.

1.22. Belsőmajor

A jelenlegi Belsőmajor az egykori Péteri (a térképeken néha romlott névalakban: Petri/Pétri) puszta része volt. A puszta a 18. században a Grassalkovich uradalom, majd a 19. század közepén a Sina család birtokának része volt. A többi Sina birtokhoz hasonlóan 1864-ben ez a terület is banki kézbe került és a bank részenként értékesítette a birtoktesteket. A térképek tanúsága szerint a pusztán a 19. század közepéig semmilyen építmény nem állt. Péteri puszta uradalmi központja, az ún. Belső major valamikor 1836-1861 között épült fel, a mai Kossuth Ferenc-telepen és Belsőmajorban, a mai Dózsa György utca két oldalán, a Belsőmajor-lakópark magasságában. (22.1.-22.2.-22.3. ábra)

22.1. ábra. A terület térképe az 1836-os térképen, ahol Péteri (Petri) puszta lakatlan.

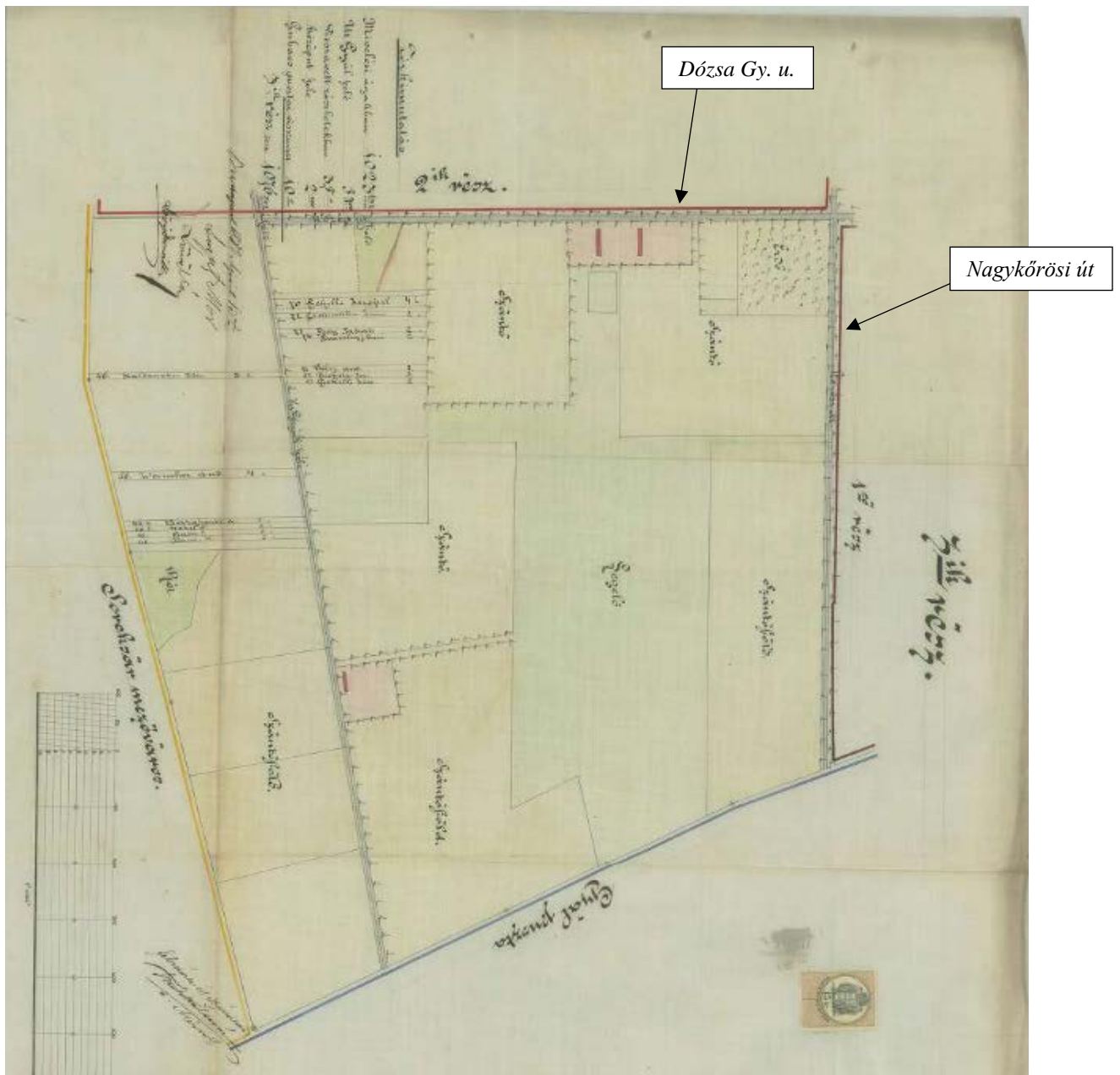

22.2. ábra. Péteri (Pétri) puszta major a II. katonai felmérésen, 1861.

22.3. ábra. A terület használata, és a Péteri pusztai Belső major egy 1867-es térképen.

Az 1870-es években két testvér, Lőwy Bernát és Mór, valamint sógoruk, Auspitz Mór vásárolt Péteri pusztán birtokot. Ezen a birtokon jött létre később Pestszentimre nagyközség, azaz Újpéteritelep, Erdőskert, Kossuth Ferenc-telep és Belsőmajor a XVIII. kerületben. (A Lőwy/Auspitz birtok egy része ma viszont Soroksárhoz tartozik.) A családtagok 1880-ban osztották fel a területet három részre. Lőwy Mór a Nagykőrösi úttól nyugatra eső területet szerezte meg az akkor középútnak, ma Dózsa György utcának nevezett úttól a gyáli határig. Az út keresztül ment a Belső majoron, ezért a majorság területét kettéosztották, az egyik rész Auspitz Mór, a másik rész Lőwy Mór birtokához került. (22.4. ábra)

22.4. ábra. A Lőwy és Auspitz birtokok felosztása, 1880-ban. Az ábra jobb oldalán lévő 1. rész került Lőwy Bernát tulajdonába (ma: Újpéteritelep), a 2-es rész, ami a térképen látható Auspitz Mór tulajdonába (ma: részben Kossuth Ferenc-telep), az ettől délre eső terület Lőwy Mór birtoka lett (ma: Belsőmajor).

Lówy Bernát és Auspitz Mór az 1889-ben megépített lajosmizsei vasútvonal lehetőségeit kihasználva lakóingatlanok számára parcellázta fel birtokának jelentős részét; Lówy Mór birtokán ez nem történt meg. A terület továbbra is mezőgazdasági művelésű maradt, bár az 1882-es kataszteri térkép szerint szintén parcellázták, de nem házhelyeknek, hanem mezőgazdasági művelésre. A Péteri pusztai birtokokon létrejött Soroksárpéteri 1930-ban elszakadt Soroksártól, és 1931-ben a Pestszentimre nevet vette fel. 1930-ban, a település önállóvá válásakor a Belső major területe kettéosztódott, és a Nagykőrösi úttal párhuzamosan, a major déli szélénél húzták meg határt. A Nagykőrösi út mellett három dűlőútnyi terület – amelyek mai is meghatározzák a Belsőmajor utcarendszerét – Pestszentimre településhez került, míg a terület nagyobb része (kb. 3/5 része) Soroksár külterülete maradt. (22.5. ábra)

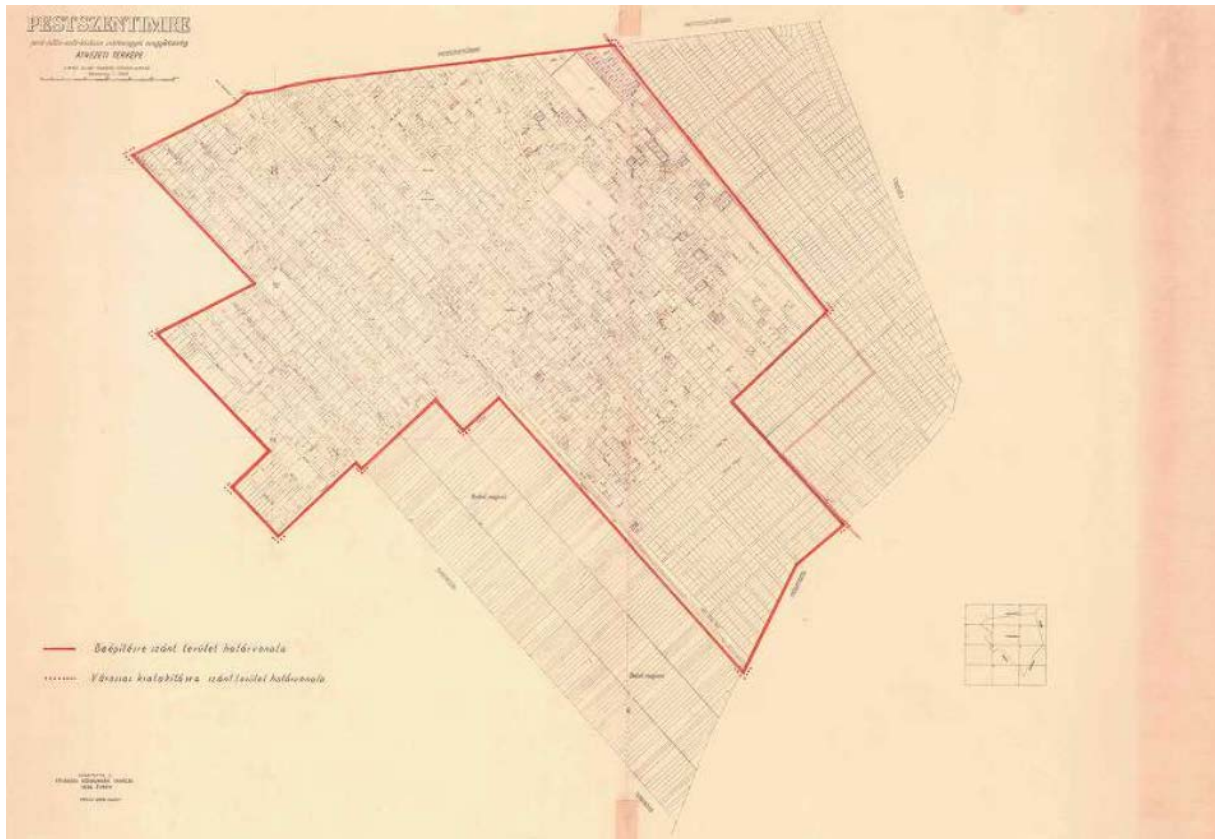
22.5. ábra. A Belső major megosztása, az 1930-ban Pestszentimréhez és Soroksárhoz került terület jelölésével az 1882-es kataszteri térképen

Az 1938-ban készült térképen lévő városrendezési rájegyzés is a beépítésre szánt terület határvonalán kívül jelöli a Belsőmajorot. Egyedül a közép, ma Dózsa György utca vonalában, egy telek mélységben enged meg beépítést. (22.6. ábra) Itt építették fel Pestszentimre moziját. A terület Gyál felőli végén pedig temetőt alakítottak ki.

A terület 1950-ben, Nagy-Budapest kialakításakor vált Budapest és a XVIII. kerület részévé.

A terület beépítetlen maradt az 1960-as évek végéig, amikor a Nagykőrösi úttal párhuzamos Pázsit és Szövet utcát felparcellázták lakóingatlanoknak.

Az egykori, az egész területnek eredetileg nevet adó Belső major ide eső részén a 2000-es években lakópark épült.

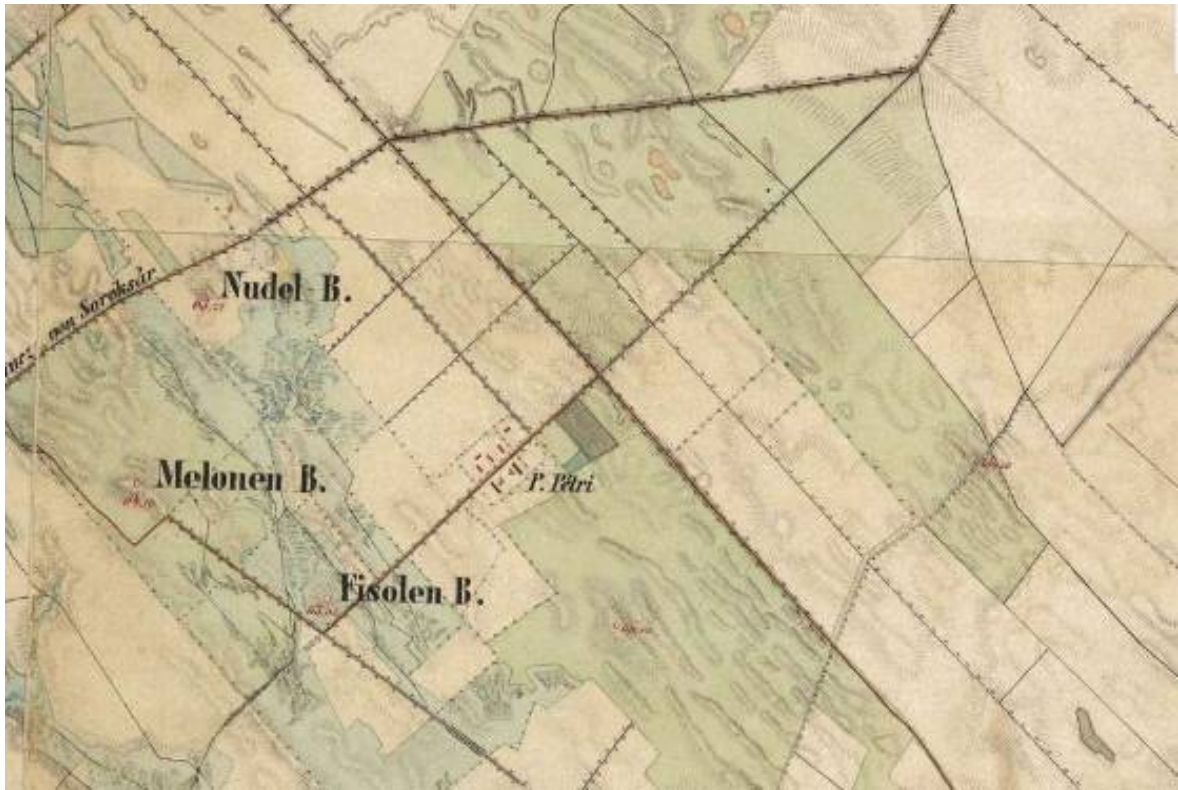
22.6. ábra. Pestszentimre 1938-ban, amely a Belsőmajort a majorságon kívül beépítetlenként és beépítésre nem szánt területként jelöli.

1.23. Erdőskert

A jelenlegi Erdőskert az egykori Péteri (a térképeken néha romlott névalakban: Petri/Pétri) puszta része volt. A puszta a 18. században a Grassalkovich uradalom, majd a 19. század közepén a Sina család birtokának része volt. A többi Sina birtokhoz hasonlóan 1864-ben ez a terület is banki kézbe került és a bank részenként értékesítette a birtoktesteket. A térképek tanúsága szerint a pusztán a 19. század közepéig semmilyen építmény nem állt. Péteri puszta uradalmi központja, az ún. Belső major valamikor 1836-1861 között épült fel, a mai Kossuth Ferenc-telepen és Belsőmajorban (23.1-23.2-23.3. ábra)

23.1. ábra. A terület térképe az 1836-os térképen, ahol Péteri (Petri) puszta lakatlan.

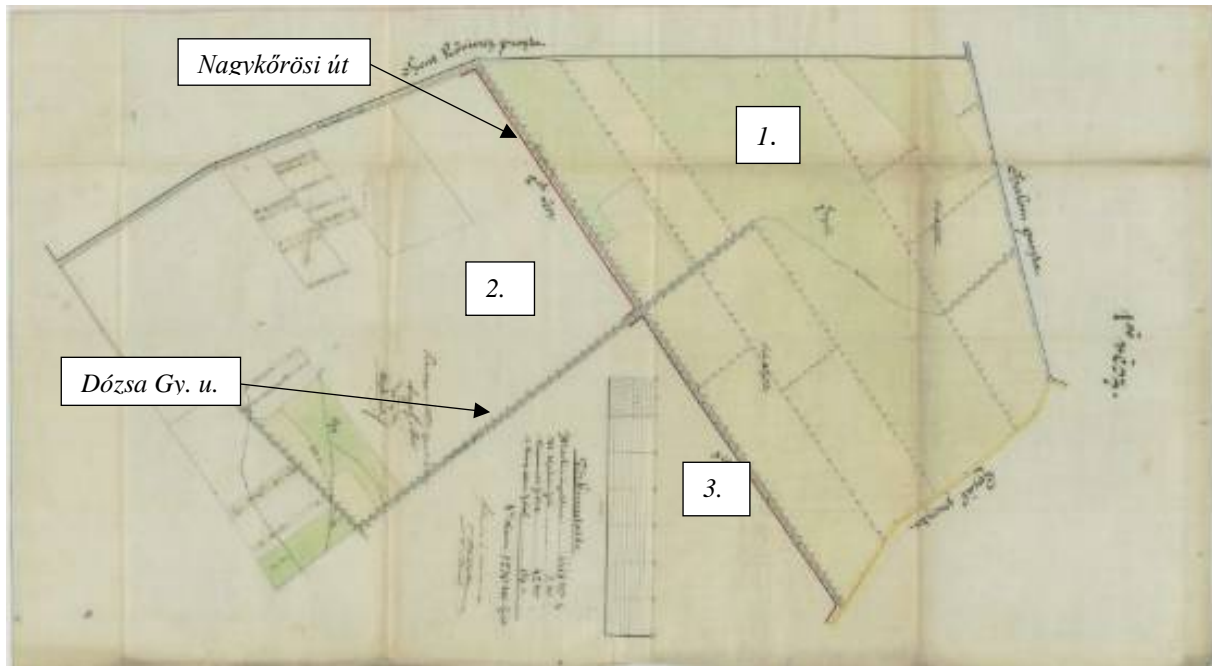

23.2. ábra. Péteri (Pétri) puszta major a II. katonai felmérésen, 1861.

23.3. ábra. A terület használata, és a Belső major egy 1867-es térképen.

Az 1870-es években két testvér, Lőwy Bernát és Mór, valamint sógoruk, Auspitz Mór vásárolt Péteri pusztán birtokot. Ezen a birtokon jött létre később Pestszentimre nagyközség, azaz Újpéteritelep, Erdőskert, Kossuth Ferenc-telep és Belsőmajor a XVIII. kerületben. A családtagok 1880-ban osztották fel a területet három részre. Lőwy Bernát a Nagykőrösi úttól keletre eső területet szerezte meg Halom puszta határáig, további határai a Szent Lőrinc pusztai (ma: Szálfa utca) és a gyáli határ voltak. (23.4. ábra)

23.4. ábra. A Lőwy és Auspitz birtokok felosztása, 1880-ban. Az ábra jobb oldalán lévő (1.) rész került Lőwy Bernát tulajdonába, ennek alsó (déli) részén terül el az Erdőskert.

1898-ban Lőwy Bernát parcelláztatta birtokát, a mai Szálfa utcától a Kapocs utcáig, **Új-Péteri-pusztá**, Bernát-falva néven. Egy kisebb terület maradt ki, a Kapocs utcától a gyáli határig, amely ma az **Erdőskert** területi egység. Az 1900-as évek elejétől a Péteri pusztai parcellázásokat egységes településként kezelték **Soroksárpéteri** elnevezéssel (Soroksár külterületeként), amely 1930-ban önálló községgé vált, és 1931-ben felvette a **Pestszentimre** nevet. 1950-ben, Nagy-Budapest kialakításakor vált Budapest és a XVIII. kerület részévé.

Habár a mai Erdőskertet 1912-ben házhelyekre parcellázták, azokat nem sikerült eladni, csak az 1930-as években. Az első világháború után a szegények építkeztek itt deszkából, ezért úgy nevezték, hogy ládaváros. Az Erdőskert teljes területét felparcellázásra jelöli az 1938-as térkép, amelynek utólagos városrendezési rájegyzése szerint csak a Nagykőrösi és a Kisfaludy utca közé esik a beépítésre szánt terület. A térképen még csak két utcának van neve, és összesen két helyrajzi szám került kiosztásra a Nagykőrösi út mellett. A terület azonban fokozatosan, de jórészt még az 1940-es években beépült. (23.5-23.6. ábra)

Az 1938-as városrendezési elképzelés napjainkig megőrződött, Erdőskert kétfelé oszlik, a Nagykőrösi út melletti lakóterületre a Kisfaludy utcáig, ettől keletre az Almáskert felé a telep

beépítetlen, és amire elnevezése is utal, egy kisebb erdő (Kapocs utcai kiserdő) van ezen a területen.

23.5. ábra. Az Erdőskert területe 1938-ban, amely a mainál nagyobb területet jelöl parcellázásra, utólagos városrendezési rájegyzéssel, amely a jelenleg is meglévőre szűkíti a lakóterületet.

23.6. ábra. Pestszentimre térképe a beépített területekkel, 1963.

1.24. Almáskert

A terület jelentős része beépítetlen, felhagyott mezőgazdasági terület (sokáig egy környékbeli termelészövetkezet almafái álltak rajta); két, jelenleg kiépülő lakóövezete van. Az egyik a Ganzkertvároshoz kapcsolódva, az Alacskai út – Termény út és Kerékgyártó út között; a másik az Alacskai út, Kerékvágás út és az Aratás utca háromszöget foglalja el.

A terület Almáskert elnevezése az 1990-es évektől követhető térképeken, hivatalosan egy 1992-es fővárosi határozattal jött létre. Ekkor határai: Péteri út – Alacskai út – főváros határa – Határ utca. Valószínűleg amikor az addig Almáskerthez tartozó Orgonafűzér utca környékéből és az Alacskai úti lakótelepből megkreálták a Krepuska Géza-telepet, került ide az addig a Ganzkertváros területéhez tartozó (és azzal 1945-ben Pestszentlőrínchez csatolt) Ganz Ábrahám utca – Kerékkötő utca – Almáskerti út/Aratás utca – Alacskai út közötti rész.

A mai Almáskert nyugati része, az eredetileg Almáskertnek hívott terület az Alacskai úttól délnyugatra Péteri puszta része volt. Az 1930-ban Soroksártól elszakadt, a Péteri pusztai birtokokon létrejövő Soroksárpéterihez tartozott, amely 1931-től a Pestszentimre nevet vette fel. Az újonnan hozzákapcsolt másik fele pedig egykor Halomegyházához (utóbbi a 20. század első felében Vecsés külterülete). Ez a rész 1945-ben, Ganzkertváros átcsatolásakor került Pestszentlőrínchez. Mindkét területen mezőgazdasági termelés folyt.

A teljes terület 1950-től, Nagy-Budapest kialakításától a XVIII. kerület része.

24.1. ábra. Az Almáskert beépítetlen területe a XVIII. kerület 1957-es térképén.

2. A kerület régészeti öröksége

2.1. Vizsgálat

A régészeti örökség leírásánál a 2017. jan. 1-től hatályos 496/2016. (XII. 28.), a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló Korm. rendelet szerinti, a Kulturális Örökségvédelemért Felelős Államtitkárság által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban található adatokat, valamint az ide vonatkozó szakirodalmat, a helyszíni szemle tanulságait vettük alapul.

2.1.1. Történeti leírás, régészeti örökség felmérése a változással érintett területen

A mai XVIII. kerület területe a középkorban, de a kora újkorban is kívül esett Pest illetve Budapest határán.

Az 1780-as évek közepén készült II. József katonai felmérésén a terület teljesen lakatlan képet mutat. A korábbi időkből származó esetleges rom sem került feltüntetésre.

1. ábra. Az első katonai felmérés részlete 1783-1786.

A Dunával nagyjából párhuzamos dűnék sora alkotja a felszín jó részét, melyen pár vízfolyás, illetve vizenyős rész található. Ebből csak néhány, valószínűleg kötöttebb talajú domb emelkedik ki.

2. ábra. Pesti határ felmérésének részlete 1820-ból

Az 1820-as évekből származó katonai térképen már feltűnik a szentlőrincpusztai majorság központja (ez a mai Margó Tivadar út menti kápolna környéke), hiszen az első 7 családot Grassalkovich Antal, Szentlőrinc puszta birtokosa 1757-ben telepítette itt le. Régi feljegyzések szerint Grassalkovich herceg szívesen pihent a szentlőrinci kastélyban, ilyenkor magával hozta egész udvartartását. Velük jött házi káplánja és kántora is. Ilyenkor ünnepnap és vasárnap zenés misét celebráltak a kis kápolnában.

Az egyébként lakatlan környéken ugyanazzal a mélyebb fekvésű, nagyrészt vizenyős területekkel találkozunk, melyeket a Dunával párhuzamosan futó, nagy valószínűséggel alacsony dél felé futó homokdűnék tagolnak. Ezek a földrajzi alakulatok azonban az őskortól a népvándorlás koron át a középkorig kedvező feltételeket nyújtottak az emberi megtelepedés számára.

Ami az írott forrásokat illeti, a középkori Pestet övező területen lévő faluhelyek a szakirodalomban nagyjából meghatározásra kerültek már. Jó részüket ásatások alkalmával előkerült faluhelyekkel azonosítani is lehetett.

A középkori oklevelek adatai alapján névvel beazonosítható XVIII. kerülethez legközelebbi települések, melyeknek pontos helyét ismerjük: Szentlőrinc, Kerekegyháza Árpád-kori falvak a XIX. kerületi Wekerle-telepen, illetve a XXIII. kerületi Soroksár Várhegyen részlegesen feltárt települések.

A középkori Szentlőrinc falu maradványai a Wekerle-telep építésekor, 1910-ben a Hungária út és Zoltán utca közötti területen kerültek elő a XIX. kerületben. A történeti kutatásban Györffy György Ányásnyíre Árpád-kori falut helyezi ide, melynek továbbélése volt szerinte Szentlőrinc falu, ahol annak templomát és temetőjét is megtalálták.

Tehát Pestszentlőrinc középkori előzménye nem a XVIII. kerület része, történetére vonatkozóan az okleveles adatokra hagyatkozhatunk.

A falu első írásos említése 1332-ből való. Az ekkor készült határjárás során Gyál északi szomszédjaként említik. A későbbi adatok a birtokviszonyok változásaihoz köthetőek, a falu életéről nem adnak tájékoztatást, melynek sorsát a török uralom pecsételte meg. A XVI. század közepén már a török adóösszeírásokban pusztaként szerepel.

A XVIII. kerületi Pestszentimrének, mint településnek középkori előzménye nincs, de a már említett Szentlőrinc és Gyál középkori falvak határai között az 1332-es határjárás leírása alapján a mai Pestszentlőrinc és Gyál között kell keresni Verneltelke, és Tornyostelke birtokokat, melyeket azonban ezidáig nem sikerült lokalizálni.

Ugyanakkor az Üllői út nyomvonala, mint Pest városából kivezető út, gyakorlatilag a mai nyomvonalon haladt a XVIII. században, melyet II. József katonai térképén is ábrázoltak. A Budáról és Pestről kivezető utak jó részének már az ókortól kezdve van előzményük. Ilyen a budai Duna-parti Fő utca, a Bécsi út és Vörösvári út, a pesti oldalon a Váci út, a Kerepesi út. Nagy valószínűséggel a Soroksári út mellett az Üllői út szintén rendelkezik korábbi előzményekkel. A Vecsés határában feltárt számos szarmata és középkori településrészlet is megerősíteni látszik ezt a feltételezést. Ugyanis nemcsak a jó földrajzi, ezen belül a vízrajzi helyzet vonzotta a letelepülni vágyókat, hanem az életfeltételek biztosításában a jó kapcsolat is szerepet játszott.

A középkori Szentlőrinc, valamint a még ennél is korábbi, Árpád-kori Ányásnyíre falu is az Üllői út mentén települt. Ezért nem lehet kizárni, hogy az út mentén főleg népvándorlás kori, de akár középkori emlékek is elő ne kerüljenek, különös tekintettel arra a tényre, hogy Szentlőrinctől délre Vecsés, Gyál és Pakony határával szomszédos helyen az 1332-es gyáli határjárás említi Halom falut. Okleveles említése történik még 1390-ben és 1440-ben is. Később történő templomépítésére utal, hogy nevét idővel Halomegyházára módosították. 1876-ban még megemlékeznek pusztatemplomának helyéről. Ezt a templomhelyet és a hozzá tartozó igen kiterjedt Árpád-kori település maradványait az autópálya építése során Üllő és Gyál határán fel is tárták.

A kerületben eddig ismert egyetlen Árpád-kori megtelepedésre szolgáló tárgyi bizonyíték a Gilice tér és Üllői út közötti területen, a Galamb utca 48. szám alatti ingatlanról, valószínűleg építkezéshez kapcsolódóan napvilágra került XII. századi szürke kerámia fazék, mely a BTM középkori osztályán került beletárolásra. Ennek alapján az 1970-es években készült monográfia ide egy a XII. század végéig élő falut feltételez.

A mai Üllői út vonalában létezett út jelentőségének bizonyítéka egy további régészeti adat is. 1964-ben Vecsés határában a szovjet laktanya mellett csatornázási munkák során az akkori Vöröshadsereg útján (Üllői út) honfoglalás kori lovas temetkezés leleteit sikerült részben megmenteni. Bronz és ezüst csatok, vaskés, aranyozott ezüst övveretek, préselt ezüst korongok, ezüst ruha-szalag töredékek, vas kengyelpár, aranyozott bronz, díszes vas-szablya, aranyozott ezüst szíjvég. Sajnálatos módon a leletmentés dokumentációja nem került archiválásra. Ha készült egyáltalán, az ma már nem hozzáférhető.

Ugyancsak az Üllői út vonalában futó út jelentőségét emeli ki a következő lelőhely is:

A Budapest-Szentlőrinci-Tatai Cserép és Téglagyár Rt. területén 1942 januárjában agyagbányászás közben kerültek elő lovas sírhoz tartozó leletek, melyek a Magyar Nemzeti Múzeumban kerültek beletárolásra. Vaskengyel, vas nyílcsúcs, bronz fülesgomb, bronz csat és bronz lemez. Sajnálatos módon a sír elhelyezkedéséről nem készült felmérés. A jelentés szerint a leleteket a bánya észak-nyugati felén, mintegy 80 cm mélységben találták. A helyszíni szemlét végző múzeumi megbízott jelentésében kitér arra, hogy a hideg idő elmúltával fontos lenne próbaásatást végezni a helyszínen. Erre azonban nem került sor. Így nagy valószínűséggel a temető teljes egészében elpusztult. A lelőhely az Üllői út - Haladás út szögletébe lokalizálható.

Az Üllői úttól délre a környék legmarkánsabb kiemelkedése a XX. század elején a mai Gilice teret magába foglaló homokdomb volt, melyen szőlőtelepítés előtti rigolírozás során honfoglalás kori temetkezésre bukkantak.

1929-ben a Magyar Nemzeti Múzeum népvándorlás kori leltárkönyvébe Varjú Sándor földjéről egy honfoglalás kori sír került beletárolásra. (Magyar Nemzeti Múzeum népvándorlás kori leltárkönyv I. 20/1929. 1–5.) A leletek – agyagbögre, kengyelvas, csikózabla, vascsat és ezüstérem – lovas-temetkezésre utalnak. Egy későbbi adat 1937-ből famaradványok előkerüléséről számol be.

Tulajdonképpen ezzel a bejelentéssel lehetett azonosítani az 1929-es leleteket is. A Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött 1937-ből származó dokumentáció szerint a honfoglalás kori sír és a famaradványok egy és ugyanarról a lelőhelyről származnak, Varjú Sándor kispesti ügyvéd földjéről, melyek az akkori Gloriette (ma Gilice tér) -től kb. 300 m-re eső helyről, a Gloriette-telepről származnak.

Az 1937. évi helyszíni szemle dokumentációjának megállapítása szerint a famaradványokat, melyeket a homokban 5 méter mélységben találtak, római kori hajómaradványoknak vélték azon oknál fogva, hogy a Duna harmadik terasza húzódott a Gloriette táján, mely még a történelmi korban is egy mederrészlete lehetett a Duna egyik ágának. Így egy 15 m hosszú és 4 méter széles objektum maradványát következtették ki. A helyszínelésnek következménye nem volt. A maradványokat betemették, és ma már kideríthetetlen okból nem végeztek hitelesítő feltárást.

Szintén az Üllői út vonalára lehet felfűzni a Lakatos utcai lelőhelyet, ahol egy római kori barbár (szarmata) temetkezés leletmentését végezték el 1964-ben. Bár nem készült dokumentáció a rituális koponyatemetkezésként meghatározott leletmentésről, a helymegjelölés alapján, nevezetesen hogy a Fővárosi Csatornázási Vállalat telephelyén találták a leletet, a mai térképre vetítve nagyjából a Nefelejcs utca és Lakatos út sarkán lévő közműteleppel lehet azonos. A temetkezés egy nagy kiterjedésű, hosszú ideig élő szarmata településhez tartozhatott. A környező leletek ugyanis kirajzolják a II. századtól az V. századig különböző időkben működő, de a szarmata népességhez köthető temetőket sorát. Mivel a területen csak leletmentések zajlottak, és a beépítések alapozási munkái során a szarmata település földobjektumai módszeres feltárás nélkül nyom nélkül eltűnhettek, így a szarmata telepre vonatkozóan nem rendelkezünk adattal, valamint a temetők kiterjedését sem ismerjük.

A Lakótelep nyilvántartott lelőhelye mellett az Egressy Gábor utca 18-22. szám alól agyag edény, orsógomb, vaskés került szórványként beszolgáltatásra, mely egyaránt származhat telepről vagy temetkezésből. A Fáy utca 2. szám alatt 1957-ben szintén szarmata sírt tártak fel. A Lenkei utca 9. szám alatt zsugorított, ülő helyzetben eltemetett szarmata csontvázat találtak. Melléklete II-III. századi szarmata kerámia, római provinciális áru volt.

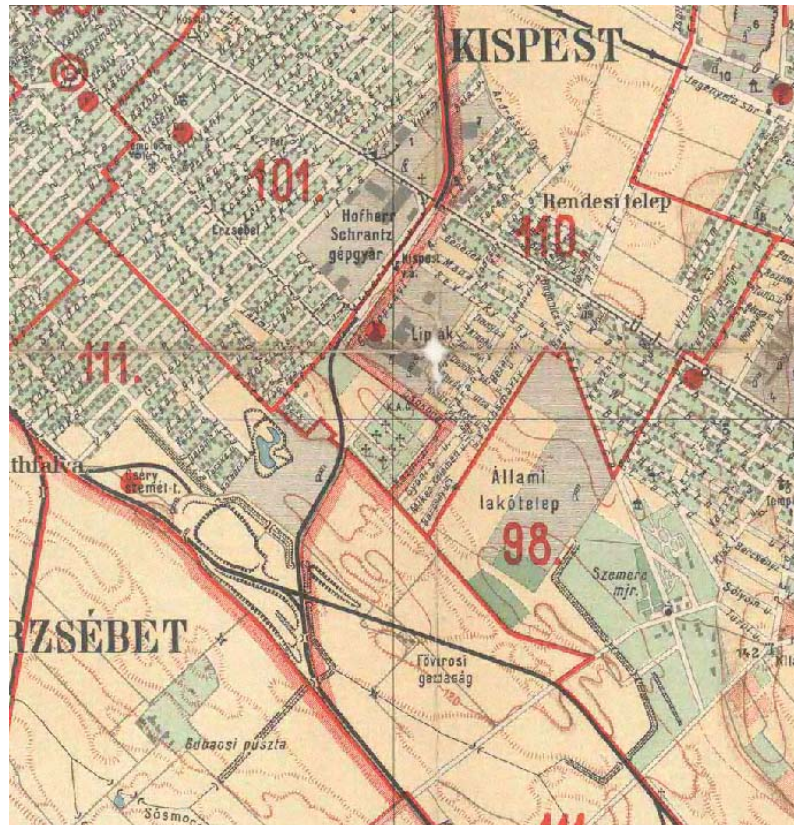
A felsorolt szarmata lelőhelyektől távolabb, egy másik települést jelez a IV. századból a Krúdy Gyula utca 24/a. szám alatti építkezéshez köthető leletmentés 1978-ból, ahol agyagedény és korsó került elő, mely egy késői szarmata telep létezésére utal.

A kerület területén két őskori lelőhelyet tartanak nyilván. Ebből a Katona József utca 9. szám alatti telken 1955-ben végzett leletmentés anyaga, állatcsontok, cseréptöredékek a késő bronzkor időszakában itt létezett település emlékei.

A másik, a 15093 egyedi azonosítójú, „Közdülő és iparvasút közti terület” elnevezésű lelőhely a szakirodalomban a „Pestlőrinc, Cséry telep koravaskori urnatemető” leletmentésként szerepel.

A „Cséry-telep” lelőhely-megnevezéssel található dokumentáció 1893-ból a Magyar Nemzeti Múzeumban található. A korabeli és a későbbi szakirodalomban a ma is működő szeméttelre lokalizálják a megtaláláskor kora vaskorinak vélt, de a későbbi kutatás alaposabb elemzése után a középső bronzkorba helyezhető urnás temetőből származó leleteket. A Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött ásatási dokumentációt áttanulmányozva azonban a lelőhely pontos lokalizálásával kisebb nehézségek adódnak. Posta Béla 1893-ban írt jelentésében ez áll: „Március 20-án mentem ki a helyszínre, vagyis az épülő Cséry féle szeméttelre aléptévének azon részéhez, ahol annak vonalát a lajos-mizsei vasút nyugat-keleti irányban futó vonalának képzeletben való egyenes meghosszabbítása keresztezi. E téren nyugat-keleti irányban egy nagyobb kiterjedésű természetes alakulású domb emelkedett, melynek nyugati része aránytalanul keskenyebb és alacsonyabb, mint a keleti rész. E dombot észak-déli irányban, mintegy harminc méter szélességben vágta át a szeméttelre.”

A lajos-mizsei vasút a Budapest–Tiszai helyiérdekű vasút egyik legkorábban megépült ága, mely a mai Kőbánya alsó felől jövő és a Nagykőrösi úton haladó vonallal azonos. Ehhez a vasúthoz csatlakozott a Nagykőrösi út vonalában az említett szemétkvasút. Ma már ennek a szemétkvasútnak nyoma sincs, de egy 1927-ből származó térképre vetítve, nagy valószínűséggel a ma a XIX. kerületbe eső a Hoffher Albert út - Nagykőrösi út találkozásának tájékán vághattak át egy homokdombot.

3. ábra. Térképrészlet

Tehát ez az őskori urnatemető a XIX. kerületben, a korábban szemétkvasútként, később téglagyárként működő területen volt található, ahol valószínűleg az ipari tevékenység következtében még a XX. század első felében teljesen megsemmisült.

A kerület régészeti emlékeinek sorában újdonságnak számít, hogy egy 2014-es régészeti megfigyelést követően késő avar kori sírok leletmentésére került sor a Búzakéve utcában közműépítés során. Így gyakorlatilag minden fontos történelmi korszak jelenléte dokumentálható Pestszentlőrinc- Pestszentimre területén is.

A történelmi kép teljességéhez meg kell még említeni a kerület határán kívül eső, ugyanakkor hasonló földrajzi környezetbe tartozó feltárások eredményeit a Nagykőrösi út túloldalán, a XXIII. kerületbe eső területeken végzett feltárásokat, melyek alapján valószínűsíthető, hogy a mai kerülethatár nem szabhat gátat újabb régészeti lelőhelyek előkerülésének.

A Nagykőrösi út városból kivezető irányban jobb oldalán, a Gyáli patak különböző ágaival szabdalva, homokdűnével tarkított, vízben gazdag, tagolt felszínű területen jelenleg is több jelentős őskori és népvándorlás kori lelőhelyet ismerünk. A Péteri major területéről, valamint a Botanikus kert területéről vannak régészeti adatok feltárásokról, régészeti leletmentésekről. Az M5 út mentén az utóbbi években végzett terepbejárások során szintén lokalizálni lehetett őskori, római kori barbár (szarmata), népvándorlás kori (avar), és középkori lelőhelyeket. A kerülethatárhoz legközelebb eső régészeti feltárást a Budapesti Történeti Múzeum 2002 őszi végzettségű a Nagykőrösi úti Auchan áruházról délre fekvő területen. A feltárást a kereskedelmi központhoz csatlakozó újabb áruházak építése tette szükségessé. A területen 1999-ben, az Auchan áruház építését megelőzően már folyt szondázó ásatás. Ekkor az ásatók szórványosan jelentkező szarmata kerámiát gyűjtöttek, két szelvényben pedig bronzkori kerámiatöredékek kerültek elő.

2002-ben a homokhát tetején két csontvázas rítusú sír, és néhány cölöplyuk méretű objektum került elő. Az egyik sír egy rossz megtartású, K–NY-i tájolású zsugorított csontvázas sír volt, sajnos mellékletek nélkül. A sír feltételezhetően hozható csak kapcsolatba a korábbi feltárások során előkerült bronzkori leletekkel. A másik sírban egy hanyatt fekvő, nyújtott testhelyzetben eltemetett vázat találtunk, ugyancsak mellékletek nélkül. Figyelembe véve az 1999-ben talált szarmata cserepeket, itt is egy magányos szarmata, esetleg még későbbi temetkezéstről lehet szó (hasonló rítusú, magányos szarmata sírről van adatunk a környékről.)

Felhasznált szakirodalom:

- *BTM Középkori Osztály. XI. leltk./kislelet/ lsz: 70.87.1.*
- *BTM Régészeti Osztály népvándorláskori leltárkönyv 78.1.1-10.*
- *Dr. Melis Katalin: Adatok a Pesti-síkság Árpád-kori településtörténetéhez. Budapest, 1983.*
- *Gábori Miklós jelentés a Katona J. utca 9. szám alatti leletmentéséről 1955. MNM A: 233.P.III.*
- *Írásné Melis Katalin: Árpád-kori temetők a pesti határban BudRég 31/1997 41*
- *Lux Kálmán jelentése, melyet a KÖH (Forster Központ) irattárában az 1909-es évi iratok között a 903. szám alatt őriznek*
- *MNM népvándorlás kori leltárkönyv I. 20/1929. 1-5..*
- *MNM népvándorlás kori leltárkönyv II.3/1942. 1-6.*
- *Nagy Géza: Budapest és vidéke az őskorban. BudRég 08/1904 138–139.*
- *Posta Béla jelentése a Pestszentlőrinc, Cséry-telep koravaskori urnatemető leletmentéséről MNM A: 449.B.VI.*
- *Seemayer jelentése Pestszentlőrinc Gloriett-telepi honfoglalás kori leletmentéséről 1937-ből MNM A: 99.P.II*
- *Horváth László András: Budapest, XVIII. kerület Búzakéve utca A Budapesti Történeti Múzeum kisebb feltárásainak helyszínei és eredményei a 2014. évben Aquincumi Füzetek 21(2015) 146.*
- *Bártfai Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlékei (1002-1599) Bp. 1938.*
- *Fabó Beáta- Holló Szilvia Andrea: Budapest régi térképei I-IV. DVD Bp. 2005.*
- *Györffy György: Budapest története az Árpád-korban Budapest története I. Budapest, 1972*

2.1.2. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek

A vizsgálat alá vont területen egyedi régészeti védelem alatt álló (jogszabályi határozattal védetté nyilvánított terület) ingatlan nem található.

A XVIII. kerület területén a Kulturális Örökségvédelemért Felelős Államtitkárság által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban található adatok alapján az alábbi táblázatban összefoglalt **nyilvántartott lelőhelyek** szerepelnek, melyek a 2001. évi LXIV. Tv. 11. §-a alapján **általános régészeti védelem alatt állnak**.

2.1.3. Az örökségi értékek elemzése

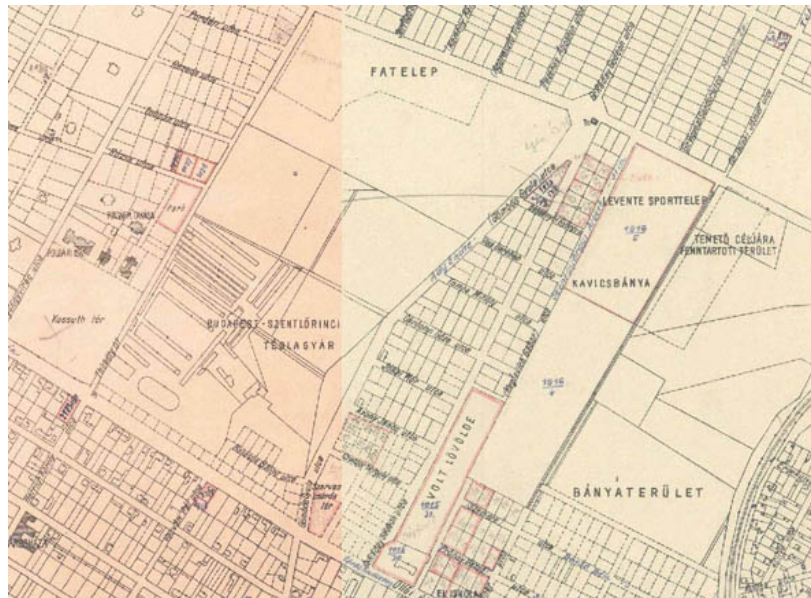
A modern kori Pestszentlőrinc-Pestszentimre területének a régészet tárgykörébe utalt (kezdetektől 1711-ig terjedő időszak) történetére vonatkozóan igen gyér, esetlegesen előkerült régészeti emlékek alapján következtethetünk. A XX. század eleji parcellázás utáni építkezések hoztak felszínre néhány leletet, melynek kapcsán sajnálatos módon több esetben a lelőhelyek pontos behatárolása, illetve a hitelesítő ásatások elmaradtak. Még a kerület névadó falujának, az egyébként a XIX. kerületbe eső Wekerle telepi Hungária úton megtalált középkori falu templomromjának feltárására is csak néhány napot tudtak áldozni, mielőtt az útépités során véglegesen elpusztították volna. A kifarcellázott területek beépítése a néhány véletlenszerű leletbejelentés kivételével minden régészeti megfigyelés nélkül történt meg. Így a kerület területének a különböző korszakokban kialakult településszerkezetére a töredékes adatok alapján a kutatás jelenlegi állása szerint következtetni sem tudunk. Ugyanakkor a kerülettel határos területeken az utóbbi másfél évtized kiterjedt feltárásai, melyek különösen a nyomvonalas, illetve a zöldmezős beruházásokhoz kötődtek, mind azt a következtetést támasztották alá, amit már a szórványos adatok alapján is tudni véltek a kutatók, nevezetesen, hogy a vázolt földrajzi környezet rendkívüli módon kedvezett az emberi megtelepedésnek. A pesti határnak ezen a szakaszán a bronzkortól a római kori barbár (szarmata) korszakon át az avar kor temetőiig találunk emlékeket, illetve a honfoglaláskor és a késő középkor közötti időszak is képviseltette van. Ott, ahol lehetőség kínálkozott a módszeres régészeti feltárássra, kiterjedt és sűrűn elhelyezkedő lelőhelyeket regisztráltak. Így nagy valószínűséggel a XVIII. kerületben is várható, hogy a már ismert lelőhelyek további részletei, illetve újabb, eddig még nem ismert régészeti lelőhelyek kerüljenek elő.

2.2. Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggés-rendszerében

A XVIII. kerület területén a beépítés jellege alapvetően kertes házas jellegű, ugyanakkor éppen a nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében jellemző a lakótelepi beépítés, ahol az építkezés technológiájából adódóan mélységében és kiterjedésében is jelentős régészeti-történeti rétegeket is tartalmazó felületeket semmisíthettek meg. Az ismert adatokból viszont kiderül, hogy a már kiépült településrészekben az észlelt régészeti jelenségek ellenére sem történt hitelesítő feltárás. Az építkezések esetében pedig nem történt megelőző feltárás, de még a földmunkák régészeti szakfelügyeletére sem került sor.

A történeti részben említett Üllői út- Honfoglalás út menti honfoglalás kori temetőről teljes bizonyossággal kimondhatjuk, hogy további leletek előkerüléséről már lemondhatunk, ezért nem is szerepel a nyilvántartott régészeti lelőhelyek között.

Itt nagy valószínűséggel a honfoglalás kori sírt az 1938-ban még fatelepként jelölt területen találták, ez megfelelne 1942-ben a bánya észak-nyugati szélének. Ugyanakkor a fél évszázadon keresztül itt működő téglagyár agyagkitermelése megsemmisíthette a temetőt.

4. ábra. Térképrészlet

Ezt erősíti meg a bánya rekultivációja során készült talajmechanikai vizsgálatok melyek szerint a bánya területén nagy mélységben kitermelték a teljes felületet.

A jelenleg is Cséry telep néven működő hulladékhasznosító telep nagy kiterjedésű felületét több méter magas szemétdombok fedik, így itt a terület régészeti érintettségére vonatkozó adatokat terepbejárás módszerével nem lehetett szerezni. A telep északi határán, már a kerítésen kívül a Gyáli patak számos ága közül az egyik, valószínűleg eredetileg is meglévő, de mai formájában mesterségesen kialakított medre fut. Mivel azonban ehhez a vízfolyáshoz enyhe eséssel a Gilice tér irányából egy déli lejtő csatlakozik, mely még beépítetlen, így nem lehet kizárni annak lehetőségét, hogy itt őskori, népvándorlás kori vagy esetleg középkori emlékek is rejtőzhetnek annak ellenére, hogy a XIX. századi adatok alapján ide lokalizált őskori lelőhely nem itt, hanem a XIX. kerület területére eső másik Cséry telepen volt található, amíg a későbbi téglagyár működése során meg nem semmisült.

A már említett modern építési technológiák mellett, amikor gépi erővel nagy tömegű földmozgatással kiterjedt felületeken változtatják meg az eredeti talajfelszínt, a felsorolt korszakokból származó földobjektumok előzetes feltárás, illetve megfigyelés nélkül minden jó szándék ellenére is észrevétlenül megsemmisülhetnek. Valószínűleg ezen okok vezettek oda, hogy régészeti leletek pontszerűen rajzolják csak ki az őskori, népvándorlás kori illetve középkori településszerkezetet, hiszen csak néhány leletmentésre, illetve lelet-beszolgáltatásra hagyatkozhatunk. Bár a területet bejárva az ismert lelőhelyek esetében nem

zárható ki annak lehetősége, hogy a még megmaradt udvari részeken vagy közterületeken újabb adatokkal bővíthet egy-egy telepről vagy korszakról alkotott ismeretünk.

2.3. A tervezett beavatkozás hatása a régészeti örökség elemeire (folyamatok iránya, visszafordíthatóság)

A régészeti emlékek jellegéből adódóan bármely földmunkavégzés során a régészeti történeti rétegek megsemmisülnek. Ez a folyamat visszafordíthatatlan.

2.4. Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A teljes megsemmisülést megelőzendő a nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében, melyek ex lege régészeti védelem alatt állnak, megelőző régészeti feltárás elvégzése szükséges. A védett régészeti lelőhelyen megvalósuló tevékenység, építmény engedélyezésére indult eljárásokban szakhatóságként a 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet alapján szakigazgatási szervként a Budapest Főváros V. kerületi Kormányhivatala Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatala az illetékes.

Mivel a kerület területén még az ismert lelőhelyek esetében sem történt módszeres feltárás, valamint az elfedettség miatt a régészet terepbejárásos módszerével meghatározni újabb lelőhelyet nem lehet, így az eddig lelőhelymentes területeken sem lehet kizárni, hogy régészeti lelet kerüljön elő, különös tekintettel arra, hogy a szomszédos településeken, illetve kerületekben az utóbbi évtizedek nyomvonalas jellegű beruházásokhoz kapcsolódó feltárásai jelentős történeti jelentőséggel bíró, nagyszámú régészeti objektumot eredményeztek. Ezért az ugyanebbe a földrajzi környezetbe tartozó azonos domborzati-vízrajzi viszonyokat mutató XVIII. kerületi területeken várható újabb régészeti lelőhelyek előkerülése. Ez jelentheti azt is, hogy a konkrét beruházási szándék esetén a megvalósítási és kiviteli tervek ismeretében a gyakorlati kivitelezés folyamán egy Előzetes Régészeti Dokumentációban kell meghatározni, hogy mely területrészekben érinthetnek régészeti emlékeket földmunkákkal.

2.5. Összefoglaló

A XVIII. kerület eddig ismert régészeti lelőhelyei eddig csak véletlenszerű előfordulás során vagy leletmentés vagy lelet-beszolgáltatás keretében kerültek múzeumi nyilvántartásba. Mivel ezek az őskori, népvándorlás kori, honfoglalás kori és középkori lelőhelyek hitelesítő feltárása nem történt meg, ezért számításba véve a felfedezésük óta eltelt időszak építkezéseinek romboló hatását, elengedhetetlenül szükséges a továbbiakban a LXIV. tv. 22. §-a alapján a megelőző feltárások elvégzése a még megőrződött régészeti-történeti rétegek emlékeinek, és a kinyerhető információk megmentése érdekében.

2.6. Nyilatkozat

Alulírott Adorjánné dr. Gyuricza Anna, régész, nyilatkozom, hogy a 496/2016 (XII.28.) Korm. rendelet előírásai alapján az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezete megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá, hogy az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem: szerepelek az adott örökségvédelmi területre vonatkozó szakértői névjegyzékben (régészeti lelőhelyvédelem), valamint rendelkezem régész szakirányú felsőfokú végzettséggel.

Budapest, 2017. október 12.

Adorjánné dr. Gyuricza Anna
szakértői azonosító: B5COGJ

3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

3.1. A világörökségi és világörökségi várományos helyszínek és területek

Budapest, XVIII. kerületében világörökségi és világörökségi várományos helyszínek és területek nincsenek.

3.2. Az országos építészeti örökség elemei (2 db)

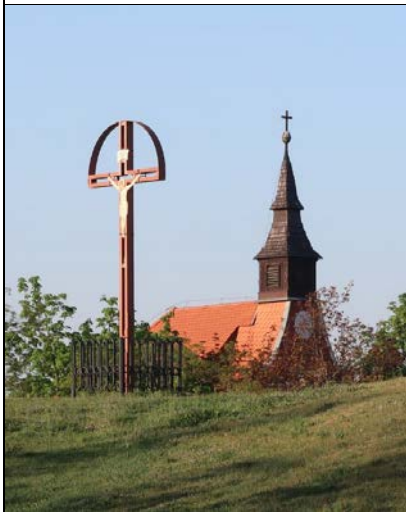
1.

Margó Tivadar utca végén, Szemere-major (Bókaytelep)
hrsz. 150257

R. k. kápolna (Grassalkovich-kápolna)
barokk, 1760 k., majd klasszicista, 1812.

Védelem: műemlék, (M-I, 15781/1253)

Javaslat: A kápolna datálása a történeti térképek alapján
felülvizsgálandó!

2.

Ferihegyi repülőtérre vezető út (Ferihegy)
hrsz. 156716

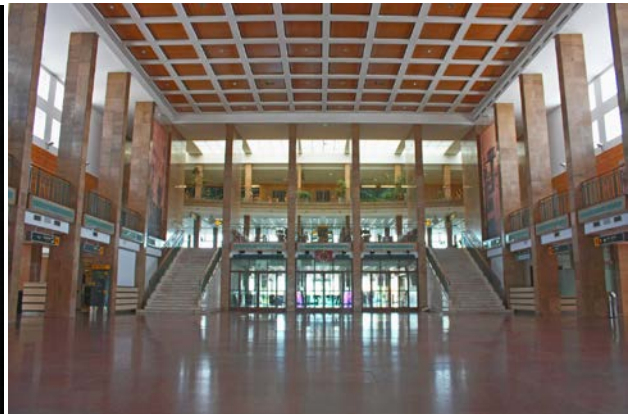
Ferihegyi repülőtér, 1. terminál felvételi épülete

modern, 1939-1950.

tervező: ifj. Dávid Károly

Védelem: műemlék (M-III, 16049, 1251)

Javaslat: -

3.3. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Egyedi azonosító	Lelőhely	Lelőhely jellege	Hrsz
15085	Egressy Gábor utca 18-32.	Szórványlelet, szarmata	152573, 152574, 152575, 152576, 152511, 152543, 152544, 152545, 152546, 152527, 152560
15086	Fáy utca 2. (Kistext gyár)	Sír, szarmata, Ásatás, Schreiber Rózsa, 1957	152634, 152633, 152632, 152630, 152627, 152631, 152629, 152628, 152625, 152626, 152624
15087	Galamb utca 48.	Szórványlelet, Árpád-kor	149053
15088	Katona József utca 9.	Telep általában, bronzkor-késő bronzkor, Ásatás, Gábori Miklós, 1955	150427
15089	Krúdy Gyula utca 24/a.	Szórványlelet, szarmata, Nem megadott, Nagy Margit, 1978	154253
15090	Lakatos úti lakótelep	Szórványlelet, szarmata, Kőszegi Frigyes, 1978. Ásatás,	152174, 152180/16, 152172/21, 152311, 152172/27, 152196/2, 152172/29, 152172/25, 152172/28, 152172/24, 152172/23, 152172/17, 152172/26, 152172/22, 152312, 152194/14, 152172/15, 152194/13, 152194/16, 152194/15, 152194/20, 152196/1, 152199, 152198, 152172/5, 152172/14, 152172/16, 152194/12, 152175/3, 152175/34, 152175/16, 152177/2, 152192, 152193, 152616/7, 152616/2, 152616/5, 152616/10, 152616/4, 152616/6, 152616/9, 152180/11, 152175/20, 152175/11, 152175/12, 152175/17, 152172/19, 152172/18, 152172/20, 152175/18, 152175/2, 152175/4, 152175/1, 152175/5, 152177/3, 152177/6, 152177/1, 152177/5, 152177/4, 152175/6, 152194/1, 152194/4, 152188, 152189, 152190, 152194/2, 152194/7, 152194/8, 152194/6, 152194/5, 152187, 152194/3, 152191, 152185, 152184,

			152181, 152180/14, 152182, 152183, 152180/18, 152180/17, 152194/10, 152194/9, 152180/7, 152194/18, 152194/11, 152180/8, 152194/17, 152172/2, 152172/4, 152172/6, 152172/8, 152172/3, 152172/7, 152180/1, 152172/1, 152180/5, 152180/12, 152180/9, 152180/13, 152180/10, 152180/4, 152180/6, 152180/3, 152175/9, 152175/8, 152175/7, 152175/32, 152175/33, 152175/10, 152180/2, 152175/26, 152175/27, 152175/30, 152175/29, 152172/10, 152172/11, 152172/13, 152172/9, 152172/12, 152175/28, 152175/31, 152194/19, 152378, 152179/1, 152175/15, 152175/21, 152173, 152175/35, 152175/19, 152616/8, 152616/11, 152176, 152177/7, 152186
15091	Lenkei utca 9.	Sír, szarmata, Ásatás, Schreiber Rózsa, 1957	152438
15092	Mikes Kelemen utca 44.	Sír, ismeretlen kor, Ásatás, 1967	151461
15093	Közdűlő út és iparvasút közti terület	Sír, vaskor-kora vaskor, Ásatás, Pósta Béla, 1893	140018/2, 140018/3, 140016, 140012, 140014/1, 140014/2, 140020, 140011/3, 140015
15094	Gilice tér	Sír, honfoglalás kor, Ásatás, Seemayer, 1937	149155
15096	Üllői út és ceglédi vasút kereszteződés énél	Szórványlelet, ismeretlen kor	0161, 156713/8, 156713/9, 156713/7
72907	Méta-Ipacsfakettős-Körös-Nagykőrösi út által határolt terület	Telepnyom (felszíni), ismeretlen kor	140020, 140018/3, 140016, 140014/1, 140014/2, 140008, 140007/47, 140007/46, 140005, 140004/3, 140009, 140001, 140011/3, 140015, 140018/2, 140017, 140018/1, 140004/2, 140004/1, 140003, 140007/6, 140006, 140007/11, 140007/7, 140007/8, 140007/13, 140013, 140007/32, 140007/41, 140007/21, 140007/39, 140007/40, 140007/35, 140002,

			140007/38, 140007/36, 140007/17, 140007/4, 140007/34, 140007/37, 140007/33, 140007/15, 140007/24, 140007/26, 140007/25, 140007/5, 156096/1, 156096/4, 156096/5, 140007/29, 140010, 140012, 140007/9, 140007/2
72909	Gilice tér és környéke	Telepnyom (felszíni), ismeretlen kor,	149256, 149242, 150200, 150203, 150217, 150218, 150219, 150227/2, 150195, 150198, 150221, 150220, 150227/1, 150222, 150191, 150193, 150194, 150223, 150190, 150224, 150228/121, 150197, 150225, 150213, 150216, 150212, 150215, 150227/4, 150204, 150206, 150214, 150227/3, 150196, 150228/173, 150228/172, 150228/154, 150107, 150108, 150110, 150109, 150106/2, 149748, 149747, 149250, 149251, 150183, 150182, 150228/137, 150228/134, 150192, 150189, 150187, 150175, 150188, 150185, 150228/120, 150228/141, 150181, 150230/12, 150228/142, 150186, 150228/138, 150228/139, 149091, 149099, 149097, 149095, 149101, 149208, 149212, 149213, 149216, 149214, 149215, 149098, 149100, 149144/1, 149141, 149142, 149139, 149140, 149138, 149088, 149087, 149084, 149102, 149083, 149105, 149104, 149103, 149107, 149137, 149106, 149082, 149237, 149234, 149177, 149178, 149230, 149229, 149233, 149209, 149226, 149094, 149144/2, 149155, 149096, 149205, 149241, 149238, 149180, 149200, 149207, 149179, 149211, 149218, 149210, 149090, 149217, 149184, 149183, 149174, 149173, 149172, 150210, 149169, 149162/4, 149168, 149181, 149176, 149185, 149175, 149167, 149162/3, 149182, 149162/1, 149162/2, 149170/2, 149170/1, 150161, 150081, 150080, 150162, 150159, 150160, 150082, 149322, 149327, 149317, 149318, 149311, 149314, 149321, 149320, 149319, 149328, 149324, 149323, 149326, 149315, 149312, 149313, 149310, 149307, 149309, 149316, 149042, 149038, 149041, 149304,

			149305, 149301, 149302, 149303, 149299, 149295, 149300, 149294, 149044, 149296, 149046/3, 149046/4, 149046/1, 149046/2, 149292, 149287, 149046/13, 149046/14, 149306, 149043, 149297, 149308, 149283, 149282, 149286, 149298, 149040, 149039, 149046/5, 149046/7, 149046/6, 149037, 149032, 149033, 149034, 149031, 149035, 149036, 149029/14, 149010, 149014, 149013, 149012, 149008/2, 149046/8, 149046/10, 149029/10, 149029/9, 149029/11, 149029/12, 149018, 149021, 149019, 149015, 149016, 149017, 149046/12, 149046/9, 149029/7, 149048, 149029/6, 149029/8, 149029/5, 149022, 149009, 149025, 149046/11, 149011, 149252, 149249, 149254, 149275, 149274, 149273, 149236, 149271, 149239, 149240, 149325, 149728, 149729, 149730, 149246, 149245, 149264, 149261, 149268, 149272, 149277, 149247, 149727, 149725, 149243, 149244, 149255, 149258, 149259, 149263, 149262, 149265, 149266, 149267, 149270, 149269, 149253, 149260, 150117, 149190, 149189, 149187, 149188, 149746, 149743, 149192, 149193, 149195, 149741, 149742, 149194, 149196, 150112, 149227, 149228, 149231, 149224, 149222, 149225, 149065, 149066, 149276, 149279, 149278, 149223, 149235, 149281, 149291, 149290, 149060, 149232, 149280, 149284, 149285, 149288, 149289, 149062, 149063, 149059, 149061, 149221, 149220, 149109, 149078, 149075, 149074, 149114, 149117, 149113, 149115, 149116, 149112, 149067, 149068, 149070, 149086, 149085, 149081, 149071, 149080, 149110, 149111, 149050, 149049, 149029/2, 149029/1, 149119, 149118, 149058, 149072, 149069, 149073, 149076, 149054, 149077, 149051, 149029/3, 149089, 149056, 149055, 149052, 149029/4, 149026, 149057, 149136, 149108, 149120, 149131, 149132, 149128, 149123, 149124, 149127, 149126, 149125, 149129, 149130, 149121, 149122, 149134,

		149027, 149024, 149133, 149135, 149151/5, 150228/127, 150228/124, 150228/122, 150228/123, 150228/125, 149151/1, 149151/2, 156101/4, 156101/3, 149151/3, 149151/4, 150093, 150096, 150095, 150097, 150099, 150083, 150086, 150084, 150087, 150085, 150155, 150152, 150094, 150092, 150088, 150089, 150090, 150091, 150148, 150144, 150147, 150106/1, 150103, 150098, 150101, 150100, 150104, 150102, 150105, 150151, 150156, 150139, 150136, 150140, 150137, 150134, 150133, 150174, 150201, 150202, 150142, 150143, 150141, 150138, 150173, 150199, 150150, 150149, 150170, 150146, 150171, 150153, 150168, 150169, 150145, 150172, 150122, 150127, 150135, 150130, 150131, 150132, 150129, 150126, 150205, 150207, 150125, 150128, 150208, 150167, 150157, 150154, 150178, 150179, 150166, 150176, 150180, 150165, 150163, 150177, 150158, 149020, 149023, 150228/132, 150228/131, 150228/129, 149053, 149257, 149739, 149737, 149733, 149731, 149740, 149738, 149736, 149732, 149735, 149734, 149201, 149198, 149197, 149203, 149202, 149204, 149199, 149726, 150121, 150119, 150118, 150209, 150123, 150124, 150120, 150114, 150111, 149745, 150113, 149191, 149744, 150228/128, 150228/67, 150228/93, 150228/92, 150228/94, 150228/65, 150228/52, 150228/53, 150228/87, 150228/152, 150228/86, 150228/54, 150228/63, 156102, 156110, 156101/5, 156098, 156096/3, 156108, 156107, 149152, 150228/75, 150226, 150228/168, 150116, 149723, 149923, 150228/82, 150228/1, 150228/135, 150228/140, 150229, 150184, 150228/80, 150228/84, 150228/73, 149092, 149171, 148556, 149143, 149008/1, 149153/2, 149150, 148491, 149186, 149206, 150211, 150228/130, 150228/68, 150079, 150115, 149293, 149045, 149030, 149029/13, 149047, 150228/51, 150228/167, 149248,

			149724, 150164, 149064, 149079, 149028, 150228/79, 150228/77, 149153/1, 150228/95, 150228/118, 150228/66, 150228/169, 150228/64, 156109, 156097, 156106, 156103, 156100, 0156099
90723	Búzakéve utca	Késő avar temetőrészlet (8-9. század), leletmentés, 2014.	0196098

4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben tartalmazza a helyi építészeti örökség védett elemeit

4.1. Fővárosi és helyi védett épületek, építészeti elemek

4.1.1. Fővárosi védettségű épületek (21 db)

(Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének a településkép védelméről szóló 30/2017. (IX. 29.) önkormányzati rendelete alapján)

1. Gyömrői út 85-91. (Erzsébettelep) hrsz. 154444/1 Masterfil Pamutfonóipari Vállalat (víztorony), modern, 1922 Védelem: fővárosi (18.1.3.) Javaslat: -	
2. Gyömrői út (Erzsébettelep) hrsz. 154444/1 Bunker 1944 Védelem: fővárosi (18.1.3.) Javaslat: -	
3. Gyömrői út 85-87. (Erzsébettelep) hrsz. 154444/1 Egykori Northrop épületcsoport 1896 és 1902 között Védelem: fővárosi (18.1.3.) Javaslat: -	

4.
Gyömrői út 85-91. (Erzsébettelep)
hrsz. 154444/1

PIRT repülőgépszerelő hangárok
1942-1945

Védelem: fővárosi (18.1.3)
Javaslat: -

5.
Gyöngyvirág utca 5.
(Lónyaytelep)
hrsz. 155415

Dohnányi Ernő Zeneiskola,
volt „Tündér-kert” vendéglő,
volt Bogyay villa
1882 és 1901 között

Védelem: fővárosi (18.1.5.)
Javaslat: -

6.
Gyöngyvirág utca 6-8.
(Lónyaytelep)
hrsz. 155295

„Új Tündérkert” vendéglő,
volt Hofherr villa
1887, 1931-ben kibővítve

Védelem: fővárosi (18.1.6.)
Javaslat: -

7.

Gyöngyvirág utca 28/b.,
Nefelejcs utca 37.
(Lónyaytelep)
hrsz. 155226

**Gyermekotthon,
volt „Kuszenda villa”**
1875 körül, 1930-ban kibővítve

Védelem: fővárosi (18.1.7.)
Javaslat: -

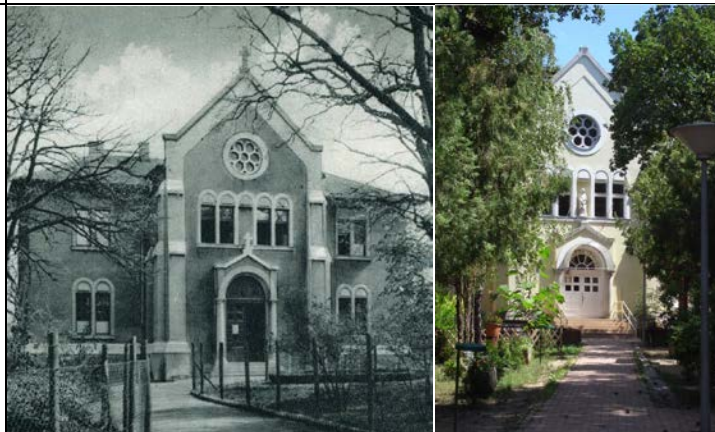

8.

Gyöngyvirág utca 39-41., Virág u. 2.
(Lónyaytelep)
hrsz. 154654

**Katolikus általános iskola,
volt karmelita árvaház, előtte villa**
1916

Védelem: fővárosi (18.1.8.)
Javaslat: -

9.

Hargita tér
(Szent Imre-kertváros)
hrsz. 147583

Feszület,
szobrász: Fadrusz János, 1935.

Védelem: fővárosi (18.1.9.)
Javaslat: -

10.

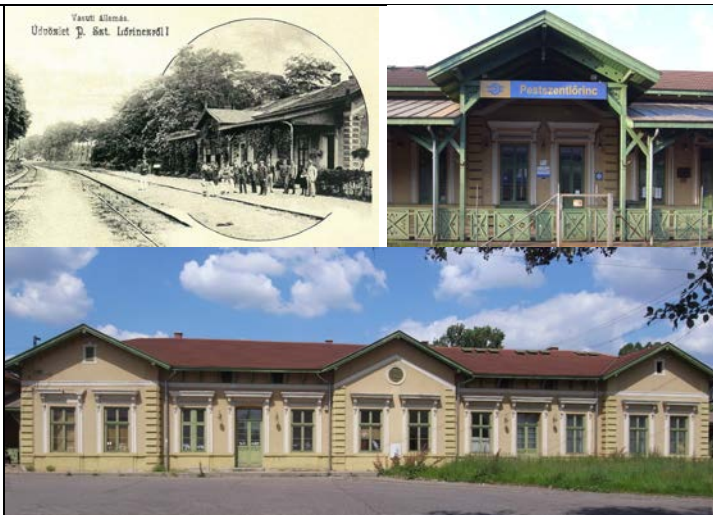
Jegenye fasor 43.
(Lónyaytelep)
hrsz. 154447/9

**Pestszentlőrinc vasútállomás
felvételi épülete**

1875 után, 1907-ben kibővítve

Védelem: fővárosi (18.1.10.)

Javaslat: -

11.

Kossuth Lajos tér 2.,
Gyöngyvirág u. 1-3. (Lónyaytelep)
hrsz. 155416

**Sztehlo Gábor Evangélikus
Gimnázium,
volt polgári fiú- és lányiskola**

1926-1927

(tervezők: Jánszky Béla és Szivessy
Tibor)

Védelem: fővárosi (18.1.11.)

Javaslat: -

12.

Kossuth Lajos tér 5.
(Lónyaytelep)
hrsz. 155419

Református templom

1931-1941

(tervező: Csaba Rezső)

Védelem: fővárosi (18.1.12.)

Javaslat: -

13.

Nemes utca 14.
(Újpétertelep)
hrsz. 140695

Gyógyszertár (patika)

1938-1939

Védelem: fővárosi (18.1.15)

Javaslat: -

14.

Nemes utca 17-19.,
Ady Endre utca 90-92.
(Újpétertelep)
hrsz. 144398

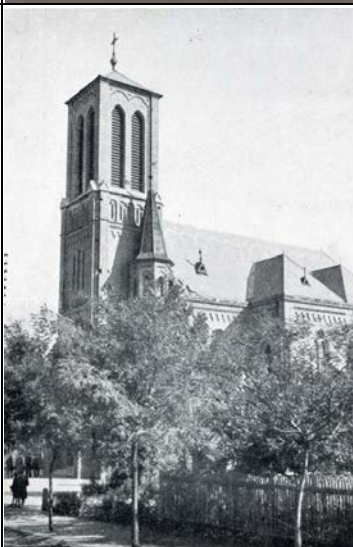
Római katolikus templom

1927-1939

(tervező: Bánszky Mihály)

Védelem: fővárosi (18.1.16)

Javaslat: -

15.

Üllői út 450-452.,
Ráday Gedeon u. 1.
(Miklóstelep)
hrsz. 155607/2

**Zila kávéház,
egykori lövölde, Lövész Egylet
székháza**
historizáló, 1903

Védelem: fővárosi (18.1.18.)
Javaslat: -

Szt. Lőrinci lövölde homlokzata.

16.

Városház utca 32., Dobozi utca 31.
(Bókaytelep)
hrsz. 150488

Villa
1902 után

Védelem: fővárosi (18.1.19.)
Javaslat: -

17.

Margó Tivadar utca 116-118.
(Bókaytelep)
hrsz. 150230/16

Herrich-Kiss villa,

eklektikus,
1870 előtt első ütem (hossz-szárny,
építető: Herrich Károly
földbirtokos)
1885-1890 körül második ütem
(keresztzsárny a verandával,
építető: Herrich Leonia és Kiss
István, tervező: Kiss István),
1937-ben emeletréépítés (építető:
Erdélyi Ferenc festőművész,
tervező és kivitelező: Czuczor
László)

Védelem: fővárosi (18.1.21)
Javaslat: -

18.

Gyömrői út 83. (Erzsébettelep)
hrsz. 154444/2

**Egykori Orenstein és Koppel Rt.
(keskenyvágányú vasutak) gyára,
tégla-architektúrájú csarnokok
1896-1914**

Védelem: fővárosi (18.1.23)
Javaslat: -

19.

Gyömrői út 93. és 95.
(Erzsébettelep)
hrsz. 154440/3, 154441

**Egykori Pestszentlőrinci
Parkettgyár gépháza („Budapesti
Államgépezeti Hivatal géptelepe”
felirattal 1946-ból),
tégla-architektúrájú csarnok
1907 körül, 1915-1916-ban bővítve**

Védelem: fővárosi (18.1.24)
Javaslat: -

20.

József u. 8-14/b.,
Egressy Gábor u. 5-11.,
Lenkei u. 9-11. (Rendessytelep)
hrsz. 152438

**Üzemi csarnok és irodaépület, a
volt Magyar Bélésszövetgyár Rt.
épülettömbje**
1925

Védelem: fővárosi (18.1.26)
Javaslat: -

21.

Üllői út 288., József u. 2-6.
(Rendessytelep)
hrsz. 152437

**Egykori Continental
Szalagszövő gyár**
1921-1925

Védelem: fővárosi (18.1.28)
Javaslat: -

4.1.2. Helyi védettségű építészeti örökségi elemek

A. Helyi területi védelem alá eső településrészek

Budapest Főváros XVIII. kerület Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzat Képviselő-testületének *a településképi védelméről* szóló 22/2017. (IX.12.) önkormányzati rendelete alapján:

1. Helyi területi védelem alatt áll:

- 1.1. HT-1: Lónyaytelep
- 1.2. HT-2: Bókaytelep
- 1.3. HT-3: Nemes utca és térsége
- 1.4. HT-4: Szent Imre-kertváros

2. Településképi szempontból meghatározó területek:

- 2.1. TM-1: Üllői út menti területek
- 2.2. TM-2: Gyömrői út menti területek
- 2.3. TM-3: Gilice tér és környezete
- 2.4. TM-4: Lakótelep, lakópark

3. Településképi szempontból meghatározó zöldfelületek, zöldfelületi elemek:

- 3.1. ZM-1: Kossuth Lajos tér
- 3.2. ZM-2: Hargita tér
- 3.3. ZM-3: Hősök tere
- 3.4. ZM-4: Lakatos lakótelep zöldfelületei
- 3.5. ZM-5: Balázs-tó és környezete
- 3.6. ZM-6: Bókay-kert
- 3.7. ZM-7: Pestszentlőrinci temető
- 3.8. ZM-8: Királyhágó utcai fasor
- 3.9. ZM-9: Japánakác a Vörösmarty Mihály Ének-zenei, Nyelvi Általános Iskola és Gimnázium udvarán

B. Helyi védettségű épületek (1 db)

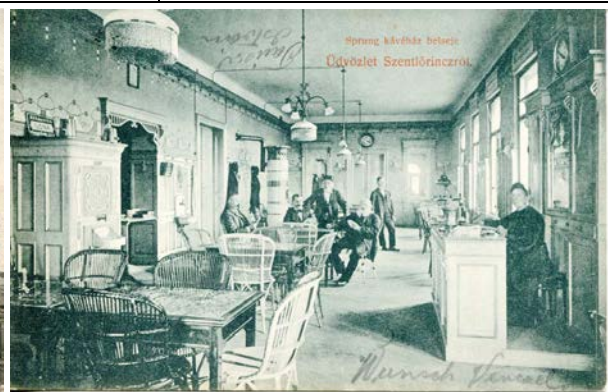
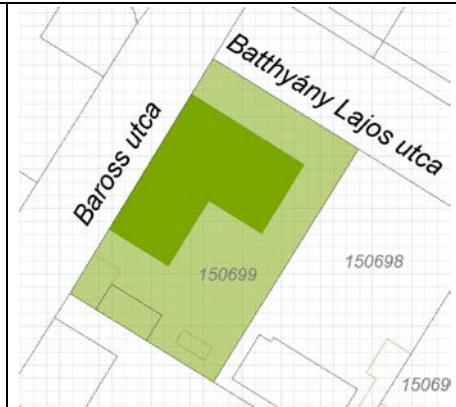
E-2.

Baross utca 12. (Bókaytelep)
hrsz. 150699

volt Sprung kávéház
1905

Védelem: helyi védelem (E-2)

Javaslat: -

4.2. Településszerkezet

A kerület településszerkezetét – a kerületet alkotó településrészek fejlődéstörténetéből következően – alapvetően a kertvárosi jelleg határozza meg. A 19. században még létező nagyobb, földművelésre használt birtoktesteket jellemzően a 19. század legvégén, 20. század első felében kisméretű, családi házas lakóházak számára parcellázták. Ez alól csak a Lónyaytelep egy része kivétel, ahol először nagyméretű nyaraló parcellák jöttek létre, azonban később ez a terület is kisméretű telkes lakóházas övezetté vált. A parcellázás több ütemben történt, a budapesti gyári munkások, kistisztviselők, majd az első világháború után az elcsatolt területről menekülők folyamatos lakásigényének kielégítésére.

Az 1960-as évek tömeges lakásépítéseként megjelentek a lakótelepek, amelyek egymástól függetlenül alakultak ki, építésükkor az épp korszerűnek vélt telepítési és méretezési elvek alapján, jórészt még beépítetlen területeken. (A beépítetlen terület alól csak a Havanna-lakótelep kivétel, amely az elbontott Állami lakótelep helyén jött létre.)

A 2000-es évektől indult el a lakóparkok építése, elsősorban szintén a kerület beépítetlen területein.

A kerületben ipari üzem kevés található; amelyek létrejöttek a 19. század végén, 20. század első felében, azok jellemzően a vasutak mentén települtek le. A kerület belsejében lévő, az Üllői út melletti téglagyár területe már beépült, a kavicsbányák területe a Miklóstelepen részben, a Cséry-féle szeméttelép pedig teljes revitalizálásra vár. Egyedi településszerkezeti elem a kerülethez tartozó Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér, azonban a repülőtér és a hozzátartozó infrastruktúra szinte teljesen elkülönül a kerület északkeleti végén, amelyet a gyorsforgalmi út is erősít.

A kerületben összefüggő mezőgazdasági művelésű (szántó) terület nem található, a legnagyobb összefüggő zöldterület a Halmi-erdő.

Értékvizsgálati szempontból a korai villanegyed, majd a **kertvárosi beépítések** mellett egyes – később a lakóterülethez integrálható, korszerűsíthető – **ipartelepek** jelenthetnek a település karakterét kifejező, ezért megőrzendő településszerkezeti értéket.

Elsősorban ilyen lakóterület a Lónyaytelep, majd a Bókaytelep, a Szemeretelep és a Szent Imre-kertváros, ipari területként a Liptáktelep és a Rendessytelep keleti, valamint az Erzsébettelep déli része.

4.3. Telekstruktúra és az utcavonal-vezetés

Az egyes telepekre jellemző beépítési struktúra alapvetően a birtokkiosztási és parcellázási telekméretekből alakult ki. Míg a villanegyedek (Lónyaytelep, Szent Imre-kertváros, Ganzkertváros) területén alakították ki a legnagyobb lakóingatlanokat – amelyek később tovább osztódtak –, addig más parcellázások (Bókaytelep, Szemeretelep) a hivatalnokok

között keresettebb, kis- és középtelkes beépítést részesítették előnyben. Ezeket a telepeket több ütemben parcellázták. A később felosztott részekben jellemzően kisebb területű házhelyeket alakítottak ki.

A település mai szerkezetében meglévő főutak és utcák túlnyomó többségben még a terület beépítetlen, puszta állapotából örökölt országutak, földutak nyomvonalán alakultak ki és fejlődtek a telepek kialakulásával szerves utcahálózattá. Ilyen útvonalak az Üllői út, a Gyömrői út, a Nefelejcs utca, a Margó Tivadar utca, a Cziffra György utca, a Halomi út és a Nagykőrösi út, valamint a keresztutak közül a Felsőcsatári út, a Darányi Ignác utca, a Baross utca, a Petőfi Sándor utca, a Ráday Gedeon utca, a Honvéd utca, a Nagybánya utca, a Királyhágó utca és a Nemes utca. Jellemzően ezek a nyomvonalak vagy az egyes telepek főútját, vagy azok területhatárát jelölték ki.

A másik jelentős utcavonal-szervező erő a kerület területén korán, már a 19. század közepétől jelenlévő vasútvonalak, majd az azokhoz a század végén csatlakozó ipari vágányok nyomvonalai (ld. ceglédi vasútvonal: 1847; lajosmizsei vasútvonal: 1888; ún. Nagy Burma szárnyvonal: 1883; Cséry-féle ipari vágány: 1897).

A 19. század elején kialakult országutakhoz, dűlőutakhoz alkalmazkodva – amelyek szintén főként párhuzamos, derékszögű rendszerben álltak – hálós szerkesztésű utcaszerkezetek jöttek létre. A szerkezetben a telepítéskor legtöbbször kialakítottak egy-egy kisebb-nagyobb méretű négyzet alakú teret, teresedést a telep központjaként, azonban ezek egyrésze napjainkra szintén beépült, felparcellázódott. A kerületre jellemző karakteres négyzethálós szerkesztéstől egyedül a Gilice tér körüli körkörös szerkesztésű utcahálózat tér el.

A **mérnöki szerkesztésű utcahálózat megtartása** – és a lakóparkok helyett ennek fejlesztése - mellett indokolt a terek és teresedések megőrzése, fejlesztése az élhető lakóterületek érdekében.

4.4. Utcakép vagy utcakép részlet

A település kertvárosias jellegéből fakadóan folyamatos utcaképek, zárt sorú beépítések ritkán fordulnak elő, ezért ilyen esetekben az utcaképi megjelenés az épülettömegek, a kerítés és a növényzet együtteseként értelmezhető és értékelendő. A kerületet meghatározza a földszintes, magas tetős, kertes, előkertes beépítésű házak alkotta utcák rendszere. A házak egy-egy telepen közel azonos időben épültek fel; a lakóépületek karaktere, minősége telepenként kissé eltérő, de jelentős különbségek nincsenek.

A földszintes családi házas övezettől elkülönülnek a lakótelepek és a mára már jellemzően használaton kívüli ipari telepek. A forgalmas utak/vasútvonalak mellett álló jó minőségű, több korszakot képviselő ipari épületek (századforduló, 20. sz. első fele, 20. sz. második fele) rehabilitációjuk után fontos utcaképfomáló elemekké válhatnak.

A település főútja, az Üllői út mindig Pestszentlőrinc ütőere volt, és mai látványában méltatlan erre a szerepre. Ez az út mintegy 7 km hosszban szeli át a települést, arculatával, változó beépítéséből adódó utcaképeivel legfontosabb településképi eleme a kerületnek. Értékvizsgálati szempontból egyes épületei érdemesek utcaképi védelemre, de csak akkor, ha ez a történeti megalapozottság mellett a szerves fejlődés lehetőségét is biztosítja, irányát is meghatározza. Az utca hosszúsága többféle beépítési karakter érvényesülését teszi lehetővé és egyben szükségessé is.

Hasonló adottságú a Gyömrői út, de a vele párhuzamosan futó gyorsforgalmi út és vasút miatt utcaképi szerepe és hangsúlya legfeljebb az ipari területek szűkebb szakaszán érvényesülhet.

5. A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben tartalmazza a helyi építészeti örökség védelemre méltó elemeit

5.1. Egyéb település karakter elemek – egyedi épületek fővárosi védelemre tett javaslata

A település szerkezetén és úthálózatán túl annak karakterét főleg az egyes épületek, épületcsoportok, területek adják megjelenésükkel, tömegükkel, homlokzati kialakításukkal. A település vizsgálata alapján az alábbi típusú épületeket, építményeket **javasoljuk fővárosi** védettségű építménnyé nyilvánítani. **Összesen 16 db.**

- A. Templomok (2 db)
- B. Iskolák (1 db)
- C. Egyéb középületek (2 db)
- D. Lakóépületek, villák (8 db)
- E. Ipari épületek, területek (2 db)
- F. Egyéb városképi elemek (1 db)

A. TEMPLOMOK (2 DB)

1. SZŰZ MÁRIA SZEPLŐTELEN SZÍVE RÓMAI KATOLIKUS FŐPLÉBÁNIA TEMPLOM	
Hrsz.: 149980/1	
Cím: Wlassics Gyula utca 84/c., Batthyány Lajos utca 87/b., Petőfi Sándor utca 9/a. (Bókaytelep)	
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
Az épület története: A Szűz Mária Szeplőtelen Szíve nevet viselő főplébánia templom a hívek adományaiból, a helybéli gyárak segítségével épült meg 1923 és 1926 között. A telket még 1910-ben a Herrich-örökösök nevében Bókay Árpád adományozta az egyháznak. A terveket Kapuváry (Kapuszta) Gusztáv készítette, társtervezője Farkasvölgyi (Frankovics) István volt. 1925. szeptember 5-én Dr. Hanauer Á. István váci megyéspüspök Szűz Mária Szeplőtelen Szíve tiszteletére szentelte fel. A II. világháborúban bombatalálat érte; az épületen 1958-ban, majd 1981-ben történtek helyreállítási és felújítási munkálatok.	
Az épület leírása: A szabadon álló, háromhajós, bazilikális elrendezésű templom, főhomlokzati középtornyát kétoldról két kisebb veszi közre. Architektúrális jegyei a neoromán stílust követik. A tornya 36 m magas, alapterülete 525 m²-es, 1500 ember befogadására alkalmas. A templom liturgikus terét Nemcsics Antal tervei szerint átrendezték. Az oltárok, szobrok nagyrészt Visnyovszky Lajos pestszentlőrinci szobrászművész alkotásai.	
Javaslat: A templom szépen felújított. Helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe és építészeti kvalitásai alapján – javasolt.	

2. PESTSZENTLŐRINCI EVANGÉLIKUS TEMPLOM

Hrsz.: 155417

Cím: Kossuth Lajos tér 3. (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az „Élő kövek temploma” Benkő János építész tervei szerint, 1932-ben épült meg, mindössze fél év alatt. A II. világháborúban sérüléseket szenvedett, amelyeket 1946-1948 között állítottak helyre.

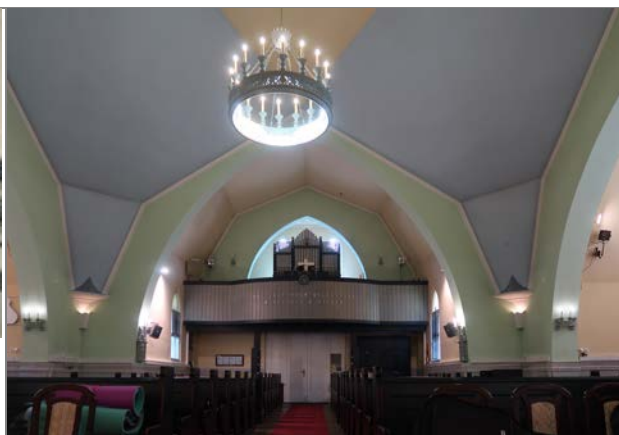

Az épület leírása: Szabadon álló, kereszt alaprajzú, meredek nyeregtetővel lefedett templom épület torony nélkül. Az épület tömegformálása, homlokzati architektúrája egyrészt magyaros, másrészt gótikus motívumokat ötvöz szerves egységbe. A főhajót és a kereszthajót monumentális térhatású gótikus jellegű boltívek kötik össze.

Javaslat: A templom a Kossuth tér északi térfalát képező rangos középületek méltó eleme. Szépen felújított. Helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe és építészeti kvalitásai alapján – javasolt.

Korabeli képeslap (1940 körül)

A felújított templom

B. ISKOLÁK (1 db)

1. BÓKAY ÁRPÁD ÁLTALÁNOS ISKOLA	
Hrsz.: 150000	
Cím: Wlassics Gyula utca 69., Vasvári Pál utca 14. (Bókaytelep)	
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
Az épület története: Az iskola telkét a Herrich-örökösök nevében Bókay Árpád adta ingyenesen iskolaépítés céljára. Az iskola korábban a majorsági birtokközpontban (Szent Lőrinc-kápolna szomszédságában), majd különböző bérelt épületekben működött az 1800-as évek közepétől. Ez Pestszentlőrinc első iskolai célokra emelt középülete, 1902-ben építették. Ekkor még egy emeletes volt. A bejárati ajtót és a homlokzati ablakokat kiemelő tégladísztése ebből az időszakból származik. 1918-1919-ben emelettel bővítették, és átalakították a lépcsőházat is. 1921-ben a bejárati oldalon két szintet összefogó, felső sarkain oroszlán és griffmadár díszítésű, hatalmas, plasztikus keretbe koronás címer és irredenta szöveg került. A keretezés megőrződött. Az épületet 1937-1947-ig a pestszentlőrinci gimnázium használta, ebben az időben volt az iskola tanulója Kondor Béla. Ez időben az elemi iskolai osztályok a közeli utcákban, bérelt épületekben kaptak helyet. 1945-48 között a Károlyi Sándor Kereskedelmi Középiskola is itt működik. 1947-től 8 osztályos általános iskola. Több névváltozáson is átesett, volt Bokányi Dezsőutcai, Wlassics Gyula utcai, 1996-tól Bókay Árpád Általános Iskola.	
Az épület leírása: A saroktelken, szabadon álló, L alakú épület homlokzata horizontálisan és vertikálisan is jól tagozott téglacsíkokkal díszített. Nyílásai is téglalburkolattal keretezettek. Figyelemre méltóak az épület szecessziós és art deco stílusú részletei – a lépcsőház külső falzatának domborművei, illetve az épület más pontján látható gipsz díszítmények –, amelyek szervesen illeszkednek az épület eredeti architektúrájához.	
Javaslat: Az épület eredeti architektúrája, és későbbi bővítése összhangban van, egységes arculatot mutat. Az iskolaépület – építészeti értékei és a helyi közösség életében betöltött szerepe miatt helyi védelemre javasolt.	

Archív fénykép – eredeti állapot

Archív fénykép (1921 után)

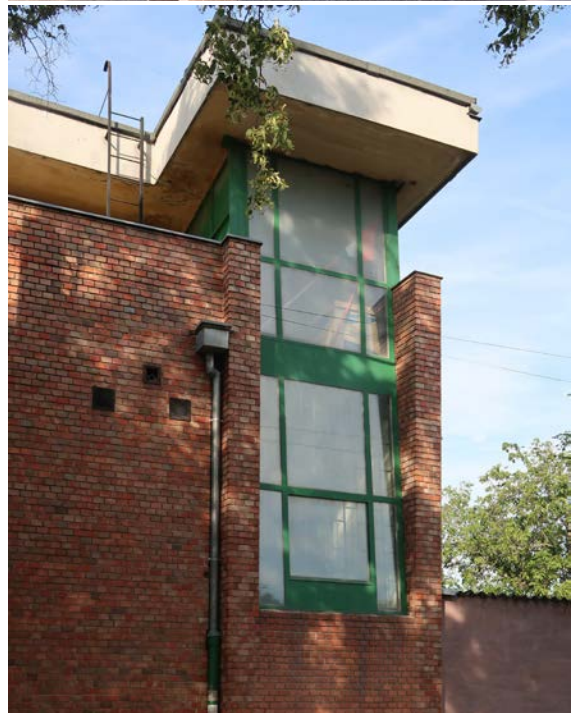

Jelenlegi állapot, építészeti részletek

C. EGYÉB KÖZÉPÜLETEK (2 db)

1.	1. SZ. POSTAÉPÜLET (PESTSZENTIMRE)	
Hrsz.: 140728		
Cím: Nemes utca 10., Kölcsey utca 96. (Újépéritelep)		
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.		
Az épület története: Pestszentimre település modern postahivatala 1963-ban épült, tervezője K. Artner Klára (POTI). Építése idején ez a modern épület új szellemet képviselt, melynek frissessége a mai napig megmaradt környezetében. A visszafogottan és jó ízléssel alkalmazott építészeti eszközök következtében időtálló, kitűnő építészeti alkotás keletkezett. Joggal nyerte el abban az évben az ország legszebb postaépülete címet.		
Az épület leírása: A téglány alakú tömböt a felvételi épület csarnoka felett visszahúzott tömegű, lapos tetős tetőépítmény koronázza. A kor modern építészeti felfogásának megfelelő bejárati felvezető lépcsővel, rámpával és előtetővel, valamint nagy üvegfelületekkel. A különleges oldallépcsőház vezet az udvari traktus feletti emeleti irodákhoz. Tömegformálásában, homlokzatának kialakításában, anyaghasználatában egyaránt kiemelkedő színvonalú épület. Pestszentimre '60-as évekbeli építészetének kiemelkedő alkotása.		
Javaslat: A jó állapotú, majdnem eredeti formájában megmaradt postaépület egyedi, modern építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt. Védendő értékek:		
- az eredeti épület teljes külső és belső architektúrája, - az eredeti berendezés (pult rendszer, padlóburkolat, mennyezeti rendszer). A sarkon az épület elé utólag épített pavilon és a telefonfülkék erősen rontják, zavarják az eredeti összképet, azokat célszerű volna elbontani.		
Korabeli fényképek (1965 körül)		Jelenlegi állapot

2. EGYKORI KERÜLETI SZAKRENDELŐ

Hrsz.: 155605/1

Cím: Ráday Gedeon utca 3/c. (Miklóstelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

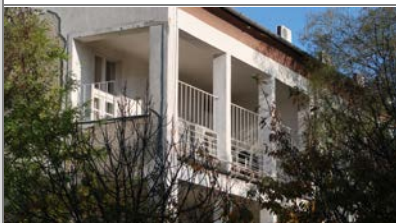
Az épület története: 1941-43 között épült, mint egészségház, illetve tüdőbeteggondozó és -otthon.

1945-től tüdőbeteggondozó, majd 1951-től 1984-ig a kerületi szakorvosi rendelő működött az épületben. Ma pszichiátriai betegek otthona.

Az épület leírása: Az épületegyüttes U alakú belső udvart vesz körül. Az egyes épületszárnyak két- és háromszintesek, magastetősek. Modern épületegyüttes, építészeti szempontból a nyugati épületszárny loggiás-teraszos kialakítása figyelemre méltó.

Javaslat: Az épület funkciója megfelelő, állapota is jó. Tömege jól tagozott, nyílászáróinak formája, ritmusa figyelemre méltó. Építészeti értéke és a helyi közösségben betöltött szerepe miatt helyi védelemre javasolt.

D. VILLÁK, LAKÓÉPÜLETEK (8 db)

1. EGYKORI ORSZÁGH VILLA	Hrsz.: 154615 Cím: Csörötnek u. 15., Tú utca 1. (Lónyaytelep) Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt. Az épület története: Az épületet 1875-ben építette dr. Ország Sándor miniszteri tanácsos, akitől fia, dr. Ország Elemér miniszteri tanácsos örökölte. 1929-től dr. Szirmay Kalos Pál kúriai bírótulajdonosa. Jelenleg is a Szirmay család leszármazottai élnek benne. A kert mérete jelentősen csökkent, a megmaradt részein áll még néhány példány a tölgyerdő fái közül.	
Az épület leírása: A földszintes, összetett alaprajzú villaépület építészeti részletekben gazdag, kiemelkedő értéke a Csörötnek utca felé néző üvegezett veranda. A Tú utca felé néző egykori, oszlopokkal határolt, (déli fekvésű) fedett előcsarnoka, portikusza az idők során beépült, a timpanon egykori díszes vakolatarchitektúrája nagyrészt elpusztult. Az épület jó állapotban van, gondozott kertben áll míves kovácsoltvas kerítéssel körülvéve. Javaslat: Az épület funkcióváltást nem igényel. Eredeti állapotában való megtartása indokolt. Építészeti értéke és helytörténeti jelentősége miatt helyi védelemre javasolt.		

2. EGYKORI BRANDTNER (KILÁTÓTORNYOS) VILLA

Hrsz.: 154622/3

Cím: Teleki u. 63/a. (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az épületet 1875-ben építtette Horváth Elek ügyvéd. 1907-től Brandtner Pál kispesti jegyző tulajdona volt, aki 1908 és 1915 között a karmelita nővéreknek adta bérbe árvaház céljára. Az 1930-as és 1940-es években tulajdonosa Bangha Ferenc iparkamarai titkár volt.

Az épület leírása: A századfordulós nyaralótelepeken tipikus „kilátótornyos” villák utolsó megmaradt példája a Lónyaytelepen. A kétszintes, összetett alaprajzú és tömegű villa felújítása folyamatban van.

Javaslat: Az épület funkcióváltást nem igényel. Eredeti állapotában való megtartása indokolt. Építészeti értéke és különlegessége miatt helyi védelemre javasolt.

3. VILLAÉPÜLET

Hrsz.: 155399

Cím: Gyöngyvirág u. 17., Tulipán u. 1. (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1928-ban építtette Szabó Vince MÁV segéd tisztviselő. A tervező/kivitelező Bohus József. Ez a villa a második, két világháború közötti parcellázás egyik emblemikus épülete.

Az épületet a szocializmusban több lakásos lakóépületté alakították át.

Az épület leírása: A lakóépület egy kissé szecesszióba hajló építészeti karakterű villaépület, alagsor + földszint + padlásteres szintstruktúrával, összetett kontyolt nyeregtetővel fedve. A ház földszintjén elhelyezkedő lakóterei az eredeti lakásstruktúrát nagyrészt megőrizték. A lábazat kőburkolata fölött szép vakolatstruktúrával felépített homlokzat látható, áloszlopokkal, ablakkeretezésekkel, íves attikazárásokkal. A nyílászárók fából készültek, nemes arányokkal. Osztási geometriájuk szintén az elegáns megjelenést erősítik. A tető anyaga jelenleg sötét színű pikkelyes palafedés. Két bejáratral rendelkezik, az egyik az előlépcső alatt található a Tulipán utca felől, míg a másik a hátsó kert felől a függőfolyosó alatt. Itt is tetten érhető a többalakos társasházként való átalakítás. Megemlítendő az eredeti, előlépcsős bejárati rész a ház északi sarkán. A műkö elemek gazdag díszítettséget biztosítottak ezen a ponton, nyilvánvalóan reprezentatív céllal.

Javaslat: A Lónyaytelep egykori jellegzetes villakarakterét jól őrző épületként helyi védelemre javasolt.

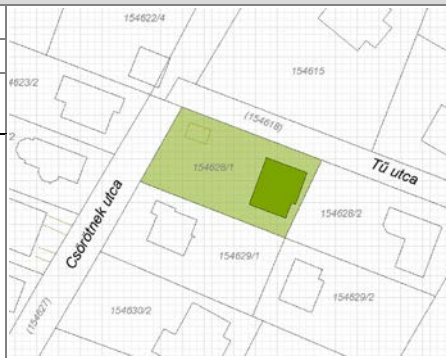
4. EMELETES LAKÓHÁZ

Hrsz.: 154628/1

Cím: Tú utca 2., Csörötnek utca 13. (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1937-ben Wiener Artúr épületfa- és tüzelőanyag nagykereskedő megbízást adott Kaesz Gyulának (1897–1967), hogy tervezze meg pestszentlőrinci lakóvilláját. Kaesz Gyula – később az Iparművészeti Főiskola főigazgatója, Kossuth-díjas – ekkor már elismert építész, belsőépítész, bútortervező, grafikus volt. Ő készítette el a villa kerttervét is, melyen az 1938. február 8-i dátum szerepel. A ház egy hosszú telek

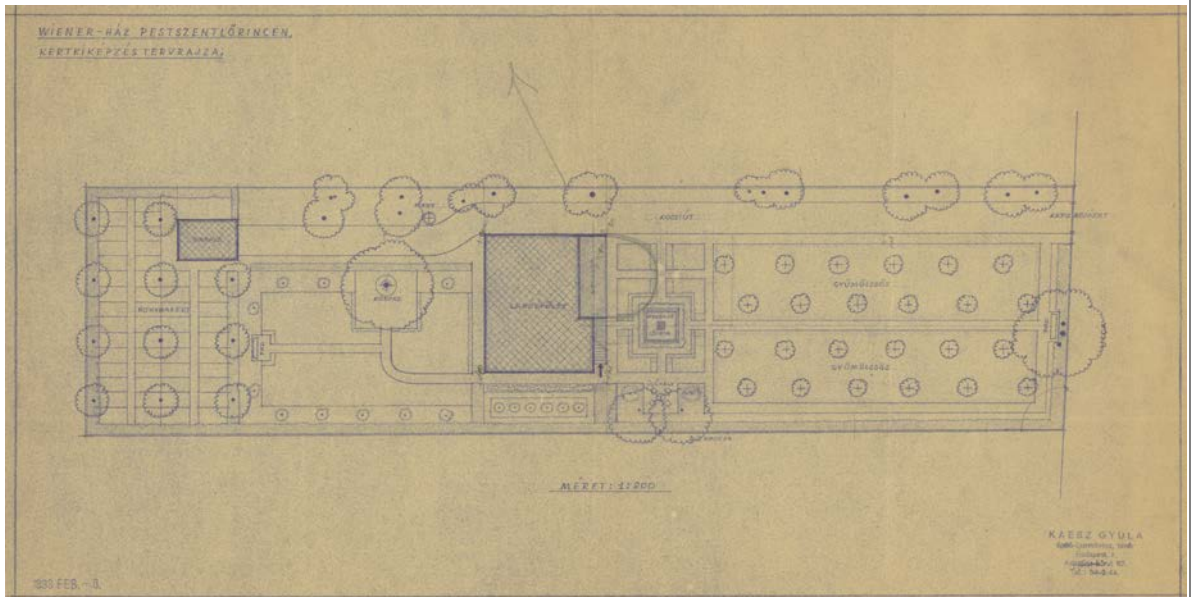
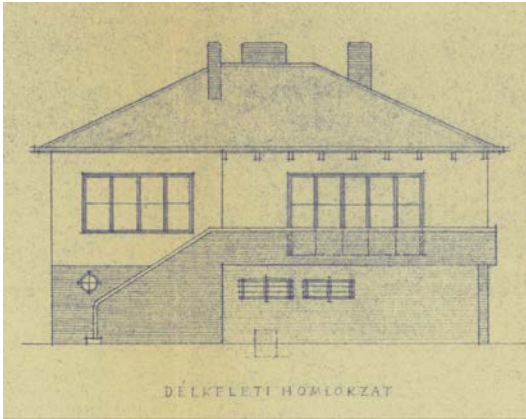

közepén állt, melyet a Gyöngyvirág utca felől lehetett gépkocsival megközelíteni. A mai Csörötnek utca felé eső részben helyezkedett el a garázs a konyhakert társaságában, melyhez a mai Tú utcával párhuzamosan kocsit vezetett. Az épület főhomlokzata a Gyöngyvirág utca felé nézett, előtte medence, közepén leányt ábrázoló szoborral. A medence és a Gyöngyvirág utca közötti kertrészben gyümölcsös védte a házat. A villa a XVIII. kerületi tanács tulajdonába került, jelenleg is önkormányzati tulajdon. A földszinti egykori házmesterlakás és az előszoba közötti átjáró befalazásával két külön lakást alakítottak ki. Az évek során a villa környezete is radikálisan megváltozott. 1973-ban a telek jobb oldali határán megnyitották a Tú utcát, majd az épület mögött a Csörötnek utcát. Feltehetőleg ekkor kapta az épület a Tú utca 2. számot. 1988-ban a tanács kettéosztotta a telket, és az új, több mint 1000 m²-es részen – a Gyöngyvirág utca és a Tú utca sarkán, a Gyöngyvirág utca 38/b. szám alatt – 1989-91-ben új lakóépület épült. A leányszoborral díszített medence is a kerítés túloldalára került.

Az épület leírása: A téglalap alaprajzú, kétszintes lakóház építészeti megfogalmazása a modern építészet elemeinek és gondolkodásának szellemében született. Alkotóelemei: széles, fedett terasz az emeleten, klinkertéglás lábazat és pofafal, műkőkeretes bejárati ajtó körablakos melléktérrel. A modernista villa számos eredeti belsőépítészeti elemet őriz, mint az emeletre vezető ételliftet, eredeti húzott karú lépcsőt, padlóburkolatokat, kilincseket, emeleti virágablakot és nagyméretű, igényes asztalos szerkezetű teraszajtót. A hetvenes években az eredetileg a nappaliban álló kandallót cserépkályhára cserélték. Tervei, amelyek kiterjedtek a kertre és a belsőépítészetre, fennmaradtak a Magyar Építészeti Múzeumban (MMA).

Javaslat: A közepes állapotú, eredeti formájában megmaradt épület különleges építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település modern építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Az épület jelenlegi állapota

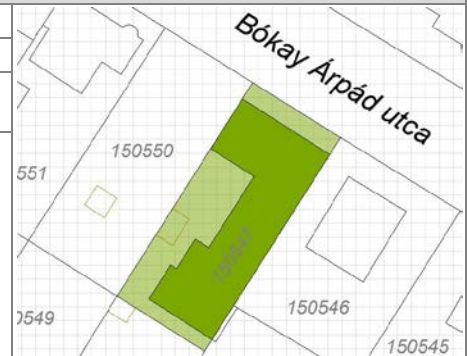
5. FOTÓMŰTEREM ÉS LAKÓHÁZ

Hrsz.: 150547

Cím: Bókay Árpád u. 49/b. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Kiss István fényképész 1928-ban építette fel házát és műtermét. A Kiss-féle fotóműteremben nem csak helyben készített felvételekkel foglalkoztak, hanem az ország minden részéről küldtek ide speciális retusra fotókat. A retusőrök az utcafronti, északkeleti front ablakai mögött dolgoztak.

Az épület leírása: Földszintes villaépület, manzárdtetővel, a nagyméretű műterem nyílások miatt egyéni építészeti karakterrel. A nyílásokat, amelyek az oromfalban is megjelennek, nagyméretű pilaszterek választják el egymástól. Az építészeti részletek art deco stílusjegyeket mutatnak. Az épület jó műszaki állapotban van. A felújítás során az eredeti fa nyílászárókat műanyagra cserélték, de az osztásrendszert megtartották.

Javaslat: Az épület funkcióváltást nem igényel. Eredeti állapotában való megtartása indokolt, esetleges homlokzati rekonstrukciója javasolható.

Építészeti értéke és különlegessége miatt helyi védelemre javasolt.

Korabeli rajz (1930 körül) és belső képek

Jelenlegi állapot

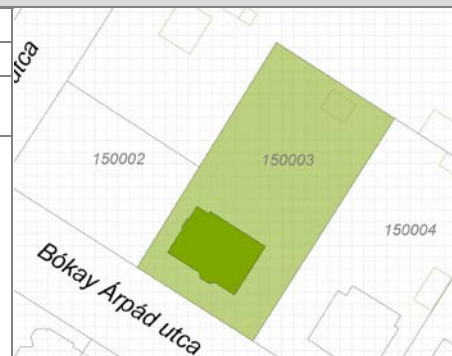
6. LAKÓÉPÜLET

Hrsz.: 150003

Cím: Bókay Árpád u. 84. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Építésére nincs adat. Az épület valószínűleg 1908 körül (a XX. század első évtizedében) épült, a környező házakkal egy időben. 1916-ban tulajdonosa a Magyar Tisztviselők Takarékpénztára, majd Keleti Klára. 1934-ben György Hugó egy kerítést építtetett.

Az épület leírása: Az épület Pestszentlőrinc első középületének, az 1902-ben épült elemi iskolának a hátsó telekszomszédságában áll. A kor jellegzetes, szabadonálló villaépülete, mely még őrzi építéskorabeli állapotát, anyagait. Földszint + manzárdtetőbe épített belső terekkel. A Bókay Árpád utca felé néző homlokzatát a földszintről induló sokszögletű kiugrás feletti erkély és a tetősíkból kiemelt egy nyílástengelyes háromszögletű oromfal hangsúlyozza. A Vasvári Pál utcai véghomlokzata kontyolt manzárdtetővel zárul.

Javaslat: Az iskolaépülettel együttesen erős hangulati értékkel bíró beépítése a településrésznek. A közepes állapotú, eredeti formájában megmaradt lakóépület jellegzetes építészeti emléke a XX. század elején beépült Bókaytelepnek. Helyi védelme – léptékével és karakterével a településképből betöltött szerepe alapján – javasolt.

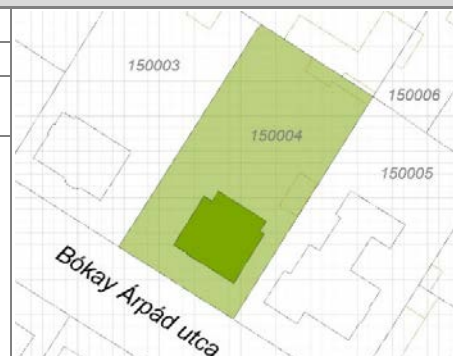
7. LAKÓÉPÜLET

Hrsz.: 150004

Cím: Bókay Árpád u. 86. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Építésére nincs adat. Az épület valószínűleg 1908 körül (a XX. század első évtizedében) épült. 1916-ban tulajdonosa a Magyar Tisztviselők Takarékpénztára, majd Lajcsik Lajos és neje.

Az épület leírása: Az épület Pestszentlőrinc első középületének, az 1902-ben épült elemi iskolának a hátsó telekszomszédságában áll. A kor jellegzetes, szabadonálló villaépülete, mely összességében még őrzi építéskorabeli képét. Földszint + manzárdtetőbe épített belső terekkel. A Bókay Árpád utca felé néző homlokzatának egyediségét az üvegezett veranda adja. Összetett, bonyolult tetőszerkezete az utcai főhomlokzat kivételével nagyméretű oromfal kiemelésekkel tagolt, melyek csonka kontyolásúak. Az utóbbi évben homlokzata, üvegezett verandája, tetőhéjalása felújításra került.

Javaslat: Az iskolaépülettel, a Bókay utca 84. szám alatti lakóépülettel együtt erős hangulati értékkel bíró beépítése a településrésznek. A felújított állapotú, eredeti formájában megmaradt lakóépület jellegzetes építészeti emléke a XX. század elején beépült Bókaytelepnek. Helyi védelme – tömegével és karakterével a településképben betöltött szerepe alapján – javasolt.

8. KRAUTSCHNEIDER CSALÁDI VILLA

Hrsz.: 149954

Cím: Batthyány Lajos utca 100. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Krautschneider József 1897-ben vásárolt parcellát Szentlőrincen, amelyre felépítette villáját, majd 1902-ben kocsilámpagyárát (a térképen szürkével jelölt épület) is ide költöztette.

Az épület leírása: A Lónyaytelep villáihoz hasonlóan nagyobb telken, a telek mélyén, az északi telekhatárra hátra húzva földszintes villaépület áll. A nyeregtetős egyszerű épületet elől – már régóta befalazott – téglapillérekre nyugvó, tetőtéri szellőződővel fedett terasz egészíti ki. A telken több melléképület is áll még.

Javaslat: A közepes állapotú, eredeti formájában megmaradt épület egyedi történetű (gyár és tulajdonosának lakóépülete) építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település historizáló építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Korabeli fénykép (1910 körül)

Távlati rajz a gyárról és a villáról

Jelenlegi állapot

E. IPARI ÉPÜLETEK (2 db)

1. EGYKORI KRAUTSCHNEIDER-FÉLE KOCSILÁMPAGYÁR	
Hrsz.: 149951	
Cím: Kossuth Lajos utca 97., Vasvári Pál utca 6. (Bókaytelep)	
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
Az épület története: A telekre eredetileg Wolf Sándor építette fel családi házát. Krautschneider József 1901-ben vette meg tőle az ingatlant, és 1902-ben költöztette kocsilámpagyárát Szentlőrincre. A gyár épülettömbje mögött megépítette – a térképen szürkével jelölt - saját családi villáját is.	
Az épület leírása: A Kossuth és Batthyány Lajos utcák között megépült kocsilámpagyár földszintes, nyeregtetős épületszárnyai belső gyárudvart zárnak körül, amely mögött felépült a család villája is. A gyárépület klinkertéglá lábazatú és nyíláskeretezésű homlokzata kiegészül a csüngő eresz alatti padlástéri szellőző nyílásokkal.	
Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt épület jellegzetes ipari építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település historizáló ipari építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.	
Korabeli rajz a gyárról és a villáról (1910 k.) Jelenlegi állapot	Korabeli képeslap (1930 k.) Jelenlegi állapot

2. FILTEX RÉGI ÜZEMÉPÜLETE

Hrsz.: 154444/1

Cím: Gyömrői út 85-87. (Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

A gyártelep története:

1900-tól Magyar-Amerikai Northrop Szövőszék és Textilgyár, textilt és a Northrop rendszerű szövőszéket gyártják benne,

1902-ben: átadják a gyártelepet,

1926: Filtex – a gyár egyesül a Filatorigáti Textilművekkel,

1942: a cég beolvadt a Magyar Pamutiparba, a lőrinci gyárat pedig leszerelték,

1947: Magyar Fonóipar Rt.,

1949: Lőrinci Fonó,

1953: a régi FILTEX üzemépületben kultúrház és bálaraktár, majd új gépsor – Fonó II., majd Fonó III.,

1968: Pamutfonóipari Vállalat,

1986-tól viselte a vállalat a MASTERFIL Pamutfonóipari Vállalat nevet,

1997-1998: végelszámolás, MASTERFIL megszűnése.

Az épület leírása: 1916-ban épült a főépület 1826 m² alapterülettel, alagsor + földszint + 2 emelettel. Az 1980-as években a teljes épület homlokzat-felújítás címén új „ruhácskát”, alumínium trapézlemez burkolatot kapott. A Gyömrői út felé eső homlokzatához Shed-tetős gyártócsarnok csatlakozik.

Javaslat: Ipartörténeti emlék, helyi védelemre javasolt.

F. EGYÉB VÁROSKÉPI ELEMÉK (1 db)

1. TRANSZFORMÁTORHÁZ	
Hrsz.: (155563)	
Cím: Ráday Gedeon út 39. - Nefelejcs utca 91. (Miklóstelep)	
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
Az építmény története: A Miklóstelep beépülésekor, a telep elektromos ellátása érdekében építették 1929-ben a Ráday Gedeon utca és Nefelejcs utca kereszteződésében a trafóállomást.	
Az építmény leírása: A trafóállomás földszintes, téglahasáb tömegű, lapostetős tömbjéből a délnyugati sarkán emeletmagas torony emelkedik ki. A beton szerkezetű építmény homlokzatait téglasávok, lizénák tagolják és nyújtott ablaknyílások törik át.	
Javaslat: A közepes állapotú, eredeti helyén álló trafó-épület különleges történeti és építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a városképben betöltött szerepe alapján – javasolt.	

5.2. Egyéb településkarakter elemek – egyedi épületek helyi védelemre tett javaslata

A település vizsgálata alapján az alábbi típusú épületeket, építményeket **javasoljuk helyi védettségű építménnyé nyilvánítani. Összesen 53 db.**

- A. Templomok (4 db)
- B. Iskolák (7 db)
- C. Egyéb középületek (5 db)
- D. Lakóépületek, villák (20 db)
- E. Ipari épületek, területek (3 db)
- F. Egyéb városképi elemek (14 db)

A. TEMPLOMOK (4 DB)

1. SZENT LÁSZLÓ PLÉBÁNIA-TEMPLOM	
Hrsz.: 151147 Cím: Kondor Béla sétány 6. (Havanna-lakótelep) Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt. Az épület története: A templomot 1934-ben kezdték építeni az egykori Állami lakótelepen, egy lőszergyári épületből alakították ki. Érdekessége, hogy alapja egy négy lakásból álló ház volt. Tervezője Fanta István műépítész volt. 1935-re már elkészült a torony, és ebben az évben fel is szentelték a templomot. Az oldalhajók azonban csak 1939-ben készültek el, és ekkor megemelték a főhajót is. Többször is korszerűsítették, utoljára 2003-2005 között. Az egykori Állami lakótelepre a trianoni békeszerződés aláírását követően a Magyarországtól elcsatolt területekről elmenekülő magyar lakosság nagy csoportja települt. Pestszentlőrincen e területen létesítették az egyik legnagyobb szociális lakótelepet, ahol a menekültek új otthonra találtak. Felszámolása az 1970-es évek végén kezdődött meg, helyén ma a Havanna-lakótelep áll. Új lakó-, és középületek, új lakók, új életforma alakult a régi helyén, az egykori Állami lakótelepre ma már csak a római katolikus templom és az unitárius templom épülete emlékeztet.	
Az épület leírása: A templom megközelítőleg téglalap alaprajzú, háromhajós elrendezésű. Tornya a főhomlokzat nyugati szélén áll, 15 méter magas. Külső megjelenésében egyszerű, neobarokk formajegyeket mutató épület. Javaslat: A mai állapotot a korabeli képeslappal összehasonlítva jól látható, hogy az épület homlokzata egyszerűbb lett, az eredeti neobarokkos megjelenés sokat egyszerűsödött. Az épület tömege azonban nem változott, összességében védelemre javasolható.	
Képeslap (1935 körül) és jelenlegi állapot	Légifelvétel (1965)
<i>Pestszentlőrinc állami lakótelepe. Róm. kath. templom</i>	

2. PESTSZENTLŐRINCI UNITÁRIUS TEMPLOM

Hrsz.: 151167

Cím: Szervét Mihály tér, Bartha Lajos utca (Havanna-lakótelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: A templom az egykori Állami lakótelepen épült meg, 1935-1936-ban. Terveit Máthé Géza építész készítette, minden díjazás nélkül. A templomot az Állami lakótelepen élő erdélyi unitáriusok egy barakk átalakításával építették fel.

Az egykori Állami lakótelepre a trianoni békeszerződés aláírását követően a Magyarországtól elcsatolt területekről elmenekülő magyar lakosság nagy csoportja települt. Pestszentlőrincen e területen létesítették az egyik legnagyobb szociális lakótelepet, ahol a menekültek új otthonra találtak. Felszámolása az 1970-es évek végén kezdődött meg, helyén ma a Havanna-lakótelep áll. Új lakó-, és középületek, új lakók, új életforma alakult a régi helyén, az egykori Állami lakótelepre ma már csak a római katolikus templom és az unitárius templom épülete emlékeztet.

Légifelvétel (1965)

Leírás: A szabadon álló, oldaltornyos épület tömegformálása, elsősorban a torony felső lezárása, sisakja az erdélyi kis templomokat idézi. Tömege, homlokzatai egyszerűek. A bejárat előtti tornácot, a kerítést és a kisméretű székelykaput szépen faragott elemekkel díszítették.

Javaslat: Helyi védelme – a településrész történetében és a helyi közösség életében betöltött szerepe miatt – javasolt.

Korabeli fénykép (1940 körül)

Jelenlegi állapot

3. SZENT ISTVÁN KIRÁLY PLÉBÁNIAATEMPLOM

Hrsz.: 159325

Cím: Tátrafüred tér 15., Selmecbánya utca 65. (Szemeretelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1935-ben Pestszentlőrinc városa térítésmentesen telket adományozott templom építésére a Tátrafüred téren. A templom terveit Aggházy Tibor készítette. Az építkezés 1937-1938-ban folyt, 1938. augusztus 20-án, Szent István halálának 900. évfordulóján szentelték fel a kész templomot.

Leírás: A homlokzati középtornyos templom tömegformálása a templomépítészet „klasszikus” hagyományait követi, részletformáival mégis a modern építészethez kapcsolódik. Ez elsősorban díszítetlenségének, a homlokzati nyílások raszteres megformálásának, arányainak köszönhető.

Javaslat: A templom szépen felújított. Helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe és építészeti kvalitásai alapján – javasolt.

4. KORMÁNYHIVATALI IRODAHÁZ, EGYKORI ZSINAGÓGA

Hrsz.: 150745

Cím: Batthyány Lajos utca 80. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az izraelita hitközség 1912-ben építi fel itt első imaházát, amelyet 1935-ben bővítenek a mai méretére. Ma az épületben a Kormányhivatal irodái működnek.

Az épület leírása: A szabadon álló beépítésben elhelyezett, földszintes, magastetős épület – mai formájában – az art deco és modern építészeti stílus áramlat egyedi példája. Jellemző architektúrális elemei: a téglapillérekre támaszkodó átmeneti tér, fedett előtér, amelyhez lépcsős oromfallal hangsúlyozott, hosszan hátranyúló tömeg kapcsolódik.

Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt art deco épület jellegzetes építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település történetében és építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

B. ISKOLÁK (7 db)

1.	GULNER GYULA ÁLTALÁNOS ISKOLA	
	Hrsz.: 155607/6	
	Cím: Gulner Gyula utca 2., Üllői út 456. (Miklóstelep)	
	Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
	Az épület története: Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebelsberg-féle iskolafejlesztési program keretében, 1927-ben. Tervezője Létay András, kivitelezője Vihart Ferenc, Bódy Gáspár és Bohus József voltak. 1947-től az utcanevváltozással az iskola Engels nevét viselte. 1991-től az újabb utcanevváltozással visszakapta a Gulner nevet. A 2000-es években az iskolaépület új szárnyal és az addig hiányzó tornateremmel bővítették.	
	Az épület leírása: A szabadon álló, U alakú, egyemeletes épület homlokzatát az erőteljes oromfalak és a keskeny, hosszúkás nyílászárók határozzák meg. Az iskolát a 2000-es évek elején a főépülethez stílusában illeszkedő tornatermi szárnyal bővítették.	
	Javaslat: Modern építészeti részletei, helytörténeti jelentősége és a helyi közösség életében betöltött szerepe miatt helyi védelemre javasolt.	
	Az iskola bokréta ünnepélye, 1927	Jelenlegi állapot
	Korabeli fénykép (1957)	

2. HENGERSOR UTCAI KÖZÉPISKOLA

Hrsz.: 151858

Cím: Hengersor utca 32-34. (Liptáktelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Pestszentlőrinc legrégebbi középiskolája 1934-ben kezdte meg működését a Lipták gyár igazgatósági épületében. Az eredeti épületet Lipták Pál gyártulajdonos építtette még az 1910-es években, az emeleti részen volt a lakása. A gyár az első világháború alatt a főváros környékének egyik meghatározó hadiipari üzeme volt, majd a háború után csődbe ment. Az épület egy részére emeletráépítés került a 20. század végén.

Az épület leírása: A szabadon álló, hosszan elnyúló, L alakú, két emeletes épület homlokzatai egyszerű, téglabetétes díszítésűek, a sarkokon és a nyílások környezetében.

Javaslat: Az egykori irodaépület építészeti minősége és helytörténeti értéke alapján helyi védelemre javasolt.

3. PIROS ISKOLA

Hrsz.: 152174

Cím: Üllői út 380-382., Építő út 1. (Lakatostelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az épület a Klebelsberg-féle iskolafejlesztési program keretében épült, 1927-ben. Tervezője a Jánszky-Szivessy építészpáros. Eredetileg az egyik szárnyának földszintjén az elemi iskola, a másik földszintjén óvoda, az emeleten igazgatói és óvónői lakások voltak. A két épületszárnyat fedett-nyitott folyosó kötötte össze. Az épület a II. világháborúban és 1956-ban is komoly sérüléseket szenvedett. Ekkor, és a felújítások során sajnos a homlokzati díszek részben eltűntek (pl. az ablakok közötti domborművek, a két épületrész közötti átjáró boltívei). 2005-ben az iskolaépületet új, kétszintes tantermi szárnyal és az addig hiányzó tornateremmel bővítették. Ma kéttannyelvű német nemzetiségű iskola működik benne.

Az épület leírása: A kétszintes, összetett tömegű, magas tetős épület – az átépítések következtében – több stílusjegyet is hordoz, összességében azonban modern épületként jelenik meg. Legfőbb jellegzetességét ma feltűnően élénk színezése adja, azonban egy újabb felújítás során közelíteni szükséges eredeti megjelenéséhez.

Javaslat: Az épület funkciója megfelelő, állapota is jó. Tömege jól tagozott, nyílászáróinak formája, ritmusa figyelemre méltó. Építészeti értéke és a helyi közösségben betöltött szerepe miatt helyi védelemre javasolt.

Korabeli képeslap

Újabb épületszárny

Jelenlegi állapot

4. KOND UTCAI VOLT ÁLTALÁNOS ISKOLA

Hrsz.: 153211

Cím: Kond utca 29-33., Töhötöm utca 27-31., Attila utca 72.
(Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebelsberg-féle iskolafejlesztési program keretében, 1927-ben (tanyasi típusiskola, barokkos külső jegyekkel). Tervezője Sárkány István, kivitelezője Urinyi Kovács József volt, ahogy a szemeretelepi elemi iskolának is. Az épület alkalmas volt istentiszteletek tartására is. Az előtte felállított országzászló talapzata a mai napig megőrződött az előkertben. 1984-ig működött benne iskola. Jelenleg vállalkozás működik itt, az épülethez méltatlan állapotokat fenntartva.

Az épület leírása: Földszintes, manzárd tetős, egyszerű tömegű épület, igen leromlott állapotban. Egyes építészeti részletei (torony, tetőfelépítmény) elpusztultak. Nagy hasonlóságot mutat a szemeretelepi Sztéhlo Gábor Evangélikus Általános Iskolával tömegét, homlokzatát, építészeti részleteit tekintve.

Javaslat: Az épület helyi védelemre javasolt. Eredeti állapotának megfelelő helyreállítása és közcélú hasznosítása indokolt.

Korabeli fényképek és a jelenlegi állapot

5. SZTEHLO GÁBOR EVANGÉLIKUS ÁLTALÁNOS ISKOLA

Hrsz.: 158910

Cím: Bajcsy-Zsilinszky utca 74., Rozsnyó utca 71., Szent László utca 39., Szurmay tábornok utca 36. (Szemeretelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebelsberg-féle iskolafejlesztési program keretében, 1927-ben. Tanyasi típusiskola, a barokkos külső jegyek mellett jellemző, hogy az egyik tantermet úgy alakították ki, hogy istentiszteletet tartására alkalmas legyen. Tervezője Sárkány István, kivitelezője Urinyi Kovács József volt, ahogy az erzsébettelepi elemi iskolának is. 2011-ben a korábban önkormányzati fenntartású intézményt átvette az evangélikus egyház. Új neve: Sztehlo Gábor Evangélikus Általános Iskola.

Leírás: Földszintes, egyszerű tömegű épület, közepes műszaki állapotban. Egyes építészeti részletei (pl. torony) elpusztultak. Nagy hasonlóságot mutat a Kond utcai volt elemi iskolával tömegét, homlokzatát, építészeti részleteit tekintve.

Javaslat: Az épület helyi védelemre javasolt. Helyreállítására és bővítésére vonatkozóan a közelmúltban tervpályázatot bonyolítottak le. A kiválasztásra került terv a meglévő épület eredeti állapotának helyreállítását és a bővítést (új tantermi épületszárny, tornaterem) kortárs építészeti eszközökkel javasolja megoldani. Az iskolai funkció a jövőben is megmarad.

Korabeli fénykép

Jelenlegi állapot

6. BRASSÓ UTCAI ÁLTALÁNOS ISKOLA

Hrsz.: 148109/1, 148111, 148112, 148113

Cím: Brassó utca 1-9., Nagyenyed utca 30-34., Orsovahida utca 1-5. (Szent Imre-kertváros)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az iskolaépület felépítéséig Szent Imre-kertváros több magánépületét használták iskolai célokra. 1933-tól a Torockó utcában, a Nagyenyed utca két épületében, az Iparvasút utcában és egy ideig a Hargita téri volt cserkészházban is tanítottak. 1953-ban épült fel a mai, emeletes iskolaépület. Később napközis részleggel és íves lefedésű tornateremmel bővült.

Az épület leírása: A téglalap alaprajzú, egyemeletes iskolaépület a Brassó utca vonalában húzódik. Az oldalfolyosós épület nyugati végében nyílik a főbejárat, amelyet keretezett és dór karakterű oszlopokkal szegélyezett beugró-előtér, felette pedig loggia hangsúlyoz. A lapos tetős épület homlokzatán karakteresen vannak jelen a szocreál építészet elemei. A főépületet kiegészíti a telek keleti végén önálló tömegként megépült tornaterem. Az iskolaudvart kőlabazatú kerítés határolja.

Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt iskolaépület egyedi szocreál építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Archív fénykép és jelenlegi állapot

7. ADY ENDRE ÁLTALÁNOS ISKOLA

Hrsz.: 140943

Cím: Ady Endre utca 46-50., Törvény utca 26-28., Címer utca 51. (Újpeéritelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: A Soroksárhoz tartozó Soroksárpéteri 1930-ban kapta meg az önálló nagyközségi címét, majd 1931-ben felvette a Pestszentimre nevet. A gyarapodó lakosság miatt a kisebb iskolák mellett 1931-ben adták át a 6 tantermes iskolát az akkori Jenő utcában, 1943-tól neve Jenő Utcai Állami Népiskola volt. 1944-ben a nyilas hatalomátvétel után az épület a munkaszolgálatosok szálláshelyévé vált. Az épületet a front idején teljesen kifosztották. 1945. április 3-án indulhatott újra az oktatás. 1951-1952-ben két tanteremmel, tanárral és igazgatói irodával bővítették az iskolát. Az épület tetején csillagvizsgáló torony épült, meteorológiai észlelőállomást létesítettek Veperdi Ottó tanár kezdeményezésére. 1962-ben a régi udvari épületben elkészült a politechnika terem, 1967-68-ra az ebédlő a konyhával és külön tanteremmel. 1993-ban beépült az ebédlő feletti tetőtér három tanteremmel, könyvtárral, orvosi szobával. A tornaterem csak 2003-ban épült meg.

Az épület leírása: Az L alakú, emeletes, magastetős iskolaépületet kiegészíti a régi épület és az újabb tornatermi szárny. Az 1930-as években épült szárnyak koruk modern felfogása szerint nagyméretű és sokosztású ablakaival jellegzetes képet adnak az iskolának.

Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt iskolaépület egyedi modern építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település építészetiében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Archív fényképek és a jelenlegi állapot

C. EGYÉB KÖZÉPÜLETEK (6 db)

1.	LILIAMKERT KATOLIKUS ÓVODA 1. TELEPHELY, EGYKORI KATOLIKUS KULTÚRHÁZ	
	Hrsz.: 149982	
	Cím: Wlassics Gyula utca 84/a., Kiss István utca 6. (Bókaytelep)	
	Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
	Az épület története: A katolikus plébániatemplom telkének nyugati sarkán 1931-ben, közadakozásból kezdték megépíteni a katolikus kultúrház emeletes tömbjét (600 ülőhelyes, 270 m²-es előadóteremmel, 96 m²-es ebédlővel, társalgóval, játék-, könyvtárszobával és számos kiszolgáló helyiséggel), 1935-ben nyílt meg. Napjainkban részben óvodának, részben a Bókay Árpád Általános Iskola tornatermeként használják.	
	Az épület leírása: A szabadon álló, emeletes, lapos tetős épület korai, modern példája a kultúrház építészetnek. A kubusokból építkező tömegképzést kiegészíti a nyílások rendszerének hierarchikus tagolódása.	
	Javaslat: A közepes állapotú, eredeti formájában megmaradt, modern épület jellegzetes városképi eleme és építészeti emléke a település katolikus egyházi központjának. Helyi védelme – a település építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.	
	Korabeli képeslap (1940 körül)	
	Jelenlegi állapot	

2. EGYKORI BALASSI MOZI (MA BANK FIÓKIRODA)

Hrsz.: 142818

Cím: Nagykőrösi út 50/a., Dózsa György utca 2-4., Bocskai utca 100/a. (Belsőmajor)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az egykori Balassi mozi 1939-ben épült Elit filmpalota néven. Az 1960-as évekre nagyon lepusztult épületet a gyenge bauxitbeton szerkezete miatt (1964-es tervek alapján) 1964-1966-ban teljesen felújították, és alkalmassá tették szélesvásznú filmek vetítésére is. A rendszerváltás után üzletházzá alakították a belső tereket. Ma a Budapest Bank fiókirodái működnek benne.

Az épület leírása: A modern építészet összetett tömegkompozíciója szerint az impozáns egykori filmpalota több kubusból áll: a bejárat és előcsarnok az oldalsó lépcsőházzal, valamint a nézőtér kevésbé igényes udvari szárnyával. Lapos tetős tömegei jól tükrözik összetettségét. A felújítás során homlokzata kőburkolatot kapott és az íves (kör) ablakok szögleteseké váltak. Az átalakítások ellenére őrzi eredeti tömegformálását, homlokzati rekonstrukciója elképzelhető.

Javaslat: A jó állapotú, átalakított formájában megmaradt mozi épület egyedi modern építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Korabeli fénykép (1940 körül)

Elite filmpalota

Korabeli fénykép (1970 körül)

Jelenlegi állapot

3. EGYKORI LIGET MOZI (MA ÜZLET)

Hrsz.: 145675

Cím: Rudawszky utca 2. (Ganzkertváros)

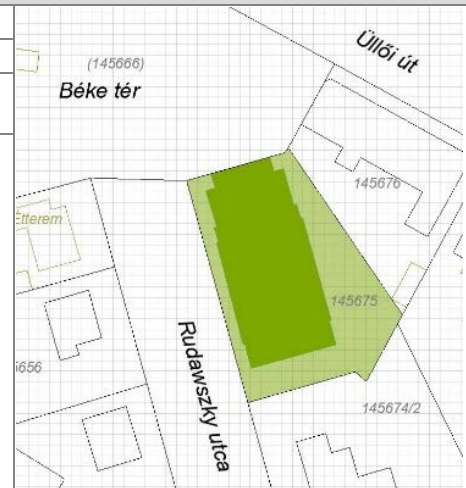
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1938-41 között, eredetileg is mozinak épített épület, építtetője Ganzkertváros egyik vendéglős, kereskedő családja. Pontos építési ideje nem ismeretes, de a telep a 20-as évek második felében kezdett kiépülni, valamint a mozizás is ekkor terjedt el. Tervezője ismeretlen, de külvárosi és nem üzleties indíttatású épület lévén nem feltételezhető nevesebb építész felkérése (1945-ig Vecsés része). Nevei: Erdélyi mozi, Szabadság mozi, Liget mozi. 1967-ben felújították. A mozi 1990 körül történt végleges bezárása után "Liget Szerelvényáruház"-at alakítottak ki benne.

1993-2013-ig fővárosi helyi védelem alatt állt.

Az épület leírása: Az épület formája a funkciójának megfelelő "mozi épület", tömege a nézőtér formáját követi, nem jellemzőek rá ablakok, de vészkijáratok és a műsor utáni gyors kiürítést biztosító kijáratok igen. Bejáratát magastetős előtető és könyökfákkal megerősített faragott, faszerkezetű oszlopok emelik ki. Stílusa tehát leginkább funkcionalistának nevezhető, magyaros szecesszióból örökölt tömegalakítással. Miután a mozi végleg bezárt felújítás címén, a korábbi fővárosi helyi védelem alapját jelentő építészeti értékeit elveszítette, mint az előtetőt tartó mives faoszlopokat, a főhomlokzat félköríves ablakait, a csonkakonty alatti ereszmagasságban futó koronázópárkányt és az eredeti belső tereit. Az épület köré oszlopokkal tagolt téglakerítés is épült.

Javaslat: Helyi védelme – a településrész életében betöltött helytörténeti és „ipartörténeti” szerepe alapján – javasolt.

4. EGYKORI PESTSZENTLŐRINCI KASZINÓ

Hrsz.: 150701

Cím: Baross u. 10/b., Batthyány Lajos utca 50. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az épület az 1900-as évek elején épült. Az 1910-1920-as években a Malsovits család tulajdona. A ház későbbi tulajdonosai között volt Kuszenda Lajos és felesége, Wartha Zsófia. Kuszenda a község főjegyzője, irányítója, felesége édesapja az Orenstein & Koppel helyi gyárának vezetője. 1912-től használták az épületet középületként. 1929-ben a Pestszentlőrinci Kaszinó megvásárolta dr. Nagy Ákosnétól. A II. világháború után párhelyiségként használták. 1956-ban itt volt a gyülekezőhelye a piros iskolát védő Tutsch-féle csoportnak. 1990-től a párt

Az épület leírása: Ugyan saroktelken áll, az épület tömege az építés idején jellegzetes, sarkokra jellemző egyedi karaktert nem őriz. Belső terei viszont annál inkább. Különlegességei a magassírfdszintre vezető, impozáns lépcsőházi tere, a Batthyány utcai, nagy belmagasságú, összenyitható terei, a megőrződött padló- és fa falburkolatok, a kovácsoltvas korlát és előtető, mind a korára jellemző igényes, mives szerkezetek.

Javaslat: Helyi védelme – a település életében betöltött helytörténeti szerepe alapján – javasolt.

5. BÓKAY VILLA

Hrsz.: 150230/15

Cím: Szélmalom u. 31-51., Városház utca 40-52., Bókay-kert (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: A mai Bókay-kert főépülete már a XIX. század első felében is állt, majorsági lakóépület volt. Herrich Károly 1865-ben vásárolta meg a Határ úttól az iparvasútig terjedő területet, amelyben az épület is benne foglaltatott. A Herrich, majd a Bókay család nyaralóként használta:

„Három házból állott a major. A lakóházból, ahol ma lakunk [ez a Bókay-kert főépülete], a cselédházból, s az úgynevezett Tantenburgból, hol Leonie lakik ma [ez a Herrich-Kiss villa], de melyet a díszes elülső résszel bővített ki Pista sógor. [...] A lakóház olyan volt akkor is, mint ma. A veranda a vadszőlővel változatlan ma is, csakhogy nem volt fehérre festve. Egy kis veranda volt hátul is az elülsőnek megfelelő helyen, ugyancsak vadszőlővel befuttatva, s igen sötét volt. Sidonie mostani fürdőszobájának ajtaja nyílt arra. A nagy veranda előtt a Tantenburg felé egy kisebb, s egy nagyobb rondeau volt, de benne virág alig. Talán egy groupe canna."

Ahogy Bókay leírásából kitűnik, a Vasvári utca felé is volt egy veranda, az ablakok is kisebbek voltak, mint ma, ezeket a XX. században alakíthatták át. A Bókay család használta nyaralónak, az 1951-es államosításig. Onnantól úttörőház működött benne.

Az épület leírása: A hosszú, kéttraktusú, nyeregtetős épület tömegéből a nyugati oldalon zárt, üvegezett veranda ékesíti az egyszerű tömeget.

Javaslat: Helyi védelme – a településrész életében betöltött helytörténeti szerepe alapján – javasolt.

D. VILLÁK, LAKÓÉPÜLETEK (20 db)

1. EGYKORI LÓNYAY VILLA	
Hrsz.: 154609	
Cím: Szil u. 7., Csörötnek u. 19. (Lónyaytelep)	
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
Az épület története: A villaépületet Gróf Lónyay Menyhért miniszterelnök építtette 1872 körül lórci birtokán. Visszavonulása után itt írta emlékiratait. Halála után a gyönyörű parkban álló villát Dillmont Frigyes vásárolta meg, aki a villaparkot házhelyekre osztotta. A második világháború után az épület államosították, ma kis alapterületű önkormányzati bérlakások vannak benne. A kert mérete az eredeti töredéke. Az épület leírása: Az épület téglalap alaprajzú, kétszintes, a tetőtere részben beépített. Az eredeti épületet korábban jelentősen átalakították, számos építészeti részletétől – többek között a faszervezetek nagy részétől – megfosztották. Jelenlegi műszaki állapota elfogadható ugyan, de szinte alig ad valamennyit vissza eredeti eleganciájából. Javaslat: Az épület funkcióváltása és eredeti állapotának visszaállítása kívánatos. Építészeti értéke és helytörténeti jelentősége miatt helyi védelemre javasolt.	
Korabeli képeslap és jelenlegi állapot	

2. VILLAÉPÜLET

Hrsz.: 154684

Cím: Gyöngyvirág u. 49-51. (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: A villatelep egyik korai, 1870-es évek második felében épült villája.

A villa épület építtetője valószínűleg Brázay Kálmán fűszer-nyagykereskedő volt.

1912-ben a Szentlőrinci Téglagyár vasúti szárnyvonal építése céljából megvásárolta, majd 1922-től a Magyar Textilművek Mautner Rt. (később Filtex) tulajdonába került. Az 1920-as években a Gyöngyvirág utcai oldalra a szövőüzem dolgozóinak egy kétemeletes mesterlakóházat építettek, a villaépületet pedig sport- és lakóházként hasznosították.

Az épület leírása: Az egykori villaépület szabadonálló módon, a kert közepén áll. A földszintes, nagy belmagasságú épület homlokzatai eklektikus stílusúak. A félköríves záródású nyílásai erőteljes kiülésű szegmensíves és egyenes záródású szemöldök párkánnyal keretozettek, melyeket álló konzolok, a nyílástengelyekben pedig gipsz zárókövek tartanak. Főhomlokzatain a nyílásokat alul könyöklő párkányok, felül míves tagozású szemöldökpárkányok fogják össze, melyek között vakolt falpilaszterek feszülnek. A sarkokat széles vakolt sarokrízalitok emelik ki. Az ereszaljat túlnyúló, mívesen faragott fa gerendavégek alkotják, melyeket körbefutó vakolt koronázópárkány tesz még hangsúlyosabbá.

Javaslat: Eredeti állapotban való megtartása indokolt. Egyike a Lónyaytelep megmaradt egykori villáinak. Építészeti értékei és a Lónyaytelep történetét igazoló szerepe miatt helyi védelemre javasolt.

3. VOLT POLGÁRMESTERI REZIDENCIA

Hrsz.: 155413

Cím: Kossuth Lajos tér 4., Háromház utca 3. (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1934-35-ben épült Schwanda Jenő tervezésében, kivitelezésében. Eredetileg jegyzői laknak szánták, mivel a község ügyeit a jegyző intézte, és a nagy gazdasági világválság elsöpörte a Kossuth térre szánt városháza megvalósítását. Ezt az épületet egyfajta pótléknak szánták, nemcsak lakó, hanem reprezentációs és hivatali funkciókat is ellátott. Amikor 1936-ban Pestszentlőrinc város lett, az épület a város első emberének rezidenciája lett. Lakója volt a város első, majd további két polgármestere: dr. Balogh Géza, dr. Déry Béla és Józsa Sándor. 1950 után, Pestszentlőrinc fővárosba olvadását követően lakásokat alakítottak ki benne.

Az épület leírása: A volt polgármesteri rezidencia főbejárata a Kossuth téren álló evangélikus templom és református templom közti kis körszől nyílik. Az épület nagyvonalúságát az e tengelyben kialakított oszlopos átmeneti tér, a portikusz adja, mely napjainkban az egyik lakás fedett teraszaként funkcionál. Az épület közel négyzetes alaprajzát oldalanként eltérő méretű rizalitok tagolják, melyre összetett fedélszerkezetű kontyolt tető borul. Az egyenes záródású, lapostetővel fedett portikuszt 6 oszlop tartja, az előtte vezetett félköríves vonalvezetésű támfal a terepszintről 45 cm-re kiemelt, valaha kis díszkertet foglalhatott magába. Innen további 3 fellépés vezetett a bejárati szinthez. E főbejárathoz a telken belül keramit burkolatú gépkocsi behajtó vezet, ami feltehetően korábban egészen a Kossuth térig tartott, ma már csak a református templom melletti gyalogos járda keramit burkolatú. Az épület a korábbi, Lónyaytelepen divatos hagyományos villaépítészeti szellemében született, nagy belmagasságú belső terekkel, reprezentációs célzatú oszlopcsarnokkal, hármastagolású homlokzatszerkesztéssel. Lábazata terméskő burkolatú, felette vakolt homlokzat, vakolt nyíláskeretezéssel és egyszerű koronázó párkánnyal.

Javaslat: Helyi védelme – a település helytörténetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

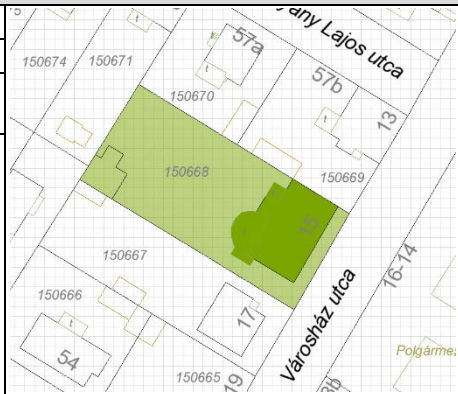
4. LAKÓÉPÜLET

Hrsz.: 150668

Cím: Városház u. 15. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az épületet 1909-ben építtette Dwerls Manó és felesége, Friedler Minka. Mivel Dwerls a MÁV-nál volt mérnök, valószínűleg az épületet (stílusából ítélve) maga is tervezte. A kivitelezést a Mészáros és Bódy cég végezte, melynek ez volt az első munkája Pestszentlőrincen. Az ingatlan, a szomszédos Városház u. 17. számú telekkel együtt, 1917-ig volt Dwerlsék tulajdonában, akkor eladták kiskorú Bäcker Mária Violának.

Az épület leírása: A kor jellegzetes, oldalhatáron álló villaszerű épülete, mely jó állapotban őrzi építéskorabeli állapotát, anyagait. Egyik oldalán tűzfal, másik oldalán kontyolt kialakítású tetővel fedett. A hat nyílástengelyű utcai homlokzat középrizalitját háromszögletű oromfal kiemelés teszi hangsúlyossá. Az utca vonalán álló épülethez nagyméretű kert tartozik, melyre a magasföldszinten mívesen kialakított műkő mellvédes, ívesen lekerekített terasz néz. Az utcai homlokzat széleit és a középrizalitet téglasarokarmirozás emeli ki, a koronázópárkány téglatagozata egyedi karaktert kölcsönöz az épületnek. A nyílások téglakeretezésűek, szegmensívvel záródnak, füles kialakításúak, erőteljes kiülésű könyöklőpárkányokkal. A téglarchitektúrás homlokzat kellemes arányú, harmonikus megjelenést ad a településrésznek.

Javaslat: Építészeti minősége miatt eredeti állapotban való megtartása indokolt. Helyi védelme – a település historizáló építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

5. LAKÓÉPÜLET

Hrsz.: 150987

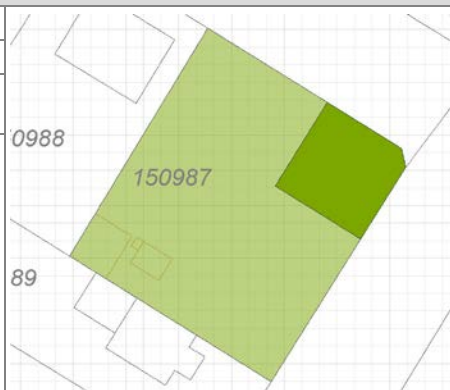
Cím: Batthyány u. 33/b., Baross u. 13. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az ingatlanon először Fremdák Zoltán nyitotta meg fűszerüzletét 1909 júliusában. Ezt követően működött az épületben élelmiszert és háztartási cikket árusító üzlet, majd tüzelőanyag-telep. A Batthyány utcai frontot a 30-as évek elején kettéosztották. 1937-ben Halassy Géza az épületet jelentősen átalakította: az egy szoba, két egyéb helyiséges épületet további három helyiséggel (fürdőszoba, előszoba, hall) bővítette.

Az épület leírása: A településrészen tipikusnak nevezhető, eklektikus stílusjegyeket őrző, földszintes, lecsapott sarkú saroképület, sarkán egykoron fűszerüzlettel, annak eredeti előlépcsőjével. Jelenlegi funkciója lakóépület.

Javaslat: Helyi védelme – karakteres, lecsapott sarokmegoldásával a településképből betöltött szerepe alapján – javasolt.

6. LAKÓÉPÜLET

Hrsz.: 149832

Cím: Wlassics Gyula u. 108., Garay u. 11/b. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az ingatlanon 3 szobás ház épült 1900 körül (fűszerüzlet volt benne). Tulajdonosa (talán építője is) Császár Lajos kispesti építőmester volt. 1905-ben, majd 1912-ben áruba bocsátotta, mégsem adta el. „Jó forgalmú” vendéglőt üzemeltett a Wlassics utca sarkán álló épületben. 1916-ban a ház már a Selmeci Népbank tulajdona volt. 1929-ben az épületet Garay utcai frontján három üzlethelyiséggel toldották meg, ekkor a tulajdonos: Jancsovits Lajos.

Az épület leírása: A településrészen tipikusnak nevezhető, eklektikus stílusjegyeket őrző, földszintes, lecsapott sarkú saroképület, sarkán egykoron üzlettel, előlépcsővel. A jelenlegi elhanyagolt állapotában is őrzi kétsoros, különleges koronázópárkányát, mely egy álló és az ereszalj alatt fekvő konzolsorból áll. Jelenlegi funkciója lakóépület, az üzlet funkcióját elvesztette.

Javaslat: Helyi védelme – karakteres, lecsapott sarokmegoldásával a településképből betöltött szerepe alapján – javasolt.

7. LAKÓÉPÜLET

Hrsz.: 149997

Cím: Vasvári Pál u. 12/a. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: A századfordulón már álló épület. 1916-ban tulajdonosa Ravasz Kálmán postatiszt, 1927-ben már Frankovits István építész, aki az épületet 1929-ben cseléd- és fürdőszobával, előtérrel bővíti.

Az épület leírása: Az eklektikus stílusjegyeket hordozó, 5 nyílástengelyes lakóépület megőrzött építéskorabeli állapotával értékes része a Bókaytelepnek. Az utcafrontra épült, alapincézett, magassírfdszintes épület egy utcai és egy udvari lakást tartalmaz kerttel és melléképülettel. Homlokzatképzése hármas tagolású, a lábazati sáv felett vízszintes rajzolatú vakolatsávvozás fogja össze a karakteres, egyenes záródású szemöldökpárkánnyal hangsúlyozott ablaknyílásokat. Az épület koronázópárkánya fekvő konzolos kialakítású, az épület két szélét vakolt, kompozit oszlopfejezettel ellátott falpilaszter keretezi. Eredeti faszervezetű, kapcsolt gerébtokos asztalos szerkezetei értéket képviselnek.

Javaslat: Helyi védelme – a település historizáló építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

8. VILLAÉPÜLET

Hrsz.: 147623

Cím: Kézdivásárhely u. 7. (Szent Imre-kertváros)

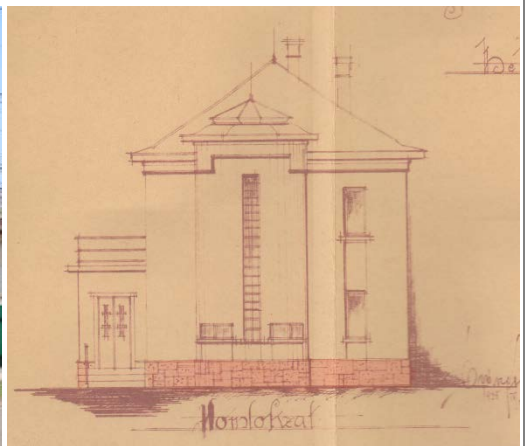
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1935-ben építtette Zsembery Zsigmond és Ida. A tervező/kivitelező Óváry Lipót. Szent Imre-kertváros tisztviselőtelepi beépítésének jellegzetes épülete.

Az épület leírása: Az épület Szent Imre-kertváros azon kevés modern felfogású lakóépületeinek egyike, mely emeletes kialakítású. Egyszerű, de mégis finoman differenciált tömegével egyedi építészeti megoldást képvisel. A téglahasáb és az utcai, északi tájolású, hengeres lépcsőházi tömeg áthatása teszi egyedivé a tömegkompozíciót. A két tömeg áthatása a tetősíkon kívül is folytatódik. A bejárat védelmét az emeleti sarokszoza nagyméretű, oszloppal alátámasztott terasza biztosítja. A '30-as évekre jellemző tagolt tömegalakítás és a lábazati és koronázópárkány közötti sáv vakolatarchitektúra nélküli egyszerűsége jellemzi. A lépcsőházi keskeny, függőleges, szinteket átkötő ablakosra is a modernista korszak épületeleme.

Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt modern épület különleges építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település legújabb kori építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

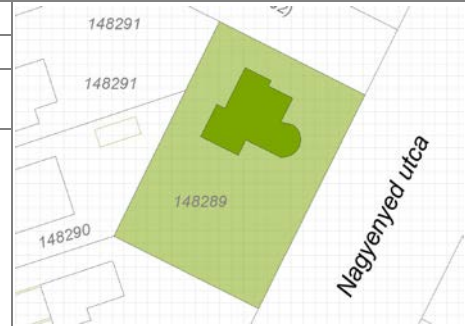
9. VILLAÉPÜLET

Hrsz.: 148289

Cím: Nagyenyed u. 7., Déva u. 2/a. (Szent Imre-kertváros)

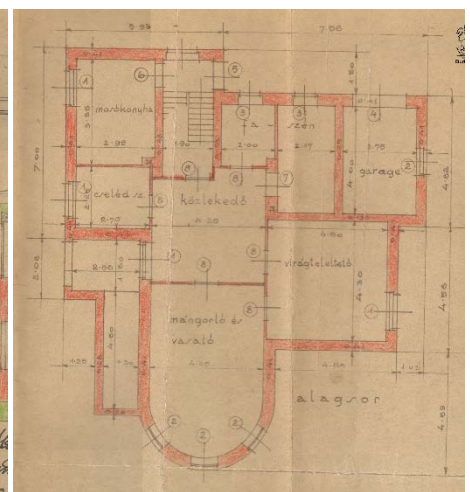
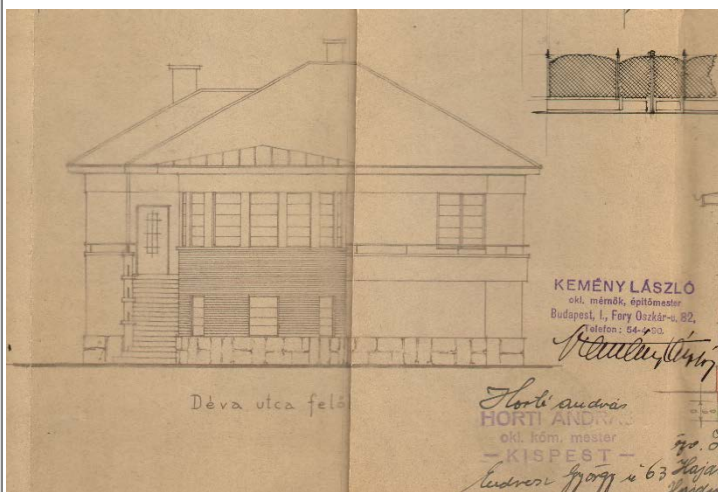
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1935-ben építtette özv. Hajdusek Károlyné és gyermekei. Férje postaellenőr volt. Az épület kivitelezője: Horti András, Kispest.

Az épület leírása: Az épület a Szent Imre-kertváros azon kevés modern felfogású lakóépületeinek egyike, mely emeletes kialakítású. A saroktelekre tervezett épület igazi, egyedi formálású építészeti megoldást eredményezett. Egyszerű, de mégis mozgalmas, differenciált tömegével egyedi szint ad Szent Imre-kertvárosnak. A tagolt téglahasábhhoz a Nagyenyed utcai személybejárat irányába félköríves tömeg csatlakozik, e mentén vezet fel az emeletre egy zárt mellvédű, egyeneskarú lépcsősor, mely védelmét a tető markáns méretű kiülése teszi védetté. A 3 szobás lakóépületet a szuterén szintjén cselédszoba, kamra, garázs, vasaló és mosókonyha egészíti ki. A '30-as évekre jellemző tagolt tömegalakítást a Déva utcára néző, emeleti, zárt mellvédű terasz tovább gazdagítja. Anyaghasználatára szintén a differenciáltság jellemző, a vakolt és téglaburkolatú tömegek váltakozása. Az emeleti ablaksor műkő párkányának lendületes folytatása az emeleti terasz mellvédlezárása.

Javaslat: A jól karbantartott, eredeti formájában megmaradt modern épület különleges építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település legújabb kori építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

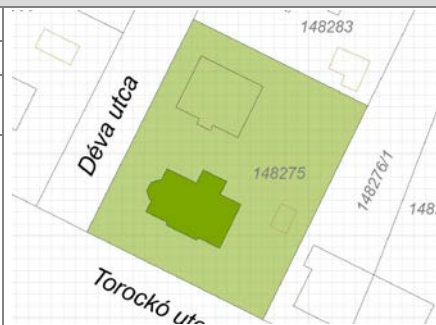
10. VILLAÉPÜLET

Hrsz.: 148275

Cím: Torockó u. 14., Déva 8/b. (Szent Imre-kertváros)

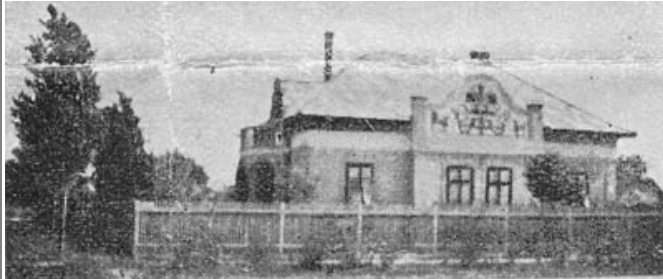
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1930-ban építette fel Balassa Sándor nyugalmazott polgári iskolai igazgató a villáját. Tervezője/kivitelezője Halbich Miklós, Pestszentlőrinc.

Az épület leírása: A saroktelekhez illően, mindkét utcára néző homlokzatán egyedi építészeti megfogalmazást nyújtó népies, romantikus stílusjegyeket mutató lakóépület. Sokszögletű, íves oromfallal kiemelt bejárata a Déva utca felől nyílik, eredetileg a sokszög mindhárom oldalán boltíves, nyitott nyílásokkal, a koronázópárkány sávjában baluszteres mellvéddel (lásd archív fotón). Feltehetőleg a bejárat tengelyében a Szent Imre-kertváros házaira jellemzően családi címerrel, melyek az '50-es években rendre lekerültek az épületekről. Mára a fedett, átmeneti tér beépült, oldalt a boltíves nyílásokat befalazták, helyükön keskeny ablakok, az előlépcső védelmére konzolos előtető került beépítésre. A Torockó utcai homlokzatot a középtengelyben hullámos záródású, tetősíkot tagoló egykor növényi vakolatornamentikával díszített oromfal teszi hangsúlyossá. Ez mára már elpusztult, ennek emlékére finom utalásként az oromfalat lezáró pilasztereken növényi motívummal ellátott kerámiabetét került.

Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt villaépület különleges építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település népies ízű építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

11. EMELETES LAKÓÉPÜLET

Hrsz.: 147554

Cím: Tarkó utca 15/b., Székelyudvarhely utca 14. (Szent Imre-kertváros)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: 1935-ben építtette Kuthy Dezső evangélikus lelkész, kivitelező ifj. Kollár Mihály, Mátyásföld. A földszinten és az emeleten egy-egy kétszobás lakás található. Az épületben volt egy Luther-terem is, ahol 1954-ben titokban kötött házasságot Gyenes Judith-tal Maléter Pál magyar katonatiszt, az 1956 novemberi harmadik Nagy Imre-kormány honvédelmi minisztere, a forradalom vértanúja.

Az épület leírása: A Szent Imre-kertváros vegyes földszintes és emeletes épületállományából nyerstégla homlokzati felületeivel messze kiemelkedő minőségű lakóépület. A tágas kertben álló épület egyszerű téglány alaprajzú tömegét csonkakontyos nyeregtető fedí. A korszak lakáshasználati szokásainak megfelelően megtalálhatók az alkalmazott építészeti elemek: kettős ablakok zsalutáblákkal, sarokszoza kiugró ablaksorával és törtpárkányú koronájával, emeleti szellőzőterasz, fachwerkes oromfal, nyerstégla homlokzat, valamint látszó, nyers beton nyílásáthidalók.

Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt épület különleges építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

12. EMELETES LAKÓHÁZ (EGYKORI LEDL PÉKSÉG)

Hrsz.: 150811

Cím: Üllői út 453. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az Üllői út 453. szám alatt egy Munkás Családház Építő Egylet által épített ház állt, melyet 1912-ben Ledl Ottó pékmester vásárolt meg, miután feleségül vette Krautschneider József lányát és Morvaországból Lőrincre költözött. 1912-ben jelentősen bővítette Török Károly pestszentlőrinci kőművesmesterrel. 1929-ben Spitz Lipót budapesti építőmesterrel végeztette az emeletráépítést. A II. világháború után államosították az épületet, 1945 után MDP-székház lett. Ekkor alakították át a földszinti részt. 1956-ban megostromolták, betörték a kaput. Ezek után az uralkodó kommunista párt kerületi székháza volt 1989-ig. Ma a NAV és a KLIKK működik benne.

Az épület leírása: A zártsorú beépítésben álló, emeletes, nyeregtetős épület középszimmetrikus homlokzatú, eredetileg egy lakással az emeleten. A földszinti üzletportálok nyílásai a funkcióváltás során kicserélődtek parapetes ablakokra. A kővel burkolt lábazatú, egyszerű nyílás kialakítású földszint felett az emeleten két, tetőoromzattal hangsúlyozott zárterkély emelkedik ki, amelyek között erkély húzódik. A középtengelyben lévő és a két szélső, hármas tagolású emeleti ablakot konzolokkal alátámasztott szemöldökpárkány koronázza. Az épület tengelyében, a tetőn a mai napig áll a vöröscsillag tartószerkezete.

Javaslat: A jó állapotú, eredeti formájában megmaradt neobarokk épület jellegzetes városképi eleme és építészeti emléke a település főútjának. Helyi védelme – a település építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Archív fénykép (1910)

Korabeli képeslap (1939 körül)

Archív fénykép (1940 előtt)

Archív fénykép – pártház (1987)

Jelenlegi állapot

13. EMELETES LAKÓÉPÜLET ÜZLETEKKEL

Hrsz.: 149914

Cím: Üllői út 521. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

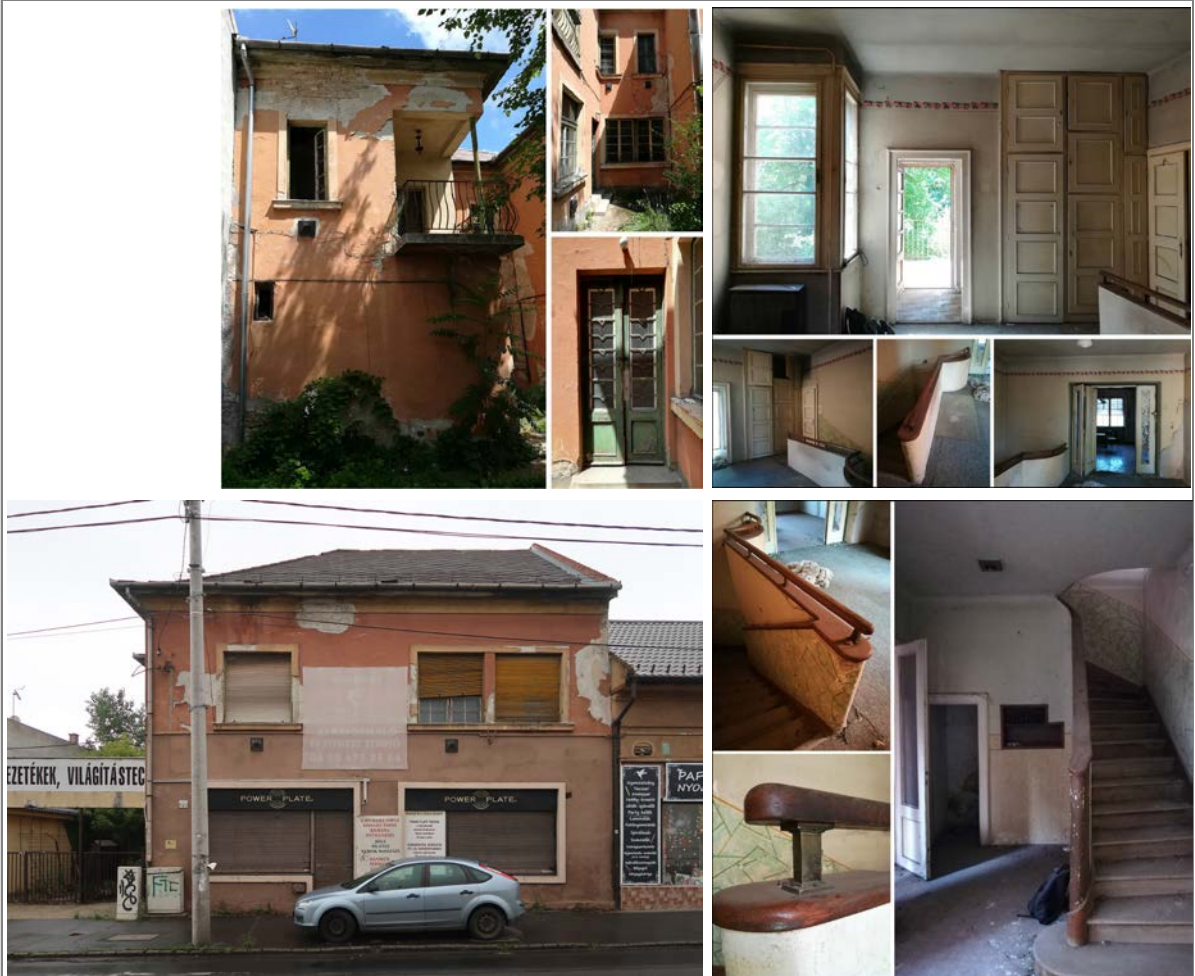
Az épület története: 1916-ban a Szager család tulajdona, 1917-től Spitzer Antalnée volt.

1929-ben Herskovits József épület- és tüzelőanyag-kereskedő ide 2 raktárat, 2 fészert, 1 istállót és 2 téglakerítést, majd szintén 1929-ben 2 irodát építtetett.

A jelenlegi épületet 1935-ben Hollós (Herskovits) József alakította ki, emeletráépítést végeztetett, kivitelező Báthory Mihály, Pestszentlőrinc.

Az épület leírása: Kisvárosias beépítésű épület magastetővel, markáns, plastikus és színes vakolatarchitektúrával, a földszinten üzlettel, nagyméretű kerttel. A kerti oldalon premodern, koramodern architektúrával egészül ki. Acéloszlop gyámolította, íves záródású, vékony vasbeton erkélylemez és előtető, valamint markánsan vízszintes osztású, helyenként a sarkon átforduló ablaksávok jellemzik. A belsőben eredeti, valaha elegáns, megóvandó és felújítandó íves vonalvezetésű falépcső.

Javaslat: A rossz állapotú, eredeti formájában megmaradt koramodern épület jellegzetes városképi eleme és építészeti emléke a település főútjának. Helyi védelme – a település építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

14. LAKÓÉPÜLET ÉS ÜZLET

Hrsz.: 149910

Cím: Üllői út 523. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az úgynevezett Schwanda-féle ház a századfordulón már állt. Tulajdonosa 1916-ban Schwanda Ferenc kőművesmester volt.
1941-ben Végh Gábor szükségóvhelyet létesített az épületben.

Az épület leírása: Az 1912-es archív felvételen jól felismerhető a földszintes lakóépület építéskorabeli, eklektikus stílusjegyeket felmutató állapota. Akkor még kis előkerttel rendelkezett a ház, azóta az Üllői út kiszélesítése miatt telekhatárra került. Fontos pozíciója miatt - a Ráday Gedeon utcával és villamosmegállóval szemben - az utcai traktusban a mai napig kereskedelmi egységek működnek. Az épület tengelyében oromfalas, padlásablakos tetőkiemelés teszi hangsúlyossá az eredeti, széles tölgfakapus behajtót. A körülépített udvaros beépítés nagyméretű kertet ölel körbe. Mára az eredeti homlokzatarchitektúra kissé átalakult, a téglalburkolat eltűnt, de a hármastagolás, mint terméskő lábazat, 4-4 nagyméretű nyílás és egyszerű tagozatos koronázópárkány, valamint az épület két szélén a falpilaszter megmaradt. A tető kiülése kisebb lett, eltűntek a fekvőkonzolok. Az átalakulás ellenére könnyen rendet lehetne tenni a homlokzaton az eltérő üzletportálok egységesítésével és visszafogott reklámtáblák elhelyezésével.

Javaslat: A közepes állapotú, eredeti formájában megmaradt eklektikus stílusjegyeket őrző épület jellegzetes városképi eleme és építészeti emléke a település főtájának. Helyi védelme – a településképben betöltött szerepe alapján – javasolt.

15. LAKÓÉPÜLET**Hrsz.:** 148428**Cím:** Üllői út 637. (Szent Imre-kertváros)**Védettség:** Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az ingatlant László Mihály (1883-1950) nyugalmazott detektív és neje, László Mihályné, született Dósa Zsuzsanna (1883-1956) 1927 márciusában vásárolta meg. 1932-ben Schwanda Tamás tervei szerint épült fel az „L” alaprajzú, az utcáfronton két üzletet és raktárat, alatta pincét, az udvari szárnyban egy szoba-konyhás és egy két szobás, konyhás lakást tartalmazó épület. A hátsó, nagyobb lakást 1938-ban előszobával bővítették Zvara István kőművesmester és Fröchlích János ácsmester közreműködésével. László Mihály és neje halálukig az épületben laktak.

Az épület leírása: Az oldalhatáron álló, földszintes, manzárdtetős lakóépület kisvárosias stílusjegyeket hordoz. A két nyílástengelyes Üllői úti homlokzaton ma is két lakás egy-egy ablaka található, a bal oldali lakás homlokzatszakasza rizalitszerű, magas oromfallyal, íves záródású oromdeszkázattal díszített. Ez a lakás az elmúlt években tetőtéri szobákkal bővült, az eredeti, utcai nyíláskontúr megtartása mellett, az oldalhomlokzat tűzfalának megnyitásával. Az utcai kéttraktusos épülettömeghez az udvaron hosszan elnyúlóan egytraktusos, félnyeregtes épületszárny csatlakozik további lakásokkal.

Javaslat: Az eredeti formájában megmaradt kisvárosias, népies ihletésű épület a mellette álló 639. és 641. számú épületekkel együttesen jellegzetes városképi eleme és építészeti emléke a település főútjának. Helyi védelme – a településképbén betöltött szerepe alapján – javasolt.

16. LAKÓÉPÜLET ÉS ÜZLET

Hrsz.: 148427

Cím: Üllői út 639. (Szent Imre-kertváros)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az ingatlant László Mihály (1883-1950) nyugalmazott detektív és neje, László Mihályné, született Dósa Zsuzsanna (1883-1956) 1926-ban vásárolta meg. Még ebben az évben felépítették az első házukat, melybe a kétszoba-konyhás lakás mellé söntést, vendéglőt és tekepályát, illetve a vendéglőhöz pincét és borpincét is építettek. Kivitelező: Kenéz Pál, pestszentlőrinci kőművesmester. 1927-ben az épületet Hild János kivitelezésében konyhával és előszobával, majd 1938-ban Zvara István kivitelezésében egy vendéglői teremmel bővítették. 1939-ben Faith János vendéglője működött itt.

Az épület leírása: Az oldalhatáron álló, földszintes, manzárdtetős épület kisvárosias stílusjegyeket hordoz. Az Üllői út felé néző széles üzletportál mögött ma is üzlet működik. Mellette a lakást magába foglaló homlokzatszakasz rizalitszerűen, magas oromfallyal kiemelt, csonka kontyolású, palafedésű. Az épület nagyméretű kerttel rendelkezik, melynek Üllői út felé eső részét az üzlethez kapcsolódó gazdasági udvarként használják.

Javaslat: Az eredeti formájában megmaradt kisvárosias, népies ihletésű épület a mellette álló 641. számú épülettel együttesen jellegzetes városképi eleme és építészeti emléke a település főútjának. Helyi védelme – a településképből betöltött szerepe alapján – javasolt.

17. LAKÓÉPÜLET ÉS ÜZLET

Hrsz.: 148426

Cím: Üllői út 641. (Szent Imre-kertváros)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az ingatlant László Mihály (1883-1950) nyugalmazott detektív és neje, László Mihályné, született Dósa Zsuzsanna (1883-1956) 1931-ben vásárolta meg a Kispesti Takarékpénztártól. 1932-ben egy 36 m²-es, szoba-konyhás lakás épült ide, kivitelező Hallgass János, Pestszentlőrinc. 1933-ban szintén Hallgass János kivitelezésében az épületet egy szoba-konyhás lakással bővítették, majd még ugyanebben az évben az utcafronti főépületet egy szoba-konyhás lakással, két üzlettel (188 m²) és pincével bővítették, kivitelező Bencsik József, Pestszentlőrinc.

Az épület leírása: Az oldalhatáron álló, földszintes, manzárdtetős épület kisvárosias stílusjegyeket hordoz. Tűzfalánál a szomszédos 643. számú épülettel összeépült. Az Üllői út felé ma is két kicsi üzlet működik az épületben, melyek már nem őrzik eredeti kialakításukat. Mellette a lakást magába foglaló homlokzatszakasz rizalitszerűen, magas oromfallal kiemelt, csonka kontyolású, palafedésű. Az épület nagyméretű kerttel rendelkezik, melynek Üllői út felé eső részét az üzlethez kapcsolódó gazdasági udvarként használják.

Javaslat: Az eredeti formájában megmaradt kisvárosias, népies ihletésű épület a mellette álló 639. számú épülettel együttesen jellegzetes városképi eleme és építészeti emléke a település főútjának. Helyi védelme – a településképből betöltött szerepe alapján – javasolt.

18. EMELETES SAROKLAKÓHÁZ ÜZLETEKKEL

Hrsz.: 159688

Cím: Üllői út 652., Ungvár utca 1. (Szemeretelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az épület két ütemben épült. 1935-ben egy földszintes saroképület, melynek Üllői úti oldalán üzletek, Ungvár utcai oldalán 2 ablak tengely mélységig lakás működött. Az építető Tóth Józsefné, a kivitelező Tóth József kőművesmester volt.

1936-ban az Ungvár felőli utcafronton, majd 1938-ban emeletráépítéssel bővítették. Építető: Tóth József és neje. Építőmester: Lehoczky János.

Az épület leírása: Az emeletes lakóház építészeti megfogalmazása a modern építészet elemeinek felhasználásával, ugyanakkor a városszerkezetben betöltött, sarok helyzetű szerepe miatt hagyományosan sarok-hangsúllyal készült. Az emeletes épületet a lapostetős lefedés párkányának a sarkon attikafalas felmagasítása, alatta sarokerkély, valamint a földszinten széles üzletkirakatok hangsúlyozzák. A kiemelt sarok bekarcolt vakolatkváderes felületképzést kapott, párkánya alatt meander mintás zárómotívummal. Az Üllői úti homlokzat emeleti két ablakát nyílászerezés fogja össze, köztük karcolt vakolat felületképzéssel. Az emeleti lakóház alatt üzletek vannak, amelyek osztópárkánnyal elhatárolódnak az emelettől.

Javaslat: A közepes állapotú, eredeti formájában megmaradt épület karakteres építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település modern építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.

19. LAKÓÉPÜLET – EGYKORI MESTERLAKÓHÁZ

Hrsz.: 154684

Cím: Gyöngyvirág u. 49-51.

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az ingatlanon álló, az 1870-es évek második felében, valószínűleg Brázay Kálmán fűszer nagykereskedő által építtetett villaépület 1922-től a Magyar Textilművek Mautner Rt. (később Filtext) tulajdonába került. Az 1920-as években a Gyöngyvirág utcai oldalra a szövőszem dolgozóinak egy kétemeletes mesterlakóházat építettek, a villaépületet pedig sport- és lakóházként hasznosították.

Az épület leírása: A szabadonálló, hosszan elnyúló lakóépület földszint + kétemeletes hosszanti homlokzatai két 3 tengelyes, erőteljes kiugrású rizalittal tagoltak. Nyílásai váltakozva két- és háromosztásúak. Horizontálisan a földszint felett körbefutó osztópárkány és a második emeletet lezáró markáns koronázópárkány tagolja a homlokzatot. A magastetővel fedett volt mesterlakóház harmonikus, kiegyensúlyozott épülete a Gyöngyvirág utcának.

Javaslat: A szintén védelemre javasolt villaépülettel egy ingatlanon álló épület, mint a hajdani szövőgyár része, helyi védelemre javasolt.

20. FACHWERK HÁZ

Hrsz.: 154444/1

Cím: Gyömrői út 89/a. és 89/b. közötti épület (Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: Az egykori Magyar-Amerikai Northrop Szövőgyár igazgatói háza, 1920-ban épült. A mai napig megmaradt lakóépület funkciója. Az államosítás után belső terei felaprózták, több lakást alakítottak ki benne. A szövőgyár kiszolgáló háttérfunkcióinak helyet adó épületek egyike.

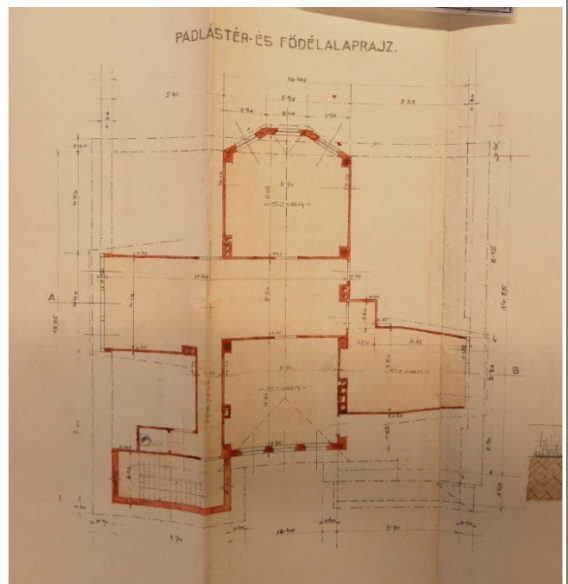
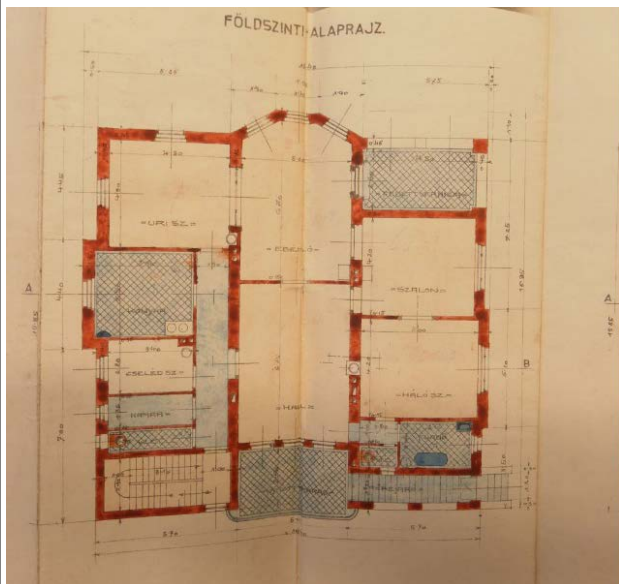
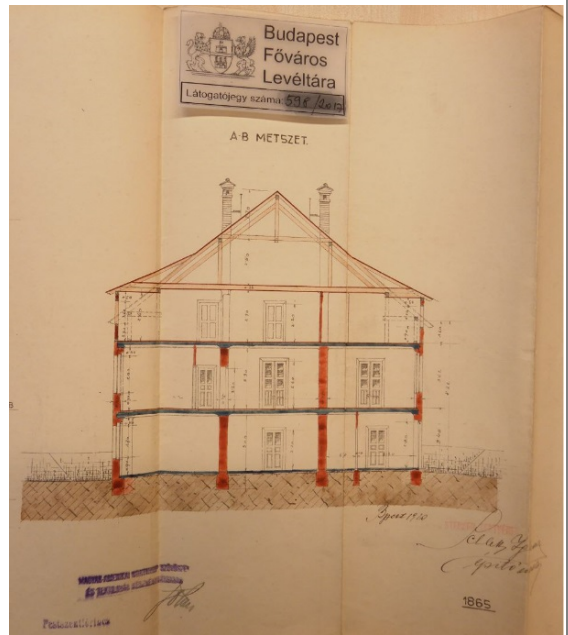
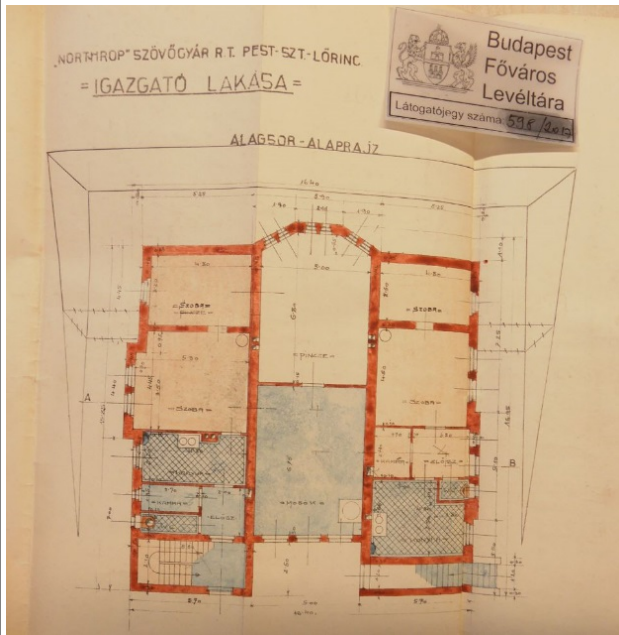
Az épület leírása: Az épület eredeti építési engedélyezési terve Budapest Főváros Levéltárában megtalálható.

Alagsor: 256,49 m², földszint: 265,86 m², padlástér: 147,65 m². A „fachwerk” szerkezetű épület őrzi eredeti megjelenését, a lakásválasztások eredményeképpen az egykori fedett teraszokat azonban beépítették. Utcai homlokzatának eredeti, sokszögletű zárt erkélye megőrződött.

Javaslat: Mint a hajdani szövőgyár része, helyi védelemre javasolt.

Eredeti tervek 1920-ból

E. IPARI ÉPÜLETEK (3 db)

1. KISTEXT EGYKORI IPARTERÜLETE	
Hrsz.: 152633 és 152634	
Cím: Fáy u. 2-4/a., Fonal utca 21-23. (Rendessytelep)	
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
Az épületegyüttes története: A Kispesti Textilgyárat a Popper testvérek és Propper Samu alapította 1907-ban. Az eredeti gyárépületeket 1906-ban kezdte el építeni Lehoczky János szentlőrinci építész-vállalkozó, a gyártelep 1907 áprilisában kezdte meg működését. A későbbi bővítések terveit jellemzően Ágoston Géza építész készítette, 1936-ban bekövetkezett haláláig. Az ipari telep folyamatosan épült ki az 1920-1930-as években, majd a II. világháború után (ipari csarnokok, irodaépületek, igazgatósági épület, lakóépületek, tisztviselői telep). Az épületegyüttes leírása: Több épületből (gyár- és irodaépület, lakóépületek) álló együttes, amelyekre a téglabetétes homlokzati megoldások a jellemzőek. Az eltérő funkciójú épületek homlokzatkialakításánál a téglarchitektúrán azonos formálású vakolat keretek jelennek meg, melyek védendő karakterek. Javaslat: Az épületegyüttes teljes építészeti-történeti vizsgálata alapján kerülhet sor a területen álló épületek egyedi védelmére és hasznosítására. Az együttes építészeti értékei alapján helyi védelemre javasolt.	
Korabeli képeslap (1910 k.)	Korabeli fénykép (1930 k.)
	Jelenlegi állapot

2. SÁRKÁNY CENTER EGYES ÉPÜLETEI – VASBETON VÁZAS CSARNOKÉPÜLET

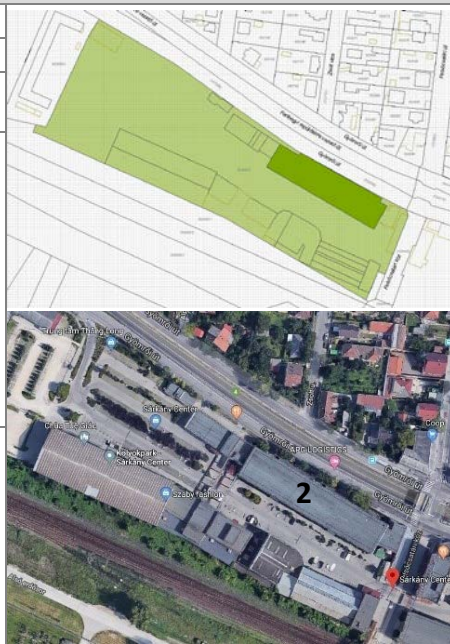
Hrsz.: 152654/3

Cím: Gyömrői út 79-83. (Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épület története: A Budapesti Kőolajipari Gépgyár (BKG) ezen gyártelepén az alaptevékenység mellett acélszerkezeti gyártással, fémmegmunkálással, öntéssel és kovácsolással is kiegészült a működés. A háború utáni épületbővítésekben jelentős volt a „termelő-raktározás” és a kereskedelem is. A vasbeton vázas csarnoképület vasszerkezeti műhelynek (gépszerelde) épült 1958-ban. A BKG üzemelése 2000-ben fejeződött be. 2002-ben a Gyömrő Invest Kft. üzletközpontot és kulturált piacot kezdett el kialakítani a területen. A Sárkány Center 2005-ben nyílt meg.

Az épület leírása: Mind északi, mind déli oldalának 2/3-a üvegezett, oromfalai téglaburkolatúak. Az '50-es évek ipari építészetének egyik szép, eredeti állapotában fennmaradt épülete.

Javaslat: Ipartörténeti érték, helyi védelemre javasolt.

3. EGYKORI DARUGYÁR

Hrsz.: 145200

Cím: Péterhalmi út 8. (Gloriett-telep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az épületegyüttes története: A csarnokokat a Fém-Megmunkáló Rt. a Nagy-Burma-vasútvonal (Iparvasút) melletti telken 1943-1944-ben kezdte el építeni, tervezője ifj. Emőri István. A hadászati fontos repülőgép-alkatrészgyárnak tervezett 8 db műhelycsarnokot - összekötő épülettel, portás és transzformátor épülettel - üzembe helyezése előtt kiürítették 1944 decemberében. A félig elkészült épületeket valószínűleg a Strohmayr Testvérek (Vagon- és Jármű Ip.) 1946-ban fejezték be. 1954-ben a 2. sz. Építőgépgyártó- és Javító Vállalat vette birtokba. 1963-ban a Lőrinci telep – ahol megmaradt a darugyártás – az ÉM. Építőgépgyártó és Javító Vállalat (ÉPGÉP)¹ 2. sz. gyáregysége lett. 1971-től Emelőgépgyár néven említik, és fejlesztés után átálltak a toronydaruk sorozatgyártására. A darugyár a lakásépítési program egyik főszereplője lett. 1978-ban piacra dobták a saját fejlesztésű önszerelő darut. A '80-as évekre csökkent az építőipari tevékenység, ezért az épületegyüttes 1984-ben a XVIII. kerületi BKG-hez került. 1994-ben még a BKG-hoz tartozott a terület, majd egyre több kisebb vállalat jelent meg az ingatlanon. Jelenleg a csarnokokat raktározási és kereskedelmi funkcióra hasznosítják. A hátsó, nagyobb csarnokokat az 1960-70-es években építették. Az erdőt csak az 1950-es években telepítették köré.

Légifotó (1944)

Az épületek leírása: A szerelőcsarnokok jellemzően téglarchitektúrájú, téglapillérvázú, acélrácsos szerkezetűek, kiemelt oromfalas tömegképzéssel. A kiemelt oromfal két oldalán az épületek teljes hosszában üveg bevilágító felületek futnak végig. Nyílászárói szintén fémszerkezetűek. Az épületegyüttesből 1944-re egyedül a transzformátorház készült el teljesen, mely a korra jellemző lapostetős téglapépület.

Javaslat: Az épületegyüttes teljes építészeti-történeti vizsgálata alapján kerülhet sor a területen álló épületek egyedi védelmére és hasznosítására. Az együttes ipartörténeti emlék, helyi védelemre javasolt.

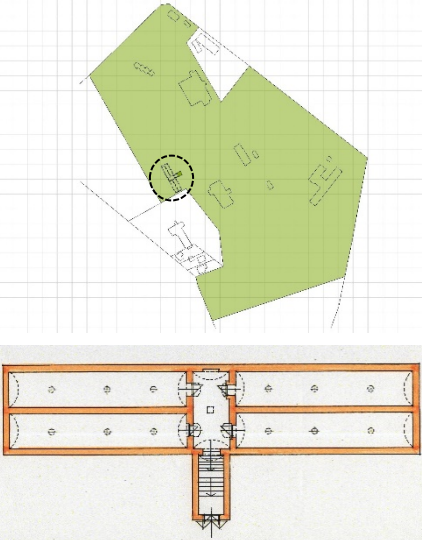

¹ Nagyon ritkán a név Építőgépgyártó és Gépjavító Vállalat alakban is felbukkant. AZ ÉPGÉP elnevezést 1965-től használták.

F. EGYÉB VÁROSKÉPI ELEMÉK (14 db)

1.	VILLAMOS VÉGÁLLOMÁS	
	Hrsz.: 147103/2	
	Cím: Üllői út 688. - Szatmárnémeti utca 1/a. (Szemeretelep)	
	Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.	
	Az épület története: Az 50-es villamos Béke téri végállomását a korábban csak a Szarvascsárda térig közlekedő villamosvonal meghosszabbításával 1929-ben hozták létre. A végállomás szolgálati épületét 1930-ban építtette a Budapest-Szentlőrinci Helyiérdekű Vasút végállomásnak: várócsarnok 5 fő- és 3 mellékhelyiséggel, 2 irodával, 2 műhellyel. Ezzel együtt épült a Máramarossziget utcai lakóház (4 egyszobás, egy kétszobás lakás) és a pályafenntartási raktár.	
	Az épület leírása: A saroktelken álló villamos végállomás földszintes, lapostetős szolgálati épülete egyben fedett várakozóhelyül is szolgált. A kis építményt a város felőli oldalon rizalitszerű kiugrással és a zárópárkány megemelésével saroktömb hangsúlyozza.	
	Javaslat: A közepes állapotú, eredeti formájában megmaradt épület különleges építészeti emléke a településrésznek. Helyi védelme – a település újkori építészetében betöltött szerepe alapján – javasolt.	
		<i>Budapest, 1929. december hó.</i> Korabeli állapot (1987), eredeti tervrajz és jelenlegi állapot

2.	HERRICH-BOROSPINCE	
Hrsz.: 150230/15		
Cím: Szélmalom u. 31-51., Városház utca 40-52., Bókay-kert (Bókaytelep)		
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.		
Az épület története: „A pincze fontos része volt a majornak. Négy tárnája volt a pinczének, kettő jobbról, kettő balról. Benne sok hordó és sok bor, 200-300 hektó is. A nagy hordók 7-10 hektósak. Kellett is, mert akkor néha 200-300 hektó is termett, ha jó év volt, lévén a szőlő 9 hold, és éppen a legjobb termőerőben.” „A fehérborból Veleczén Petheő – aki legelőször készített hazánkban pezsgőt – Apósomnak és Türr Istvánnak (aki jó barátja volt) évenként 1-2 hektóból pezsgőt csinált, s az is volt 100-200 üveg mindig a pinczében... Ez a pezsgő jó, könnyű nyári pezsgő volt... Vasárnap, vagy ha vendég volt, nem hiányzott az asztalról. Különben lőrcinzi bor volt délben, este az asztalon.” (Bókay Árpád naplója 1881-es látogatásáról) A napló tanúsága szerint a pince az egyik legkorábbi pincéje a kerületnek. Ráadásul nem lakóépület pincéje, hanem a majorsági gazdálkodás, a helyi mezőgazdaság egyik utolsó, szinte teljesen épen maradt, jól leírt helyszíne (ld. a fenti szöveget). Herrich Károly 1865-ben vásárolt Szent Lőrinc pusztán nagyobb birtokot, amelybe a ma Bókay-kertnek nevezett terület is beletartozott. Hogy a pincét maga építette vagy a birtokkal együtt vásárolta, jelenleg nem tudjuk. A területen a 19. század eleji térképek alapján már álltak gazdasági épületek, tehát akár a pince is létezhetett. A Bókay-napló tanúsága szerint a pince az 1881-es látogatáskor már több éve borospinceként hasznosult, lehet, hogy korábban is ilyen célokat szolgált. Ezt erősítheti meg az az információ, hogy a Szent Lőrinc-lakótelep felépülése előtt itt élő néhány család számára - mivel a környéken nem volt más ekkora méretű pince - a II. világháborúban és 1956-ban óvóhelyül szolgált, ahová attól függetlenül bemenekülhettek a környékbeli, hogy magántulajdonban (özv. Bókay Árpádné) vagy köztulajdonban (Úttörőtábor/Úttörőház) volt éppen.		
Az épület leírása: Az 1800-as évek közepe táján épült borospince a mai napig jó műszaki állapotban őrzi eredeti építészeti megjelenését. A nagyméretű téglából falazott boltozatos pince egyszerű alaprajzi elrendezésű, mintegy 32 m²-es központi teréből két irányba 4 darab tárna nyílik, melyek 19 méter hosszúságúak. A tárnákban egyenként 3-3 db falazott szellőzőkürtő van kiépítve a boltzat tengelyében.		
Javaslat: A volt borospince helyi védelme – a településrész életében betöltött helytörténeti szerepe alapján – javasolt. Eredeti állapotának megfelelő fenntartása és közcélú hasznosítása indokolt.		

3. EGYKORI BERNOLÁK PATIKA EREDETI BERENDEZÉSE

Hrsz.: 150839

Cím: Üllői út 425. (Bókaytelep)

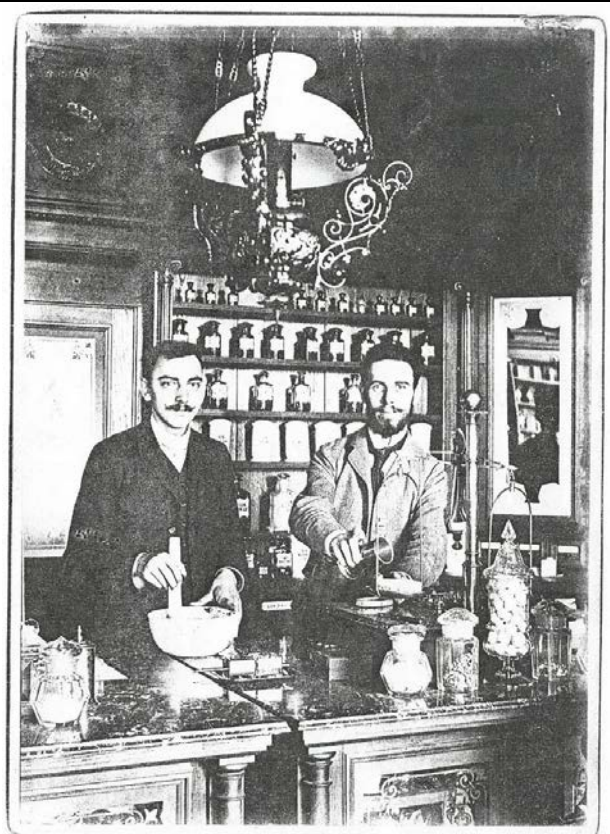
Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

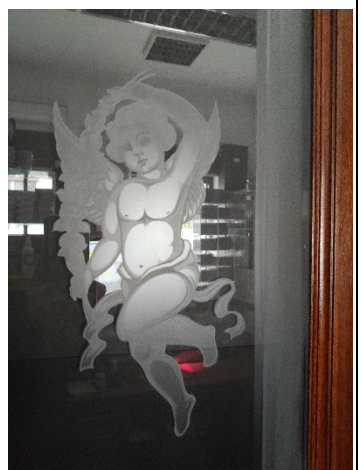
A gyógyszerész története: A Bernolák-féle gyógyszerész a mai napig is álló, emeleti szinttel bővített és átalakított, Üllői út 425. szám alatti épület földszintjén helyezkedik el. Jelenleg is eredeti funkciójának megfelelően működik a patika, ennek köszönhetően eredeti berendezésének jelentős része a mai napig megőrződött. A források szerint az eredeti földszintes épületet Rosenfeld Albert kereskedő építette 1908-1909-ben. Ugyanakkor a település első gyógyszerésze, Bernolák Máténak (1869-1938) a gyógyszerésztára már 1908-tól itt működött, és 1916-ban már ő a tulajdonos. Az épület eredeti tervezője és kivitelezője Lehoczky János volt.

A berendezés leírása: A századforduló hangulatát idéző mives fa bútort a korra jellemző eklektikus stílusjegyekkel készült. A tárgyegyüttes elemei: az „U” alakban az officinát körbeölelő állványzat, alul felváltva fiókokkal és ajtókkal, felül faragott ion oszlopfejezetű faragott fa oszlopokkal tagolt polcokkal és koronázópárkány lezárással. A helyiség két sarokpontjában átlós irányba beforgatott, oszlopokkal keretezett, homokfúvott díszítéssel ellátott tükrokkal. Az officina kiemelt, középső falszakaszának felső részébe két darab közepén felnyíló üvegezett ajtólap van beépítve, melyek csiszolt, homokfúvott betétei egyedi kialakításúak, a két szélső mezőben angyal ábrázolásokkal, középen egymásra néző női és férfi profillal, nyakuk körül kígyóval. Ezenkívül egy önálló, oszlopokkal keretezett és koronázópárkánnyal lezárt álló tükör is része a tárgyegyüttesnek, amely egykor a pénztárfülke hátlapját alkotta. A tükörbetét itt is homokfúvott, növényi ornamentikával díszített. A harmadik elem egy patikamérleg, mely jelenleg a labor éke.

Javaslat: Helyi védelem - a kerületben egyedülálló módon, a település első gyógyszerésze megmaradt századfordulós patika berendezése, mint különös belsőépítészeti érték eredeti helyén való megőrzése - javasolt.

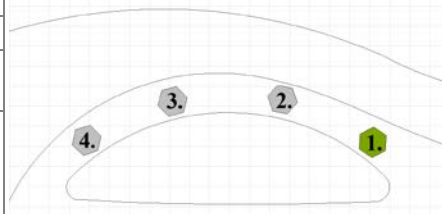
4. 1. SZÁMÚ TELEPÜLÉS SZÉLÉT JELZŐ HATÁRKŐ

Hrsz.: (153987)

Cím: Tünde u. 41. sz. lakóház előtt (Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az építmény története: A 18. századtól Pest közigazgatása a város határát határkövekkel jelölte meg. Ezek közül jó néhány több évszázad viharát is átélte. E köveket sorszámmal jelölték, és Pest – Buda – Óbuda egyesítését követően „BUDAPEST SZINTEZÉSE” körfeliratú fémjelet helyeztek rájuk. E kövek olyan helyeket jelölnek, ahol az országút két település közigazgatási határához ér, az egyenes határvonal megtörik vagy több település határvonala találkozik. Ezen a hármas határon, ami Kőbánya (hajdani Pest) – Rákoskeresztúr – Szentlőrincz határvonalainak metszéspontja, a Tünde utca 41. számú ingatlan előtti közterületen a XVIII. kerületi önkormányzat 2017-ben emlékparkot létesített, melyben 4 db határkövet helyeztek el. Korábban valamennyi határkő ettől a helytől néhány méterre helyezkedett el.

A határkő jelenlegi helye

A határkő eredeti helye

A térképen 1. sorszámu határkő leírása: Eredetileg a határkő az Álmos – Frangepán - Tünde utcák kereszteződésének közelében állt. Hármas határt jelölő, ma is jó állapotú, sík tetejű (tetején csaplyukkal), hengeres formájú határkő, felső felében háromszög alakban lapolva. Az egyenesre lapolt oldalakon a 3 település neve és az évszám van bevésve. Anyaga: gránit. Sorszáma: 28. Ennek a kőnek az eredeti helyén megtört a határvonal iránya. Felirata három oldalon: „28/PEST 1738” / „KERESZTÚR 1738” / „SZ.LŐRINCZ 1738”. A Pest felirat oldalán alul helyezték el a határkővön a kör alakú szintezési fémjelet, aminek már csak a helye látszik.

Javaslat: Az emlékparkba áthelyezett határkövek jó állapotúak, becses történeti emlékei a településnek. Helyi védelmük együttesen – a település történetében betöltött szerepük alapján – javasolt.

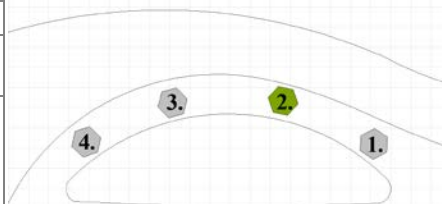
5. 2. SZÁMÚ TELEPÜLÉS SZÉLÉT JELZŐ HATÁRKŐ

Hrsz.: (153987)

Cím: Tünde u. 41. sz. lakóház előtt (Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az építmény története: A 18. századtól Pest közigazgatása a város határát határkövekkel jelölte meg. Ezek közül jó néhány több évszázad viharát is átélte. E köveket sorszámokkal jelölték, és Pest – Buda – Óbuda egyesítését követően „BUDAPEST SZINTEZÉSE” körfeliratú fémjelet helyeztek rájuk. E kövek olyan helyeket jelölnek, ahol az országút két település közigazgatási határához ér, az egyenes határvonal megtörik vagy több település határvonalára találkozik. Ezen a hármasságon, ami Kőbánya (hajdani Pest) – Rákoskeresztúr – Szentlőrinc határvonalainak metszéspontja, a Tünde utca 41. számú ingatlan előtti közterületen a XVIII. kerületi önkormányzat 2017-ben emlékparkot létesített, melyben 4 db határkővet helyeztek el. Korábban valamennyi határkő ettől a helytől néhány méterre helyezkedett el.

A határkő jelenlegi helye

A határkő eredeti helye

A térképen 2. sorszámú határkő leírása: Az emlékparkba helyezése előtt e határkő szintén az Álmos utca és Tünde utca sarkán állt, de nem ez volt az eredeti helye. Ezt a Régi vám sor utcáról hozták ide, ami Kőbánya és Rákoskeresztúr határvonalára. Ma is jó állapotú, domborított tetejű, hengeres formájú. Anyaga: homokkő. Sorszáma: 34. Két oldalán gyönyörűen vésett kalligrafikus betűkkel a következő felirat olvasható: „34/Pest 1833” / „Keresztúr 1833”. A hengertest felső szélén, a két felirat között helyezkedik el a kör alakú szintezési fémjel, Budapest címerével.

Javaslat: Az emlékparkba áthelyezett határkövek jó állapotúak, becses történeti emlékei a településnek. Helyi védelmük együttesen – a település történetében betöltött szerepük alapján – javasolt.

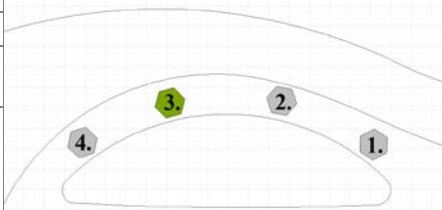
6. 3. SZÁMÚ TELEPÜLÉS SZÉLÉT JELZŐ HATÁRKŐ

Hrsz.: (153987)

Cím: Tünde u. 41. sz. lakóház előtt (Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az építmény története: A 18. századtól Pest közigazgatása a város határát határkövekkel jelölte meg. Ezek közül jó néhány több évszázad viharát is átélte. E köveket sorszámmal jelölték, és Pest – Buda – Óbuda egyesítését követően „BUDAPEST SZINTEZÉSE” körfeliratú fémjelet helyeztek rájuk. E kövek olyan helyeket jelölnek, ahol az országút két település közigazgatási határához ér, az egyenes határvonal megtörik vagy több település határvonala találkozik. Ezen a hármas határon, ami Kőbánya (hajdani Pest) – Rákoskeresztúr – Szentlőrincz határvonalainak metszéspontja, a Tünde utca 41. számú ingatlan előtti közterületen a XVIII. kerületi önkormányzat 2017-ben emlékparkot létesített, melyben 4 db határkővet helyeztek el. Korábban valamennyi határkő ettől a helytől néhány méterre helyezkedett el.

A határkő jelenlegi helye

A határkő eredeti helye

A térképen 3. sorszámú határkő leírása: Ez a felirat nélküli határkő Pestet (Kőbányát) Szent Lőrincztől választotta el. Korábbi helye az Álmos utca 45. szám előtti közterületi ingatlan. Sorszáma és a szintező fémbélyege letörve. Teteje peremezett vízszintes sík.

Javaslat: Az emlékparkba áthelyezett határkövek jó állapotúak, becses történeti emlékei a településnek. Helyi védelmük együttesen – a település történetében betöltött szerepük alapján – javasolt.

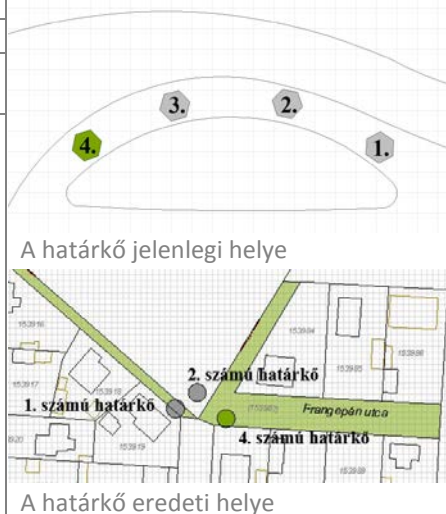
7. 4. SZÁMÚ TELEPÜLÉS SZÉLÉT JELZŐ HATÁRKŐ

Hrsz.: (153987)

Cím: Tünde u. 41. sz. lakóház előtt (Erzsébettelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az építmény története: A 18. századtól Pest közigazgatása a város határát határkövekkel jelölte meg. Ezek közül jó néhány több évszázad viharát is átélte. E köveket sorszámokkal jelölték, és Pest – Buda – Óbuda egyesítését követően „BUDAPEST SZINTEZÉSE” körfeliratú fémjelet helyeztek rájuk. E köveket olyan helyeket jelölnek, ahol az országút két település közigazgatási határához ér, az egyenes határvonal megtörik vagy több település határvonala találkozik. Ezen a hármas határon, ami Kőbánya (hajdani Pest) – Rákoskeresztúr – Szentlőrincz határvonalainak metszéspontja, a Tünde utca 41. számú ingatlan előtti közterületen a XVIII. kerületi önkormányzat 2017-ben emlékparkot létesített, melyben 4 db határkövet helyeztek el. Korábban valamennyi határkő ettől a helytől néhány méterre helyezkedett el.

A térképen 4. sorszámú határkő leírása: Az emlékparkba helyezése előtt e határkő a Frangepán utca és a Tünde utca sarkán állt, de eredeti helye ennek is a Régi vám sor utca volt, ami Kőbánya és Rákoskeresztúr határvonala. Ma is jó állapotú, peremezett, vízszintes sík tetejű, hengeres formájú határkő, oldalán vésett kalligrafikus betűkkel a következő felirat olvasható: „29 sz/Pest 1843” / „Keresztur”. Anyaga: homokkő. Sorszáma: 29.

Javaslat: Az emlékparkba áthelyezett határkövek jó állapotúak, becses történeti emlékei a településnek. Helyi védelmük együttesen – a település történetében betöltött szerepük alapján – javasolt.

8. PINGVIN CSALÁD (KÖZTÉRI SZOBOR)

Hrsz.: (152172/29)

Cím: Építő út 4. sz. lakótömb mellett (Lakatostelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

A szobor története: A Lakatostelep kiépülése után az 1938-tól haláláig Pestlőrincen élő szobrász, Borics Pál 1965-ben megalkotta a helyszínen a Pingvin család szoborcsoportot, amely a Lakatostelep legkedvesebb és legismertebb alkotásává vált.

„A művésznek az volt a célja, hogy alkotását, mely több figurából tevődik össze, harmonikus egységbe, sok bájjal, kedvességgel oldja meg, a Lakatos úti telep gyermekei a játszótéren „pajtásukká” fogadják a kőből készült kispingvineket.”

A szobor leírása: A mészkőből faragott szoborcsoportban 6 pingvin áll közös talapzaton, rajta egy legnagyobb és egy legkisebb között négy közepes nagyságban. Így családot alkotnak. A talapzattal együtt 1,40 méter magas.

Javaslat: A jó állapotú, zöld környezetéből hangsúlyosan kiemelkedő szoborcsoport a közeli gyermekjátszóter mellett becses emléke a Lakatos lakótelepnek.

Helyi védelme – a helyi közösség identitástudatában betöltött szerepe alapján – javasolt.

Korabeli és jelenlegi állapot

9. KŐKERESZT

Hrsz.: (155057)

Cím: Gyöngyvirág utca 31. sz. lakóház előtt (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az építmény története: A Lónyaytelep két főutcájának (Gyöngyvirág és Nefelejcs utcák) kereszteződésében Raduly Domonkosné állította 1930-ban a Szent Imre emlékévi keresztet, amelyet előbb áthelyeztek, majd visszahelyeztek eredeti helyére.

Az építmény leírása: A korpusszal kifaragott kőkereszt hasáb alakú posztamensen áll. A posztamensen a felirat: „A SZENT IMRE ÉV EMLÉKÉRE / 1930-BAN ÁLLÍTTATTA / EGY PESTSZENTLŐRINCI HÍVŐ / ÁTHELYEZTÉK 1970-BEN / A HÍVŐK KÉRÉSÉRE VISSZAÁLLÍTOTTÁK 1997-BEN / AZ ÖNKORMÁNYZAT SEGÍTSÉGÉVEL.”

Javaslat: A jó állapotú, eredeti helyén álló kőkereszt becses történeti és vallási emléke a településnek. Helyi védelme – a helyi közösség vallásos életében betöltött szerepe alapján – javasolt.

10. HŐSI EMLÉKMŰ

Hrsz.: (155422)

Cím: Kossuth tér tengelyében (Lónyaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

A szobor története: Pestszentlőrinc település főtereként a két világháború között a Kossuth teret – akkori nevén Hősök ligete – kívánták kialakítani, amelyet – a tervek szerint – középületek (templomok, iskolák és városháza) vettek volna körül. Ezek közül a városháza nem itt épült meg, de a tér ünnepélyes kialakítása emlékművekkel megtörtént. Ezek egyike az 1938-ban felállított emlékmű, a Magyar Hősök I. világháborús Emlékműve, amelyet Visnyovszky Lajos, helyi szobrászművész alkotott.

A szobor leírása: A 7,6 méter teljes magasságú emlékmű talapzata mészkőből, figurális szobrai bronzból készültek. A 3 alakos kompozíció harci ütközetben - támadás közben - örökíti meg a katonákat. Az előlépcsőre bronzból babérkoszorút helyeztek. A posztamens felirata: „A HAZÁÉRT ELESETT / HŐSÖKNEK”.

Javaslat: A felújított állapotú, eredeti helyén álló szoborcsoport fontos történeti emléke a településnek. Helyi védelme – a helyi közösség identitástudatában betöltött szerepe alapján – javasolt.

Pestszentlőrinc. Hősök szobra.

Korabeli képeslap (1940 k.)

szoborlap.hu

11. SZENT IMRE SZOBOR

Hrsz.: 149980/1

Cím: Wlassics Gyula utca 84/c., Batthyány Lajos utca 87/b., Petőfi Sándor utca 9/a. (Bókaytelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az építmény története: A Szűz Mária Szeplőtelen Szíve főplébánia templom kertjében áll Visnyovszky Lajos Szent Imre szobra, melyet - mint az ifjúság védőszentjét - a herceg halálának 900. évfordulóján, 1931-ben állították fel. 2019-ben a teljes szobrot felújították, és a templomkertben belül exponáltabb helyen, a Batthyány és Petőfi utca sarkán állították fel.

Az építmény leírása: A 2,5 m magas bronz szobor 3,3 m magas mészkő talapzaton áll.

Javaslat: A szobor szépen felújított. Helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe, valamint művészi kvalitásai alapján – javasolt.

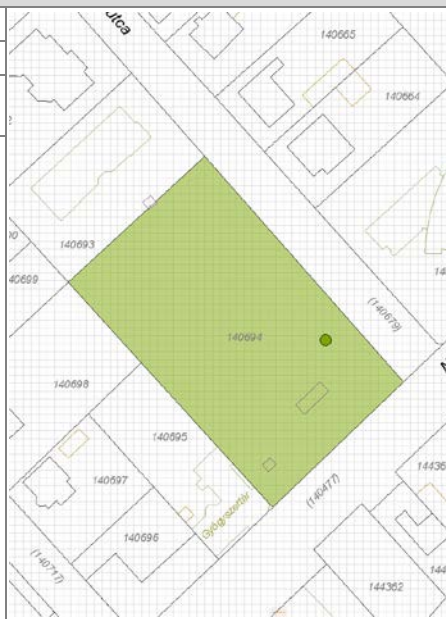
12. FELSZABADULÁSI - BÉKE EMLÉKMŰ – II. VH. PESTSZENTIMREI ÁLDOZATAI EMLÉKMŰE

Hrsz.: (140694)

Cím: Hősök tere (Új péteritelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az emlékmű története: Az 1976. április 4-én avatott Felszabadulási (Béke) Emlékművet Martsa István szobrászművész alkotta, a tervet Tóth Dezső építész mérnök készítette. Felirata „1945” volt. 1989-90-ben áthelyezték a tér Címer utcai oldalára. Eredeti helyén ma a Pestszentimrei Demokratikus Országzászló áll. A Széky Társaság az önkormányzat támogatásával a szobrot „átlényegítette”, felirata „1939-1945”-re módosult. A II. világháborús emlékmű terveit ismét Tóth Dezső készítette, az emléktábla Záhorzik Nándor szobrászművész munkája, Csanádi Gabriella kőrestaurátor újíttotta fel a szobrot, az alapozási, díszalapozási munkákat Halász Lajos kőművesmester végezte. A II. Világháború Pestszentimrei Áldozatai Emlékművét 1992. november 8-án avatták fel. Az emléktábla rongálását követően Csanádi Gabriella márványtáblát készített. Az újraavatási ünnepségre 1994. november 5-én került sor.

Az emlékmű leírása: 40 cm műkő talapzat, kb. 220 cm kőtömb békegalamb emlékmű, felirata: 1945.

Javaslat: Helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Jelenlegi állapot

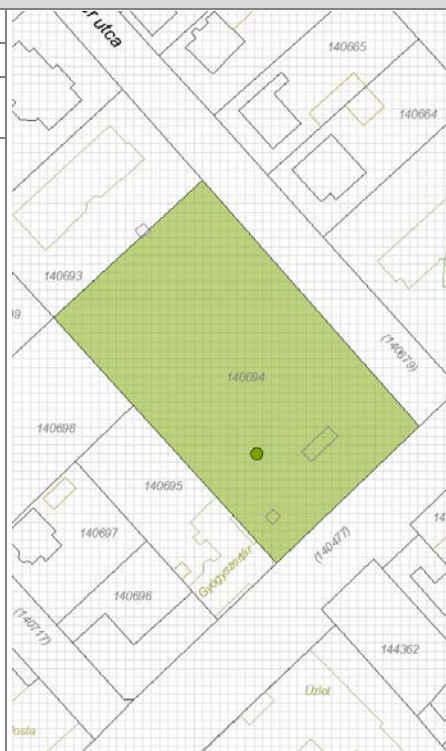
13. MAGYAR HŐSÖK EMLÉKMŰVE

Hrsz.: (140694)

Cím: Hősök tere (Új Péteritelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az emlékmű története: 1943 májusának utolsó vasárnapján, a hősök napján avatták fel. A község olcsón meg tudta vásárolni a Földes Lajos-féle fatelep területét. Az ingatlan – mely ekkor kapta a Hősök tere elnevezést - első részére állították fel az emlékművet. Az obeliszkszerű emlékmű elején volt egy nagy márványtábla az I. vh. hőseinek névsorával, és azok neve is felkerült rá, akik addig a II. vh. folyamán vesztették életüket. Az emlékművet a turulmadár koronázta meg. A szobor mögött állt az országzászló. A háború után a turulmadarat eltávolították. Ekkor az emlékoszlop is megsérült. A Kisgazdapárt 1948-ban építtette újjá. Az alsó részen, kb. 1 m magasságig körbevették az eredeti szobrot, ezt az „asztalkát” két mécsesstartó és egy Kossuth-címer díszítette, felső felirata: „EMLÉKEZZÜNK” volt. 1976-ban szétverték a szobrot, de a helybeliek tiltakozására újra felállították azt, a címertől és a mécsesstartóktól megfosztva. Jelenlegi helyére 1988. március 15-én került. 2008-ban és 2014-ben újabb felújításon esett át. Manapság a gyógyszertár melletti tér kegyeleti emlékhely, melynek Halottak Napján meghatározó eleme a virágokkal borított Magyar Hősök Emlékműve.

Az emlékmű leírása: A három lépcsőfokból álló talapzaton álló emlékoszlop obeliszk formájú. A Nemes utca felőli oldalán látható a márványtábla a világháborús hősök névsorával, hátoldalán márványtábla az utóbbi felújítások dátumával és a közreműködők felsorolásával.

Javaslat: Helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe alapján – javasolt.

Archív fénykép és jelenlegi állapot

14. PESTSZENTIMREI DEMOKRATIKUS ORSZÁGZÁSZLÓ

Hrsz.: (140694)

Cím: Hősök tere (Új péteritelep)

Védettség: Jelenleg nem áll védelem alatt.

Az építmény története: „A dr. Széky Endre Pestszentimrei Történelmi Társaság 1989-es alakuló közgyűlésén elhatározta, hogy a patika előtti téren kegyeleti emlékhelyet létesít s ennek első darabja az országzászló lesz. Ekkor egy imrei öntőmester Virág Gyula felajánlotta saját üzemének segítségét a zászlótartó oszlop és talapzat elkészítéséhez.

A talapzatban elhelyezett okiraton feltüntetésre került az országzászló állítás gondolati tartalma és az adományozók névsora is.

„A Pestszentimrei Demokratikus Országzászló emléket kíván állítani:

- a község önállósága 60. évfordulójának
- a Pestszentimrei név visszavételének
- az 1943-46 között e helyen állt országzászlónak
- Magyarország demokratikus átalakításának”

A tanács által megszavazott 150.000 forintot a tanács költségvetési üze me használta fel a Felszabadulás-Béke Emlékmű oldalra helyezésére.

Ekkor született meg ugyanis a tér végleges kialakításának terve, mely a terület két szélére helyezte az első világháborús emlékművet, illetve a második világháború áldozatainak emlékművét, középpontba téve az országzászlót.

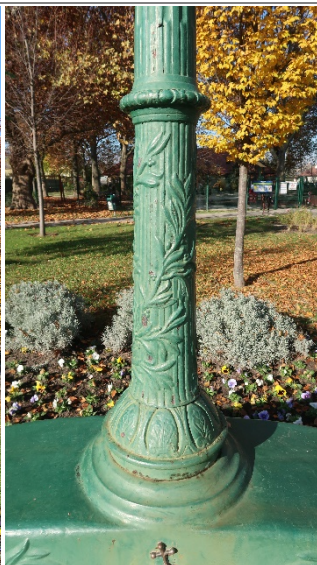
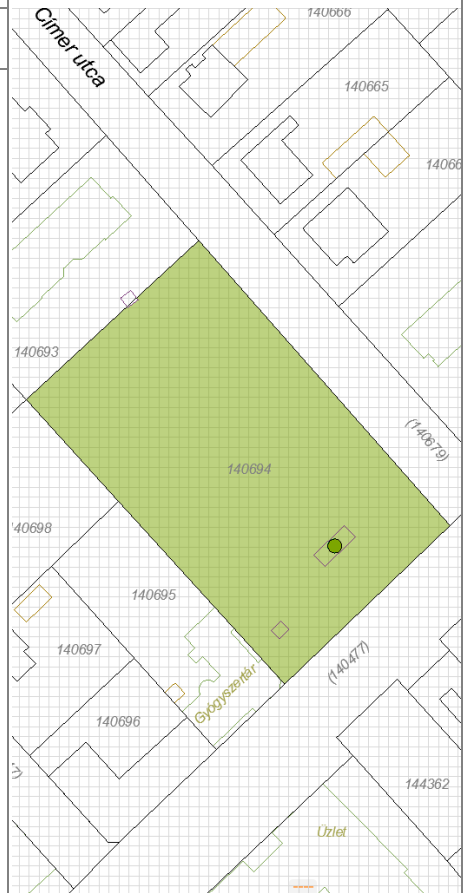
A Pestszentimrei Demokratikus Országzászló teljesen lakossági adományokból, önkéntes társadalmi munkával valósult meg.

Avatása 1990. augusztus 20-án történt, 1500 ünnepő jelenlétében.”

(Pándy Tamás: 100 éves falu a Városban, Pestszentimre 1998)

Az építmény leírása: Anyaga öntöttvas.

Javaslat: Helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe alapján – javasolt.

5.3. Építményrészlet vagy alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

A lakóépületek a telepek parcellázásával szinte párhuzamosan épültek fel, jellegük, minőségük telepenként kissé eltérő, de jelentős különbségek nincsenek.

Szinte minden telepen megjelenik az ikerház – több esetben eltérő építéskori architektúrális jegyekkel a két részen –, amely a kisméretű telkeken a leggazdaságosabb és legnagyobb udvart biztosító beépítésnek bizonyult.

A zömében a 20. század elején épült házak homlokzata egyszerű vakolatarchitektúrával – amely főként nyíláskeretezést és zárópárkányokat jelent – és/vagy klinker téglával díszített. A korszak gyakorlata szerint az épületen a legnagyobb dísz, és egyben a legnagyobb pénzügyi háttér kifejeződése egy torony; általában egy gúlisakkal lezárt saroktorony építése.

Az értékvizsgálat folyamán számos esetben azonosítottunk olyan építészeti elemet, jellemző tömegkompozíciójú lakóházat, homlokzati megoldást, részletformát, amelyeknek egyedi védelme nem indokolt, ugyanakkor ezek az elemek adják meg a kerület karakterét. Egyes területeken, teleprészekén való sűrűsödésük miatt, megőrzésük érdekében, a helyi területi védelem javasolható, amellyel biztosítható megőrzésük, területre jellemző jegyeik tovább élése.

4.3; 4.4. és 5.3. alapján helyi védettségű területekre tett javaslat

A 4.3. (a telekstruktúra és az utcavonal vezetés); a 4.4. (utcakép vagy utcakép részlet) és az 5.3. (építményrészlet, vagy alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás) pontok alapján a jelenleg védelem alatt álló területeken túl az alábbi karakteres területeket **javasoljuk helyi területi védelem alá helyezni.**

- **Bókaytelep korábban nem védett része**
Petőfi Sándor utca - Üllői út - Dalmady Győző utca - Wlassics Gyula utca - Madarász utca - Bókay Árpád utca - Garay utca - Varjú utca a Petőfi Sándor utcáig
- **Gloriett-telep korábban nem védett része**
Garay utca – Bókay Árpád utca – Madarász utca – Wlassics Gyula utca – Dalmady Győző utca – Iparvágány – Körös utca – Lakitelek utca – Szalafő utca – Bánfa utca – Mályinka utca – Galamb utca – Cziffra György utca – Varjú utca a Garay utcáig
- **Szent Imre-kertváros korábban nem védett része**
Halomi út – Királyhágó utca – Flór Ferenc utca – Körös utca
- **Ganztelep**
Vasút a Nagybánya utcától – Budapest határa – Üllői út – Nagybánya utca
- **Ganzkertváros**
Üllői út a Béke tértől – Budapest határa – Kerékkötő utca – Ganz Ábrahám utca – Alacskai út – Királyhágó utca – Béke tér
- **Szemeretelep**
MÁV cegléd-szolnoki vasútvonal a Május 1. tértől – Nagybánya u. – Üllői út – iparvágány a MÁV cegléd-szolnoki vasútvonalig

5.4. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet – helyi védelemre tett javaslattal

Az egyes telepek kialakításakor tervezett terek további fejlesztése biztosíthat többletértéket a település és az egyes telepek számára. Ilyenek a Kossuth tér, a Bókay-kert, a Martinovics tér, a Hargita tér, a Marcali tér, a Barcika tér, a Gilice tér. Ezek közül kiemelendő a Kossuth tér, amelynek legkorábbi kertépítészeti kialakítása Rerrich Béla tervei alapján (1929) történt.

Kiemelendő a növényállomány feltételezett értéke és összetettsége szempontjából a Lónyaytelep egykori villáinak töredék kertjei.

Védett táj- és kertépítészeti alkotás és egyedi tájérték meghatározás – a hatályos jogszabályok alapján – kerttörténeti tudományos dokumentáció alapján lehetséges.

Javasoljuk településképi szempontból meghatározó zöldfelületté nyilvánítani az alábbi parkot és közterületeket:

- Brenner János park, 152646/6 hrsz.
- Barcika tér, (146620) hrsz.
- Martinovics tér, (154135/1) hrsz.

Helyi védelemre javasoljuk az alábbi fákat:

	Fafajta	Cím	Hrsz.	GPS koordináta (3-5 m pontossággal)	Kor (év)
1.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 5.	155415	47.44575001404114, 19.180527071924377	85
2.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 7.	155414	47.445711136782904, 19.18055139460875	85
3.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 5.	155415	47.44589525208713, 19.180161133200407	85
4.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 7.	155414	47.44594150755457, 19.180021658340742	55
5.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 7.	155414	47.44598866995006, 19.17996533195511	70
6.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 7.	155414	47.44597415844827, 19.18008334914406	60
7.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.44906984031495, 19.18192447971369	90
8.	Nyugati osterfa	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.4492555795344, 19.18214157005523	100
9.	Nyugati osterfa	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.4492555795344, 19.18214157005523	100
10.	Nyugati osterfa	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.449346270696914, 19.181988684149495	100
11.	Nyugati osterfa	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.44936268487504, 19.181244263994	80
12.	Korai juhar	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.44920488220082, 19.18099750077772	85
13.	Korai juhar	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.44886376363668, 19.181222877410402	100
14.	Japán akác	Gyöngyvirág u. 28/b.	155226	47.44950041705421, 19.18175663695058	100
15.	Nyugati osterfa	Gyöngyvirág u. 29.	155334	47.44924466831768, 19.182639083733825	100
16.	Nyugati osterfa	Gyöngyvirág u. 39-41.	154654	47.450851756342246, 19.184704420549476	85
17.	Nyugati osterfa	Gyöngyvirág u. 39-41.	154654	47.45082999110053, 19.184398648738004	85
18.	Fekete fenyő	Gyöngyvirág u. 39-41.	154654	47.45125185665091, 19.184444884064114	80
19.	Magas kőris	Gyöngyvirág u. 39-41.	154654	47.45104401558615, 19.18414920331286	100+
20.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 39-41.	154654	47.45067417219057, 19.185131529556934	100+
21.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 39-41.	154654	47.45091686444785, 19.184095226190408	80
22.	Kocsányos tölgy	Csörötnek u. 15/a.	154615	47.45125164934086, 19.183537219457925	100
23.	Kocsányos tölgy	Csörötnek u. 15/a.	154615	47.45131422388479, 19.18332264274812	120
24.	Kocsányos tölgy	Csörötnek u. 15/b.	154615	47.45141007368549, 19.18361059533722	100
25.	Kocsányos tölgy	Csörötnek u. 15/b.	154615	47.451583565640355, 19.18331593722544	160
26.	Kocsányos tölgy	Szil u. 7.	154609	47.45222109299433, 19.184168879687988	90
27.	Kocsányos tölgy	Szil u. 7.	154609	47.452269156619735, 19.184331153324774	90
28.	Kocsányos tölgy (ikertörzs)	Eötvös park	(155331)	47.452269156619735, 19.184331153324774	85
29.	Kocsányos tölgy	Eötvös park	(155331)	47.452269156619735, 19.184331153324774	35
30.	Kocsányos tölgy	Eötvös park	(155331)	47.448589505515834, 19.180439032729335	50
31.	Kocsányos tölgy	Eötvös park	(155331)	47.452269156619735, 19.184331153324774	50
32.	Kocsányos tölgy	Eötvös park	(155331)	47.452269156619735, 19.184331153324774	50
33.	Japánakác	Vörösmarty u. 64.	151211	47.44110099110257, 19.16431370221138	110
34.	Magas kőris	Teleki u. 110. előtt	(154567)	47.4535328749411, 19.183155489732815	90
35.	Kocsányos tölgy	Gyöngyvirág u. 18.	155304	47.446083029977295, 19.179616912347985	90
36-90.	55 db fa (28 db vadgesztenye, 15 db ezüst hárs, 12 db kislevelű hárs)	Teleki utcai fasor (Teleki u. 27-64/b.)	(155218)		30-95

5.5. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor

A vizsgálat kiterjedt a településkép alkotó kismélekekre is, így a vallási emlékekre, szobrokra és kisépítményekre is.

Ezek közül a helyi védelemre javasoltak a fenti listákban **5.2. pont F) egyéb építmények** alatt szerepelnek.